

Csáth Géza

Kedves Józsi!

JÓZSI MAGYAROK!
1914. X. 13

Két levedelőlapot ad megkaptnál napon
őnként, hogy ital. és Budapesti
soraik igazi...
Minden igazi...
vel...
szem...
föld...
tört...

Csáth Géza

1000 x ölel Józsi

Családi levelek 1913 - 1919

„Dobó lett volna a Kofföldet W.C.-be
szüntetés; mielőtt meg elhagyta
volna a honiális huszárság, hol

Dobó
1915. 4. 25

Kedves Dersöm!

Mi dolog az, hogy nem írsz? Jézusán nem
nép töred. Vagy nem kaptad meg legutoljára
bi. cifra levelemet. Monthatom, napra
met remekül well ahan

Csáth Géza

50 éves az Életjel

ÉLETJEL KÖNYVEK 125

ISBN 978-86-82147-86-2

Dér Zoltán hagyatékából

Sajtó alá rendezte és az utószót írta

Beszédes Valéria

Borítóterv

Molnár Péter (millerson)

A kötet megjelenését a Tartományi Oktatási és Művelődési Titkárság, a Szülőföld Alap, Szabadka Község Önkormányzata, valamint a Községközi Műemlékvédelmi Intézet támogatta

© Minden jog fenntartva. A szöveg közléséhez, írott és elektronikus úton történő felhasználásához a kiadó hozzájárulása szükséges

Csáth Géza
1000 x ölel Józsi
Családi levelek 1913-1919

2008

I.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága barátom!*

[Budapest], 1913. I. 4.

Örömdnek rendkívüli módon örülök. Valóban nagy kő esett le a szivedről. Most már csak arra vigyázz, hogy újra bele ne fecskendezz B-yba² abból a drága nedvből, amely minket férfiakat a legrettenetesebb helyzetekbe sodor (szerelem, házasság) és arra kényszerít hogy ne mi uralkodjunk rajta, hanem ő parancsoljon nekünk nyúlós vékony, ragadós, fehérés áradatával.

*

Most már azután fogj hozzá és *alkoss valami jó dolgot*. Hogy valóban semmi se akadályozzon, közlöm veled, hogy pár nap, alatt szabad ember lesz belőlem. I. 1 óta folyik az elvonás igen szigorú kantélák mellett és eredménye már eddig is ragyogó. Ma érek a 0.02 P napos dosishoz mely után holnap *ugyanezen adag belsőleg* következik, úgy, hogy I. 13-án már *tökéletesd és nagyszerű szabadságnak örveendhetek*.

Újra kedvem van a munkához. Csak tegnap helyeztem el egy új tárcámat az Újságnál,³ amelyért rögtön kifizettek 50 koronát, már is három másón dolozom a P. N.⁴ és a Nyugat⁵ és a V. U.⁶ számára.

A Vígyszínházról⁷ szerdán kapok választ. Ha tagadó lesz, a darabot a Nemzetihez viszem amely minden valószínűség szerint el fogja fogadni.

*

Jelenleg a fürdők ügyében még semmit se tudok. Ha Herkulesfürdő nem sikerül, - Előpatak *majdnem bizonyos*.⁸

*

1) Te hogy vagy atyával?

2) Kifizetted már adósságaidat?

3) A szabadkai jó levegőt irigylem tőled.

Nők tekintetében hogy állasz?

Közösültél már, mióta otthon vagy??? Figyelmeztetlek a condome szigorú használatára.

Egészséged, közérzésed milyen?

Mennyit híztál?...

Van e cigéretlid?

Az ágy jó-e?

Mi az életrended? Megkaptad-e az új JK oldatot

Mindezekre sürgősen válaszolj

Ölel bátyád Józsi

Mult év mérlege

kerestem: 7400 kort

költöttem 9400 „

csináltam 400

¹ Fekete tintával cégjelzéses papírra írt levél. A Budapesti Kir. Magyar Tudományegyetemi Elme-és Idegkórtani klinika Igazgatója. VIII, Balassa-utca 6. szám

² Schneider Blanka, Brenner Dezső újvidéki barátnője.

³ Miklós bácsi tanításai. Az Újság. 1913. március 23. 11/71. 7-9.

⁴ Találkozás, Pesti Napló, 1913. április 19. 64/93. 1-2. Lényegesen átdolgozott változata az 1905-ben a Szeged és Vidékében megjelent novellának.

⁵ „Szenir”, Nyugat, 1913. március 16. 6/6. I. 435-442.

⁶ 1913-ban a Vasárnapi Újságban nem jelent meg írása.

⁷ A Horváték című drámát mind a két színház elutasította.

⁸ 1913-ban Palicson volt fürdőorvos.

BRENNER DEZSŐNEK.¹*Kedves Dezsőm*

[Budapest], 1913.I.10.

Hosszú levelednek nagyon megörültem. Néhány nap múlva mát a teljes sikerről fogok neked beszámolni.

Herkulesfürdőt nem kaptam meg. Elkéstem a kérvénnyel. Talán Előpatakra fogok menni.² Ebben az irányban tettem most lépéseket, de úgy számítok, hogy sikerülni fog más jobb helyet kapni és ide csak végső szükség esetén fogok menekülni.

Sokat írok mostanában. Az Ujságnál van.

Miklós baci tanításai,³ a

Nyugatnál: *Souvenir*⁴

Vas. Ujs. : *Dénes Imre*, a

c. novelláim.⁵ Két utóbbi hosszú.

Figyelem! Blankynak⁶ szigorúan parancsolt meg, hogy találmány (v. r.)⁷ ügyét senkinek elárulni nem szabad, még O.=nak⁸ sem. Nagyon kellemetlen volna, ha B. megírná. Tehát még ma írj e tárgyban B.nak. (A dologgal csak utániratban foglalkozz nehogy a kislánynak szeget üssön a fejébe az ügy.)

Irsz=e?

Hogy vagy?

Hogy van a rheumád?

JK-t használod=e?

Milyen a súlyod?

Van=e kilátás Szabadkán állásra?

Mit *teszel* most gyógyításod érdekében?

(Kurázol) ? ...

Írj sokat

Ölel 100 x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Lásd az előző levél vonatkozó jegyzetét.

³ A novella 1913. március 23-án jelent meg az Újságban 11/71. 7—9.

⁴ Lásd az előző levél jegyzetét.

⁵ A Vasárnapi Újság nem közölte a Dénes Imrét. A novella Kosztolányi Dezső lapjában, az Esztendőben jelent meg 1918. augusztusában. Tévesen hitték a kutatók, hogy ez az írása az utolsó novellák egyike.

⁶ Schneider Blanka

⁷ Vörös répat akarta tartósítani, a találmánytól nagy nyereségre számított.

⁸ Jónás Olga, ebben az időben az író menyasszonya.

3.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága Barátom

[Budapest], 1913. I. 13.

Jan 13. hajnali IV óra. Itt ülök az íróasztalomnál. A szobám teljesen ki van világítva. Körülöttem mélyen alszik a klinika, az orvosok Gyula² (nyitott ablak mellett), Winter³ (szintén nyitott ablak mellett) Renter hermetice bezárkózva és a többiek sokan: betegek, ápolók, ápolónők

Mind szuszognak, alszanak, fínganak, a másik oldalukra fordulnak, fölébrednek pisálni egy percre és újra visszafekszenek. És mindezek az emberek nem tudják nem sejtik: mi az élet. *Az életet én élem és én fedezem föl, immár másodszor.* Én aki itt ülök álmatlanul egy szál cigaretta mellett vigadva, állandó mosolygás közepette, a pupilláim ad maximum kitágulva, hogy a szemem szénfeketének látszik, az arcizmaim fokozott tonusban amilyen egészséges embereken nem, csupán rekonvalescenseken⁴ látható, minden tagom fáj egy kicsit, fádom és a fejemben melegem van, a szájam tele nyállal, mert a nyálmirigyek veszettül dolgoznak, a heréim nehezek mintha vasból volnának – mert azok is veszettül dolgoznak szóval semmi nincs jól rajtam és mégis minden sokkal jobban van mintha rendben volna *mert hallatlanul szépnek találom most az életet.*

Mindennek az okát ismered. A dolog a leggyorsabb tempóban ment mert Pénteken 0.10 M adagon voltam. Szombaton 0.04 P re mentem le. S ma Vasárnap 0.02 P re. A leggyorsabb elvonás ami csak elképzelhető. Úgyiszlóván *semmi szenvedést* nem okozott. Nem is lehet hasonlítani a tavalyihoz amelynél, ugye, azzal indultam: hogy lehetetlenre vállalkozom. Most tisztában voltam vele hogy csak akarni kell.

És most egy új életben vagyok benne. Kezemben jó amerikai tollammal úgy érzem, hogy nincs lehetetlen számomra és *mindent a legjobban fogok elintézni*.

Azok a rettenetes gondolatok, amelyek az M=ista igazi büntetései, most nincsennek sehol. Pénz, nő, erkölcs, munka, egészség mind egyszerű dolgoknak látszanak. Féltékenység, munkaképtelenség érzése, megrontott organizmus képze, – mindezek egy csapásra elmaradtak, nincsennek sehol huss, sutty végük van!

Az elvonás igazi legközvetlenebb oka a drága Gyula, aki nem hagyott békémet, folyton szidott, biztatott és mikor én cinikusan nevettem és gaz kerülő válaszaikkal mindenre megfeleltam, (véde az M izmus *jogosultságát*!) egyszerre sírva fakadt. Ekkor megdöbbsentem, mert azt láttam, hogy valóban a pusztulás képze dolgozik benne és észre tértem.

O.⁵ nem tudja mi van velem, mert nagyon mozgékony vagyok folyton nevetek, azt hiszi, hogy valami nagyszerű „fogást” csináltam és kinevetem magamban őt, aki *nem tudja* gaztettemet, holott, ha tudná !...

Ilyen állapotban a nő *ereje* elpárolog mint a kámfor. Mert hisz minden fölény csak a nyugodt idegekből és a sérthetetlen jól védett komplexekből ered.

Az M-ista complexeik mint egy vérző nyílt seb ki vannak takarva és még érintésre is fájnak. Innen ered a gyengesége.

Mihelyt ez a kóros gyengeség elmúlik, már megszűnik az a túl finom merőben belső, improduktív, tépelődő leleki élet is, amely gyengévé és mindenkivel szemben a gyengébb féllé tesz.

Most az akaratom erős mint az acél és úgy élvezem ezt, mint a birkózó bajnok az izmait.

Érzem, hogy akaratom van!

Mit mondjak neked még? Boldog vagyok. Fiatalnak érzem magam és hogy még sok minden vár rám. Ebből az érzésből szeretnék neked most átadni egy jó adagot mert azt hiszem, hogy ez a boldogság legfőbb titka. Az, hogy ezt az érzést megszerezzük magunknak. (de nem M=elvonás árán.)

Kérlek írd hamar, és bocsáss meg, amiért eddig keveset írtam.

Ölel Jozsi

¹ Fekete tintával írt levél. Megjelent: Magyar Szó Kilátó, 2006. április 29-30. 98. szám.

² Schusztér Gyula, Csáth Géza kollégája volt a Moravcsik klinikán.

³ Winter orvos a Moravcsik klinikán.

⁴ Lábadozó

⁵ Jónás Olga

4.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága Öcskösöm!

[Budapest], 1913.I.20

Őszintének kell lenned hozzám, ezért halasztgattam a válaszolást. De most már nem lehet tovább.

Az „M“ ügyben még nem számolhatok be végleges eredménnyről. Bár nagy *haladást* tettem az ügy *javítása* dolgában, de még mindig nem teljes a siker. Legkésőbb Péntekig azonban a teljes diadalról foglak értesíteni.

Figyelmeztetek, hogy szedd össze az energiádat, mert én is most nagyon energikus és kemény vagyok és *sokat dolgozom*. A Horvátékat² a N.Sz.hoz vittem át.

Ami Budapesten való állásfoglalást illeti ez jó akkor, ha az existencialapítást *elhalasztod*, de egyébként gatyázásnak tekintendő, mert hisz ez nem vezethet egy olyan kényelmes és anyagilag megfelelő álláshoz, amely neked cél lehet. Attól tartok t.i. hogy ha most nem maradsz amellett, hogy atyával patikabérlet megcsinálásán fáradozzál, akkor később ő nem fog belemenni a dologba. Itt a Munkásbiztosítónál pedig legfeljebb 250-300 K-ig viheted föl.

Én jelenleg nem várok másra csak egy elfogadható pesti állás ürüljön (pl. Lipótmező) és rögtön oda megyek. Még szívesebben mennék azonban vidékre egy elmekórház igazgatójának, amire azonban egyhamar nincs kilátás. Írtódom a közönséges praxistól az éjjeli felkeltésektől stb – különben már *Besztercebányán* volnék, ahol egy 3600 koronás munkásorvosi állás ürült. (E mellé megkeresni ott még 5000 kort nem volna nehéz)

Délután a budin olvastam a B.H.-t, melyben feltűnt nekem a Nemzeti Kaszinó. estélyéről írt tudósításod.³ Erre vonatkozólag a következő

megjegyzéseket fűzöm. Ha nem *jegyzed* a cikket akkor az riportnak tekintendő

Ha riport, akkor legyen részletes és teljes, tehát hosszabb. Tehát le kellett volna írni: *miről beszélt Fényes*,⁴ milyen tanulságot vont le a helyszíni tapasztalatokból stb stb. „*Mesélt*” szó sértő mert ez nem volt mese, az az hazugság. Fényest lehetett volna jellemezni, az arcát, a hangját, a gesztusait. Két mondatban.

Ha a közönségnek ismerőse is Kmentt Ilona,⁵ mégis oda lehetett volna csúsztatni valami jellemzést a hangjáról, alt v. szoprán, a hang minőségéről stb. Általában énekesnővel kevesebbet kellett volna foglalkozni, mint Fényessel.

Mindebből az a tanulság hogy próbálj meg riportot írni. Azaz minden körülményről amely iránt csak érdeklődhetik valaki megemlékezik. Fenti esetben ezek a körülmények a következők.

- 1.) meddig tartott Fényes felolvasása. Vagy előadása.
- 2.) Egy epizód vagy anekdota felemlítése a felolvasásból.
- 3.) Utalni *Fényes* nagy hírlapírói és *úttörő riporter*i multjára (Ez mint újságírónak kötelességed lett volna)
- 4.) *Vidéki* tudósításban a kísérőről nem szabad egy jelzöt megtagadni.
- 5.) A közönség mekkora volt?
- 6.) *Milyen sikere volt Fényesnek?*

Belátod ugyebár, hogy ezek mind érdekelhetik az olvasót. A riporter dolga, hogy *minderre előre gondoljon*.

Nem találom most legutóbbi leveledet, de úgy emlékszem emlitted, hogy szeretnéd olvasni B.⁶ leveleit O.⁷ hoz. Ha óhajtod kölcsönkérem őket. Kedves butuska levelek. Helyenként igen bájosak sőt *stilművészet* nyilatkozik meg bennük.

Sokszor ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Lásd az előző levelek vonatkozó jegyzeteit.

³ A nemzeti kaszinó estélye, Bácskai Hírlap, 1913. I. 19. 17. év 15. szám.

⁴ Fényes Samu

⁵ Kmentt Ilona, bécsi operaénekesnő.

⁶ Schneider Blanka

⁷ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága barátom.

[Budapest], 1913. I. 28.

Minden, amit irsz, nagyon megörvendeztet. Különösen a Hauptmann-darabról mondott vélemény.² Teljesen egyezik az enyémmel és fogalmazásban kifogástalan. Ez az igazi nemes és tartalmas kritikai próza. Minden mondatban mondasz valamit. És a gondolat minden újabb mondattal *előbbre megy*, halad. (Néhol érzi az ember, ha öntudatos írói munka *lenne*, mint ahogy nem az, a Pippa – akkor remek és valószínűtlen dialogusokat lehetne egymás mellé írni. Például ahol a vérköpésről beszélnek, ez pokoli humor de nincs fejlesztve, teljesen véletlen a dolog az egész úgy ahogy van.)

Kedves és elegáns ötlet amikor azt írod, hogy a szereplőknek rossz a füle. Teljesen igaz, bár valószínű, hogy e tekintetben a fordító is hibás.

Révfyról³ írj meg mindent!

Fogj a regényhez. Kezd el már!

Árpi⁴ miért van otthon, mi volt a betegsége? (Mert emiatt ment haza)

===

Előpatak is elfuccsant; most Balaton-Almádi van programban.⁵ *Ma kezdem ez irányban a hajsztát.* (Palicsot csak utolsó esetben választanám.)

===

Magamról mit irjak. Egyhangúan élek. Délelőtt klinika. Délután Olga.⁶ Este irás. Most sok jó narancsot eszem. Elite cigarettát szívok. A zongorámra gyertyákat tettem és így igyekszem új stimmungokat szerezni.

Ma vettem 3 drb. új borotváló szappant és egy kis körömkefét. A hegedűmet is felhúroztam 2-3 napig hegedülni fogok. Szeretnék valami jót komponálni. A Hamvazó Szerdát és a Janikát⁷ a napokban hazaküldöm neked. Másoljátok le Lacival⁸ 3 nap alatt, de tökéletesen. A másolatok azért kellenek, hogy nálam maradjanak, míg az eredetit ügynök kapja) A pesti irodalom és képzőművészeti viszonyok undorítóak. Souvenir című novellám (B. Irén)⁹ nagyon tetszik Ignotusnak és nemsokára hozza.¹⁰ Valószínűleg februárban

megírom a Dorottyát¹¹ Nádor Mihálynak¹² mint 1 felv. operaszöveget. –

A méreg – őszinte leszek – még nincs teljesen kikapcsolva. Most már *csak éjjelre* veszem. Mihelyt sikerül nélküle aludni, nyert ügyem van. Az ügy előrehaladásáról pontosan tudósítalak.

B. Ila a napokban nálam járt.¹³ Meglepően csinos volt, kövér, új ruhában. Alig hittem a szememnek. Bözsi tiszteltet.¹⁴ Hetenként 1x itt ebédel. Ilyenkor mindig hoz virágot nekem. Gyulánál¹⁵ eszünk és jókat csevegünk és nevetünk.
*) Csütörtökön megnéztem a Bellát.¹⁶ Majd írok róla.

Írj sokat. Kezd el a regényt.

Ölel Józsi

*) Sokat feddjük és szidjuk a Bözsit, mert nem eszik játszik az étellel, elrontja és otthagya.

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Nem találtuk meg Brenner Dezső kritikáját.

³ Révfy Zoltán (1870–1928), a szabadkai főgimnázium magyar–latin szakos tanára, 1902. november 9-i ülésen Kosztolányi Dezső egyik zsengejét a Sírvirágok Etelka sírjára bírálta meg Friedmann Ferenc. A tanuló véleményét osztotta az önképzőkör vezetőtanára is. Kosztolányi ezért megharagudott, s azt mondta a tanárának: „Tudok én annyit magyarul, mint a tanár úr!” és kirohant az osztályból. A vita következményeként, Kosztolányit az érettségi előtt eltanácsolták a szabadkai gimnáziumból. Lásd: Dér Zoltán: Első műhely. Életjel Miniaturök, Szabadka

⁴ Ifj. Kosztolányi Árpád (1886–1966), orvos, Csáth Géza unokabátyja.

⁵ Lásd az előbbi levelek jegyzetét.

⁶ Jónás Olga

⁷ Csáth Géza drámája, a színdarabot 1911. május 24-én mutatta be a Magyar Színház. A Janika a Nyugat-kiadásában, 1911-ben megjelent, ennek ellenére a szövegkönyvet lemásoltatta öccseivel.

⁸ Brenner László (1899–1981), később mérnök, Csáth Géza öccse.

⁹ Schneider Irén Csáth Géza újvidéki szerelme, valamint a húga Schneider Blanka.

¹⁰ A novella 1913. áprilisában jelent meg a folyóiratban, melyet ebben az időben Ignótus szerkesztett.

¹¹ Több operát is szándékában volt írni, de a szövegkönyvekkel nem készült el.

¹² Nádor Mihály (1882–1944), színházi karmester és zeneszerző.

¹³ Buchwald Ila, Csáth korábbi szerelme, budapesti tisztviselőnő.

¹⁴ Bözsi ápolónő volt a budapesti klinikán.

¹⁵ Schusztar Gyula

¹⁶ Szomory Dezső színdarabját a Vígyszínház mutatta be 1913. január 17-én.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága öcskösöm!*

[Budapest], 1913.I.31.

Jó apuskánk ma egy levelet írt nekem rólad, amely végkép elszomorított. Sorainak hatása alatt nagyon kérlek téged, hogy ne mászkálj ki rossz időben vigyázz az egészségedre és tekintettel gégehurutod miatt teljesen szüntesd be a dohányzást.

Magad is jól tudod, hogy másképp meg nem gyógyulhatsz *miért vagy tehát makacs!*?

Kérlek mindenre ami *szent* – ha nem akarsz szomorúságot okozni öreg bátyádnak – lásd be ezt és teljesítsd eme kérésedet.

Ölel Józsi

P.S. Bella² érdekes mű mint szinpadi opusz nem hangzik, zökken, sokszor vízszintesen megy, de Bella jellemzése egész, egységes. Szomoró a jó novelláiéért megérdemli jutalmul, hogy darabjait igaztalanul feldicsérjük és e révén őt keresni engedjük!!

¹ Fekete tintával cégjelzéses papírra írt levél. Kir. Magy Tud.-Egyetemi Elme-és Idegkórtani Klinika Budapest, VIII., Balassa-utca 6. A boríték elveszett.

² Lásd az előző levél vonatkozó jegyzetét.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves öregem!*

[Budapest, 1913. január]

Mellékelem ezt a levlapot. Mégis helyesebbnek tartottam *nem küldeni nyíltan*. Figyelmeztetlek, hogy a sztárjkhöz csak akkor csatlakozz ha valóban általános lesz. Szóval csak a legeslegutolsók közt légy, akik sztrájkba mennek. Ismétlem a mozgalom nem volt szervezve, nem ér semit nem lesz eredménye. Ezt a gaz *Filót* le kéne puffantani, hogy Vázsonyival² ki mer kötni csak egy korlátolt marha ember lehet ily számár és ostoba, hogy a [?] így merjen viselkedni. Egy szar! Mit kell többet mondani: Filó!³ (Filkó, Vieh-ló szóval ökör is és ló is!!!)

Kérlek végy még ma 10-10 db szép vörös répát, kicsiket vagy nagyokat rád bízom, de ráncos héjjúak, puhák, barnás vörösek legyenek. E célra itt küldök 2 *koronát* bélyegben.

(Ez elég lesz tán postára is. Ha nem ird meg: ráfizettél mennyit.)

Kérlek a vörös répát okvetlen add postára még a napokban!!

Mi újság egyébként! Nemi élet?

Ölel

Józsi

¹ Viola színű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Vázsonyi Vilmos (1868–1926), ügyvéd, miniszter, polgári liberális legitimista politikus.

³ Filó (Csáktornyai) Lajos (1858–1896), költő, ügyvéd.

8.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Kis Dezsőm!

[Budapest, 1913. január.]

Nézd új kéziratpapirosomat. Ebből 3 ilyen oldal 1 fillér. Tehát a legolcsóbb papír, ami eddig létezett. Ha tetszik neked, majd küldök belőle. Megjegyzem, sehol nem kapni csak egy helyen, a legnagyobb papírkereskedésben: Grossmannál (Báthory u 7) de nem adnak kevesebbet, mint 100 ívet, ami 5 kor-ba kerül. 1 ív tehát 5 fillér s abból 16 olyan oldal lesz, mint ez itten.

Az utolsó leveledet visszaküldöm. Ebből szóról szóra legyen egy novella. *Másold le, semmit nem változtatva rajta.* Egyes dolgokat beleírtam. Másold le ird le hamarosan és küldd nekem vissza én majd elviszem Ignotushoz és kieszedelek tőle érte 40--50 *koronát*.² A novelláidat Nyugattól szinte mind megszerzem legközelebb. Ami nálad megvan *mind küldd el.* Ha azonban a többi és valamennyi Blankánál³ ragadt, értesítsd: majd Dekének⁴ írok és ő megszerzi.

¹ Részben violaszínű tintával, részben ceruzával írt levél. A boríték elveszett.

² 1911. után Jász Dezsőnek nem jelent meg novellája a Nyugatban.

³ Schneider Blanka, Brenner Dezső újvidéki szerelme.

⁴ Decsy Dezső (1878–1915), az író unokafivére apai ágon.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága Dezsőnk!*

[Budapest], 1913. II. 10.

(VIVÁT)

Születésnapod alkalmával a legjobbakat kívánjuk neked.

!!!.....ISTEN ÉLTESSEN SOKÁ!!!

Ölelnek és csókolnak

Józsi és Olga

BORT BUZÁT BÉKESSÉGET

FÁT FÜVET FELESÉGET

IKÉTUM BIKÉTUM, HALT, BERDÓ

VIVÁT

¹ Képes levelezőlapra fekete tintával írt levél. A címzés: Nagyságos Brenner Dezső úrnak a írásművészet doktorának és a gyógyszerészeti tudomány mesterének. Szabadka Főtérr.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezsőm!*

[Budapest], 1913. II. 12.

Elsősorban Mády² gratulációját adom át. Hozzám írt levelében arra kért, hogy tolmácsoljam jókívánságait és férjéét³ – szülnapod alkalmából.

Lacinak mondd meg, hogy levelének nagyon megörültem és az Olga is nagyon köszöni az üdvözlétét.

Magamról mit írjak. Ezeket a szeles tavaszi napokat rühellém. Csak este vagyok jó hangulatban; ilyenkor a *Naplegendán* dolgozom, amelynek zenésítése szépen halad. –

A N. Sz. tól⁴ egy hét múlva ígértek választ. Holnap kezdem az akciót *Tusnád* fürdő megkapását illetőleg.⁵

Szóval lógok. Nincs pénzem. Tudnék keresni, de nincs hozzá kedv, energia. Mit csinállok én 100-200 koronával. Ez nem elég. Inkább meg se mozdítom tollamat. Mégis a következő 5 napon belül be kell majd fejeznem egy tanulmányt Haydnről,⁶ amelyért 100 koronát fogok kapni. Kb. olyan hosszú lesz mint Puccini? (De nem lesz olyan jó)

Nemi életem egyenletes. Pro die: dosim unam.

Most először próbáltam szerencsét, a koncentrált „JK” oldattal. 2. számút dörzsöltem be. Az első két nap igen komisz volt, de remélem, hogy a továbbiakban valami *sohase tapasztalt* jó hatás fog mutatkozni. Majd megirom.

Figyelem! A Clin-től hozattam neked egy nagyszerű zsebnaptárt. ½ évre szól. De *ilyen finomat* még senkise küldött orvosnak. Szabadkára fogják küldeni.

Mády kérdezősködik Blankyról?⁸ Valóban írd meg nekem, mi van vele. *Ugye teljesen elvesztette jelentőségét?* Olgával⁹ hetenként levelet váltanak. E levelekben B játsza a kis lányt és O.hoz mint anyához szól, emellett átlag 3-4 helyesírási hibát küld. De igen kedvesen ír. Szentesre utazásáról bizonyára körülményesen értesülve vagy.

Figyelmeztetlek, hogy ha coitalod: csakis *erősen* vaselinozott condomeval tedd. A vaginolt ne próbáld. Biztos a biztos!

Írj szülőkről.

Ölel csókol Kis bátyával¹⁰ együtt Józsi

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Brenner Etelka (1888–1960), Csáth Géza húga.

³ Pókász Béla (1885–1967), Csáth Géza sógora.

⁴ A Horváték drámáját felkínálta a Nemzeti Színháznak, de elutasították.

⁵ Fürdő orvosi állásával kapcsolatosan lásd a korábbi levelek jegyzeteit.

⁶ Az írás megjelent a Kéve könyve, szerk. Szablya János, Budapest 1913. április 3. kötet. 3–20.

⁷ Puccini. Különnyomat a Nyugat 1908. évfolyamából. Jókai könyvnyomda, Budapest, 1908.

⁸ Schneider Blanka

⁹ Jónás Olga

¹⁰ Brenner László

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága öregem!

[Budapest, 1913. II. 18. előtt]

Fehérvári út

15 a V. 12.

1.) Ne géppel írd.² Közöséges írással; épen *úgy legyen minden* mint az én példányomban.

2.) Apát tisztelettel és nagyon kérem, hogy jelölje meg a hibákat, helyesebben úgy a nyelvi mint kottai hibákról *írjon egy kis jegyzéket*.

3.) Te másold úgy, ahogy van. Én azután a jegyzék alapján mindkét példányt kiigazítom.

4.) Nagyszerű, mesés idő van. Reggel IVig Moravcsikéknál táncoltam. Most 2-kor keltem föl. Isteni langyos napsugaras délután. (B.³ a búsul a lengyelt zongorázza.)

5.) Kottarészek beragasztása – helyes!

6.) Tárcáim majd jönnek, csak türelem.⁴

7.) Mennyi pénz kell neked. 10 K elég?

P.S. O.⁵ tudósítottam B.⁶ címéről

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² A Janika szöveggönyvét kell átírni a testvéreknek.

³ Bözsi ápolónő a Moravcsik klinikán

⁴ 1913-ban a Pesti Naplóban csak áprilistól jelentek meg tárcái.

⁵ Jónás Olga

⁶ Schneider Blanka

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága Dezső!*

[Budapest], 1913. február 18.

A „Das Hänschen“ (A Janika) német kézírata, mit bekövetve küldék: Elek² kézírása. Tehát: Másolás után kézmosás. Közben vigyázni *nehogy szájba vedd* az ujjadat Túl közel hajolni se jó a papirhoz. Ha olvasod ne *lélegezzél bele*, mert a lehelet visszacsapódik a papírról és *piszkos* lehet. Lacinak ne add másolni. Legjobb volna ha az írnok írná. *Ezt géppel* kérem 2 pldban. Ha lehet.

3ban. Mindkét másolatot legkésőbb Vasárnap-Hétfőig küldd el otthon lévő *könyveimmel*, Toscával (Pinguinek³ szigete és más könyveimmel) és felesleges kottáimmal együtt. Ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Nagyságos Brenner Dezső úrnak. Főtér *Szabadka*

² Rajz Elek, Rajz Sándor testvére, mérnök Csáth Géza budapesti barátja, aki tüdőbajban szenvedett.

³ Anatole France regénye 1912-ben jelent meg magyarul az Est lapok kiadásában.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves barátom!*

[Budapest], 1913. II. 26

A H. Sz. t is és a Jankát is a legsürgősebben küldd.

H. Sz.t még ma!

Arról van szó, hogy Münchenből a Kamerspiele Theater kéri.² A Janikát az igazgató (Róbert) magyarul olvasta és elragadtatott levelet küldött. Elő akarja adni, de még kell valami, hogy egész estét tegyen ki. Ezért siess, még ma add fel.

Ugyane színház adja a *Liliomot* a héten.

Nagy dolgoról van szó, tehát. itt nem lehet gatyázni. Janikát pedig legkésőbb péntek délig add fel.

Pénzt megkaptad!? Nem azért kértem, hogy megköszönd! (Elég baj, hogy nem küldhettem többet.) Ölel Józsi

Az S.A. ügyében úgy fogok eljárni, mint tanácsolod.

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² A Janikát ugyan Horváth Henrik lefordította németre, a bemutatóból viszont nem lett semmi. A sikertelen próbálkozásról lásd a következő levelet.

14.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

[Budapest, 1913.február vége]

Mellékelve küldöm cikkedet. Így kijavítva van a gondolatmenetben *fejlődés* míg az eredeti alakban nincs fasza az egésznek. Ajánlom másold le magadnak a kijavított szöveget, hogy lásd tisztán mit kellett volna írnod. Egyébként magam részéről Csarvajt gyenge és korlátolt fiúnak tartom, miről arcképe és tárcái egyaránt tanúskodnak. De ha már meg akarja az ember dicsérni – ami vidéken kötelesség – ebből a szempontból *lehet*. A cikk tónusa különben jó. Minden *nap* kéne írni bármiről török szakad egy *hírelit*[!]. *Meglátod: két hét alatt mennyit fejlődsz.* Próbáld ezt meg állj be munkatársnak inkább B.H-hoz² vagy B. N.³ hoz és kötelezd magad e munkára minden nap havi 50 koronáért. Ezzel atyának 4 kor-ral kosztot magfizetheted és sokat tanulhatnál. *Azzal*, hogy minden nap *muszáj*na megírnod 1 ½ hasábot s azt másnap *nyomatásban* olvashatnád. Ez nagy iskola.

Ajánlom neked a köv. témákat:

1.) Csevegés a palics-szabadkai országutról. (sétád az úton a hóban)

Kezdet „Hölgyeim! Palicsról jövök gyalog.” Ebéd után villamoson mentem ki... Mit láttál a fürdőn, hogy jöttél haza. ... stb.

2.) A szabadkai színésznők egyikéről egy kis portrait. (Miért nem jársz közéjük?)

3.) A bunyevác zenei monotonitás, mint új vivmány a modern zenében (Debussy). A dekoratív zene a szerbeké, monotonitása *nem invenció hiány*. Mint ahogy a magyar nóta ritmustalansága nem ritmikai butaság.

4.) A szabadkai korcsmák, a bálás korcsmák. Mit isznak a szabadkaiak

hogy isznak, megnyit stb. (sört, bort, pálinkát, a házaknál szokásos kvaterka⁴ hanyatlása)

5.) A szabadkai sportélet. A tréner hiánya, mint akadály a igazi fejlődésnek, holott az anyag nagyszerű. Nincs igazi sport. Az atléták nem élnek sportszerűen hanem 21-31 éves korukig *versenyeznek* azután megházasodnak és abbahagyják. Az angol főúr és az *okos ember késővétségig sportol*.

6. A vajgyár leírása, adatokkal. (Esetleg más gyár leírása).

7. (A palicsi élet télen. Kik laknak ott állandóan. Milyen az életük.

*

Jenő bácsi⁵ kis cselédjét condommal lód meg.

*

Ceglédre ne menj. Az az érzésem van, hogy ez a pricid kihasználna. Inkább várj egy *özvegyi* patikára, ott kellemesebb az élet és a fegyelem. (180 k. kevés!) Atyának mondd, hogy * nem érzed magad még egészségesnek, írni akarsz tanulni, Szabadkán vállalsz kondíciót (van kilátásba csak várni kell!?!?!)

*

Ha Székelynek⁶ valóban van pénze, amit *igazoljon* (takarékkönyv, értékpapír). Kéthetes lap ötlete jó. A jövődő terjedelmét gondolom. Csak szépirodalmi és nem kritikai lenne. 32 oldal s ebből is 6 oldal hirdetés. Ennek nyomdaköltsége

1.) nyomda egy évre	2500 korona
2.) szerkesztőségi költsége (egy év) 7000 „	(oldalanként
3.) szerkesztő fizetése	3600 „ 10 koronát számítva)
4.) hirdetésügynök percentje	1200 “
5.) adminisztratív (ez Székely volna?)	<u>0000</u>
	14.300 korona

Bevétel

(egy évre 8 kor) 300 előfizető	2400.00
hirdetések	3600.00
számonkénti eladás	<u>2400.00</u>
	8400.00

Az első évben eszerint valószínű deficit 5000 korona.

A lap akkor *kezd* üzlet lenni, ha eléri az 1000 előfizetőt. Szerintem lehetne egy lapot csinálni amelynek sikere lehetne, azt a lapot kéne t.i. megalkotni *amely jelenleg hiányzik*. Egy bűnösen erotikus, hedoista, futurista lapnak biztos közönsége volna. Nyugatot nyomják már. Új kell. Címe lehetne a *Smaragd asztal*. vagy eféle. Kabalista mellékize volna. Egy szám ára 30 fillér. Ennek szerkesztését *veled együtt vállalnám* oly módon, ha az illető pasi hajlandó volna 30.000 *koronát deponálni* és rendes szerződést csinálni. A legjobb írókat meg lehetne szerezni. Fontos volna azonban kis terjedelme (kis oktáv) mesteri kiállítása finom papírja és döbbenetesen szép címlapja. Te megelégednél 200 korona havi fizetéssel (én 100 k-al de emellett cikkeinket külön kellene fizetni).

Sajnos azonban azt hiszem, hogy e fiúnak *pénze egyáltalán nincs* és az egész terv levegő. Mégis tárgyalj vele. Közöld vele a *számításokat*. Hogy kettőnk részére 300 korona *havi fizetést* és cikket külön honorálását kötöd ki. *És mindennek feltétele a 30.000 korona deponálása bankban* míg nem bizonyítja, hogy pénze van, ne beszélj vele esetleg kinevet vagy ugrat. Mit gondolsz, szép lapot lehetne csinálni: *Smaragd asztal* cím alatt?! Kabalista, misztikus, feketemise irány. Ilyen lapot nem lehet Szabadkán megjelentetni. Jöjjön ő is Pestre, te is. Még ha Szabadkán nyomnák, akkor is Pesten kell megjelennie. Csak 28 oldal, de mind speciális izgató irodalom! A szerkesztést azért vállalnám részben tőled át, hogy irányt mutassak. Fél év alatt beletanulnál – hová kell menni cikkekért, kiket, mikor kell megszerezni és akkor azután magad lábára állhatnál

Megjegyzem egyedül a szerkesztés nem vállalnám. Már csak azért is, mert kell lenni olyan felelős szerkesztő kell, aki alkalomadtán Vácra vonul be, hogy leülje a szeméremértés miatt kapott 7-14 napot.

Képzeld milyen lap kell!

Disznó és mégis nemes.

Wilde, Maupassant, Szomory

Baudelaire, Maeterlinck, Verlaine hagyományai

Politika, kritika, közgazdaság nincs. Magasan a napi események fölött.
Csak abszolút kéjelgő irodalom.

Pénzt napokban küldök.

Szabadkán még nem lőttél?

Ne menj Czeglédre!! Onnan nehezen jöhetsz el. Inkább csinálj *pár helyettesítési kirándulást*. Utána haza 1-2-3 hétre.

De egyelőre írj. világosan látom, hogy az ujságnál sokat fejlődnél könnyedségben, minden tekintetben amit *tudok*, ott tanultam.

Azzal, hogy *másnap* láttam, amit ma irtam. Ez nagy dolog. Ezt meg kell becsülni.

*

Jelenleg Balaton-Almádi⁷ van kilátásba részemre. Ha ezt megkapnám nyárra házasodnék. Nemzeti még nem válaszolt.⁸ „Kis Olga” ez alatt pompás gyerek-novellát irtam. Ez az új időknak megy.⁹

Jelenleg király cigarettát szívok.

Remekül ízlik.

A Janika és H.Sz.-t¹⁰ Hétfőre lehetőleg küldd, mindazokkal, amiket levlapon kértem.

Haydn hegedűszonátáit *elvitted*? Nem találom itthon.

Atya zongorázza néha Sötterdömerangot(?):!

Mandy¹¹ pináját nem fogod meg néha?

(Nem volt szó az ügyről?) Decsyékkel mi van.¹² Írj róluk elrettentő példa okáért. Ölel 1000x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Bácskai Hírlap

³ Bácsmegyei Napló, Brenner Dezső nem volt egyik lap munkatársa sem.

⁴ Nagyobb étkezés után, kellemes társaságban kedélyesen és mértékkel történő borozgatás, poharazgatás.

⁵ Decsy Dezső (1857–1942), szabadkai gyógyszerész, Csáth Géza nagybátyja.

⁶ Nem tudjuk kit akartak meggyőzni Szabadkán a lapalapítás tervével.

⁷ Lásd a fürdő állásra vonatkozó terveit az előző levelekben.

⁸ A Horváthék bemutatójára vonatkozó tudnivalókat lásd az előző levelekben.

⁹ A novella nem jelent meg, a kézirat megvan a hagyatékban.

¹⁰ Hamvazószerda.

¹¹ Budánovits Margit, Csáth Géza mostohaanyjának a húga.

¹² Decsy Dezső népes szabadkai családja.

15.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőkő

[Budapest], 1913. III. 4.

Hänschent,² könyveket megkaptam. Szívből köszönöm fáradozásodat s remélem lesz alkalmam megszolgálni.

1.) Hülye Székely,³ mint mondtam nem jött el. Ma egy levelet küldött, melyből kiderül, hogy nem akar lapot alapítani. Levele oly buta, zavaros, marha, hogy elküldöm neked: okulj belőle, hogyan nem szabad soha írnod. Nem tudom megállani, hogy ne válaszoljak rá. Mellékelve küldöm a választ. Olvasd el, ragaszd le és add át neki. De azon kikötéssel, hogy elolvasása után neked rögtön visszaadja. –

Nem hiszem, hogy van pénze. Ha van, maximum 30.000 koronája lehet. Egy csaló. Egy köpenicki szerkesztő. Prózája sötét észre és tehetség hiánya vall. Versei jobbak de, figyelmet nem érdemelnek. Belőle nem lehetne megélni. Járj utána, hogy fejlődjön az írásod, akkor megélhetsz a jég hátán is és előbb utóbb darabot költhetsz; abban ne bízz, hogy ily módon megélsz, egy ilyen alak révén. Nagyon helytelenítem, hogy nem hallgatsz tanácsomra és nem írsz naponta valamit 10-től 12-ig. Kivághatnál minden nap egy jó cikket. Atya is másképp nézne rád, mert már tudja, hogy az írás pénzt és existenciát jelent.

2.) Münchennel még nincs szerződés. Ma küldtem el a H.Sz.t. Talán 2 hét múlva már biztosat fogok tudni. Addig semmit se közölj. Semmit. Ne is mesélj. Majd *azután* talán némileg. Lódítani fogunk.

3.) Balaton-almádi még nem dőlt el.⁴ Valószínű, hogy megkapom. *Kérdezd meg apát* nincs-e még változás a palicsi ügyben. Nem tartaná-e jónak, ha ő szólna Vojnics S.⁵ nak, hogy az szóljon előre a polgármesternek⁶ érdekemben. Ha Balaton nem sikerülne t.i. – mennék Palicsra. (Persze nem kellene mondani, hogy máshová is pályáztam, hanem úgy beállítani, mintha csak oda akarnék menni.) Atya válaszát írd meg még ma.

Lábam már jól van; bár sántikálok. Sétánál Olga vezet mint egy tebeses férjet a felesége.

Sztrájk előestéjén vagyunk. Mi lesz!...

*Gyula*⁷ ma egy levelet írt Tiszának,⁸ (elküldte mielőtt szólt volna róla) amelyben összegazemberezi. Rémesen naív, szenvedélyes fiú! Semmit se használ a jó ügynek, semmit se árt Tiszának, csak magának!?

Ölel Józsi x 1000

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² A Janika német fordításának a kézirata.

³ Csáth Géza lapot akart alapítani, ehhez akarta megnyeri a levélben emlegetett Székelyt.

⁴ Fürdőorvosi állással kapcsolatosan lásd az előző leveleket.

⁵ Vojnits Sándor (1865-????), Szabadka főispánja volt ebben az időben.

⁶ Bíró Károly (1864-1953), Szabadka polgármestere.

⁷ Schusztér Gyula, Csáth Géza kollégája a Moravcsik Klinikán.

⁸ Tisza István

16.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága Dezső Öcskösöm!

[Budapest], 1913. III.

Hogyan irjam le neked gyógyulásom és ujjászületésem hasonlithatlan szent és boldog érzéseit!! Kimondhatlan nagyszerű meglepedség, túlzott boldog reménykedés a test frissiségének és ifjúságának érzése az, amellyel tele vagyok. Pedig az adag most nem kicsiny még. Még mindig akkora, mint a legutóbbi együttlétünk: azaz 0,08B. De mi ez ahhoz a kegyetlen és bűnös mennyiséghez szemben, amelyben még csak 11 nap alatt is evickéltem 0,25 Z! Rettenetes elgondolni, mily súlyos beteg voltam. Kikapcsolva az életből, az emberek a napi dolgok, minden igazi érzés, és emberi társaságból is. Körülvéve egy pán céllal, amelyben be valék gubózva, ahová nem hatott el a szabad levegő a dolgok, barátaim szemrehányó hangja az élet ezer benyomása, semmi körülvéve egy hamis és százszorosán káros életmód szemrehányásaitól, amelyben minden szellemi erőmet ezeknek kijátszására, leküzdésére kellett fordítanom. *Egy rettentő labyrinthus!* No de most már a végén, a legvégén vagyok. Holnap már csak 0,06B két részre osztva!... és úgy egy hát alatt azt hiszem a tökéletes nagyszerű szabadság.

Akaraterőm megfeszítéséért máris 1000 féle jutalmat adott az élet. Pl.

1.) a psychik. ingerlékenység csökkenése, *egészséges mértékre*

- 2.) zene élvezése
- 3.) munkakedv
- 4.) étvágy
- 5.) minden külső benyomás igazi nagyszerű értékelése
- 6.) egy nagyszerű nemi élet amely mennyiségben 4,5 x ős, minőségben pedig 100xos élvezetet ad a régihez képest.
- 7.) az invenció megnövekedése
- 8.) új remények özöne

Az élet most olyan határtalanul szép és nagyszerűnek tűnik fel, hogy semmi *változásra* és *jobbra* nincs szükségem így is teljesen meg vagyok vele elégedve. Gyorsan hizom és 39-es gallérjaimat, amelyeket Stubnyán lassanként összevásároltam, immár teljesen a lomtárba helyezem. Nem tudom őket viselni. (Milyen csunya megalkuvás volt ez!! Nem a mérget mellőztem, hanem a gallérok számát kissebbítettem, az igaz, hogy nem holmi lelkiismeretfurdalások nélkül.)

Mondom drága barátom boldog vagyok. Félve írom le ezt a mondatot, mert a dicsekedés előzi a szerencsét. És szerencsének kell tartanom, hogy így gyorsan idáig sikerült jutnom.

Az energiámat a délelőttökre koncentrálom. T.i. a napi adat eleinti 3x0.06 P volt. Ma 2x0,04 P. Ezek közül az első rendesen éjjel 2-és 3 közt történik, amikor felébredek az organizmus hívó szavára. Nem sokat várok. Felkeltem a jó Gyulát,² és megtörténik a kis műtét. Azután visszafekszem és olvasok cigarettázom 1 ½-2 órát. Délelőtt 9-től d.u. 3 ig a legnehezebb a helyzetem, de ez is sikerül. Ebéd után jön a második dosis ugyanolyan mennyiséggel. Határtalan nyugalomban törtöm az időt estig. A langyos tavaszi idő, a zongora, Olga³ akit ujabban hegedűlni tanítok – száz és ezer örömet ad. Most már csak arra várok, hogy egy éjjel *sikerüljön föl nem ébredni*. Akkor meghonosítjuk az egy reggeli (VIII) és egy esti adagot, mely utóbbit nagyon le lehetne szállítani.

Mi ujság ügyeidben.

Ölel x 1000 Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Schusztér Gyula

³ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága öcskösöm!*

[Budapest, 1913. március]

Egy élő leánymagzat állítólagos apja!

Nem tudom mit tegyek, hogy a szülésről, abortusról és teherbe esésről alkotott teljesen téves fogalmaidat kijavítsam és rendezzem!!?

Ezért tehát előveszem

öntöltő amerikai tollamat

és ezzel fogok részletesen megmagyarázni mindent.

1.) Ha az utolsó menstruatio rendes időben megvolt, akkor nem lehet még terhességre gondolni se

Hogy a vérzés fájdalmasabb volt és nehezen indult, ezek mind teljesen mellékes dolgok. Ha az utolsó menstruatio után közvetlenül esik a nő teherbe akkor a legközelebb menstruatióánál a magzat már 28-29 napos.

Ebben az állapotban még mindig nem lehet a méhben kitapintani. Csak egyes sarlatánok állítják, hogy tudják. Te azonban túteszel rajtok, mert már 15 napos *magzatot (?) kitapintasz* és terhességet diagnosztizálsz.

2.) A gyerek azaz a magzat csak a második hónap végén éri el a diónagyságot. Ekkor azonban az abortus simán megy, mert nincs még méhlepény tehát nincs még köldökszinór sem, amelyen (és nem az ondózsínóron) a magzat az anyától vért kap. A harmadik hó előtt az abortus kevés vérzéssel zajlik le és komplikáció nem lehet más mint hogy egy kis hártýarész bennmarad a magzatburokból s emiatt a vérzés nem szűnik. A vérzés amely egy erős menstruatióhoz hasonlít. Ilyenkor 3 x 0.3 g Chinint adunk és ezzel a *méhösszehúzóódásokat* előidézve a hártýát kitolatjuk.

3.) Méhmassage és minden beavatkozás felesleges. Ellenben: a menstruatio várt napján 2 g Extr aloë reggel éhgyomorra.

Utána enni ½ óra múlva már szabad.

4.) Ágyban maradni nem kell. Példa: Olga,² aki kaparás után fenn járt és csak épen otthon a kanapén heverészett.

5.) Kérlek írd meg mikor volt B.³ utolsó havi vérzése?

Pénzt holnap fogok neked küldeni 100 koronát, ha mint remélem, ma Az

Újságnál⁴ sikerül egy novelláért 50 koronát felvenni, mert a pénzem már igen kevés (összesen 200 korona)

B-val való cipő jelenet velünk is szóról szóra így történt csakhogy egy *kék bloussal* kapcsolatban.

¹ Fekete tintával cégjelzéses papírra írt levél. Kir. Magy. Tud.-egyetem Elme és Idegkórtani Klinika Budapest, VIII. Balassa-utca 6. Töredék.

² Jónás Olga

³ Schneider Blanka

⁴ 1913. tavaszán két novellája jelent meg az Újságnál március 23-án, a Miklós bácsi tanításai, illetve április 12-én, a Kisfiúk.

18.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó Dezsóm!

[Budapest, 1913. március 21.]

Nagypéntek délután, egy kitűnően sikerült ebéd után jó regalitas mellett itt ülök a szobámban, hogy ezen a pompás – újonnan felfedezett angol merített papíron írjak neked. Künn egy csodálatos szép tavaszi nap enyhe szellővel, amely virágillatot hordoz és tele van a feltámadás ígéretével. Az asztalomon sok virág. Egy orgonabokor cserépben és valami 8 tulipán és jácint. Az előbbi Olga² küldte, az utóbbit Bözsi.³ A kanapén egy új vászonnyakkendő fehér, két kisujnyi piros csíkkal.

Édes tavaszi érzéseim vannak; boldogság és egészség van a szívemben. Mert tudd meg jó öregem: most csinálom Gy.-val⁴ a visszavonhatlanul utolsó, legutolsó kúrát. Azután, hogy írtam neked gyógyulásomról, visszaestem a bűnbe. 0.03 „Z” minimális adag mellett. Azt gondoltam, hogy az akarat teljes megfeszítésével egy kifogástalan dosirozással lehetővé teszem ennek az édes méregnek a mérsékelt használatát. Ha meg lehetne maradni ezen adag mellett, valóban nem járna az semmi bajjal. A vicc az, hogy ez lehetetlen. Mert ez a csekély adag is annyira meggyengíti az akaraterőt, hogy az ember *nem képes bevárni a teljes dosis idejét* és előbb ad. Ebből cumulatio és keserves mérgezési tünetek fejlődnek, amelyek között a legkomiszabb a szégyenletes, ostoba és férfiatlan nagyfokú érzékenység.

Mert meggyőződésem ez, ha az ember képes volna napi egy adaggal beérni, mint erre pl. képes voltam Ujtátrafüred után 8 hónapig, akkor a veszély

minimalis és *megreszkítendő* volna a szer áldásaival szemben. De lehetetlen. S mihielyt az ember több adagot vesz, már elrontja székét és étvágyát és kifejlődik a mérgezés, amelynek legelső tünete a mozgási nyugtalanság, izgékonyág. Így másztam én fel a lábúzódásom idején egészen a napi 0,36 g. „Z“-ig

Sándor³ józanított ki, akivel szemben ilyen züllött állapotomban megfeledkeztem minden baráti kötelességemről. Beteg volt t.i. és most is az. Egy pleuritis (tbc.) keletkezett nála amely bár jóindulatú, a lázas állapot érzékenységeiben és magára hagyatottságában őt a végső elkeseredésbe ragadta. Felpakkolt és Tátrába utazott, hogy magasan a hegyek között, a jég sziklák közé elbújva mélyen az erdőben öngyilkosságot kövessen el. A nagy hideg azonban felkeltette benne az életfenntartás ösztönét, visszajött a villamossal Tátraszéplakról – Ófűredre és még aznap ismét haza Budapestre. Mikor meglátogattam kétségbeesett szemrehányásokat tett, hogy nincs senkije és én is elhagytam az átkozott „Z“ miatt. Ekkor határoztam el végleg a teljes és végső lemondást.

Hozzájárult a dologhoz Olga, aki egy napon kirukkolt és édesen, halkan, sírva könyörgött, hogy hagyjam abba „az orvosságokat“. Én persze letagadtam a való tényállást és megmagyaráztam neki, hogy olyan ritkán(?) mint én veszem T.i. hetenként 1x az Opiumot (cseppekben) nem árthat meg, azonban ez még inkább megerősített elhatározásomban. Egyszer is zokogott: „Te azt jobban szereted mint engem.“

Márc 11 óta kezdtem el a komoly gyors kurát

Márc. 10én még 0.25 „Z“-t vettem. 14 én már csak 0.10 P. Ez volt a legnehezebb. Az organizmus nem engedte helyettesíteni. Az „Z“-t „P“-vel. Kutyaúl sokat szenvedtem. Olyan testi és lelki szenvedések voltak ezek, amelyekről fogalmad se lehet. Végre tegnap 0.07 P ig jöttem le. Ma 0.08 de csak azért, hogy holnap már 0.06 v. 0.05 legyen. A drága Gyula nagy gonddal és önfeláldozással kezel és én összeszedem minden erőmet, hogy meglegyen az eredmény.

Biztosra veszem, hogy 24–29 ig szabad leszek. Máris azonban egy új életben vagyok benne. Örülök a tavasznak, minden csekélységnek. Érdekel minden dolog. Sokat zongorázom. Tele vagyok reményekkel. Azt hiszem száraz lábbal menekülhetek még, de egyszersmint úgy érzem, hogy további megmaradás a bűnben már nem maradna lelki következmények nélkül.

Szinem meglepően napról napra javul. Súlyom nő. A functiók rendben, felvidító tökéletességgel fognak le. Milyen más szemmel nézek mindent.

Mennyi apró öröm, üdítő érzés. Mily jól esik a „Király“ cigaretta, mennyire nő az invenció úgy a zongora mint az íróasztal mellett!!...

O. is tele van örömmel, bár nem mondja, de látom rajta. Hiszen közvetlenül érzi, hogy egészen más vagyok hozzá, közvetlenebb. Lelkesedésem, csókom őszintébb, realisabb, igazibb.

Ma délben is nagy sétát tettünk bevásárlások céljából. Egy csodás szép kis sárga félcipőt vettem neki finom bagaria bőrből; olyan szép, amelyet még nem is láttam.

Betegségéből már teljesre felépült. Mi volt a baj? Komoly dolog! Egy kis operációt állott ki, amely rendkívüli fájdalmakkal és vérvesztéssel járt. (Jól zárd el e levelet.)

#

B.⁶ ma írt neki. Szegényke roppant elkeseredett kedélyállapotban lehetett. Halálát érzi és egyetlen vágya, hogy rövid ideig boldogul élhessen veled azután meghaljon, hogy édesanyáddal együtt örködjék további életed és lépéseid fölött. Meghatóan és igen jól volt fogalmazva e rész. Tökéletes és nagyszabású szerelmi érzés jutott benne tökéletes kifejezésre.

#

Hogy Souvenirem⁷ tetszik neked, ennek örülök. Valahogy juttasd el Irénhez.⁸ Mondj neki ilyesvalamit. „Irén olvasd el ezt a novellát, Józsi írta. Oly szép. Bizonyosan neked is tetszeni fog.“ Azután hidegvérrel, kegyetlenül kérdezd ki, hogy hogyan tetszett.

#

Olvasd el az Érdekes Ujságban „A cukrász arany koronájá“-t Molnár úrtól. E lap kitűnő. Tőlem is vett 25 novellát 250 korért.⁹ Sajnos a pénz teljesen elfogyott úgy hogy még ma kell írnom egy novellát, ha pénzt akarok husvétra.

Apának¹⁰ gratulálni fogok. Egy szép könyvet v. kottát szeretnék küldeni.

Írj még ma. Ölel 1000x Józsi

Kell-e friss „IK“?

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

- ³ Bözsi ápolónő a Moravcsik Klinikán
⁴ Schusztter Gyula
⁵ Rajz Sándor
⁶ Schneider Blanka
⁷ Nyugat, 1913. március 16. 6/6. 435–442.
⁸ Schneider Irénnel 1910-ben szakított, a Délutáni álom, az Egyiptomi József novelláknak is az újvidéki lány volt az ihletője.
⁹ Az Érdekes Újság volt Csáth Géza utolsó orgánuma, az első világháború kitöréséig rendszeresen közölt itt írásokat: novellákat és orvosi ismeretterjesztő cikkeket.
¹⁰ Idősebb Brenner Józsefnek március 27-én volt a születésnapja.

19.

BRENNER DEZSŐNEK¹

A *Király* cigaretta
 nagyszerű. Bámulatos
 izeket találok
 benne.

[Budapest, 1913. március 23.]

Drága Dezső öcskösöm!

Sietek neked válaszolni, hogy Makón az idegen városban magányodat és idegem állapotodat társassá és biztosabbá tegyem. Ha érezzük, hogy szeretnek bennünket bár itt bár ott vagyunk – ez mindig jó, nyugalmas érzést ad.

A Vera miatt miért rónálak meg? Hiszen igen jó és finom dolog. *Hibátlan!* Nem akar mást adni csak a viszony, az események *külsőségeit*. Tartózkodása öntudatos és nemes. Mint egy kiváló festő *csendéletképe*: egy tányér és mellett egy pohár, de a színek mégis rávallanak a gazdag palettára és elárulják a kivételes látást.

Ellenben Tatarozottról² írt cikked nem jó. Kínosan keresett. Ennek oka: iránta való *barag*, hogy *miért csinálta a Hedgát*.³ A kis bestiát tegnap láttam. Igen rossz szabású zöld, vastag ruhában. Igen szolidan nézett ki. Rossz cipők stb. de a gonosz fekete szemei ide oda járkáltak! Milyen csunya és jelentéktelen most, hogy nagy már, testes, meglett, a régi „kislánka-bájnak” nyoma sincs. Küldd el Tatarozott-cikket, ki akarnám javítani. (Magyarország szempontjából.)

Írj részletesen, *hogyan sikerült* a szentesi út?

Sándornak⁴ is írj. Nem kell vigasztalni őt. Csak annyit írj, hogy örülsz javulásának, amelyről és értesítettelek és biztos vagy benne, hogy őszre Budapesten nagyszerű találkozást fogunk rendezni. (Szegő szanat. Abbazzia)

Most már *komolyan fogj hozzá* az íráshoz ám. Írj minden nap valamit. Bármit, ha rosszat is, de írni, írni, írni! Ez az ami produkcióhoz vezet, semmi más.

Az analízis átlátszó állapot átkáról beszélsz. Valóban *nem lehet eléggé ajánlani az analízist*. Mi most Olgával⁵ állandóan ebben fáradozunk. Bámulatosan sikerült őt kianalizálnom. Minden apró kis ravaszkodását, fogását megmagyarázom neki. Bámul, tiltakozik, nevet, kétségbeesik, de végre is bevallja, hogy úgy van eltaláltam. *Pl. Utcán megyünk, szép lány megy el mellettünk, Olga az ibolyacsokrába szagol.*

Analysis: ő biztosra veszi, hogy a nőt meg fogom nézni. Félrenézni direkt nem akar. Becsapja tehát magát azzal, hogy a csokorba szagol s így néz félre. Ezzel 1.) megmenekül a fájdalomtól, amit annak a konstatálása adna, hogy megnéztem a nőt. 2.) fennmarad a lehetőség hogy talán nem is néztem meg. 3.) nem kell bevallania magának, hogy szándékosan tekintette el az ügy megfigyelésétől. Eleinte – (4-5 napja csináljuk ezt) – rémes nehezen tudtam kivinni, hogy bevallja, hogy *igen*, de mióta a tiltakozás okát is kimutattam, nem teszi. Ennek okai voltak: 1.) Az aggodalom, hogy teljesen belelátok. 2.) A félelem, hogy a jövőben sem fog semmit eltitkolni tudni előttem. (az ösztönszerű előregondolás arra az esetre ha csálni jönne kedve.) 3.) A sok szenvedés amit a hasonló analysisek után el kell majd szenvednie: azon a réven, hogy ő is teljesen belém lát és sok lelki hűtlenséget szemlélni lesz kénytelen.

Bámulatos milyen új nagyszerű korszakba jutott ezzel szerelmünk. Most kezdem őt méltó nőnek érezni. ☺ után nincs többé az az érzésem, hogy *nem érdemelte* meg a gyönyört és az ondót. Ő maga is bevallja, hogy kínzó féltékenysége megszűnt könnyebben, jobban érzi magát. Ezt nem bánom mert tulajdonképp emellett sokkal érzékenyebb lett és sokkal *hasonlóbb* a vonzalma az enyémhez, mint annak előtte. El kell szenvednie a *tisztán látás gyötrelmeit* mert én is tisztán látok és szenvedek a pszichológiai tudásom által. És már tisztán lát. Úgy érzem, hogy *csak most következik* az igazi nevelés és szerelmi fejlődéskorszaka.

Egyébként hegedülni is tanítom. Hallása nem valami híres, de ritmusérzéke jó.

Ami a *te analysisedet* illeti , kérlek írd nekem.

Írj a következő kérdésekről.

1.) Viszonyod apához. Vonzalmad, haragod, irigységed iránta.

2.) “ mostohához. Ugyanezek a pontok.

3.) “ magadhoz. Reményeid. Elégedetlenséged. Mit tartasz magadról a legjobbakat. Mit érdemelnél a legjobbat a sorstól. Miben érzed hibásnak magad és miben érzed, hogy helyesen, okosan cselekedtél. Milyen önvádálásaid vannak. Mit cselekedtél helytelenül. Miket bántál meg. Miket bánsz ma is?

4.) Viszonyod velem. Vonzalmad, haragod, irigységed, hálád, szemrehányásaid. Mit vársz tőlem és mit gondolsz rólam. Miben vétettem ellened és miben használtam neked. Mindent még túlozva írájál.

Azt hiszem ezek a dolgok kötik le leginkább az energiáidat.

Ami az írói energiákat illeti, ezt pedig főképp az a gondolat, hogy nehezen menne az írás méltó elhelyezése. Igaz!?

Ami B.-t illeti párosodástokat, az kétségtelen, hogy minden két ember jó pár akik egymással szemben őszinteségre képesek. Ez t.i. a legnagyobb jóindulat. Erre pl. nem volt képes Irénke. Mert mi a fontos, hogy a társak egymással szemben *csak szeretetet* érezzenek és dühöt, bosszút, kelletlenséget, szemrehányást: semmit. O-val való házasságom ellen pl. eddig a legfőbb érv az volt, hogy nem képes, nem mer és nem akar teljesen őszinte lenni. Sok apró düh, bosszú volt bennem ellene. Ma ez nincs többé. Kényszerítem az őszinteségre és *most nevelem* feleséggé.

Féltékenységem iránta eltűnt, aggodalmaim is. Csak jót várok a házasságtól. Ma pl. azt mondtam el neki, hogy ha már elmarad a menstruatioja akkor is hű maradok hozzá. Először nem akart erről hallani. Arra az álláspontra helyezkedett, mintegy hogy vagy sohase vagy csak 50 éves korban (jó távoli időt adományozott magának!) fog elmaradni és olyasvalamit remél, hogy addig én is inaktív leszek. Én azonban megnyugtattam, hogy ez öncsaló gondolat, amelyben nincs igazi haszna. Kijelentettem, hogy ha hamarabb is elmarad, én hű maradok hozzá, mert szüzességét nekem adta, *tehát* érdemes rá, hogy lemondjak más nőkről!! Végtelen hálával, könnyes szemekkel nézett rám és *hosszú* faggatás után, de bevallotta, hogy *igen sokat, nagyon aggódva* gondolt e kérdésre. Ez az analysis áldása. Békét és egyetértést teremt. Mi folyton olyan dolgokról beszélünk most vele, amiről az emberek általában, a legbizalmasabb viszonyba se, *sose szoktak beszélni egymással.*

Mai napi adag 0.06 P. volt. Holnap csak 0.04 lesz. Isteni leend a szabadás!!

Miből élek? Kölcsönökből – melyeket Gyulának⁶ és S.⁷ nak adtam volt, mikor még volt pénzem. Emellett egy-egy tárca hoz valamit (50-60 K.)

Olvastad az Újság húsvéti számában a „Miklós bácsi tanításai”-t?⁸

Sürgös leveledet várja és sokszor csókol Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Lányi Ernő (1861–1923), zeneszerző. Brenner Dezső abban az időben volt szerelmes Lányi Hedvigbe, amikor Kosztolányi Dezső. A részleteket lásd: Jász Dezső: Hasznok és keserőségek, Egy szabadkai gimnazista század eleji naplója (1908–1910). Szabadka, 2001.

³ Lányi Hedda, Hedvig(1894–1984), Kosztolányi Dezső szerelme, Dér Zoltán dolgozta fel a szerelmük történetét: Fecskelány, Újvidék 1970, 1985.

⁴ Rajz Sándor, Csáth Géza barátja, tüdőbeteg volt.

⁵ Jónás Olga

⁶ Schusztér Gyula

⁷ Rajz Sándor

⁸ Miklós bácsi tanításai. Az Újság, 1913. március 23. 11/71. 79.

20.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó Dezsőm!

[Budapest], 1913. III. 24.

Határtalanul boldog érzések között élek. Napfény, remek tavasz, ifjuság, újjászületés. Fetrengem a test lábbadozó túleregében, túlétvágyában, túlzott és csodás szerelmi étvágyában. Az egész olyan mint egy hihetetlenül szép mese. Nézem az arcomat a tükörben egy más ember néz rám. Egy új ember. Aki tele van tehetséggel, akaraterővel, tervekkel, ondóval, szeretettel az élet iránt, reményekkel!...

Ebben az állapotomban Olgát² egy angyali drága és türelmes lánynak látom, aki szerelmének ezerszeres próbáját állta ki azzal, hogy hosszú rossz, korszakomban kitartott mellettem, kedves volt, tapintatos és egy igazi nemes feleség módjára türtelte azt az ezerféle szekaturát, amit a mérgek által keltett túlérzékenység révén követtem el vele. Ismétlem ne aggódj miattam. Végső kilábolásom 3-4 nap munkája lesz. Nem a véletlentől teszem függővé a felszabadulást, hanem megragadom ezt a csodás, alkalmat, amit a tavasz, Sándor,³ Olga és Gyula⁴ adtak. Csak a vénusz hegyből menekülő Tannhäuserhez tudom magam hasonlítani, amint kitárt karokkal áll a májusi

reggelben és a pásztor furulyáját hallgatja:

Ismétlem azonban előtted O. a valóságot nem tudja és *nem is sejtí*, mert ez nagy baj volna. Neki a szenvedésekből semit se mondhatok el. Úgy állítottam be a dolgot hogy *csak* másnapos állapotban veszek rendszerint 5-7 csepp. Tincsh.Op. Supil-et. Évenként 20-30x.

Írj minél gyakrabban.

Csókol 100x Józsi

és Csókol Bözsi

Csókol Bözsi

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Rajz Sándor

⁴ Schusztér Gyula

21.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső öcskösöm!

[Budapest, 1913. tavasz]

Megnyugtatlak téged. Következtetéseid hamisak és hibásak.

Ne foglalkozz ezekkel a gondolatokkal

Én *szabad* vagyok. Gyula² bizonyíthatja ezt, aki folyton a legszigorúbban ellenőriz.

Már 10 napja!

A szabadság jól esik, bár nem okoz nagy örömet mint első ízben.

Ezek után tehát *fogj teljes erővel a munkához*. Ne gátoljon semmi. A testvéri viszonyt többé nem fogja befolyásolni a rémes mérég.

De most azután bizonyítsd be, hogy csakugyan igaz az, amit állítasz, hogy *csak ez gátolt a munkában és a jókedvű alkotásban.*

Ha most nem írsz, ezzel azt igazolod, be, hogy csupán üres szóbeszéd voltamit erre vonatkozólag mondtál.

Írj, hogy érzed magad új helyeden?

Micsoda pasi a princid. Az első benyomás róla helyesnek bizonyult-e? A makói lapok!?

A köztársasági párt gyűlése?! A nők.

A munkád és a napi beosztás.

Új barátaid és barátnőid?

Nem kíváncszol-e el.

Gyula azt mondja, hogy tudna neked Aradon állást szerezni! Ott az ő őcsköse az Ödön jó társaságod volna és mindenütt bemutatathatna.

Egyébiránt tanácsolom, hogy minél hamarabb mutakozz be a makói előkelő társaságban. Fogj egy szerkesztőt (akinek van tekintélye?) vagy egy orvost, az majd elvisz ide is.

Próbáld meg ezt, ha nem is felel meg egészen a természetednek. Látod én is tettem hasonló dolgokat, (Pesti társaság, Lipótváros stb.) és nem bántam meg.

Casanova jó szelleme kíséren hasonló utaidon.

Most két remek gipsz-szobrot vettem összesen 5 kor ért azokban gyönyörködöm.

Két meztelen nő, mesés alkattal. *Valóban meglepően sikerült öntések!*

Vásárlásuk O-val¹ történt. Komikus és kedves volt nézni, mily nagy fájdalmat okozott neki érdeklődésem a szobrok iránt.

Ölel 1000x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Schuszter Gyula

³ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága barátom!

[Budapest], 1913. V. 1

A szobánkat linoleummal vonják be. Én és Gyula² most itt lakunk már egy hete a fotografálóban, ahol ezeket a sorokat is írom. Csodaszép művészi kéjtanyává alakították át ezt a remek termet. Összes szőnyegeink a földön két kanapé, két ágy, íróasztal, zongora. Puha, nagy szoba az egész, ahol szét lehet hányni a ruhákat a kanapéra, mikor öltözik-vetkőzik az ember, henteregni lehet, lőni lehet négy különböző alkalmatosságon. Az egész egy ki szenzáció ebben a szomorú, nehéz, izzadós poros, fejfájós életben.

Határozottan inspirál engem ez a hely. Tegnapelőtt megírtam az új *vasárnapi conference*-omat.³ Ma pedig egy novellát fejeztem be „A kis varrólány Vasárnapja”-t.⁴ Mind a kettő pompásan sikerült. Már ebből is megítélheted, hogy a végén, a legvégén vagyok a bűnös életnek. Legfeljebb 5-6 nap és tökéletesen szabad leszek. Most, miután Gyulával együtt alszom, jóval könnyebb dolog ez, mint ha egyedül aludnék. Ne is gondolj tehát semmi féle erőszakos beavatkozásokra, nincs erre szükség, nem lesz szükség, annyira nem, hogy nem is veszek magamnak fáradságot, hogy Sándor⁵ ezen ötletének nevetséges abszurditását fejtegessem.

Ami a *Vasárnapi conference*-t illeti az elsőt melléklem. Most minden vasárnap írok egy hasonlót. A lap felszólított rá. Arra fogom felhasználni, hogy az én saját rendszerű pszichológiámat a közönséggel megismertessem s ezáltal hírt, nevet és elismerést szerezzek. Csak 30 kort kapok egyért, de mindenkinek azt mondom, hogy 50-et, mint valóban nemsokára ennyi lesz a díjazás. Ez az első értekezés már is sok kiváló férfiú dicséretét szerezte meg számomra.

Weisz⁶ kávé nejt ha lehet lödd meg, de figyelmeztetlek óriási óvatosságra. Ne menj a nőhöz semmi szín alatt. Ő jöjjön hozzád. Condo és boxer szükséges. *Ismerkedj meg a férjvel okvetlen*, hogy lásd: vajjon képes lenne-e gyilkos bosszúra vagy efélére? (Legrosszabb esetben látás révén is véleményt alkothatsz!) A nő valószínűleg mások előtt dicsért téged vagy elpirult mikor rólad beszéltek és ezért került hírbe. Mondom a legnagyobb óvatosságot tanácsolom. Pénzt ne adj neki. A legcsekélyebb apróságot se! Ne szoktasd ajándékhoz!

Patikárossal való viszonyod a pendantja az én és Czirfusz közti állapotnak. A különbség mindössze az, hogy jómagam talán terhebb munkára lettem

hajtva, mint te és igen nehezen viseltem a fáradalmaikat a sok testi és lelki gondjaim miatt, amelyek még a jelenlegi házassági gondoknál is aránytalanul súlyosabbak voltak.

Ha kiolvastad a Csendes férjet, kérlek küldd el. *A Szamárbőr nincs nálad?*⁷

Mi igaz abból, hogy „Blankyt *felkérték*, hogy az újvidéki repülő versenyen a főherceget beszéddel üdvözzölje, ő azonban visszautasította (???) a megtiszteltetést mert te nem szereted ha ő szerepel.” Igaz-ez vagy tiszta hazugság? (O.-nak⁸ írta.)

Csókol Józsi

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Schusztér Gyula

³ A vallások és mítoszok pszichológiája. Pesti Napló, 1913. május 4. 64/105. 35–37.

⁴ Az Újság 1913. június 4. 11/132. 1–2, a novellát átvette a Bácskai Hírlap is, 1913. június 8. 17/131. 1–4.

⁵ Rajz Sándor, Orosházáról került a budapesti orvostudományi egyetemre.

⁶ Weisz Sándor vendéglője a Tompa utcában volt.

⁷ Balzac, illetve Tristian Bernard regénye, az utóbbit Kosztolányi Dezső fordította.

⁸ Jónás Olga

23.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1913. május]

Bizonyára olvastad az újságokban Prof Roxroy csillagjós nevét. Beküldtem neki a nevemet és szül napom dátumát és megküldte jóslatát. Itt melléklek. Bámulatos dolgokat felelt. Olvasd. Hogy értelmezed a nekem adott tanácsát, amely az *óvatosságot* ajánlja!? És a változást, mely a sikereket meg kell, hogy előzze! Küldd nekem mellékelt cédulán névalírássodat; én elküldöm neki és azután majd ide küldi a te jóslatodat. Azért, hogy előbb én olvassam el. *Az enyémet is Gyula² bontotta fel* azon megegyezéssel, hogy ha rossz, nem adja ide. Egy fiatal asszonynak nemrég Roxroy kedvezőtlen jóslat és az öngyilkos lett emiatt. Főleg arra vagyok kíváncsi, hogy miután te is az Aquarius jegye alatt születél, mennyiben fog a két jóslat sablonszerűen egyezni. Lesz-e nálad is említve a nyilvánosság előtt való szereplés, mint nálam.

Most, hogy újra olvaso a horoszkopot valósággal *megdöbbenek* ezektől a minuciozus részletektől amelyek sem Sándorra,³ sem Gyulára, sem másra

hasonló korú fiatal emberre nem állanának. Kérlek postafordultával továbbítsd Sándornak az írást, és szólítsd fel, hogy véleménye csatolásával juttassa el nekem.

Olgának is jósoltattam tudtán kívül. Szintén bámulatos dolgokat mondott. Minden talált. *Kedves, szeretetreméltó, amellet nyakas!* Igazi házias, jó anya. Az anyaság vágya jellemzi lényét. (Ez valóban igaz, mert különösen az utóbbi időben, hogy Fredike nálunk van, valósággal könnyes szemekkel kérdezzeti, hogy mikor lesz már neki is kis gyereke. A kis Fredit pedig olyan aggódva páratlan gondossággal, szeretettel, *született hozzáértéssel* ápolja, hogy bámulok és örülök és el vagyok tőle ragadtatva!) nemsokára eléri célját Szóval eféléket mondott neki ugyan olyan intuitív, csakis ráillő fogalmazásban, hogy egészen paff. voltunk!

Irhatsz Jász Dezső név alatt. Ez mintegy neki. A horoszkópot ő a születés nap alapján állítja fel és a kézvonások természetének vizsgálata alapján fejleszti. Hogy ez egy igazi nagystilű varázsló – nem csaló! – afelől kétség nem lehet.

A kitöltött cédulát küldd nekem el; én megcímezem elküldöm (bélyeget is teszek mellé) s mihelyst ide érkezik az asztrologus levele, továbbítom azt.

Sándornak is küldj egyet (melléklem) és szinte ajánld neki, hogy bizza rám a biztosító szelepet azaz az első olvasást.

Ird neki, hogy a Dr. címet *ne írja* a nevéhez; ezzel se adjon a tudósnak támpontot.

Az elvonás máig nem haladt tovább. Még mindig a napi 0.10 g P.nál vagyok, de – ismétlem neked – a legnehezebb részén már túl vagyok. Napi 2 adagot veszek és közérzésem már csaknem a teljesen egészséges emberé. Gondold meg azt, hogy 0.10 g P = 0.05 g M.-el. Gondold meg továbbá azt, hogy a fokozatos, ambuláns elvonási kurák átlag 60-70 napig tartanak. Én igaz, elfogyasztottam már a jelenlegivel 30 napot, de nem hiába és ez a 30 nap is *folytonos erőfeszítés volt számomra*.

Drága öregem. Irj mihamar!

Csókol 1000 x jó bátyád Józsi

Az anyalthikai levelet nem akarod elkezdeni? Jó volna. Én is szeretném veled szemben.

¹ Fekete tintával írt levél. Töredék.

² Schuszter Gyula

³ Rajz Sándor

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága öregem!*

[Palics, 1913. június 4. után]

A kis varróleány² iránt tanusított kedves érdeklődésedet őszintén köszönöm. Nagyon jól esik, hogy ilyen elfogult vagy irántam. E vasárnap leírását folytatni fogom: mit csinál még azután a kis nő!

Egyébként tegnapelőtt írtam neked

Hogy oly soká nem írtam ennek sok mindenféle oka volt. Főleg Palics és Olga.³ Olgával még legutóbb nagy konfliktusok voltak. A haszontalan annyira félt, hogy most elhagyom, hogy mindenféle komisz női fogásokat újra mozgósított.

Most jöttünk tisztába. Őszintén bevallotta, hogy hibázott, mentegetőzik azzal, hogy mennyire szeret és aggódik. (Levelét mellékelem. Mi róla a benyomásod)

Másrészt a fürdőn is sok dolgom van már. Azt hiszem csinos kis summát fogok őszkor Pestre vinni. (Számítok 3000 koronára) Nagyon biztatnak, hogy maradjak Szabadkán, fogadjam el az Elmeosztály főorvosságát és egyszersmint Palicsot. Ezen komolyan gondolkodnom kell. Mert a házasságot nagyon megkönnyíti az a gondolat, hogy olyan helyen vagyok, ahol vigyáz mindenki a nőmre.

Talán nem volna erre szükség de a biztos tudat mégis nyugodtabbá tenne!

Az elvonás jól halad o.14en vagyok. (Bár apa o.06ot tud.)

Most mindennap 2-3al csökkentem a dosist úgy hogy 16-17re készen legyek. Azt hiszem hogy a házasságban könnyen fog menni a végső adagok elhagyása. Mert a teljes abstinenciával óriási nemi izgalom jár együtt, ezt pedig nő nélkül kiegyensúlyozni nem lehet.

Vajjon mondd mit vársz házasságomtól. Nekem néha rossz sejtelmeim vannak, de inkább jóra gondolok. Azt hiszem, hogy O. ha biztonságban fogja magát érezni, abbahagyja a komiszkodásokat teljesen. Vagy akkor is folytatni fogja? – hogy minél több ☺ hez jusson. Ha így volna, hamarosan kidobom (miután előbb nyilvánosan megcsaltam és megaláztam őt) –

Palics igen szép. A sok sport nagyon jól tesz lelki életemnek. Torna és mozgás után a kényszerszorgondolatok teljesen megnyugszanak, lecsillapodnak.

—

Tegnap este csókolóztam az első asszonnyal. Természetesen pesti, természetesen zsidó. Szőke, kékszemű, hasonló termet mint B. Mariska⁴ de szebb, finomabb, macskaszerűbb. A nagy alléen a koromsötétben hamarosan átöleltem, bár nővérével volt. Össze vissza öleltem, törtem emeltem, csókoltam. Forrón és lihegve csókolt vissza. – Egy ügyvéd neje. Isteni illata és ördögi segge van, kemény, sima és mégis puha, mesteri játéka van mint Estey orgonának. Folyton a kezemben tartottam ezeket az óriási gömböket, amelyeket csak szoknya és ing takart, mert a nadrág (a holdaknak megfelelően) szétnyílt.

Ezt Olga tisztán a komizságának köszönheti! Sajnos azonban jól éreztem, hogy ez a nő ha még oly szép is, és más hasonlók sem tudnák őt pótolni, miután annyira összeszoktam vele és csupán az ő teste hangja stb izgat igazán.

A lányos házaknál érezd magad gazfickónak, ne engedd zavarni magad a morális aggodalmaktól. Légy kíméletlen. Kelts reményeket, nyúkálj bele a lányokba felelősség nélkül, mert jól esik, örüljenek, hogy megteszed, hogy őket figyelemre méltatod.

Laci³ vizsgára készül, ezért hallgat. Többször künn volt nálam tenniszezni, fürdeni

Címtáblákat csinál nekem.

¹ Vonalas füzetlapra ceruzával írt levél. A boríték elveszett.

² A kis varrólány vasárnapja 1913. június 4-én, az Újságban, június 8-án viszont a Bácskai Hírlapban jelent meg.

³ Jónás Olga

⁴ Budánovits Mariska

⁵ Brenner László

Szerettem volna neked hamarabb írni, de egyrészt sok munkám volt, másrészt a berendezkedés foglalt el, harmadrészt az elvonás és negyedrészt Olga.² Hogy erről fogalmad legyen elmondom, miket csinált. Attól tartott, hogy nem fogok érte jönni, - tehát mindent elkövetett, hogy disszonanciában váljunk el. Bámulatos ösztönszerűséggel rendezte a scénákat oly jól és pontosan kiszámítottan, amire semmiféle ravasz nő nem lehet képes – csupán a végső

elhagyatástól aggodó, szerelmes nő. A bajban lévő, halálveszedelemben lévő ember ügyessége volt ez, aki föltétlenül a legjobb *mozgást* találja meg, ami a megmentésére szükséges. Sándor³ akinek a dolgokat megírtam egészen másképp magyarázta ezeket az ügyeket és másképp mentette Olgát – én azonban ma megtaláltam a kulcsot, ami mindennél tökéletesebb magyarázat és Olgát is a legjobban menti (Kérlek küld e leveletemet tova Sándornak, akit kérek: nyilatkozzon nekem eme fejtegetéseimről.)

1.) Elutazásom előtt való nap egy villamos perronján úgy viselkedett, *mintha kokettálna* egy katonával. Nem tette. De bennem azt a hitet akarta keltetni. bámulatos: micsoda művészetet fejtett ki ebben, ahogyan ide-oda állt, ahogyan feltűnően közömbös dolgokról beszélt velem, ahogyan kérdezett mi a bajom, ahogyan tagadta a dolgot, ahogyan sírt (úgy sírt mintha bűnösnek érezné magát) mindez azt az egyetlen célt szolgálta, hogy féltékenységgel és haraggal szívemben váljak el tőle.

2.) Többször volt szó közöttünk a ruhái szabásáról. Megbeszéltük, hogy ilyen és ilyen legyen. Minthogy itt nagy kritikának lesz kitéve megállapítottam azt is, hogy a szoknyák alsó kerülete 170 cm legyen. Nem akartam, hogy Palicsón holmi kis nőnek nézzék. Ahányszor azonban később szó került a dologról mindig úgy tett mintha elfeledte volna a megállapodást. Egyrészt fájt neki lemondani a szűk szoknyáról, ami nekem annyira tetszik és engem izgat (annyit jelentett ez, mint lemondani egy x számú, tekintélyes számú nyári -ről) másrészt ez is arra volt jó, hogy veszekedéssel váljunk el.

(Ő maga se tudta pontosan, hogy ez így van. – hiszen a vasutnál kétségbeesetten sírt az ügyek ilyen fordulata miatt, mert igazán nagyon idegenül bántam vele – és mégis titkon biztosan örült neki.)

3.) Parancsaimat a napirendek elküldése, levelek feladásának időpontját illetőleg *nem teljesítette*. Ujabb és újabb leveleiben mintha csak megfeledezett volna enemű parancsomról, egyszerűen *keresztülsiklott* fölötte. Hallatlanul borzasztó eljárás. És igaza volt mégis. Mert ha ezt nem tette volna, már az első napon megcsaltam volna egy német színésznővel, aki itt Palicsón nyaral. (Egy édes, finom creol nő:)

4.) Minden levelében életre halálra esküdözött hogy *nem is gondolt arra*, ahogy én az ő eljárását magyaráztam – ezzel még jobban összezavart. Nem akart engedni belelátni a kártyáiba.

5.) Mikor megérkeztem egy sürgöny várt.

„Sokszor üdvözöl és új otthonodban minden jót kíván Olgád”.

És az „üdvözöl” oly tiszta, hogy a napnál világosabb. Meg akart bosszantani vele. Ezt is eléje tartottam. De hogyan tagadta, hogy ez lett volna a célja. Hogyan tagadta! Pedig ez letagadhatlan. Érezte, hogy még nem mondhat le ezekről a fegyverekről, még most utoljára elő kell venni mindet. –

Elismerem, hogy szegényke nehéz helyzetben érezte magát, a nyár, az egyedüllét, a gondolat, hogy a palicsi emlékek és nők, elterelik majd róla a figyelmemet, a szülők lebeszélnek, Szidi megjelenik és szerelmünk felujulhat, mindez arra kényszerítette, hogy teljes erővel induljon az utolsó ütközetbe.

Azonban rosszul járt vele. 6 napot elvett az elvonástól. Ennyivel fog késni az esküvő,⁴ legkevesebb ennyivel.

Egyébként Palics isteni. El vagyok tőle ragadtatva. Szobáim szépek. az emberek kedvesek, jóindulatúak. Betegek jönnek és jönnek. (Páciensem Aranyossyné a Szabadkai Kuplerosné is.) Naponta fürdöm, evezek és tenniszezek. A társaságban való elhelyezkedés jól megy. *Apáék igen kedvesek.* (Vártak és segítettek kipakkolni) Remélem, hogy 3000 koronát haza fogok *innen vinni.* 5 nap alatt 100 koronát kerestem. (a pénzedet július 5-10 én küldöm el.)

Ölel 100 x

Irj Irj. Józsi

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Rajz Sándor

⁴ Jónás Olgát 1913. június 22-én vette feleségül.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága barátom!

[Budapest, 1913. június 22. előtt]

Most Szombat d.u. van. *Hétfőn ilyenkor* már robogni fogok Palics felé. Kutya nehéz helyzetben vagyok. A dolgot csak az enyhíti, hogy tegnap O.² nál elintéződött a menstruatio-kérdés (arteficiale modo) (megsemmisítendő levél!) és egyel kevesebb a helyzetet bonyolító motivumok száma.

Nehéz a helyzetem azért mert még beteg vagyok. A dosis o. 12 P.

Ezt Palicson 14 nap alatt kell elvonnom.

Még egy hetem van ezután és jun 22én lesz az esküvő.

Nagy baj, hogy J. papával³ még nincs rendben a dolog. Erősen félek, hogy a vén gazember be akar csapni. Ép e célból Hétfőn közjegyző elé fogom kényszeríteni.

A P.N.⁴ val sem vagyok még rendben. Az Ujsággal megállapodásra jutottam, hogy havonta 100 kort kapok és ezért 1 tárcát és két hírelit írok.

A P.N.val 130 kor havi fix ígérekzik. (Még nincs egészen rendben)

Ily módon budgetem:

Palics fix....1000,00

“ nem “.....2000,00

Az Ujság....1200,00

P.N. 1560,00

Ez volna a biztos: 5760,00

A megélhetés rendben volna, de *rémesen* félek az elvonási kurától, holott Palicson jól fog menni. A basin, a nap, a tó, a csónak, bicikli, tennisz, mind segíteni fog engem és a régi emlékek is, amelyeket érző méregmentes lélekkel éltem át.

Félek otthagyni a magányt, az egyedüllét onanista örömeit, amelyeket csak hetenként 1-2x szerezhetek meg majd magamnak a jövőben.

És mégis bizonyos vagyok, hogy ez, *csak ez menthet meg* a végromlástól – a házasság.

Bátran nekivágok, neki kell vágnom. Mindent elveszthetek (és ez nem sok) de mindent nyerhetek és ez igen sok.

Ujvidékre menni – nem helyeslem. Nem nem és nem. Hidd el, hogy nem.

B.-t¹ szereted és el akarod venni akkor pláne nem. Ha élvezni akarnál még 1--2 évet vele, mint szerető s azután usgyi – akkor helyeselném. De ez nem jó, *nem egészséges gondolkodás*. A jövőért kell dolgozni és nem csak a jelenért élni. A jövőnek szépek kell lenni. De, hogy az lehessen, ehhez pénz kell. Pénzt kell gyűjtened 300 koronával már lehet egy vállalkozást kezdeni, ami hozhat másik 300-at. (Venni pl. valami ócskát, kijavítani és eladni stb.)

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett, töredék.

² Jónás Olga

³ Jónás Jakab

⁴ Pesti Napló

⁵ Schneider Blanka

27.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Melléklet

Kedves Dezső Öcskösöm!

[Palics, 1913. nyara]

Eme levelemnek az a célja, hogy számot adjak neked egy tüneményes nagyszerű asszonyról, akibe – szerelmes vagyok. Azaz nem. Ez a szó nem jellemzi kellőképen érzéseimet és hozzá való viszonyomat. Izgat engem a végsőkig. A bolondulásig. És ez az érzéki izgalom nagyobb, nagyszerűbb és tiszteletreméltóbb, mint bármiféle fajta imádat, tisztelet vagy eféle. A csodálatos nő egy itteni kereskedő neje. Szőke zsidó faj, a legnemesebb és learisztokratikusabb minőségből. Egy zengő báj – akkord ez a drága nőstény. Először az utcán pillantottam meg. Szürkés-szőke haja raffinált csigákban omlott le fehér ideges nyakára. Szükréskék szemeiben, mikor ránéztem, egy dacos és kihívó villám lobbant fel. Orcái rózsaszínű fényben tündököltek. A legszebb titiáni hússzin volt ez. Az a teinte, amely a legritkább és legvonzóbb. Valóságos művészi megnyilatkozása a természetnek. Egy remekmunka, amelyben Isten önmagát múlta felül.

A testének e formái a ravaszul kitervelt, ármányosan kiválasztott kelméjű ruhában, szinte a meztelenség tisztaságával és döbbentes varázsával bontakoztak ki. Középtermetű, és mégis impozáns, nagynak látszik, mert arányai annyira tökéletesek Bestiális sphinx – keblei vannak és atlaszselyem feszes blouse-al teszi azokat amennyire láthatóvá és érzékelhetővé annyira csak lehet. Mert érzi a szépségét és tudatában van annak, hogy kötelessége van a világgal szemben, bemutatni és ragyogtatni mesés látnivalóit. Dereka nem hosszú, de nem is rövid néha macskaszerűen kinyúltnak tűnik fel, az alsó testtel való összehasonlítás révén azután kiderül, hogy az valójában nem lépi túl a tiziani 2:6 arányt. Seggei extatikus vonalúak valósággal hasonlíthatlanok olyan lágy és kéjes anyaguk van, hogy az ember naphosszat szívesen bámulná ezeket az isteni gömböket és *mozgásukat* amelyek ugyan nem az asztronomus hanem a festő, a szobrász, a férfi számára annál inkább méltók a legrészletesebb és legkitartóbb tanulmányozásra. az asszony tudja ezt és bár a divat mást parancsolna, rövid figaro-kabátokat hord, hogy gömbjeit tökéletesen érvényesítse. Felhasználja erre kis gyermekét is. Séta közben *minduntalan lehajol* (férje, óriási bosszúságára) mintha a gyermeket gondozná és ilyenkor szívreemgertető csodaszépségben tárulnak fel a combok és seggek ritmikus mozgásai.

Modora, viselkedése egy Salome-é. De nem a vad és dilettáns Spitzer Lili és Léni stilusban hanem bizonyos tetetett szelidség vérszomjas szodomiája alatt. Valami elképzelhetetlen mohóság és kéjvágy reprezentálódik járásában gesztusaiban. Férje egy jelentéktelen, (*lesoványodott*) zsidó fiatalember, akit rövidesen a szárazbetegségbe és pusztulásba fog juttatni – érzi, hogy vendégszerelése ez asszony mellett nem nyúlhatik hosszúra. Feleségének szóló, csodálatomat gúnyos mosollyal nyugtázza, de hiába, én tudom és látom, hogy a neje észrevette és méltányolja rajongásomat. sétánk alatt egnap Olga így szól:

“Ez az asszony, amint észrevett téged, egyszerre egészen másképp kezdett menni, más arckifejezést öltött ebből látom, hogy már van köztetek valami, ő tudja, hogy tetszik és bizonyos, hogy már sokszor nézted és bámultad.”

És ez igaz. Mihelyt alkalom lesz, megismerkedek személyesen e drága nővel. Mint hallom férje rövidesen távozni fog a városból és pedig hosszabb időre. Ha Isten ezt megengedi és ezt az asszonyt karjaimba juttatja, hálából ezért a nagy örömért és drága ajándékért, amelyben életem során részesít: valami nagy jótettet fogok véghez vinni. Jelentékeny pénzüsszeget adok a szegényeknek, vagy állandóan segíizek még csak élek egy tünkrejutott családot. Ez a tervem. Úgy érzem, hogy kívánságom jogos és szent és úgy érzem, hogy Isten meg fogja engedni, hogy élvezzem azt a határtalan kegyet.

(Mindezt talán sohase irtam volna le. De ma délelőtt amikor alkalmam volt hazanézni nőm, akit mosdásában megzavartam, oly durván fogadott, hogy elhatároztam hogy őszinte leszek: *önmagammal szemben.*)

¹ Fekete tintával írt levél. A Melléklet kifejezést piros ceruzával írta, a megjegyzést viszont kék ceruzával. A boríték elveszett.

28.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága jó öregem!

[Palics], 1913. VII. 1.

Túl hangosan dicsekedtem a boldogságomról – megjött a sors büntetése. Hamarosan alkalom nyílt rá, hogy boldogtalannak érezzem magam. Elkövetkeztek olyan napok amelyben O.-t² egészen másképp és másnak kezdtem látni.

Lustának, komisznak, lelkiismeretlennek, mindennek csak nem finom nőnek, faszéhesnek, aki ambícióval és okossággal és minden erejével dolgozik abban az irányban, hogy a férjét mielőbb impotenssé tegye.

Az egészben csak az szól mellette és az szól ellenem, hogy attól a naptól kezdve történt ez, amikor titkon M-et vettem a P. mellé. Most újra visszatértem a P.hez és bámulatomra ismét jónak, kedvesnek, önfeláldozónak és ügyesnek látom az asszonyt.

Egészen bizonyos, hogy addig igazán boldog nem lehetek míg a mérget végleg el nem hagyom.

Kegyelemként, amikor éhség miatt nyugtalan vagyok mindig jónak, édesnek, nagyon szeretőnek látom őt, de egyszersmint igen jelentéktelennek, alsóbbrendűnek. Amikor a méreg felfüti a fantáziát – akkor olyanak alakítom őt, amilyenek leginkább izgat: egy bestiának képzelem el, aljas rossz ösztönökkel, hazudozónak, szemétnak, szépnek – sokkal szebbnek és komplikáltabbnak látom.

Mégis abba kell hagynom végkép ezt a játékot. Inkább unjam őt meg, inkább érezzem magam becsapott, optikai csalódás által megtevesztett embernek mintsem ezeket a maró kínokat szenvedjem el, amelyeket a képzelet narkózisa és beteges izgalma a *gyönyörök érdekében* produkál.

Roxroy válasza Budapesten van, ma hozatom el a főpostáról és elküldöm neked.

Dembitz³ Palicson lakik. Neje a nyelves Dembitzné nagy érdeklődéssel mustrálgatja Olgát, ha estefelé megjelenünk a korzón. Általában mindenfelől jóleső *mosolygós* érdeklődés nyilvánul meg. Nagymama (D)⁴ a legkedvesebb O.hoz, nagynénik (Mariska⁵ és Mandy)⁶ közelléte pedig üdvös féltékenységet okoz nőmnek.

A levelidért ne aggódj. Megvannak lakásomon, jól elzárva.

Ölel csókol 1000x

Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga, ebben az időben fiatal házasok voltak.

³ Dembitz Lajos (1854–1938), Szabadka helyettes polgármestere.

⁴ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia.

⁵ Budánovits Mariska, Csáth Géza mostohaanyjának Budánovits Ilona húga.

⁶ Budánovits Margit, Csáth Géza mostohaanyjának a húga.

29.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Drága Dezsőm!

[Palics, 1913. július]

A napokban hosszan írok neked:

addig is kérlek bocsáss meg, hogy nem írtam mindjárt. Igen sok dolgom volt a furdón reggeltől estig ami nagyon kifárasztott. Írj a Blankyval² való dologról.

Én jelenleg a 0,08 nál vagyok és aug 1-re *becsületszavamra* szabad leszek.

Olga³ rendkívül örködik, de nem is akarom őt kijátszani.

Egy új boldog életben vagyok benne. Őrült étvágy, nagy potentia, nagyszerű testi és lelki érzések.

Ez onnan származik, hogy még nemrég is az adag 0,28 volt. A nagy csökkentés érhetően nagyszerű hatásokat váltott ki.

Drága öregem!

Meglásd jóvá teszem mindazt, amit a mérgezéssel vétettem neked.

Ölel 1000x Józsíd

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Schneider Blanka

³ Jónás Olga

30.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó Dezsőkém!

Palicsfürdő

1913. VIII. 9.

Kérlek ne haragudjál rám, ha tudnák, sejtenéd mennyire el vagyok foglalva reggeltől estig: nem haragudnál rám.

Nagyon tévedsz abban, hogy engem még méreg-esnek hiszel. Én szabad vagyok aug. 2 óta amit Olga² is bizonyít.

De ha nem hinnéd el: álljanak itt a bizonyítékok.

Naponta: 20-25 betegem van. Ez semmikép se volna egy M-istánál, aki tudatlévően lusta, energiátlan és a viselkedésével csak ellenségeket szerez: nem pedig tisztelőket és kundsáftokat.

Az igaz, hogy aug. 1 óta mindössze 6x vettem, de csak belsőleg és mindanyiszor csak 0,016 got. Most pedig azt is végkép el fogom hagyni. annál könnyebben fog ez menni mert mint mellékelve (Est. aug. 10)³ olvashatoda Nemzeti őszre előadja a Horvátékat.⁴ Ily körülmények között kedvem van a „Szanatórium”⁵ megírásához is. Ha visszaesnék – ez nem sikerülhetne semmikép se! Ebből is láthatod, hogy teljesen ki van zárva, hogy ennyi józan érv ellenére, ennyi szép ígélet ellenére, amit mind megkapok a sorstól ha lemondok erről az átkos mérgről – de csak akkor! – még mindig a rossz úton megmaradjam.

Ellenkezőleg igyekszem magamat elfoglalni. Egy zenekari Scherzot irtam. Ezt most tanulja a katonazenekar. Azután most hangszerelem a Souvemance-ot angyaliam finom lesz. Gyönyörködni fogsz benne.

Esténként gyakran vacsorálunk Nagymamával,⁶ aki künn lakik a

Nádasban. Olgát nagyon szereti és viszont is. Jól érzem magam e két nő mellett. Nagymamának a kosztjáról kizárólag mi gondoskodunk. Olga mindig szépen kitálálja neki és gyakran le is viszi maga a nagy tálcát. Minden nap sokféle és jó ételt kap, szárnyast, sültet, gyümölcsöt, tojásételt, bort, sört, snapszot. *Megtanult újra enni!* amit elfelejtett, mert pimasz fiainál sajnálták tőle az enniválót és ő *érezve ezt* a minimumra redukálta az evést (szilvát vacsorált kenyérral stb.). Jóízűen iszik élvezi az evést. Széke rendes, naponta 1x, eleven, friss jókedvű, a siránkozást teljesen elhagyta. Mióta kezelem (másnaponként [?] kap) 10 évet fiatalodott, (89 éves!! most). Nagy örömet okoz ez nekem, mert látom benne az ésszerű orvosi gondolkodás diadalát. A laikus hajlik rá, hogy egy 89 é. öreg asszony organizmusát javíthatatlannak és foltozásra nem is érdemesnek mi-(...)

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett. Hiányos.

² Jónás Olga

³ Fialatok a Nemzeti Színházban. Az Este, 1913. augusztus 10. 4/10. 6. l.

⁴ A Nemzeti Színház nem mutatta be a darabot.

⁵ A Szanatóriumnak csak a vázlata maradt ránk a hagyatékban.

⁶ Özv. Decsy Károlyné, Klauzer Antónia.

31.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó kis Dezsőkém!

Palics 1913. VIII. 26.

Eddig nem küldhettem el neked a kért zongoradarabokat, mert foglalkoztam velök, *hangszereltem őket*. A Scherzo különösen jól sikerült, legalább úgy gondolom, majd a katonazenekartól fogom hallani most már néhány napon belül.

Az életem egyébként egyforma. Igen sok dolgom van. Átlag naponta 6-7 órát dolgozom. Még mindig a napi betegszám 12-18.

Olgával,² most már jól megférünk és csak ritkán van rá szükség, hogy megfenyítsem.

Egészségem jó. 89 kg vagyok. Elég állandó energiával dolgozom és örömet okoz a pénzkeresés. Ha még pénzre van szükséged, írd. És általában írd. A kottákra *nagyon vigyázz*, mert több példányban nincsenek meg nekem.

Csókollak Olgával együtt

Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett. Az aláhúzott részeket piros ceruzával írta.

² Jónás Olga

32.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Palics], 1913. IX. 8.

A cikk ez alkalommal nem a legjobban sikerült, ami érthető, mert Popperért² bajos lelkesedni.

Küldd mihamar az új cikkedet. Írj hamarosan mindenesetre. Palics remek most. Majd irok neked mikor jöjj. Mulatunk egy jót! A pénzt természetesen azért küldtem, hogy legyen egy kis fölösleges pénzed, jó cigaretlere.

Mi van B-vel?³ Kétségbeesett levelet írt nekem kérve, hogy hassak rád, légy jobb iránta. Nem feleltem rá, csak Olgával⁴ irtunk egy levlapot.

Ird meg, hogy áll a dolog vele és én megírom, hogy mit tégy hogyan csinálld meg a végleges szakítást.

Ölel 100x

Józsi

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Dezső írása, a Nyugat 1913. II. 519-520. számában jelent meg.

³ Schneider Blanka

⁴ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves jó Dezsőkém!*

[Palics], 1913. IX. 25.

Nagyon megörültem mai kedves levelednek. Látom belőle, hogy rendben van hajód bordái keményen állják a hullámok erejét és vitorláid duzzadnak a kedvező szélben. Csakhogy most már nem szabad azokat félárbocra vonnod vagy pláne egészen lecsüggedni engedned a részvét és szabadságvágy által okozott semleges mozdulatlanság szélcsendjében. Nem, *nem szabad*. Hallgass most a te bátyádra minden tekintetben. Kövesd vakon *meggondolás nélkül* amit ajánlok és boldog leszel.

Blanky² épenséggel nincs abban az állapotban, ahogy mutatja magát! B. néni⁴ négy szemközt elárulta O.-nak,³ hogy úgyse várna rád, hanem az első emberhez férjhez menne, aki kérné. Emellett *vigasztalódik is* a távollétéért. B. néni beszélte (folyton könyörgött O.-nak a teljes titoktartásért.) hogy egy 20 éves moziszinésszel (tehát egy piszok, rongy csibésszel) udvaroltat magának. E rongy fickó kijár hozzájuk Zajlóra, benn a városban pedig találkat adnak egymásnak, korzóznak stb. Ha Dekéné⁵ emiatt megfeleddte őt és kijelentette hogy a nőnek, aki menyasszonyak mondja és érzi magát nem lehet így viselkedni, udvaroltatni magának stb. Erre B. nevetve mondá, hogy te ezt nem bánnád, megengednéd neki és Ilából csak az irigység beszél. Világos e kijelentésből hogy B. el van ragadtatva új ismeretségétől, mert hiszen olyasvalakinek tartja e szemét frátert, akit egy férjes nő (!) is irigyelhet tőle. Egy rongy csibésszel barátkozik, sétál stb és pedig szülei tudtával. Már most azt ajánlom, ne bahozz. Minden további nélkül ird a köv. levelet örnagynak⁶

Tisztelt Frici bácsi!

Egy alkalommal közöltem önnel hogy Blanka leányát feleségemé óhajtom tenni, és hogy menyasszonyomnak kívánom őt tekinteni. A mai napon be kell jelentem, hogy ezt a tervemet megsemmisitem és leányát többé nem tekintem menyasszonyomnak. Újvidéki barátaim értesítettek hogy lánya egy moziszinésszel udvaroltat magának, azaz néha a városban találkat ad, sétál szórakozik s hogy a fiatal ember a szülői háznál is látogatásokat tesz. Ez a viselkedés mellett teljesen felment engem minden ígéretem alól. Egy olyan lány, aki menyasszonysága idején nem érzi lehetetlenségnek, nem érzi megengedhetetlennek az ilyesmit, aki minden aggodalom nélkül kompromittálja magát és vőlegényét efajta viselkedésével nem lehet soha

az én feleségem. Ezt ő is, tisztelt Frici bácsi engem ismerve mindenesetre természetesnek fogja találni.

Tisztelő hive

Brenner Dezső

Ennél a levélnél még jobbnak találok: nem az apának hanem Blankynak írni, ily módon:

Újvidéki barátaim értesítettek róla, hogyan viseled magad. Olyan nő, aki nem áttolja kompromittálni magát s hozzá még egy ilyen alacsony társadalmi állású emberrel elvesztette a jogot, hogy az én feleségem legyen. Isten veled

Dezső.

Ez azért jobb mert az apa esetleg odautazik, hazudozik és magyarázkodik. Blanky azonban érezve bűnösségét szülei előtt hallgatni fog. Különbösen sincs rá szükség, hogy a szülők előtt rendezd a szakítást. Elég ha ő egyedül bűnhődik így is ezerszeres lesz a büntetése, *miért verje még őt el a tetejében katonai atyja!?!?*

Ha azonban meg akarod magadnak szerezni az élvezetet, hogy az apának írj és B.-val ne is érintkezz többé, akkor ajánlom hogy írj Újvidékre ismerőseidnek és kérdezősködj a dologról. Látták-e Blankyt és *mily gyakran* ezzel az alakkal. Esetleg *írj Dekének,* kérd, hogy becsületszó mellett írja meg az igazságot, mivel életbevágó dologról van szó. Ha a labiba cimezed a levelet úgy hogy Ila nem tudja (mer talán akkor rábeszelné Dekét a titoktartásra!!) akkor biztos lehetsz, hogy őszinte választ küld. Mellékelj bélyeget is, megcímzett express borítékkal és ha minden klappol: akkor azután írhat az apának úgy amint én ezt a III lapon tettem. Dekének ígérd meg, hogy ő soha senki (Sch. család se) nem fogja sejteni hogy tőle is megtudtál valamit mert te úgy fogod beadni a dolgot. Egy újvidéki barátaid és megbízott detektív adataiból tudod a dolgot. *sőt,* kezd Dekének irt leveledt így:

„K. D.! Újvidéki barátaim és általam megbízott detektív értesítettek hogy B. egyáltalán nem viseli magát úgy mint ahogy egy tisztességes ember tisztességes menyasszonyához illik. Hanem ellenkezőleg udvaroltat magának randevúzik, szórakozik, sétál egy moziszinésszel egy csirkefogóval. Nekem már minden adat a kezembe van, de még szeretném ha tőled is megerősítést nyernének a dolgok. Megjegyzem, hogy ha Schneideréknek előállok ezekkel a leleplezésekkel nem fogom említeni, hogy tőled is kaptam adatokat csupán a detektivet és barátaimat fogom felhozni tanúként. Remélem egy percgig sem fogsz habozni, hogy nekem a teljes igazságot megírd és felelsz kérdéseimre.

Ez férfiúi és rokoni kötelességed. Ellenségemnek kellene lenned, ha nem óhajtanád megakadályozni, hogy egy méltatlan nőt vegyek feleségül. Az ügy életbevágó fontosságára való tekintettel, kérlek, hogy *mindjárt* felelj levelemre és a levélben *add* becsületszavadat, hogy a tökéletes igazságot fogod irni és hogy semit, amit tudsz el nem hallgatsz.

Külön felelj rá, hogy:

- 1.) Ki ez az alak? Mi a neve? tudomásod szerint
- 2.) Mióta tart a dolog B. és közte? tudomásod szerint
- 3.) Milyen gyakran jár Sch. ékhöz tud. szerint.

és ird meg az égre kérlek mindazt amit tudsz.

E levél hangja így szándékosan kissé kétségbeesett. Egy Deke annál inkább kötelességének érezze az igazság feltárását.

Semmi szin alatt nem szabad most elmulasztanod az alkalmat a végleges szakításra!

B.-t nem sikerült olyanná tenni mint szeretted volna. Miért? mert sohase volt igazán finom nő. Rúgd őt seggbe és örülj, örülj, örülj, hogy megszabadultál tőle.

Csókol 1000x Józsi

(Írj, még ma!)

¹ Fekete golyóstollal, füzetlapra írt levél. A boríték elveszett.

² Schneider Blanka

³ Jónás Olga

⁴ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella (?–1945), Csáth Géza keresztanyja.

⁵ Ifj. Decsy Dezsóné, Szabados Ilona

⁶ Schneider Ferenc, Blanka édesapja.

⁷ Ifj. Decsy Dezső, Deke

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves kis Dezsőm!*

[Palics, 1913. szeptember]

A cikkek így jók lesznek. Nagyon rá kell magad vetned most a Nyugatra. Látod: van tered. Kérj állandó fizetést most. Ajánld fel, hogy havi 60 koronáért írsz 2 figyelőt és egy cikket vagy 4 figyelőt – havonta. Nagyon örültem, hogy *Popper*² olyan jó helyre került – de viszont bosszankodtam, hogy a lapok *Ász* Dezsőnek hozták a kommünnikékben nevedet.

Reményiről nem szabad hosszan írnod.³ Ignotus sem akarja ezt. Az író levelét talán azért küldte el Ignotus, hogy részvétet keltsen benned, vagy hogy a szerző butaságát bemutassa.

A könyvet mellékelve küldöm. És egy kis cigerellit is. A *Dubec* csempészett egyiptomi cigaretta. (Ezek t.i. nem kerülnek nemzetközi piacra) A *Dubec* a Cousin gyár terméke és ott helyben 100 drb belőle 4 korona 20 fill-be kerül. Én 5 koronáért vettem. Mennyivel felette áll ez a mi 5 filléres cigarettáinknak pl (Sultan, Stambul, Nilus)

(Megjegyzendő, hogy pl a Luxor és Nyxos ott Cairoban lényegesen olcsóbbak 5 kor 80 itt 6 kor 20 ba kerülnek)

Miért gondolod, hogy haragszom rád? Ilyeneket ne álmodj.

Blankyval⁴ többé ne kerülj melegebb viszonyba. Levelezz vele hetenként 1x barátságosan és rokonian, de ne adj alkalmat rá, hogy még egyszer reméljen.

Ez szigorú apai tanácsom. Nagyon megjárhatod, ha most fel nem használsz az alkalmat a *végleges szakításra*. Ha rosszul is esik neked: tedd meg. De nem lesz nehéz. Ez a nő – Blanky – nem tud igazán forrón szeretni és bizonyos, hogy gondolkodás nélkül férjhezmenne ha kérője volna: még akkor is ha nem akarnád. Emellett rossz a híre Újvidéken és Ila,⁵ Berta néni egyaránt azt beszélik róla, hogy „mindjárt oda van ha egy férfit lát.” *Nem lehet egy ilyen nő a te feleséged*. Mert, hogy Ila és Berta néni kijelentése *nem légből kapott dolog az bizonyos*.

Ignotusnak⁶ hizelegj leveledben Ez tetszik neki. Telhetetlen ő ha arról van szó, hogy tiszteletet és dicsőséget kapjon, mivel kicsi és az emberek úgy általában nem igen tisztelik. (T.i. azok akik nem ismerik, ami annyira fáj neki, hogy a Világban egy tárcában *meg is írta magáról*.)

Irj.

Blankynak ne kegyelmezz. Az élet se kegyelmez neked, mint senkinek sem. Ha te elhagyod magad, végiggurul rajtad. Míg ha legény vagy - ha szegény is vagy de van jó ruhád, függetlenséged, jó cigarettád és a sorsodat *magad* intézed. S ha van jó faszod, akkor nincs számodra lehetetlenség az életben. Basztál már úrinőt. Hubert Janka sógornőjét?! Vagy nem. Légy merész. Támadd a nőket *mindig* ha van alkalom és ők meg fognak lapulni és tartani fogják a seggüket és picsájukat.

T.né engem erősen ostromol, de nem kapitulálok. Annyi férfi ment keresztül e nőn, hogy királyi pálcámat neki élvezetül – derogál nekem.

Az őszi remek. Egész szép napok nincsennek. De naponta van pár feledhetlen óra. Pl. hajnalban VI-tól – VII-ig mikor a néma elhagyott, de még alig sárguló parkban köd szállong, de csak a föld felett csúszva, aléltan, amint a tó felől elnyújtzkodnak az őszi párák. Isteni. Olykor egy egy öreg udvaros megy át a látótéren, görnyedten, kantát cipelve, a kúthoz. Kinyitom az ablakot és tág cimpákkal szagolom a szőlők illatát, hallgatom az édes andalító csendet, (az egész nagy épületben magunk vagyunk).... és a kék csónak⁷ c. novellámra gondolok, amelyen ez az elhagyott őszi Palics – amelyet tulajdonkép láttam addig – oly jól le van írva.

No szervusz.

Délután van megyünk a városba.

(nem hívlak Palicsra, mert félek, hogy szomorúságot okoznék neked. Majd télen jössz Pestre!)

17én mentünk Pestre – operáció miatt. 18án este már itthon voltunk. Olga jár kel mintha semmise történt volna. (Ez az orvos művész.)

Ölel 1000x

Olgával Józsi

¹ Fekete tintával vonalas írólapra írt levél.

² Popper Dávid. Nyugat, 1913. II. 401. l.

³ Éjféli Emberek. Reményi József novelláskönyve. Nyugat, 1913. II. 519–520.

⁴ Schneider Blanka

⁵ Ifj. Decsy Dezsőné, Szabados Ilona

⁶ Ignóty: Az emberirtó. Világ, 1913. szeptember 14. 4/218. 1.

⁷ Budapesti Napló 1907. okt. 23. 12/251 2–3.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Deszőm!*

ÓBUDA 913. X. 7.

Palicsra írt nekem Deke.² Tudakozódott a család megbízásából nyers szakításod oka felől. Én megírtam, hogy az eljárásod *nagyon is indokolt volt*. B. (megbízottaid jelentése szerint) amit azóta többen megerősítettek: udvaroltat magának, *minden este* sétál egy mozicsibésszel (!!!) randevúzik, az ifjú még a házhoz is jár, továbbá B. bele van bolondulva. (Ez utóbbit D.-nek nem írtam, de Berta néni³ utólag elmondta Olgának) azt is elhallgattam Deke előtt, hogy B.⁴ anyira elégedett, hogy az őt feddő Dekénét⁵ irigykedéssel vádolta.

Én még azt is hozzátettem, hogy ha erre valaki ellenvetéseket akarna tenni B. érdekében (mint azt pl. te tetted*) – úgy B. maga az, aki útját vágta az ellenvetések érvényesülésének, amikor az egész ügyet előttem teljesen elhallgatta, eltitkolta ezzel jelölve meg az erotikus, gyanús illetlen természetét.

*) ez ugyan nem igaz, de megírtam remélem megérted: miért.

Azóta Deke nem írt, bizonyára belátja már a család, hogy itt nem lehet már semmit se tenni. Hiába minden erőlködés. B. nem írt neked? Ezzel már be is bizonyította hogy kétséget kizárólag vaj van a fején. De ha írt: küldd el nekem levelét mert azt analysálni kell.

Általában tájékoztass részletesen, az ügy állásáról és esetleges újabb eseményekről. Semmit *alapos megfontolás* nélkül ne tégy, inkább várjanak a válasszal és küldd el nekem a tervezett levél kéziratát.

Olgával holnap szanatoriumba vonulunk. Majd megírom a czimünket. Ha azonban ez irányban még kilencedikén nem kapsz tőlem értesítvényt úgy mindenesetre írd ide a klinikára.

Ölel csókol 1000x Józsi

Olga is üdvözetét küldi.

¹ Fekete tintával írt levél. Címzés: Nagyságos *Brenner Dezső úrnak* a Pharmakologia tudorának a Botanica baccalaureatusának és a Gyógyszerkészítés mesterének Kudar gyógyszerész úr postájával *Makó* (Távolság Jeruzsálemtől: 9°7'48")

² Ifj. Decsy Dezső

³ A szabadkai rokonok egyike.

⁴ Schneider Blanka

⁵ Ifj. Decsy Dezsőné, Szabados Ilona

[Budapest, 1913. október 8.]

Vigyázz e levélre. Soha haza ne vidd, mert otthon minden levelet elolvasnak. Pl. azt is amelyben én tanácsoltam, hogy B-t. Szentesen hogyan lödd meg!

Kedves kis Dezsőm!

Tegnap dél óta a Liget szanatóriumban vagyunk Olgával. Behoztam, miután a kezelő orvos (a tulajdonos: Jakab) helyesnek és hasznosnak ítélte. Itt 26 koronát fizettünk naponta, protekciós árban, remek szobácskánk van, idealis kosztunk, kiszolgálásunk, kényelmünk. Ez a szanatorium szinte mesébe illő intézmény. Kényelmes, tiszta, elegáns. A legjobb hatással van az emberre.

Eszembe se jut a méreg és csodálkozom, bámulok, amikor este behozzák: máris !? Naponta 2x kapok, este VII és reggel VIII kor. Igen kiméletes kúra lesz, 8-10 nap alatt veszik el teljesen a mérget.

Olgával² mind a ketten valósággal uszunk az örömben. Végre tehát szabadok leszünk egész biztosan, minden kétséget kizáró módon. Egy új élet fog kezdődni: amelynek a jelszava nem a *ma* lesz, hanem a *holnap*. Dolgozni fogok keményen, sok pénzt akarok keresni, kényelemben akarok élni szépen, jól gyereket akarok csinálni, sok finom hosszú, nemes okos dolgot akarok írni, hogy buta ellenségeim és nyomorult irigyeim elsáppadjanak a dühtől. És ne feledjük el azt, ami igen fontos: gondoskodni akarok rólad. Neked nincs apád, ép úgy amint nekem sincs. Nem lehet rá számítani egyáltalán. Remélem hogy módunk lesz rá, hogy ne is próbáljuk igénybe venni: gyenge lábakon álló apai szeretetét. Én a magam részéről be nem teszem többet hozzá a lábamat. Egy este – mikor mi már Szabadkán laktunk – Olgával felmentünk hozzájuk. Nem voltak otthon. Én inditványoztam, hogy csapjunk vacsorát és bár Olga ½ óráig könyörgött, hogy ne tegyem mégis tojást főztem. Azt mondtam: elvégre lehetetlen az, hogy bárki ez ellen egy szót is szólhasson. Este apáék hazaérkeztek: az öreg nem szólt semmit. Másnapra azonban a mostoha³ felheccelte és akkor kijelentette, hogy illetlenség és nem tudom, mi volt ez a vacsorarendezés. Én nem szóltam mást, mint azt, hogy ezt nem álmodtam, hogy egy fiúnak ne szabadjon magát otthon érezni az apja házában. Nem mondtam azt, hogy mások a sógorok és nők sőt ezek udvarlói: azok igenis szívesen lesznek fogadva, ellenben később amikor apa kiment (a jelenet

az ügyészségen játszódot) egy névjegyet tettem az asztalra, a következő felirással:

„Isten veled apám. Nem fogok neked alkalmatlankodni. Még egyszer kérek bocsáss meg hogy megettem a vacsorádat csókol Józsi”.

Azzal, kiosontam, otthagytam a szobát.

Másnap reggel egy levéllel hívtott, hogy még elutazásom előtt menjek föl, el is mentem, rendezett valami kibékülést de én nem éreztem iránta semi megbocsátást, nem érzek ma sem. Nem megyek soha többé hozzá. Szeresse a sógornőket, a sógorokat és ezeknek sógorait, meg a pökhendi utálatos Lacit.⁴ azt ajánlom, hogy ne levelezz ezzel a nyomorult karakterű, el kaptott kölyökkel, mert csak hálátlanságot fogsz tapasztalni. Idejekorán figyelmeztetek erre. Nem érdemes semmit kezdeni azzal: akiben önző, nemtelen, szennyes, parasztbunyevác és borbély-iparos Bu.vér kering.

Nem törődöm az egésszel semmit, de igyekezni fogok majd revancheirozni magamat. Remélem fog sikerülni. Eljön mindennek az ideje.

Ellenben miért nem írsz te. B.ügyről. Nem írt neked. S-papa sem. Vigyázz esetleges vitriol merénylettől ha B. oda utaznék be ne engedd a patikába vagy hivd be (Jó távol tartva magadat), a laboránst fogasd le és kutasd ki: nincs-e nála pisztoly, üveg? Nézd meg jól ezeket a lapokat. A Walker féle notesből valók (angol gyártmány). Ha lesz fölösleges 10 koronád vegyél egy ilyet mert megéri. Oly praktikus és sok örömet okoz. 100 lap ára külön 1,30 fillér. A legnemesebb angol papír- Ez a 640 sz. typus barna bőrkötésben!

Egyébként, hogy vagy. Irj az egészségedről. Nem ismételted meg a szegedi kirándulást. Ez a leírás kitűnő volt. Valósággal élveztem az olvasásánál. (Nem sexualis hanem művészi értelemben).

Irj. Irj. Irj.

Ölel Józsi

Cím: Nagy János u. 47

P.S. Ép most érkezett *Ilma* levele. Én felelek rá, te ne irj semit mig én nem írok. -

¹ Kék tintával Walker írólapra írt levél, a Liget Szanatóriumából. Az aláhúzott részt utólag piros ceruzával írta.

² Jónás Olga

³ Dr. Brenner Józsefné, Budánovits Ilona

⁴ Brenner László

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest], 1913. X. 11.

Deke² levele nincs nálam a klinikán maradt.

Este ½ IX

az ágyban

Kedves Dezső öcskösöm!

Az elvonás szépen halad. Két rémes nap után ott vagyok, hogy már 0,06 g.-ot elégnék érzek (0,24 es adagok voltak az utolsók). Az arcom fiatalodik, az akaratom percről, percre erősödik, a kényszerszorgondolatok eltakarodtak... boldog vagyok.

Tegnapelőtt éjjel kezdődtek a tulajdonképeni szenvedések. Felébredtem háromkor és hatig a legképtelenebb hánykolódásokat vittem véghez. Végre hívtam az orvost. Nem akart adni semit. Hivatkozott arra, hogy 3/4 VIII kor megkapom az adagomat. Levitt a vizgyógyintézetbe. Itt küzdöttem át percről percre azt a 2 órát, ami még hátra volt a meleg víz lehúzta a vért a szenvedő agyból a szolga pedig 3 percenként váltotta a fejemen a jeges borogatásokat, amelyeket a fájdalom emésztő tüze ily rövid idő alatt gőzölgő meleggé változtatott. Utána azután hihetetlen öröm, nyugalom volt az injectio. D. u. 3-ra azonban már újra jelentkezett az éhség. Az idő este VII ig *végtelen* hosszúnak tűnt fel. És mégis kihúztuk. Ugyanaz a procedura. Meleg fürdő, ledörzsölés, pakkolás. Egy Antal nevű fürdőszolga kezel, aki homoszexuális lévén különös gyengédséggel és jósággal van irántam. Olga³ is megtesz mindent, amit lehet.

No de a mult éjjel jött csak a hadd el hadd. Az esti inj. t.i. jó elalvást csinált azonban már ½ 2 re felébredtem. 3-ig hánykolodtam de azután lámpát gyújtottam. 4 felé már nem birtam ki, felkeltettem az orvost képzelheted hogy nem szívesen tettem, mert humanizmus lakik bennem. Adott két medinalt. Ez semise volt. Halálveriték ütött ki rajtam. Terveztem, hogy kiszököm, receptet írok, patikába megyek és szerzek egy jó adag mérget, fecskendőt, kávéházba megyek befecskendezem a closetban és megiszom két feketét vagy egy teát s azután hazajövök aludni. Azután mégis az orvos mellett döntöttem. Újra jött. Akart adni 0,02 P-t. Ezt nem fogadhattam el. A folyosón le föl szaladgáltam, követeltem 0,10 MP-t a földre feküdtem, előadást tartottam a helyes elvonási kuráról. Így aztán lassan ½ 6-ra megkaptam nagynehezen, a 0,06 P-t. Hanem ez a két és fél óra! 3-tól – 1/26 -ig a legnagyobb ellenségemnek sem kívánnám. Aludtam ½ 10-ig. Ma már jobban voltam. sokkal. Sokkal. Délben és este 0,07-07 got adtak. Most vagyok tehát 0,20 on (0,50 ról) a többi

már sokkal könnyebb lesz. Hat nap még és szabad leszek. Ezután még 8-10-napig itt maradok. Már érzem e jövő élet anygali boldogását. *Öregem*, ha isten segít én boldog ember leszek egészen.

Ölel 1000x Józsi Irj. Irj. Irj.

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Ifj. Decsy Dezső

³ Jónás Olga

38.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Drága Apám!

[Budapest], 1913.X.27 –

Immár majd három hete vagyok Szanatóriumban. Szenvedek sokat. Naponta d. u. 2-től – 7-ig a legnehezebb szenvedéseket élem át. Ma volt az első jó napom, amikor hirtelen, mint valami varázsütésre elmaradt ez a szenvedés. Most már bízom a teljes és végleges gyógyulásomban. Ezt az örömhírt, amely számomra újra a szép, teljes szabad életet jelenti küldöm neked előre, — mielőtt hozzáfogok a szemrehányásokhoz.

Mi az én teendőm. Le kell írnom azokat a valódi vagy képzelt, de föltétlenül *valóban átérzett* és átszenvedett sérelmeket, amik engem részedről értek. Ki kell panaszkodnom magamat. Nem csekélység, amiről szó van. Évek eltöltött és elfojtott bánata gyűlik a tollamra. Teneked talán gyerekesnek látszó dolgok, azonban, kérlek vedd őket komolyan. Légy magadhoz is szigorú. Ha azt látod, hogy igazam nincs valamiben, gondold el azt, hogy úgy érzem, hogy igazam van. Bár ne érezném ezt.

Tavaly már irtam eféle hosszú levelet. Akkor te röviden elvágtad a vita sorát, hátat fordítottál nekem. Nem akartál belemenni a megbeszélésbe; ez nagyon fáj nekem, mert megerősített abban, hogy a vádak a bensődben, a legbensődben igaznak érzed, anélkül, hogy bevallanád még csak saját magadnak, még csak gondolatban is.

Most azonban nagy örömemre vállalkoztál rá, hogy vitába állasz velem. Ez betűvel sokkal jobban megy mint szóval. Intézzük ezt a dolgot szigorú igazságossággal perszerűleg. Áldozat ez részedről, idő és türelem kell hozzá emellett legnehezebb dolog: őszinteség saját magunkkal szemben, ami a legnehezebb dolog. Tudományos igazság, hogy folyton hazudozunk önmagunknak a saját lelki nyugalomunk érdekében.

Én azt hazudtam magamnak, hogy nem is olyan nagy méreg a morfin, nem is olyan veszedelmes, csak bánni kell vele tudni: azért mert kellemetlen elviselhetlen lett volna máskép a folytonos önvád: hogy egészségemet pusztítom.

Azt hazudtam magamnak soká, hogy te a legjobb apa vagy és énnekem *nincs* igazam, amikor egyes dolgok nem tetszenek nekem – miért mert sokkal elviselhetlenebb gondolat lett volna az a tudat: hogy én egy olyan fiú vagyok, akit az apja nem szeret, akivel nem törődik, vagy kevesebbet törődik mint más apák a gyermekeikkel.

Nem folytatom. Ilyen hazugságokkal te is, mindenki, dolgozik. Igen nehéz és kellemetlen dolog tehát rászánnunk magunkat hogy ezeket a hazugságokat eldobjuk. Csak akkor lehetséges: ha *őszintén akarjuk*. Esetenként meg fogom neked mondani, hogy mi az az ok, ami nálad, *benned* dolgozik, hogy egyes állításaimat el ne ismerd. Vizsgáld meg ezeket az okokat is komolyan, a szived mélyére nézve. Hidd el apán nagy szenvedésektől kiméled meg magad. Később amikor el fogod érni a *70ik*, *80ik* évet – sokkal sokkal nagyobb fájdalom lenne az igazságra rájössz. Mert az kibűjik, előbb vagy utóbb. Miért harcolj te akkor saját magaddal. Miért ne élvezd az öreg kor nyugalmas békéjét, amit valóban megzavar az ilyen küzdelem. Ne halaszd el az őszinteséget, a szigorú ítélkezést, meglásd milyen isteni nyugalmat ad neked. A te neurastheniádban apám (ez komoly meggyőződés) fontos szerepet játszanak ezek a hazugságok. Kínozzák az embert. Nem lehet őket elhallgattatni

Elnyomhatjuk, elfojthatjuk a kellemetlen gondolatot – azért az bennünk van és zavarja a nyugalmodat a közérzésünket. Te pedig nem bírod el apám azt, hogy saját magadat vádold, inkább hazudtál magadnak hogy teljes tisztaságban, feddhetlenségben tudd magad. Holott valóban vannak helyzetek amiket nem lehet egykönnyen elintézni, ahol kénytelenek vagyunk hibázni, de ilyenkor a okos dolog, hygienikus dolog, de egyszerűen a legnehezebb dolog a hibát elismerni és magunkat elítélni. *A legtöbb ember nem képes erre.*

Már úgy vagyunk berendezve.

Pedig lásd Tisza István² is elismeri, hogy tévedni hibázni emberi dolog, nem is akar dicsekedni vele, hogy nem hibázott. *Té se akarj*. Hisza a te helyzeted olyan volt (a családi *helyzetedet* gondolom) hogy az első házasságodból származó gyermekekkel szemben *nem=hibázni igazságosnak* lenni úgyszólván lehetetlenség volt. Az atyáúristen se lehetett volna rá képes, hogy ilyen nehéz helyzetben mint te voltál, helyesen jól megoldjon minden dolgot. Te sem voltál rá képes. El kell ezt ismerned apám; ha szeretsz: meg kell bánnod ezt; sajnálnod kell, hogy nem tehetél máskép, hogy kénytelen voltál nekünk kevesebb szeretetet, kevesebb melegséget, kevesebb apai pártfogást adni, mint

amit talán adhattál volna. Sajnálkoznod kell ezen, hogy nem történhetett máské, mint ahogy

én is sajnálkozom rajta, fájdalom.

Azután más kérdés, hogy a jövőre nézve mit határozol. Követed=e a régi eljárást vagy újat, téged is és engem is *jobban kielégítőt* fogsz választani.

Már most vegyük sorra a dolgokat.

Anyikának,³ a te feleségednek (aki valóban a legjobb feleség akit valaha láttam, s akit Olgának⁴ is mindig példa gyanánt állítottam sok tekintetben) minden szerető asszonnyal közös tulajdonsága, hogy a férfit, a férjét, téged *csak magának* akarja. Ez helyes rendjén van. Az asszonynak az a törekvése, hogy a férjét a rokonaitól elidegenítve, a saját rokonaihoz családjához vonzza, barátaitól elszakítsa úgy hogy annak *minden ideje, minden szeretete, minden vonzalma* az övé, csak az övé legyen. Ez teljesen érthető. Ez az élet törvénye. Ez alól nincs kivétel. Nem lehet kivétel. Senki egy asszonyt ezért el nem ítélt. Hiszen minél inkább így cselekszik minél szívósabban dolgozik nyílt és titkos eszközökkel ez irányban: *annál nagyobb bizonyítékát adja szerelmének*. Az asszony, aki nem cselekszik így – nem is szeret.

A második feleség féltékeny az elsőre. *Bizonyítva* akarja látni, hogy ő az igazi. Ő a nagyobb, a komolyabb szerelme a férfinak óhajtja és óhajtania kell, ha húsból és vérből van, hogy a tőle származó gyermekeket a férje *jobban* szeresse, mint az elsőől származottakat, akkot boldog ha ezt látja, mert ezzel azután csakugyan *bizonyítva látja*, hogy a férjének igazi vonzalma valóban számára jutott. —

A második nő, ha szeret, azt szeretné hogy ne legyen semmi ami azt bizonyítja, hogy a férje valaha mást szeretett mint őt. Ez egy elvi dolog. A kultúra, a morál leszorítja, letompítja a minimumra redukálja ezt a törekvést(amelyet a nő még önmagának is szégyellene bevallani, és soha végig se gondolja) de ha szeret *óhajtania* kell, hogy az első feleségtől származó gyermekek meghaljanak vagy legalább ne legyenek láthatók. És *fáj* neki ha azt látja, hogy férje szereti azokat, vonzódik hozzájuk stb. Érts meg engem. Ezzel nem azt akarom mondani, hogy Anyika engem, minket el akart pusztítani a föld színéről (sőt hálásan emlékszem rá milyen jól, kedvesen ápolt bennünket betegségünkben) hanem, hogy igenis lehetetlenség tőle kívánni, hogy őszintén, minden disszonancia nélkül örüljön, ha látja, hogy szeretsz engem, szeretsz minket. *Lehetetlenség*. Ez egy megoldhatlan helyzet. Ő is nehéz helyzetben van és te is. Te valóban szeretsz engem és fáj neked, hogy ezzel fájdalmat okozol neki. Ő valóban szeret engem (mint jó és illedelmes mostohafiút) és szégyelli, hogy a te szereteted (irántam) fájdalmat okoz neki. Már most a

kompromisszum az, hogy te igyekszel a szeretetet nem mutatni vagy részben eltitkolni. De ez nehéz. Sokkal szívesebben vállakozol tehát reá, hogy akár saját magadtól, akár a feleséged rámutatásai nyomán elhited magadtól, hogy én egy hálátlan, komisz szeretetre nem is érdemes lény vagyok. Ez esetben t.i. nem kell a feleségednek fájdalmat okoznod és nem kell magadnak szemrehányást se tenned (hogy a fiadtól megvontál valamit) mert hiszen joggal vonod meg szeretetedet, gondoskodásomat tőlem!

Ítéld meg jól ezt a dolgot. A két megoldás közül a lélek automaticæ az utóbbit választja szívesen. Nem volt rá neked módod hogy ezt vizsgálód, nem gondolkoztál te róla sokat mégis úgy volt, hogy rólam mindig könnyen szívesen hitted el a rosszat, inkább voltál hajlandó szigorúan megítélni a cselekedeteimet. Ily módon t.i. a legsimábban elintézhetted a nehéz helyzetet: *joggal* megvonhattad tőlem a szeretetet és abba a helyzetbe kerültél hogy nem kellett a feleségednek fájdalmat okoznod. Míg a másik eljárás (a helyesebb) jóval nehezebb lett volna, már csak azért is mert első pillanatra nem látszik egyenesnek, férfiasnak nemesnek, holott valóban sokkal igazságosabb (bár, elismerem, lelkileg kényelmetlenebb) t.i. az asszony előtt nemtörődést, közönyt színlelni a gyermekek iránt, viszont azonban a háta megett megadni nekik mindent ami az övéké. Gondold át jól apám; ez igazán szebb sokkal szebb és igazságosabb, mint a másik: megragadni minden alkalmat a gyermekek meggyűlölésére és a tőlük való végleges elszakadásra. Hibáztatni ezt sem lehet: mert hiszen öntudatlan volt ez az egész dolog benned te békére vágytál és ez is egy relativ békéhez vezetett. Abszolút házi békéhez és relativ *lelki békéhez*. Benned azonban két lényeges akadálya volt annak, hogy a helyesebb megoldást válaszd. Egyrészt nem fordítottál a dologra időt (és mihelyt a lelki működés automaticæ folyik le mint, ahogy nálad történt – akkor feltétlenül a kényelmesebb megoldás jó létre). másrészt pedig azért mert nem akartad meglátni a feleségedben ezt az önzést, holott ez csupán szerelméből fakadt és egyáltalán nem olyan dolog ami egy nőre árnyékot vet, ellenkezőleg nagy szerelme mellett tanúskodik és hizelgő a férfitra nézve. Te azonban a te idealizmusodban ezt egy gyarlóságnak minősítettél volna talán az ő részéről és nem lettél volna rá képes, hogy bölcsen, boldogan (mint akit szeretnek) és néha mosolyogva nézd a dolgot (az ő akcióját) mint ahogy az ember megmosolyog minden pregnáns életjelenséget: a mohón evő kis gyereket, a ravaszkodó és kerülő utakon céljához elérni akaró embert, a dicsekvőt, és az önző: minden kis talpatnyi vonzalmat magának, egyedül magának akaró asszonyt is. (Én például gyakran rámutatok feleségemnél az apró és teljesen öntudatlan ravaszkodásokra, amelyeket elkövet, hogy mindentől és mindenkitől elválasszon, hogy csak magának szerezzen meg. Végigélvezem amiket mond azután kihámozom az önzési magot. Ő tagad,

esküdözök, duzzog, végre elismeri az igazságot és mind a ketten nevetünk. Mert veszedelmes dolog volna engedni az asszonyi akaratnak. Ha rajta állana: 1.) én elveszíteném minden barátomat 2.) csak az ő rokonaihoz járnék s azokkal érintkeznék 3.) abbahagynám az írást (mert a híreseMBER ajánlatokat kap) 4.) nem írnék soha szinpadra (mert ott színésznők csábíthatnak el). Ő *kénytelen* a saját existenciája érdekében ebben az irányban dolgozni. Úgy akarja rendezni, hogy soha se kelljen félnie attól, hogy más nőbe szerettek bele és őt elhagyom. Nem veszem tőle rossz néven. A nagy élet szabálya alatt áll ő is. Viszont azonban én mégse engedek neki.

Te azonban átengeded magad a női akaratnak, amelyet olyan formában respektáltál, hogy *elkerülted* azt hogy őt akit szeretsz megbántsd és megszomorítsd. Midőn a szerelemnek, jóságnak és a sexualis hálának a szavára hallgattál öntudatlanul is akarva nem akarva meg kellett bántanod első feleségedtől származó gyermekeidet. Most csak magamról beszélek: engem.

Elmondok mindent. Minden sérelmet, minden fájdalmat.

Ami bánatom történt, ami fájdalom esett rajtam innen eredt. Én hinni akarom: nem azért mert nem szeretted, hanem azért mert, hogy a feleségedet kimélhesd és a házi békét fenntartsd inkább elhittél rólam minden rosszat, inkább a legszigorúbb megítélésben fogtad fel minden tettemet, mert így azután *nyugodt lelkiismerettel* (de ezt igazán mondom) így azután nyugodt jogérzettel részesíthetted kevesebb szeretetben, gondoskodásban, jóságban, türelemben, mint amint talán megérdemeltem volna.

Gondolkozz jól róla, emlékezz tisztán vissza – vajjon nem *érezttette*=e véled anyika, hogy igenis nincs inyére, fáj neki, ha velem, velünk kedves vagy. Egy nőnek ezer módja van erre. Csak egy kicsit kevésbé meleg, csak valamivel kevésbé elégedett arca, csak valamivel kevéssel csókol lanyhábban – már a férfi nem érzi jól magát és *mindenre hajlandó* csakhogy a zavartalan, a tökéletes boldogság el legyen érve. Bizonyára megkaptad a jutalmadat azért, ha az ő nővéreivel törődtél, jó voltál

¹ Fekete tintával a Liget Szanatóriumból írt befejezetlen levél.

² Magyarország miniszterelnöke volt ebben az időben.

³ Dr. Brenner Józsefné, Budánovits Ilona

⁴ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹*Drága barátom!*

1913. XI. 5

Budapest

Igen boldog vagyok. Már csak minimális adagot kapok. Jól érzem magam egész nap és nem kételkedem többé végleges, teljes gyógyulásomban. Tele vagyok nagy, vidám tervekkel és szándékom: meghódítani a világot.

Egyelőre a válási tervről nem gondolkozom. Meg kell várnom előbb a teljes gyógyulást. Elég nekem Olga ígérete, aki megfogadta, hogy ha én az életem érdekében kívánni fogom: elválik tőlem. Mondom azonban, remélem, hogy e *nélkül* is sikerülni fog megoldani a jövő boldog berendezését. Miért nem írsz többet magadról. Ez nem szép tőled. Miért nem küldöd el a nyáron irt mozarabod kéziratát.

Tegnap vérző szívvel láttam a Tolaniban B.² arcképét ugyanegy sorban Heddáéval.³ (Legujabb szám) a szépségversenyre küldte be ő vagy udvarlója. (az őrnagyné is belégyezett ebbe az ostoba szegényes vállalkozásba. Pfuj! Jaj!) Miért nem írsz azokról a dolgokról amikről kérdeztelek?

Részletesen terjeszkedj ki mindenre. (Vedd elő utolsó levelemet.) Mellékelve küldök neked egy könyvet a zöld frakk-ot. Olvasd el, sokat fogysz mulatni; azután küldd vissza.

Sokat olvasok mostanában. Három magyar regényből merítettem önbizalmat és erőt.

Kabos Ede: Az eleven kulcs⁴

Erdős R.: Norina⁵

Kobor T.: A csillagok felé⁶

Mind a három jó dolog, erős dolog, de az igazi genie csak Erdős R. regényében van meg. Ez a regény pazarul buja, szép nemes, keresztény és zsidó gondolkodású egyben, előkelő; nagyon *kevés* magyar regény éri el szépségben, finomságban. Vannak részletei, amelyek megdöbbenően genialissak; a fontos azonban az egésznek egysége, egyöntetűsége, valódi irodalmi egészsége. Az Érdekes Könyvtár ajándékkönyvei közt van mind. Ezeket könnyen kölcsönkérheted ott valakitől. De ha nincs meg valamelyik ösmerősödnek: csak írj elküldöm valamennyit. Különösen ajánlom figyelmedbe Toth Béla⁷ Vasárnapok c. tárcagyűjteményét. Ezek az írások mintái a finom, elmés, kedves, tehetséges magyar stylusnak, amely a legcsekélyebb dolgot is *roppant érdekessé*,

nagyszerűen izgatóvá és megnyugtatóan egyszerűsítetté tudja tenni. A tiszta, jó ész diadala. Az írásművészet teteje, jöllehet nincs benne semmi különleges. Ugyancsak Tóth Béla könyve *A boldog asszony dervise* (Ath. könyvt) alkalmas rá, hogy az embernek *egy egész jó hetet* csináljon. Ezt olvastad már talán!?

Általában a jó könyveket most nagyon nagyon élvezem, a jó cigarettékkel együtt. Ez utóbbiakból mellékelek egy kis gyűjteményt. Szívd, élvezd egészséggel és gondoldj reám, amikor reágyújtassz.

Nagy örömem nekem látni és megfigyelni, hogy az emberek határozottan nagyra becsülik Olgát. Mindenki kitűnő, kedves, páratlanul figyelmes, türelmes, ügyes asszonynak tekinti.

Tegnap például elment nekem bevásárolni. Gyorsan, jól végezte a dolgát és oly keveset költött, hogy bámultam. Emellett mindenből a legjobbat, a legmegfelelőbbet hozta, amit csak kívántam. Hozzá meglepetésül néhány könyvet, amiket nem is mondtam neki, de amikről ő jól gondolta, hogy nagyon fogok örülni nekik. Sok jó percet, órát napot okoz nekem és türelme csakugyan határt nem ismer. Csupán multkor, hogy levettem a bajuszomat tiltakozott hangosan, feldöntötte a széket és sírt mint a záporosó. Érthetetlen volt nekem, miért tekinti az efélét egy nagy nemzeti szerencsétlenségnek. Jó kis mama ő és mondom nincs ellene most semmi kifogásom.

Irk. Irk. Irk.

Ölel

iooox

Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Schneider Blanka

³ Lányi Hedvig

⁴ Kabos Ede (1864–1923), az Érdekes Újság szerkesztője, Ady Endre baráti köréhez tartozott.

⁵ Erdős Renée (1879–1956), író.

⁶ Kóbor Tamás (1867–1942), író, újságíró.

⁷ Tóth Béla (1857–1907), író, újságíró, művelődéstörténész.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves kis Dezsőm!*

[Budapest], 1913. XI. 1.

Budapesten a szanatoriumban vagyunk.² (leveledet azért küldték vissza, mert az igazgató így rendelkezett. Félt attól, hogy postán fogok mérget behozatni. Azóta jobb megoldást vezettünk be. Olga³ t.i. az ő jelenlétében bontja fel a leveleket és megnézik nincs-e bennük mérég. ... azután olvashatom őket. Így kaptam kézhez a te utolsó rövid leveledet és Szegedről irt kártyádat is.)

Ami a kúrát illeti, az most már a vége felé jár. Bizony nagyon sokat szenvedtem. A rendszer maga: amely csak napi 2 injectióban részesít és az ebéd utánit megvonja tőlem okozza, hogy naponta 2 től 7ig kemény órákat élek át. Csak a sok újság (az Est – a Nap stb.) a jó ozsonna és a fürdő, amelybe néha már 5 kor beülök, ezenkívül a könyvek (magyar dolgokat olvasok) és a lövés ☉ - teszik ezt az időt számomra valamenyire elviselhetővé. Az adagot nem tudom biztosan, de úgy itélek, hogy napi 0,04 – 0,06 g között lehet. Ilyen (aránylag szelid) elvonás mellett lehetett csak keresztül vinni, hogy a kúra egy *nyílt* szanatóriumban legyen keresztül vihető. Különben – egy gyorsabb elvonás mellett kétségtelenül megszöktem volna. Hál isten most már csakugyan olyan kicsiny az adag, amilyen 8-9 hónapja nem volt. Emellett nem soványodtam le, az étvágyam jó és a psychikus nyugtalanság csak a délutáni nehéz órákban vesz elő, amikor a jövőmet a legkétségbeejtőbb színben látom, Olgának a legnagyobb kellemetlenségeket mondom és komolyan érzem is (ilyenkor) hogy úgy lesz: el fogom őt hagyni, hogy visszatérhessek a méreghez.

Lefestem neki a képet. Egy napon nem megyek haza ebédre eltűnök, elutazom vagy külföldre vagy egy kis magyar városba, (ahol helyettesítést vállalok majd) – sohase lát többet, éljen meg ahogy tud, ahogy akar, legyen azé akié akar, mondjon le rólam, ne akarjon az én állandó kínomból élni (mert hiszen a méregtől való tartózkodás: ezt fogja jelenteni számomra.)

Szerencsére lassan besötétedik s bár az idő ólomlábakon jár mégis megérkezik az esti 7 óra, az injectio ideje, amikor nehéz helyzetemet a folyton csökkentett kis adagocska is tökéletesen megjavítja. Ekkor 2 mp. alatt optimistává leszek, nyugodtan cigarettázom, kedves vagyok vele, boldogan olvasok, írok, élek.

Mint láthatod még nem lehet engem egészségesnek nevezni. De 1-2 hét és akkor már igazán az leszek. Még hiányzik valami. Az az érzés, amikor az

ember az új injectiót vissza tudja utasítani. A lelkem még nem ereős. Ez a nap megjöhet már holnap, de meg kell várnom ha egy hónapig is várok rá. *Bármi lesz!*

A szanatórium nagyon sok pénzt emészt, naponta majd 30 koronát és mégis itt kell maradnom. A klinika, az ismerősök stb. miatt nem mehettem idegszanatóriumba. Itt pedig *csak lassú elvonás* lehetséges. Tehát soká tart. Rászántunk 1000 koronát. A szerencse is segítségemre jött. (Azt tudod, hogy mindenütt, mint vakbél-beteget állítottam be magamat. Szabadságot e címen kértem. A szanatóriumos madameok, betegek is így tudják hogy t.i. – ez a bajom.) Miklós bácsi,⁴ akinek most meg kellett volna adnom a 2000 koronáját, beleegyezett (tekintettel betegségemre (vakbél), amely nagy kiadásokat ró rám) hogy még egy évig magamnál tartsam a pénzt. Ily módon 4000 koronányi félretett palicsi keresetem megmarad nekünk a télre; azaz: ebből majd 3000. Már most ha a munka eleinte nem is menne, ami valószínű: van egy kis pénz. Hogy a kiadásunk még kevesebb legyen: nem is bútorozkodunk be, hogy ily módon egyrészt az e célra kapott 4000 koronánk kamata: 200 korona is nagyobbítsa a rendelkezésünkre álló készpénzt, másrészt, hogy *ne legyünk lekötve éves lakásba!* (ami világosan pazarlás, amikor nyári lakásunk bármely fürdőn úgy is van.)

Szóval így kiszelve a dolgot (azért is írom meg neked, hogy magamat is még jobban megnyugtassam) a jövő évi budget fest a következőképen:

1913. nov. 15től–1914 nov. 15ig.

van... 3000

4000 k. kamata 200

J. papa apanagea 1000

(Minimalis kereset írásból 2000

6200

Ez a *legszerencsétlenebb* eset. A szerencsés esetben ehhez járul

fürdői kereset..... 6000

színházak 5000

11000

úgy hogy az összeg 6200

17.200

Mindezek szerint igazán nem kell aggódnom és nem szabad szomorkodnom ha egy ideig a munkakedv várat magára. El is vagyok határozva, hogy kivárom az időt és akkor azután keményen nekivágok az életnek: olyan modorban mint, ahogy ezt azelőtt csináltam. Jelenleg valóban csak egyetlen kötelességem van. Tökéletesen meggyógyulni. A szanatórium nem ad nekem semmi pótszert. Nem kapok sem brómot ... se mást. Tökéletesen orvosságmentes embert akarnak belőlem csinálni az is leszek. Úgy érzem boldog ember is válhatik még belőlem. Az akarok lenni. Harcolni fogok a tökéletes boldogságért – amit az abszolút harmonia az önbecsülés és a külső dolgokkal való kibékülés ad meg. Ez a lelki egészség az egyetlen megingathatlan érték, ha megvan, véle szemben nem létezik baj és bánat. Egy rossz házasság, szegénység ezek nem számítanak mellette. Szóba se jöhetnek. (Meg vagyok győződve, hogy te is ezen a nézeten vagy. -)

Írj nekem:

- 1.) Hogy vagy?
- 2.) Blanky⁵ nem ír-e?
- 3.) Őrnagy⁶ vagy másvalaki nem írt-e?
- 4.) Hogy ítéled meg B. hűtlenségét?
- 5.) Mik a terveid?
- 6.) Küldd el mozi darabodat!
- 7.) Van-e pénzed?

Úgy írd, hogy O. ezen levelemről tud, de annak részletes tartalmát nem ismeri, míg válaszodat biztosan előbb fogja olvasni mint én.

Sokszor ölel és

1000x csókol

Józsi

P.S. Megjegyzem neked, hogy a válási tervek – ha még néha felbukkannak is – már nem komolyak többé. Mind jobban belátom, hogy Olga igazán kedves, jó és főképp *pótolhatlan* feleség. Az a sok vád, amiket ellene magamban felhalmoztam semmi egyéb nem volt mint mérgezett állapotomból következő túlérzékenységnak a munkája? Minden tettét igyekeztem *rosszra magyarázni*, minden szavát kiszámított dolognak minősítettem stb... s ez az egész gépezet csak az *önvádak* leküzdésére való volt. Első sorban magamat és magamat kellett volna vádolnom. Az m-ista azonban ebbe nem megy bele és inkább vádolja az egész világot – tehát első sorba a környezetét és szenvedéseiért másokat tesz

felelőssé, holott saját magának kéne szemrehányásokat tennie. Ez azonban újabb szenvedéseket jelentene számára – és főképp azt a konzekvenciát hogy a mérget abba *kell* már végkép hagyni. Egyiket sem akarja és így inkább megfordítja a dolgot.

Ezt a nagy igazságtalanságot szenvedte el mellettem szegény jó kis Olgám. De meg lesz neki érte az elégtétele. Boldog asszonyá fogom őt tenni és néhány szép kis gyereket csinálok neki!!!

¹ Walker írólapra fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² 1913. október 6-ától december 12-ig a Liget Szanatóriumban volt elvonókúrán.

³ Jónás Olga

⁴ Hofbauer Miklós, Csáth Géza apai nagybátyja.

⁵ Schneider Blanka

⁶ Schneider Ferenc

41.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó kis Dezsőm!

[Budapest], 1913. november 15. előtt

A betűimen láthatod, hogy igazán más világban élek. Az elvonás most már gyors léptekkel halad, és pedig majdnem szenvedés nélkül. Reggel VIIIkor és este VII kor kapom meg a folyton csökkenő adagjaimat. Egy öröm mámorban élek. Különösen feltranszformált sexualitásom szerez igen jó örömekeket. Ma a fürdőben. – estefelé tartós fürdőt kapok, a már ilyenkor jelentkező izgalom leküzdésére – elaludtam. Azt álmodtam hogy Gizinek² Olga nővérenek tettem a szépet. Az irigy kis asszony haragszik mindkettőnkre, mert bebeszéli magának hogy *lenézzük*. Nos az álomban nála voltam. Kérleltem, bizonygattam, hogy feltevései tévesek, mi nem nézzük le hanem szeretjük őt. Mindhiába durcás, kelletlen maradt. Engem azonban elfogott a nemi vágy, hátulról átkaroltam, felemeltem a szoknyáját és minden tiltakozása és méltatlankodása ellenére szétvettem hátul a nadrágját és szűk kis pinájába betoltam műszeremet. Abban a pillanatban mikor a fegyver célt ért, a kis nő arca mintegy *varázsütésre* megváltozott átszellemült, kéjlelgővé és megbocsátóvá lett. Már már befejeztem a műtétet midőn a fürdőszolga hangja felébresztett:

- Nagyságos Úr! Kezdeni kell a félfürdőt!

A félfürdőt, a masszét, a pakkolást mesterien csinálják itt, úgy hogy sokat

tanultam a szanatóriumban olyat, amit később értékesíteni fogok. Kihúzván az időt VII ig – ma már sokkal sokkal kevesebb szenvedés árán mint csak 2 nap előtt is megkaptam az injectiót. Ha jól itélem 0,05 got – 0,06 got mindössze (és pedig 2% oldatban míg eleinte 8% oldatban 0,24 volt.) Azután fejedelmi étvággal megvacsoráztam, elbeszéltem álmodat Olgának és együtt jól mulattunk az ő (mű=)elszontyolodásán.

Most vacsora után irok, neked. Remek, angyal gyógyuló érzéseim vannak. az egész világot szeretném a szivemre ölelni. Boldog vagyok drága öregem. Irj... boldog vagy,-e te is?

Ölel csókol

1000x

Józi

1913. XI. 15.

A mai délután igen igen nehéz volt. Hogyan álltam ki a d.u. 3től 7ig terjedő időszakot: most sem tudom. De mégis, hál isten túl vagyok rajta. Most már vacsora után ágyban élvezem a nyugalmat, és az örömet, hogy irhatok neked jó amerikai tollammal. Látod a régi betűim, a régi szép betűim, mennyire hűtlen lettem hozzájuk. No de most újra velők fogok dolgozni. Sokat fogok írni szép, nemes, okos dolgokat. Micsoda boldogság lesz, Olga is tele van örömmel. Gáláns fantáziálásaimnak nagyon megszenvedi az eredményeit: pl. ma ☺☺☺ !! ☺☺☺ Minden fáradtság nélkül az elmulasztott szerelmi örömek most ime kamatosan adódnak vissza a sorstól. Isten éltesen

ölel Józi

P.S. Megjegyzem, hogy holnaptól kezdve elkezdem az akaratgymnasztikát: cigaretta és lövés *mérséklését*.

¹ Walker írólapra, fekete golyóstollal írt levél.

² Jónás Gizella (1880–1970), Jónás Olga nővére.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[2] [2]

Kedves jó öregem!

[Budapest], 1913. 11. 15.

Vidám és mulatságos leveledért őszinte köszönet. A tête à tête² leírása igen jó. Engedd meg azonban, hogy figyelmeztesselek, miszerint az indokolás nem kielégítő. T. i. nem tűnik ki soraidból, hogy tulajdonképpen miért nem lótted meg a nevelőnőt. Másrészt nem magyarázod meg kellőképpen azt a körülményt, hogy mi módon járhatsz tetszés szerinti időben egy nevelőnőhöz és hogyan történhetik az, hogy bármely időben bejuthatsz hozzá és beszélhetsz vele. – Ír róla: miféle lány ez. Minő családból való s milyen szerepe volt a családban stb. – Ami terveidet illeti, az utazást nagyon helyeslem. A munka nem szűgyen – és ezen a módon rengeteg impressziót gyűjthetsz, ami döntő impulzust adhat írói kialakulásodhoz. Emberismereted rohamosan fog fejlődni s emellett praktikus érzéked hasonlóképpen. Nem tudom eléggé ajánlani. Emellett az egyetlen mód rá, hogy havonta, 4-500 koronát is keresess. Félévi utazás alatt félretehetsz 1000 koronát s ha ekkorra egy 1/3 részben kész regényed kézírata 4-5 jó novelláéval együtt a táskádban lesz, akkor jöjj Pestre és próbálj itt verekedni. Ha havonta csak 50-60 koronát keresnél itt: akkor is megélhetsz fél esztendeig. Emellett bemehetnél az Újsághoz volonteurnek, nem kapnál ott semmit csak dolgoznál mindennap 2 órát, napi híreket írnl. Ily módon, azt hiszem, ha ez a félév hasznos, céltudatos munkában elmúlt – már ott leszel, hogy meg tudsz majd élni Pesten. Ha nem: jöhet újra ½ évi utazás. – Olvasd el az Alagutat, – és kedvet fogsz kapni ehhez az amerikai programú élethez. Másrészt ne feledd, hogy ha valaki valamit *kitartóan* akar, úgy okvetlen elérheti még ebben a rongy, piszok Magyarhonban is, ahol egy féleszű őrült a miniszterelnök.³ Olvasod a politikát? Egy felnött férfinak ezzel törödni kell. Az *egyéni boldogulás* szorosan összefügg a kormány minőségével. Egy panamista rongy kormány alatt – mint a mai – minden becsületes törekvés le van nyomva. A tehetségtelenek, a gazok, az önzök lélegzenek, azok akik mindent elkövetnek, hogy az élet nagy versenye ne *egyenlő feltételekkel* folyjon le, hanem ők előnyben legyenek és az igazi erők meghandikappeltessenek. (Hátránnyal induljanak.) Ezért *kell* ma ellenzékinnek lenni mindenkinek aki igazán ismeri a saját érdekeit, azokat amelyek egyuttal közérdeket is kivéve Tisza és sógorainak meg rongy barátainak érdekeit. Ez meri magát puritan becsületes férfinak kijátsszani?!

Kijelentette multkor, hogy visszafizeti a fölvett 1.400.000 kor. panamapénzt.

Tegnap pedig azzal védekezett, hogy ő nem kapott semit, tehát nem tartoznék fizetni. A legaljasabb zsidó uzsorás nem keres ilyen kifogásokat. Ezért nem tartozik fizetni. Mintha sejtelve sem volna róla, hogy amikor Lukács Lászlóval¹ folyton hangoztatja a szolidaritását ebből az az ipso következik, hogy felelős mindazért amit Lukács csinált. De mondjuk, hogy ez semmi. Akkor is micsoda rongy beszéd az: 1) kijelenteni, hogy visszaadom a pénzt. 2.) kijelentem hogy nem volnék köteles visszaadni a pénzt. 3.) kijelentem, hogy mégis visszaadom.

Kíváncsi-e valaki hogy visszaadja a pénzt, ha nem volna rá köteles!? Szóval minden tisztességes embernek *ma kell* politizálni, mert különben bűnrészes. Hallgatni ez esetben annyi mint igent mondani.

Ezek a gazok tudják, hogy Magyarországon tiszta választással csúful elbuknának, hogy *egyetlen egy* szavazat se jutna nekik, ezért nem akarják a titkos szavazást.

Még nem feleltél azon kérdéseimre amelyeket két levelemben is csoportosítottam. *Tedd ezt meg sürgősen.* Írj még ma.

Ölel Józsi.

P.s. Egészségem még mindig javul 10 nap múlva künn leszek.

¹ Fekete tintával írt levél, a Liget Szanatóriumból. A bal felső sarokban 2. 2 jelzet, valószínű azt jelzi, hogy a második levelet írta, s addig két levelet kapott Brenner Dezsőtől.

² Francia kifejezés, jelentése: szemtől szembe

³ A miniszterelnök ebben az időben gróf Tisza István volt., 1913. VI. 10-én kezdte meg második mandátumát.

⁴ Lukács László (1850–1932), 1912. IV. 22-től 1913. VI. 10-ig Magyarország miniszterelnöke, ő volt a belügyminiszter valamint a király személye körüli miniszter is. Désy Zoltán függetlenségi párti képviselő nyilvánosan: „Európa legnagyobb panamistájának” nevezte, pánzügyminiszteresége idején az állam 4 millió koronát vett fe a Magyar Banktól, s ezt az 1910 évi képviselő-választások költségeire befizette pártja kasszájába.

BRENNER DEZSŐNEK¹

3 3

Kedves Dezső öcskösöm!

[Budapest], 1913. XI. 24.

Az ügy még nincs bevégezve. A küzdelem igen nagy volt és még lesz pár keserű nap. Nagyon keserű rossz a nap... de nem akarlak elkedvetleníteni. A végeredmény: mégis csak a siker leend. Most olvasom Petőfi életét² Jókaiét.³ Azt látom, hogy ezek a nagy geniek mily kutya rossz helyzetben voltak fiatal 20-30 é. korukban. Vélők szemben az enyém anyagilag jobb az övék viszont végtelenül előnyösebb abban a tekintetben, hogy óriási önbizalom és nagyszerű kedély jutott osztályrészükül. Pedig mind a kettő poétakedély volt azaz mélyen sensibilis.

A tegerszemű hölgyet olvastam el. Mily érdekes és finom ez a regény. Általában Jókait és Petőfit újra fel kell fedezni és tanulni kell tőlük. Főleg magyar gondolkodást. Mert *ha ez nincs* benn az írásunkban, akkor nem lesz az nemzetközi érték soha. Miért irjak novellát oly modorban, amelyet bárki (Wilde, T. Mann stb.) jobban kezel nálam. Erre nincs semmi szükség. Ellenben Móricz barátunk – akinek Csokonaija⁴ bár mégis csak rossz, a regényben novellában valóban utolérhetetlen *Hallhatatlan*. Ez magyar író. És Ignotus is most kezd az lenni. (Olvastad a Világ vasárnapi tárcáit)⁵ Olvastad-e a P.F.⁶ új számát. L. L. barátunknak adja be a deftert. Ez a Nádas⁷ a becsületességével és a merészségével inponál. Hiába – *nem lehet* rábizonyítani, hogy gazfickó, mig viszont ő mindenkire rábizonyítja.

Jelenleg a következő témák (novella) foglalkoztatnak.

- 1.) O.⁸ egyálma. (A leanypsyché irigy féltékenysége.)
- 2.) Egy II. hegedűs (magyar fiú) levele a Tanhäuser bemutatójáról. Itt kifejtem imádatomat e hallhatatlan óriási mű felett.⁹
- 3.) Novella a sárgák előrenyomulásáról
 - Európa meghódítása (Ez nagy titok!) Senkinek ne beszélj erről a tervemről. Ezt ellopják.¹⁰
- 4.) Sanatórium (vigjáték)¹¹

Ami a mai napot illeti. 8 kor ébredtem. Kaptam inj.-t délig olvastam ágyban. Felöltöztem. Massage. Zongora. Ebéd. Séta.... Most is benne vagyunk

az *Ulitsban ülünk*, hogy egy kis teával igyekezzünk megkönyíteni a már igen terhes éhezést.

2 óra múlva jön az esti adag. A szervezet hihetetlen *ellenállást* tanusít a mérge elvétele ellen: szivmunka – csökkenése, facies hypocratica,¹² izomgyengeség, legnagyobb *lelki fájdalmak*, aggodalmak, hideg meleg érzés, nyugtalanság, boka és izületi fájdalmak, hasmenés, hányinger mindez együtt jelentkezik. De sebj! Ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a Liget Szanatóriumból. A bal felső sarokban 3/3.

² Több Petőfi életrajz is megjelent 1913-ig. Ferenczi Zoltáné 1896-ban, Endrődi Sándor: Petőfi napjai a magyar irodalomban 1842–1849, viszont 1911-ben.

³ Mikszáth Kálmán: Jókai Mór élete és kora, 1–2. Budapest 1907.

⁴ Móricz Zsigmond tanulmánya Csokonairól ebben az időben jelent meg a Nyugatban. Nyugat 1913. II. 665–678.

⁵ Ignotus: A Hét jubilál, Világ, 1913. okt. 19. 1.

⁶ Pesti Futár budapesti bulvárlap a XX. század elején

⁷ Nádas Sándor (1883–1942), újságíró, író a Pesti Futár alapítója.

⁸ Jónás Olga

⁹ Régi levél c. novella kéziratban maradt ránk.

¹⁰ Nem ismerjük ezt a novellát.

¹¹ A vígjátéknak csak a vázlata maradt ránk.

¹² A hasi perforatióban szenvedők arcának jellegzetes képe: sápadt arcszín, az arcból kiemelkedő hegyes orr, hegyes áll, beesett arc, megtört tekintetű szem.

44.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves jó apám!

[Budapest, 1913. október-november]

Tehát elkezdem a vádiratomat ellened. Ismétlem én leszek a legbnologabb, ha annak minden pontját lecáfolod. Kérlek azonban felelj minden részletre.

1.) A feleségeknek a tiédnek épügy, mint másokénak közös tulajdonsága hogy a férfit csak maguknak akarják. Féltékenyek rá. Egyrészt el akarják vonni a régi barátoktól másrészt a rokonoktól és mindent elkövetnek, hogy a férfi ideje, szeretete vonzalma *csak* nekik, csak kettejük gyermekeinek és a legfeljebb a nő rokonainak jusson. Ez egy egészen érthető, megbocsátható, az élet elemi törvényeiből fakadó dolog. az az asszony, aki nem így operál nem szereti a férjét... Különösen erős és fontos az az akció amely, a második asszonyban féltékenység alakjában az első asszony emléke, az első asszony

iránti szerelem élő *bizonyítékai* ellen irányul. A nő, minden nő, azt szeretné, hogy bebizonyítsák neki, hogy a férje soha mást igazán nem szeretett csak őt. Innen következik, hogy öntudatlan törekvése az, hogy az első asszony gyermekeit legalább is a láthatáron kívül helyezze, legalább is a férjének szeretetét elvonja tőlük, vagy esetleg bebizonyítsa férjének, hogy azok hűtlen, hálátlan rossz gyermekek, akik nem érdemelnek szeretetet gondosságot stb. stb.

Ha a férfi, a férj tisztán látja ezt az elemi politikát, amely ismétlem magától értetődő, amelyért senkire haragudni nem lehet, akkor rendben van. Gondja van rá, hogy az látszólag érvényesüljön, a női érzékenység és féltékenység ne szenvedjen de amellett meg ne történhessék az az igazságtalanság, hogy ő maga ennek a női politikának az egyszerű eszközévé labdájává legyen. Nem is lehet azzá, ha látja az erők igazi eredetét, az indulatok igazi természetét, ha tudja, honnan fúj a szél. – Ellenkező esetben azonban elhisz mindent, amit mondanak neki, magáévá tesz mindent, amit óvatosan lassan beadnak neki... abba a szerencsétlen helyzetbe jut, hogy a *dolgokat nem mint felesége vonzalmának bizonyítékait fogja jel*, hanem mint gyermekei gonoszságának hálátlanságának, komisszágnak bizonyítékait. Mondok néhány példát.

Dezső² a télen otthon volt. Beteg volt. Ezt én jól tudom. Ehhez kétség nem férhet. Ellenben anyikának³ nem volt kellemes az ő otthon léte – mert emlékezteti rá, hogy te mást is szerettél életedben nem csak őt. Ismétlem: ez magától értetődő dolog, sőt szép dolog mert szerelmének valódi bizonyítéka. Már most ő lassanként beadja neked, hogy Dezső tulajdonképp nem is beteg csak lustálkodni akar otthon, a napot lopja stb. stb. Te magad észre sem veszed azt gondold, hogy a saját véleményed alakult ki a dologról: a vége az, hogy Dezső kezdi magát otthon nem jól érezni, megy a cél el van érve.

Én azt mondom jól van, menjen is, de neked *látnod* kell, hogy micsoda szempontok érvényesülnek itt. Dezsőnek azért *kell* szimulansnak lennie hogy ne legyen otthon valaki, aki a feleségedet emlékezteti erre az elviselhetetlen, kellemetlen tényre, hogy te más asszonyt is szerettél. Mihelyt te ezt tisztán látod: megteszed hogy Dezsőt eltávolítod, sőt gondoskodsz, hogy haza se jöjjön (a gyengédség ezt parancsolja) azonban nem okozol a fiadnak se keserűséget, nem nézed ki hazulról, nem fogod rá, hogy simuláns csak azért hogy tényleg eleget tegess a kimélet által parancsolt eltávolításnak.

Arról nem beszélek, hogy én is, Dezső is betegek voltunk és eszedbe nem jutott az orvost megkérdezni, sőt a gyógyításra szánt pénzt csak nagy küzdelmek árán fizetted le, míg ellenben ha sógornőid betegek – rögtön ott az orvos, fel van fordulva a ház és mindenki csak arról beszél. Ez érthető feleségednek jársz ily módon kedvébe, meg is érdemli, de azért úgy titokban, a

háta mögött (hogy az ő érzékenységet meg ne bánts) mégis elmeheztél volna Dezső orvosához. Te azonban nem tetted ezt, mert nem láttad világosan a helyzetet, ellenkezőleg benned már meggyőződésé volt dolgozva, hogy az egész betegség csak humbug és arra jó, hogy tőled pénzt zsaroljunk ki. Ilyenformán saját hibádon kívül nem tudtál tájékozódni, nem láttál át az egyszerű női ravaszsgon, mesterkedésen és nagy fájdalmat okoztál nekünk. Azt az érzést, hogy ime nincs nekünk apánk, aki törődik a dolgainkkal.

Ugyanez az eset a Mádyé.⁴ Ő sem járt el egészen helyesen, de gondold el, hogy évek keserősége gyülemlött föl benne. Mert *nincs rendjén*, hogy egy apának a sogornői legyenek a kedvesebbek és csak azután következzenek a lánya. Azt hiszed te, hogy ez semi, hogy ez nem számít. Látni esztendőig, amit kedveskedsz, gyöngédkedsz a sogornóiddal, aranyosoknak, drágáknak, kedveseknek találod őket csókolod őket, a lányodnak meg nézni kell az egészet, hiszen ő nem kap ebből az apai gyengédségből soha. Azután meg a tetejében hibát követ el (de ismétlem jogos sértődöttség alapján) no most ezt fel kell fűjni, most ez legyen megbocsáthatlan – miért csak azért, hogy a lányod többé csakugyan ne jöhessen a házádba. A cél el van érve, pont. És neked magadnak sejtelled se legyen az egésznek az egyszerű mechanikájáról!... Mert bizonyára nem volt sejtelled a mai napig.

Megyek tovább.

A sogornőd vőlegényei, még nem is vőlegényei csak jelöltjei, akik talán holnapután búcsút mondanak az egész családnak – szívesen, örömmel látott vendégek a háznál. Egy kis kadétocska, neki joga van otthon érezni magát a házában, ebédelni vacsorázni, amikor távol vagytok... de a fiadnak és feleségének nem. Érthető a magyarázat, amikor a sogornőd vőlegényeivel szíves vagy, kedveskedsz, a feleséged hálás érte – ellenben, ha a fiaddal bánsz szeretettel ez nem tetszik neki (miért, tudjuk, milyen szempontból kellemetlen ez neki: tudjuk) ezt már *éreztetni veled*, úgy hogy a zavartalan békeesség kedvéért inkább mögéje helyezed a fiadat egy idegen semmiházinak. Ismétlem, én nem azt akarom, hogy ne így legyen. Maradjon így minden. Én csak azt kívánom, hogy *láss tisztán* és akkor titokban, a feleséged háta mögött (hidd el nemes, igen nemes dolog ez) meg fogod adni a gyermekeidnek azt az apai szeretetet, jószágot, gondoskodást amit ők már hosszú hosszú évek óta nélkülöznek.

Azt hiszed, hogy egy gyermek megelégszik a szeretet hulladékaival, amit a sogornők és sógorok és azok vőlegényei meghagynak. Nem. Akkor inkább *semmise kell neki*. Legyen minden az övéké.

Ott van Pókász.⁵ Ki nem állhatom – köztünk szólva – de mégis, ha már egyszer Mady szerette, meg kellett volna neki adni a magáét. Te a bensődben érezted, hogy nem helyesen cselekszel, amikor olyan rongy butorokat adtál a

lányodnak. Az első feleséged iránti kegyeletnek nem szabadott volna engedni, hogy ezt tedd. Rendjén van az, hogy egy fiatal asszony, hazamegy a lakásába és naphosszat sírnia kell a *boldogságra* szánt napokban mert komisz, ondinaré, legolcsóbb fajta bútorokkal látták el. Honnan vetted apám a jogot, az erőt hogy így bocsásd utjára a gyermekedet aki nem tehet róla, hogy született de ha már egyszer itt van a világon joggal kér apai szeretetet. biztosítalak téged, hogy sogornőidet nem fogod házasságba engedni ilyen bútorokkal, mint azok a szomorúan recsegő ropogó ágyak. Nem a pénzről van itt szó. Hiszen, kellő utánjárás mellett ugyanazért az árért biztosan lehetett volna kapni már használt de jó butort. Azután ne keseredjék el egy lány és tartsa meg a helyes érzékét, hogy hogyan kell viselkedni az apjával anyjával szemben!!

Mert ha te világosan átláttad volna, hogy a feleséged mit akar, azt akarja, hogy *minél kevesebb* szeretetről tanuskodjék az ellátás a stafierung (mert hiszen a sok szeretet, a nagy szeretet, a gyermek anyja iránti vonzalmat reprezentálja) akkor igyekszel neki is eleget tenni látszólag egyszersmint azonban a méltányosság határánál keményen férfiasan megállni és még családi egyénetlenség árán sem egnedni. Ne a nőktől várjunk igazság és jogérzést, ez a férfiak dolga. És ha apám te ezt most nem akarod belátni, akkor nagyon de nagyon sajnállak téged, mert a késői öregségedet, fogja megkeseríteni a késői megbánás kínja, szenvedése. Mert hidd el egy egész életen keresztül nem lehet struccpolitikát folytatni. Végre is ki kell venni a homokból a fejünket és amit akkor látunk, azt bizony tudomásul kell venni, *bárhogy fáj is*. Most vedd hozzá azt az eshetőséget, hogy akkor már *semmit se tehetsz* majd jóvá. *Semit*. Azért meg kell ragadnod most az alkalmat, hogy szigorúan kegyetlenül önmagaddal szemben ítélj az ügyekről. A lelked még van olyan fiatal, ruganyos, hogy a keserű igazságot jobban szeresse mint a kellemes édes hazugságot. (...)

¹ Befejezetlen fekete tintával a Liget Szanatórium cégjelzéses papírjára írt levél, melyet nem küldött el az édesapjának. A boríték elveszett. Dr. Jakab-féle Liget Szanatórium Budapest, VI., Nagy János –utca 47. Töredék

² Brenner Dezső

³ Dr. Brenner Józsefné, Budánovits Ilona (1876–1929).

⁴ Brenner Etelka, Pókász Béláné

⁵ Pókász Béla

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves drága öregem!

[Budapest, 1913. december]

Leveled nagyon meghatott engem és bámultam rajtad, hogy nekem egy ilyen fene kemény legény az öcskösöm. Dehát én is útban vagyok már hozzá.

Hogy ezt belásd elmondom a mai napomat. Ébredés $\frac{1}{2}$ 9 kor. Egy evőkanál Hypnobromid. (Az alkoholt kiküszöböltem). – Reggeli. Cigaretta. Pár másodpercig lőni akartam majd keményen *elvettem* a tervet. Mosdás. *Tus.* Öltözés. $\frac{1}{2}$ 10-11-gig klinikai munka. Ebéd a klinikán. $\frac{1}{2}$ 3 kor haza. 1 evőkanál Hypnobromid. *Borotválkozás.* Olgával szabójához megyünk. – Itt válogatok egy óráig, energikusan, kedvvel. Azután gyalog a vivőmesterhez² megyek (1 $\frac{1}{2}$ km. út.) Itt sietve vetkőzöm. Gyulával egy órát dolgozom. A vivőmester felváltva foglalkozik velünk és végkép kifáraszt bennünket. Csuromvizesre izzadva öltözünk fel, miután előzőleg letörölköztünk és megmosdottunk. (Tetőtől talpig át kell öltözni.) Ezek után $\frac{1}{2}$ 7 kor elváltam jó Gyulánktól³ és ide a M. Salon Caféba jöttem, hogy élvezzem a magányt és hátul a tükör alatt, (ahol oly jóízűeket szalonnáztunk) neked levelet írok.

Most már lassan kezdek beletörődni az életbe. Egy új nagyszerű psychiatriai tanulmányon dolgozom,⁴ amely remélem, hogy nagy sikert fog nekem hozni. Emellett remény van rá, hogy sikerül szerezni fizetési orvosi állást is. Talán februárra berendezkedünk.

Egyet látok, hogy jó testi állapotban a gondok és más eféle dolgok $\frac{1}{4}$ re sőt $\frac{1}{8}$ ra zsugorodnak össze. Ép ezért, hangsúlyozom neked, folytatom ernyedetlenül a *tornát* és a *lövés redukálását*.

Egyre figyelmeztetek. Ha sokat dolgozol, ez nem baj. De *minden idődet* fordítsd akkor a pihenésre. Ágyban. Emellett reggel Müllerezzél. Szabad idődet pedig töltsd ezzel az igazgatóval. (Fiú vagy leány – polgári iskola?) Ha fájdalmad vannak vagy álmatlan vagy csak $\frac{1}{2}$ gm. Phenacetint vagy ugyanannyi aspirint végy esetleg egy evőkanál (2 kávé kanál) Hypnobromidot. (Glück.) Mindenesetre gondolkozz róla, hogy más kényelmesebb állomást keress. *Koszt jó?* Vagy proponáld praxi fogadását. (Avagy ez nem *könnyebbség* neked?) És ne tévedj szemed elől a célt, amelyet kitűztél. Ez azonban csak lemondások árán lehetséges – elég sapios. Pl. le kell mondanod bizonyos kiadásokról – csak így takaríthatsz meg némi pénzt. Rakd takarédba *idejekorán* a fizetésed naprészét. Határozottan jó, ha nincs az embernél pénzt. Ezt most tapasztalom, hogy Olgától koronánként kapom a zsebpénzt. *Sokkal kevesebbet* költök.

Például sehogyse helyeslem, hogy ilyen drága levél papírt használsz. Eféle kiadást *teljesen* meg lehet takarítani. (1. téglás)

Írj sokat mihelyst lehet

Bözsi¹ csókol és én 100x öllelek

Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Schusztér Gyula

⁴ Több tanulmánya is kéziratban maradt. A hátramaradt tanulmányai: Az álmodás lélektana. LAZI, Szeged, 2001.

⁵ Ápolónő a Moravcsik Klinikán.

46.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága jó öcskösöm!

[Budapest, 1913. december vége]

Napról napra jobban érzem magam azonban még mindig nem vagyok igazán a révben. Még küzdök hősként. Vajjon most fogok-e végleg talpra állani vagy elbukni.

Eddig a következő kedvező dolgok történtek velem.

1.) Jó hírek darabomról

2.) Sikeres látogatások a N. Sz. drámabíráloinál²

3.) Jókai cikkem P. N. ban (vasárnap)³

4.) Arckép és cikk a Hétben⁴

5.) „ „ „ Érdekes U.-ban.⁵

6.) Új lakás elég kellemes (Üllői út 58.II.20.)

7.) Moravcsik szives és kedves

8.) Munka néha jól esik. Lumbalis punctiot csináltam (gerincvelő-folyadék lecsapolása) Előszörre jól sikerült. (Kettőt egymás után végeztem)

9.) Vivás jól megy. Utána nagy étvágy és kellemes elfáradási euphoria.

Legközelebb sokat

Ölel 100x Józsi

Naptárt nagy élvezettel olvasom és 100x köszönöm.

¹ Fekete golyóstollal írt levél. A boríték elveszett.

² A Horváthék c. drámájára utal. Lásd az év elején írt leveleinek vonatkozó jegyzeteit.

³ Jókai, Pesti Napló, 1913. december 21. 64/301. 34.

⁴ A Hét évfordulója. Hét, 1913. december 28. 24/52. 1552. 864.

⁵ Önéletrajz. Az Érdekes Újság Dekameronja, Száz magyar író száz legjobb novellája. Légrády testvérek kiadása. Budapest 1913—1916, I. 55—58.

47.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Budapest, 1913. december]

A dolog így áll. Baj nincs. Baj egyáltalán nincs. Az elvonás remekül halad, a *legcsékélyebb* kellemetlenség nélkül. Jelenleg a dosis 0.06P. Oly adag ez, amellyel a visszaeséskor *kezdt*em. Nagy sor ez és abszolute megnyugtató. Kiderült hogy rám nézve tartós eredmény szant.ban el nem érhető. Meg kell adni, hogy az időt a legrosszabbul választottuk ki. Neked és apának nem lett volna szabad a dolgot olyan borzasztóan sürgetni, mert gondolnotok *kellett* volna rá, hogy milyen helyzetbe jutok a kiszabadulás után. De nem vádollar benneteket, csak magamat. Nekem kellett volna eszemnek lenni és nem menni bele, hogy minden pénzemet elköltssem. No de mintegy. Nem a pénzt sajnálom, hanem a nagy testi és lelki szenvedéseket, amelyeket az elvonás durvasága okozott. A helyes megoldás az lett volna, hogy a klinikán szabadságot kérn, kivenni a jelenlegi lakást vagy önálló 3 szobás lakást bebútorozkodni, és november 1-én megkezdeni a lassú elvonást, amely egyedül lehet *eredményes*. Példa rá a stószí siker amelyet úgy értünk el, hogy veled együtt *lassan* mentünk le a morfiumnak megvan az tulajdonsága, hogy az adag lassú csökkentése épugy lehetséges és állandóan jó hatást biztosít mint az adag fokozása. Csak az állandóan egyforma adagot nem tűri a szervezet. 0.20 ról – 0-03ra. Ezen azután megmaradtam 3 hónapig és egy szerencsés pillanatban beszünttettem a dolgot. Azaz 0,02 és 0.05 közt manővereztem. Ily módon dolgozhattam volna, pénzt kereshettem volna, semit nem szenvedtem volna és ma már szabad volnék. Azonban végzetes hibát *talán mégse követtem el!* Pénzem kitartott egész mostanig. És ezt az 50 napot majd csak átusszuk valahogy. (Kérlek ha

teheted küldjél 30-40 koronát, nyáron majd visszaadom neked, de csak úgy küldj, ha könnyen teheted, és feltűnés nélkül.)

A tervem az, hogy a fürdőre már *szabadon* megyek. Bízom benne, hogy a szervezetem a 30-as évekkkel belejut abba az egyensúlyba, amely a neurastheniát *egyszer és mindenkorra* elintézi s ezzel megszűnvn az m-használat legfőbb (igazi) oka (védekezés a kellemetlen testi és lelki érzések ellen) könnyen nélkülözni is fogom a mérget.

Egyébként pedig jegyezd, meg hogy a petit morphiomaniaquer-nek a „kis m-isták” nem tekintendők soha betegnek, mérgezeteknek, hanem csak autoszugesztioiban szenvedő *kényszergondolatos, kényszercselekvő* egyéneknek. Senki se dicsekedhetik, hogy ezen *utóbbi* kóroktól teljesen mentes.

Miért nem tűnt fel soha azelőtt (Palics előtt) nektek se, Sándornak² se a bajom – mert nem volt az. Addig én csak „kis m-ista” voltam és ez nem teremt *beteg*állapotot. Ez volt az ok, hogy se Sándor se Gyula³ nem léptek föl határozottan az ügy ellen és pl. S. csak ártatlan kísérletezésnek, kíváncsiságnak tartotta. Igaza volt. Akkor az volt. Hangsúlyozom neked, hogy a szakírók szerint sok ilyen m-ista van, akiknél 30-70 évi használat után sem találtak sem testi sem lelki elváltozást. Mi sem bizonyítja jobban igazamat, mint az a tény, hogy mióta újra egész kis adagon vagyok napi 0.06-0.07 en, (ami csak 0.03 Mnek felel meg) újra 90 kgra híztam és összes, működéseim nagyszerűek. (Étvágy, szék, álm stb.)

Ha tehát újra sikerül ezen az adagon megmaradni, mint ahogy sikerült ez: 1910 májustól egészen 1913 márciusig, tehát 3 évig – ezzel bizvást meglehetsz elégedve. Ismétlem – és ez természetes is – én nem fogom elmulasztani minden erőmet centrálalni, hogy végkép megszabaduljak kis mániámtól, de téves azt hinni, hogy ez tisztán tőlem függ. Ilyen *alacsony* adag mellett munkaképességem kitűnő sokat írok, jó dolgokat és sokkal socialisabb vagyok, mint egyébként, egészségesen: gyakran járunk társaságba és majdnem, minden este megyünk valahová. Erre egy mérgezett ember nem képes, mert az nem akar mást, mint otthon feküdni. Ha tehát megtörténnék az, amit teljesen kizárni ma még nem tudok, hogy ilyen adaggal mennék a fürdőre akkor is egészen nyugodt lehetsz, nem fogok úgy viselkedni, hogy ártanék magamnak, ellenkezőleg képes leszek rá eredeti természetemnél sokkal nagyobb türelmet, kedvességet tanúsítani az emberek iránt.

1.) Névjegyem csak azért irtam neked, mert egy orvos előszobájában irtam; míg vártam: gondoltam írok neked – Sietve akartam írni, hogy megnyugtassalak.

2.) „Leveled nem jól hatott rám” kifejezés azt akarta mondani, hogy nincs

jogod és okod *ezt az ügyet ilyen módon tárgyalni*.

3.) Apától én nem várok semmit és nem teszek neki előtte se szemrehányást itt csak arról volt szó, hogy ne hozd fel nekem, hogy ő így és úgy megőrül és tönkremegy fájdalmában. A fenét. Vigan él és hála istennek, hogy így van – ez is a dolog rendje.

4.) Sógornőnket⁴ tegnap hallottam a O. Sz. zenekarban énekelni. Megállapítottam, hogy soha belőle igazi művész nem lehet és nem is lesz. Szöveget ma se tud mondani intonációja kezdetleges és előadása minden lendület, igazi kultúra teljesen hiányzik belőle. A pesti zsidók sohase fogják ezt az éneket művészetnek érezni és minősíteni. Mindezt azért állapítom meg, mert ez a hálátlan kapzsi lulu-familia meg fogja érdemelni a csalódást: és az *erkölcsi igazság* szenvedne ha ez a kis buta lulu egy nagy sikert aratna.

Meg kell magyaráznom még neked a demens szó jelentését, amelyet úgy látszik nem ismersz.

Demens annyi mint *elbutult*. Ezt, ha igaz volna akkor sem irhatod nekem, és bizonyos vagyok benne hogy nem is írná. Te azt gondoltad hogy *mást jelent*.

Azt mondod, hogy *Demens* következetlenséggel: nem követtem apa jogi tanácsait. Melyek voltak azok? Halljuk. Miket nem követtem. Állj elő velők..

Ügyvédem nem csapott be, erről szó se lehet. Apa megígérte, de elmulasztotta, azt hogy ír neki és kialkudja az *olcsó, munkadíjat*. Persze *utólag az ilyesmi már nem igen megy* Ennek azonban oka nem én voltam. Mégis *sikerült diplomatikusan megcsinálni*, hogy 304 korona helyett (ami törvényes összeg volt) 422 kor-t kaptam.⁵

Felelj kérlek levelemre minél hamarabb és értsük meg egymást. És nem távolodtam tőled el soha csupán te tevéd azt, ami bosszunak nem jó, szeretet nyilvánításnak nem alkalmas és *cél* nem vezethet.

Ölel 100x Józsi

¹ Kék tintával Walker írólapra írt levél a Liget Szanatóriumból. A boríték elveszett

² Rajz Sándor

³ Schusztér Gyula 1913. tavaszán részletes levélben hívta fel Brenner Dezső figyelmét, hogy a bátyja szenvedélybetegsége súlyosabb, mint azt a család gondolja, és nincs szándékában leszokni a méregről.

⁴ Budánovits Mária (1884–1976), operaénekesnő. Budánovits Ilona húga: A Budapesti Operaház örökös tagja.

⁵ A Világ újsággal pereskedett végkielégítésért, mert felmondták zene kritikusai állását 1912-ben.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága barátom.

[Budapest], 1914. I. 2.

Sylvesteri hangulatú leveled a szívem közepén talált el. Valóban öregszünk. Minden esztendő letarol egy csomó reményt egy csomó tervet, mert íme az év végi számadásnál kiderül, hogy ez se, az se, ez se teljesedett be. De saját magunktól függ, hogy megacélozzuk a lelkünket és rendületlenül higgyünk saját magunkban, higgyünk a jövőnkben, a jó jövőben és a boldogságunkban. A hit a legcsodálatosabb valami. Az egyedüli, ami boldoggá tehet bennünket. Wagner összes drámáinak erkölcsi tanítása ez: a csodában való hit. Azaz a saját magunk erejében való korlátlan bizalom. Ez valóban olyan erő, amely képes felforgatni a természet rendjét és csodát művel. Mert ha hiszek a csodában, akkor van csoda és lesz csoda. Ha nem hiszek akkor nincs és nem is következik be.

— Ein unbegreiflich hohes Wunder!² – mondja Tannhäuser, amikor Erzsébet hazatérése okát kérdi. A csoda azonban Tannhäuser erkölcsi ereje, amely felágaskodik benne és rábírja őt, hogy hagyja ott a Venus-barlangot és mentse meg lelkének üdvösségét.

Jelenleg új tudományt találtam ki a szó-analysist. Minden szóban nagyszerű titkok rejlenek, amelyek a fogalomalkotás mechanizmusát magyarázzák.

Pl. asztal = Tisch = mensa = table

német	latin	francia
-------	-------	---------

A szóban a T betű (magyar, német, francia) az asztal alakját rajzolja épúgy mint a latinban az m

menni a dupla nn azt a járásbeli gesztust érzékíti amikor a súlyt ráhelyezzük a lábra, ez

jönni pedig a járási mozdulat közepén van, ezért kell a szó közepén lennie a két n-nek.

az „m” betű fújó jellegű tehát a távozást jelenti.

a „j“ betű szívó is lehet (szíva mondd ki!) tehát a közeledésre képvisel vonatkozást.

concert = eredetileg verseny, a „co“ jelenti az összejövetelt a társaságot a kört, ami nélkül verseny nem képzelhető, ezt rajzolja az O betű. cert (amen) (a szó második részének gyöke)

az összezördülésre ad utalást az *rt* vel, amely a huzavonát a küzdelmet jelenti, a maga zörgésével, hangzenéjével.

forgatni = drehen = torquere = tisztán a hangot utánozza „rg“ – „dr“ – „rg“. Ezt az eddigi phonetika és grammatika is tudta, hogy vannak hangutánzó szavak, de arról eddig senki sem álmodott, hogy minden szóban a betűk fogalmakat és associációkat jelölnek és *symbolikus vonatkozásban vannak a fogalommal*.

Mit szólsz mindehhez!?

Próbálj néhány analysist kieszelni és leírni.

Olgával együtt sokszor csókolunk

Jozsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Egy hihetetlen nagy csoda!

49.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves kis Dezsőm!

[Budapest], 1914. I. 10.

Hosszú leveleidnek nagyon nagyon örültem és örülök máig is. A válasszal azért késtem, mert szerettem volna neked pozitív eredményeket írni örömet szerezni. Sajnos még máig nem tudok. A válás kérdésében mindinkább belátom, hogy nem lehet O.-val² együtt maradni. Vannak benne durva, komisz, *kurvás* vonások amit nem bírok ki. Tegnap este pol. dühében betört egy ablakot. Vacsora után ¼ X kor jöttünk el bátyjától, Gyulától.³ Én erre azt mondtam, hogy X-re Desiré-hez⁴ ígérkeztem be, vele együtt, oda fogunk menni. És erre az istennek se akart jönni. Rongyos a ruhája (csak a bélés!) rendetlen, piszkos a blúza!... stb. ő nem jöhet, két nap múlva meglesz az új toilette majd akkor. Én erre azt mondom, mondjuk, hogy mindez igaz, hogy piszkos, rendetlen, rongyos vagy – akkor is *jönnöd kell* ha én kívánom, az odium reám háramlik, és különben ha megígértem nem lehet kibújni. Nem és

nem akart jönni. Otthon azután leckét adtam neki. „Ime *ez is bizonyítja*, hogy nem valók vagyunk egymáshoz, ha ilyen szar dolgok miatt, hajlandó engem felbosszantani, ha a saját kis rongy érdekét (hiúság, hencegni akarás) elébe teszi az én érdekemnek (egy jó, csevegő estét eltölteni *műveltemberek* között) akkor az is demonstrálja, hogy nekünk *semmi dolgunk se lehet egymással*. Erre törte be az ablakot. Azzal mentegetőzött utóbb, hogy nem bírja a válással való örökös, folytonos fenyegetést. Én azonban nem bírom ki őt. Erősebbek az idegei mint nekem. – ez egy. Nem bizom benne – *föltétlenül*, amit pl. bizhatnék egy Jolánban. Nem remélem többé, hogy művelt megértő nőt faraghatok belőle. Amit 5 perc előtt magyaráztam neki, azt egy negyed óra múlva már nem tudja, sejtelve sincs róla. – Csak volna valaki, aki tanáccsal segítene. Apa nem ír a válásról való szakkérdéseimre. Egyedül vagyok. Ügyvédhez megyek a napokba.

Az első dolgom azonban mégis az existenciám rendbehozása.

- 1.) Febr. 1-től valószínűen bejutok a P. N.⁵ hoz.
- 2.) Medgyassay⁶ ugyanezen hóban énekel tőlem.
- 3.) Talán még jan-ban kapok állást a munkásbiztosítónál.

Ha ezek rendbe jönnek, ha újra *benneleszek* az írásban akkor a Sanatorium⁷ megkomponálása könnyen fog menni.

Egy más kombináció: Bajára menni (egyedül!) kórházi főorvosnak és *csodadoktornak* és 5-6 évet csak pénzszerzésnek szentelni. Mint szólsz ehhez. És akkor te is oda jönnél. Addigra talán egészen megérik nekünk a pesti publikum!!

Kérlek írd sokat

Ölel 1000x Józsi

Mennyi szalmiákot adsz el jelenleg?

Ráber Ferenc

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Jónás Gyula (1883–?)

⁴ Kosztolányi Dezső

⁵ Pesti Napló, ebben az időben több írása megjelent a lapban.

⁶ Medgyassay Vilma (1885–1972), erről a fellépésről nem találtunk adatot.

⁷ A vígjátéknak csak a vázlata maradt meg.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves barátom!*

[Budapest], 1914. I. 16

Drága leveled nagyon megörvendeztetett engem mert azt bizonyította számomra, hogy erőd és türelmed van dolgozni a boldogságért. Magam az idő szerint jóval inkább ki vagyok békülve a sorsommal. Ujabban t. i. gyakran összejövök írókkal és látom, hogy mennyivel *rosszabb* dolguk van mint nekem. Egy Szini Gyula² – csinált cigarettákat szív és olyan aggodalmaskodó, félénk a kis existenciájára. Mindenki, aki Ujságoknál van, tudja, hogy könnyen nélkülözhető és akkor azután nincs rá mód, se égen se földön, hogy megéljen. Nincs rá mód. Én mindezekkel szemben könnyen fütyülök, mert csak ki kell mondanom, hogy megyek vidékre és már a kezemben van egy csinos existencia.

Hogy megértsd a dolgot – egy irodalmi társaság akar alakulni (titok ez.)
Tagok: Szini, Kosztolányi, Karinthy, Csáth, Nagy Lajos, Toth Árpád, Bán F., Halasi Andor, Klein S. (műfordító) stb stb Mindössze 10-12 ember. Az első cél egy elegáns, finom, nem smokk és nem rosszmájú *nemesen nemzeti* Akadémiát alakítani. A második cél lapot kiadni saját költségünkön, egyenlő részesedés mellett.³ Szerintem az ügynek volna jövője, ha valaki tudna szerezni pénzt. Kellene hozzá 20,000 korona és akkor lehetne adni egy finom ingyenc hetilapot 40 oldalon (jövendő forma) – lehetne számítani 5000 példányra

Ez annyi mint hetenként:

$5000 \times 20 \times = 100,000$ fillér = 1000 korona.

Ebből költségekre lemegy 500 korona, marad mindenkinek hetenként 50 korona tiszta haszon. Évente tehát minimum 2400 K biztos jövedelem, aminék fejében havonta csak 2 cikket (novella, vers) kellene írnia. Egy számot t. i. 5 ember írna tele.

Ha volna 10.000 koronám belevágnék az üzletbe. Talán ráhatározom magam és elmegyek Szemere Miklóshoz⁴ és tőle kérek erre a „kulturalis” célra.

A házasságomat illetőleg nem tudok semmi okosat mondani. Ismétlem, a baj nem az, hogy Olgát unom, hanem hogy csaknem minden nap 1-2 órán keresztül el vagyok keseredve ellene a mult miatt. Máskor ismét úgy látom hogy a vádjaim légből kapottak és morfinos vonatkozások, emidőn az ő tetteit az általam elképzelte tendenciáknak és ravasz disznóságoknak láttam. Ami az

ügy anyagi részét illeti apa nem tud jó tanácsot adni. Ha most válnék, anyagi helyzetem 2x nehezebbé lenne. Ezt nem akarom.

Ha volna más nő a láthatáron, akibe szerelmes volnék, mindjárt másképp gondolkodnék. Így még várnom kell.

Írj sokat

Ölel 1000x

Jozsi

¹ Fekete tintával írt levél.

² Színi Gyula (1876–1932), író újságíró.

³ 1914-ben Koszorú címen folyóiratot akartak indítani. A lap nem jelent meg. Kosztolányi Dezső a folyóirat ügyében folytatott levelezést Tevan Andorral. Kosztolányi Dezső, Levelek–Naplók, 383. levél. Budapest 1996.

⁴ Szemere Miklós (1856–1919), író, országgyűlési képviselő.

51.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves kis Dezsőm!

[Budapest], 1914. január 27. utána

Mellékelve küldök neked néhány írást, amelyekből láthatod, hogy dolgozom.

1.) Az „1830 okt 20⁴²” c. tárcát átalakítottam; így rövidebb és érdekesebb mint a régi általad részben ismert alakban.

2.) A *Kis Király*ról³ alkalmilag írtam.

3.) Az amerikai párbaj⁴ szinte nem rossz.

4.) A gyerekszerelem⁵ c. cikket (P.N.) legközelebb küldöm miután O. elvesztette.

Mindezeket könnyen kedvvel írtam. Az öngyilkosság főpróbája⁶ pl. összesen 1 ½ óra alatt készült, svungban vásár nap d.e. Caféban.

Kérlek, hogy mind e kéziratokat *postafordultával* okvetlen ide a klinikára küldd vissza.

Egyéb jó hírek.

1.) Világ elleni peremet megnyertem.⁷

2.) Előpatak tulajdonosa gróf Nemes János felszólított, hogy menjek e fürdőre⁸ 3 esztendőre. Így alkalmam lesz a piszkos szabadkai városházán kicsit leckét adni ezeknek az uraknak, hogy *ki vagyok én*. Ma tisztán látom tisztábban mint valaha: hogy a *szellemi fölényem* volt az, amely kihivta Dembitz⁹ sógor irigységét és Birónak¹⁰ a parasztos bosszankodását. (No de lesz még alkalom a kamatos bosszúra, amelynek eszköze a fölényes leszaró megszégyenítés lesz!)

¹ Fekete tintával írólapra írt levél, hiányos.

² Pesti Napló, 1914. január 16. 65/14. 1–3.

³ A kis király. (Bakonyi, Martos és Kálmán Imre operettje, Bemutató előadás a Népoperában, Pesti Napló 1914. január 18. 56/16. 17.

⁴ Pesti Napló 1914. január 25. 65/22. 9.

⁵ Pesti Napló, 1914. január 25. 65/22. 9.

⁶ Az Újság, 1914. január 27. 12/23. 9.

⁷ Beperelte az Újságot végkielégítésért, miután 1913. nyarán felmondtak neki.

⁸ 1914. június 1-től Előpatakon volt fürdőorvos, ott érte az I. Világháború.

⁹ Dembitz Lajos

¹⁰ Biró Károly, Szabadka akkori polgármestere.

52.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Dezsőm!

[Budapest, 1914. január 31.]

Ird meg nálad van-e: 1) *Schumann* Jugendalbum

2.) “Waldscenen

3.) *France* Pinguinek szigete

4.) *Balsac* A számbárbőr.

(Földes² darabja a *Rablélek* mozi-mestermű a legjobb és egyetlen *igazi művészetnek* tekinthető Földes-opus.)

Ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Nags Brenner Dezső árnak Óbecse, *Szimek féle patika*

² Földes Imre (1881–1951), regény- és drámaíró.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves kis Dezsőm!

Budapest 1914. II. 16

Itt küldöm 1.) a cipőfestéket, amelyet cangliba fogott vattával kenj a cipőre a leírt módon (pontosan követve az ismertetett methodust)

- 2.) a harisnyákat 2.40
- 3.) a csatokat 0.56
- 4.) a cipő szallagokat 1.10

Az árakat csak azért közlöm veled, hogy lásd mily olcsón vettem ilyen szép holmit. A mellény felett viselendő diplomata szallagot azért nem vettem (úgy emlékszem nem is kértél erre) mert azt gondolom, hogy ennek árnyalata a mellény színétől és attól is függ – milyen szín jön ki a cipőn – ajánlom, hogy a bordó színt kombináld a mellszallagon a fehérrel (varass össze pl. ilyen stráfot ~~szallagot~~ bordó-fehér és bordó színekből.)

Vajjon jól sikerült-e a főnököd nejének ruhája? Figyelmeztetek, hogy a magad ruháján is *kombináld*, kísérletezz. Csak ily módon lehet az abszolúte szépet megtalálni. Fáradhatlan kísérletezés vezet csak az öltözködésben haladáshoz, *meglepő és jóleső ujságok* produkálásához. Mellékelve küldön egy kis cikkemet a hasított szoknyáról.² Ugyanezen eszméket bővebben és tudományosabban is kifejtem egy másik írásomban, amelyet szinte el fogok küldeni.

Azt hittem, hogy van zongora a háznál. Ha tehát nincs, hol zongorázol. A po. iskolai tanár barátodnál.

Igen komolyan figyelmeztetek, hogy a bálon túl szerény légy. Az emberek rémesen bosszankodnak, ha észreveszik, hogy magunkat sokra többre tartjuk náluk. Én is és te is – ez közös hibánk – azt frequentáljuk, hogy udvarias szerénységünk és mindenkit tárt karokkal ölelő jóságunk alatt mintegy *titkon* de igen határozottan hangsúlyozzuk, hogy fölényben érezzük magunkat: minden körülmények között.

Erre nagyon vigyázni kell. Újabban igen figyelek rá. Szóval úgy viselkedem, hogy a szerénységem alatt *ne* lehessen megszimatolni a gőgöt és az önmagammal való meglegedettségemet. Erre figyelmeztetek téged is. Tehát a társaságban nem szabad szótlanoknak lenni, részt kell venni, benne mintegy jelezvén hogy én *igenis* közétek tartozónak tartom magam, és boldog

lehetek, hogy veletek lehetek. Továbbá még egy: Mindig egy fokkal lejjebb álló társaság felé kell gravitálni, mint ahol *még* szívesen látnának. Így biztos, hogy ott a fenálló rangunkhoz képest nagyon megbecsülnek. Viszont azonban nem szabad elmulasztani az összeköttetést azzal a lehető legmagasabb réteggel sem, amely már nem egészen szívesen fogad, de fogad. Itt azonban *nem szabad időzni*. Itt csak megjelenni, igen rövid ideig maradni és menni. Akkor nincs mód rá, hogy negligálhassanak ami azért történhetik, mert nem ismernek és csak állásuk szerint ítélnék, mert az üdvözlés és búcsú vérzik a kezem, beretvéval megvágta, alatt senkit se lehet negligálni. *Tehát az itt időzésünk ne legyen más mint köszönés és elköszönés*. Erre vonatkozólag tégy próbát. Meglásd sikert aratsz és tapasztalni fogod, hogy ugyanez a kör majd szalad utánad. NB. Ha van valaki e körben akit a Társaság *nagyon szeret*, és ez viszont *különösen* kitüntet téged, akkor más az eset. Akkor t. i. e. réven bátran maradhatsz, mert ha egy ember *állandóan foglalkozik* veled, akkor már jól érzed ott magad és lassanként mindenki odatartozónak tekint nemcsak a compánia hanem a nézők is, a más compániák is. (Pl. én Erdélyekhez úgy kapcsolódtam, hogy Nyíry Margitnak és egy szép özvegynek Pállfyné „őméltóságának” tettem a szépet, akik érdeklődtek irántam és állandóan foglalkoztak velem. A politika helyes volt mert csakhamar minden alkalomra meghívtak ebédre, vacsorára stb.)

Mindezek oly dolgok, amikkel érdekes öntudatosan kísérletezni. Eközben a cél mindig egy: önmagunk érvényesítése, ami azután lehetővé teszi, hogy az életben a *mozgási optimumot* érhesük el. Minél több társaságban vagyunk *otthon*, annál jobb a mozgási optimumunk.

Érted e fogalmat? Ez a vezető gondolata összefoglaló filozofiámnak, amelyen jelenleg dolgozom s amely a legjobb természettudományi, filozófiai, esztetikai történelmi, nyelvtudományi, orvostudományi kémiai, fizikai, csillagászati mű lesz egyben. Egy világszemlélet amely tökéletes s amelyet egy 16 éves fiú már teljesen át tud érteni. Forradalmi nagy mű lesz, amelyet öt – hat év alatt a világ minden nyelvére le fognak fordítani.

Írj emberekről, dolgaiddról, nőügyeidről, szerelmeidről, terveidről, életbeosztásodról és egészségi állapotodról.

1. Hypnobromid adagom: másnaponként 20 g

2. Nicotin „ : 4 egyipt cigaretta és

4-5 media (reggeli, ebéd, oszonna és vacsora után)

3. Alcohol adagom: o

4. Alvási „ : este 12-9 ig
5. Munka „ : d.e 10-1 klinika
d.u. 2-(-7) íróasztal

6. Séta és szórakozás

(olvasás): 6 (7) – 12

7. Kakálás : minden nap ½ 10 kor

(E célból felébredéskor naponta 80 gm. Schmidthauer féle *radioactiv* Igmándi viz"-et iszom, amely ½ óra alatt hat.

8. ☉ : hetenként 4-5x

9. Súly: 89 kg

10. Gallér: 40 szám

Ölél 1000 Józsi

¹ Fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Csáth Géza: Saison. Jegyzetek az idei farsangról. A Hét, 1914. febr. 22. 25/8, 123-124.

54.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

Budapest

1914. FEBR. 22

Vasárnap

Te vagy ugyan a levéllel adós fél, mégis én írok ma neked. Nagy kedvem van ugyanis most neked levelet írni. Nem csak azért mert újonnan vásárolt *reprezentatív-levélpapirosom* * erre mintegy ösztönöz, hanem mert remek idő van, enyhe tavaszi szellő suhan be a nyitott ablakon világos színekben ragyogó szobámba és ez az állapot – egy jó Media-szivar mellett, különösen alkalmas reá, hogy fölkeltsse a testvéri szeretet és barátság érzéseit.

Gondolkodom rajta: mi az oka, hogy te már olyan hosszú idő óta nem írsz. Talán valami szívfügy foglal el, talán túlsok a munkád és kimenőiden fáradt vagy, talán a szabad időidet lefoglalja egészen valami új társaság, leány vagy új jó barát? Talán csak véletlen, hogy nem ültél levélpapirhoz... talán szándékosan mellőzöl, mert nem voltál megelégedve a küldött holmival. Ismerve természetednek tulajdonságait arra is gondoltam, hogy az apróságok

árának megküldésével kapcsolatban, szándékoztál írni és „megköszönni fáradozásaimat” – de miután nincs felesleges, nélkülözhető pénz: emiatt halasztod (öntudatlanul talán) Mercurnak adandó megbízatásodat.

Bármelyik ok álljon is fenn: helytelennek és barátságunkhoz nem illő dolognak minősítem várakozásodat; ha pedig a legutolsónak említett rugó a válasz késleltető ereje – akkor egyenesen szégyelni valónak és a nagylelkűség (genorositas) ellentétének nevezem cselekedetedet; olyasvalaminek, amelyet egy igazi úr, igazi nemes ember, *egy született ~~szűz~~ herceg*: akik mind a ketten vagyunk, *soha meg nem engedhet magának*.

Miért? Mert ha te eféle pénzdolgokban, akár a legkisebb akár a legnagyobb összegről van szó – ez teljesen mintegy – velem szemben génet érzel: ez azt jelenti, hogy nem akarsz, nem óhajtasz és nem szeretsz leköteleztem lenni.

Mit jelent ez, hogy *az a véleményed*, hogy aki szivességet fogadott el, hátrányban van az *adóval szemben*. A született hercegek ezt az érzést nem ismerik. Ők azt érzik, hogy semmi körülmények között és semmi módon, senkivel szemben *handicap-et nem szenvedhetnek*, mert lelkük magas, fölényes előkelő szárnyalása felülkerekedik bármely képzelhető szituáción. Jónás papa például vigyáz, hogy sohase semmiben ne legyen leköteleztem, mert azt hiszi a maga kicsinyes, materialis, aggodalmas és kis becsületére aprólékos gonddal vigyázó felfogásában, hogy ezzel még jobban álámkerülne. Igen vigyáz, mert csládjában sok van a gazfickóból: csőd, amerika, panama stb. esetekből. Álám kerül, és épen azzal, hogy *nem megy bele* semmiféle lekötelezettségbe, *azzal, hogy: így tesz*. Ő viszont igyekszik engem lekötelezni. Én mindent elfogadok, megköszönök, jól van. És ezek az én cselekedeteim (melyek egy egész más magasabb erkölcsi világ gravitációs viszonyaiból fakadnak) *ez az én cselekedetem mégis nagy fölényt jelent*. Hasonlíthatlan fölényt. Ezt, hogy „Én téged nem tartalak olyan személynek, akinek a véleményére a legkevesebbet is adok. Teljesen mellékes nekem mit gondolsz rólam. Hidd azt, hogy leköteleztél. Jó. Bánom is én. Hidd azt, hogy te nem vagy lekötelezve. Ez sem érdekel egy cseppet sem. Én elfogadok mindent, amivel meg akarnak ajándékozni. Nem érek rá vitázni, gondol kodni az ügyről, amely igen ici-pici, miután az ember aki benne szerepel: ici-picike, nem érdekelnek az ilyen dolgok *annyira*, hogy hajlandó lennék szellemi energiát fordítani reá, kinyitni a számat és nemet mondani. Hiszen én bőségesen megfizettem a szivességért már azzal, hogy *kezet fogok vele*, hogy leülök vele beszélgetni pár percre, és azzal hogy jó napot mondok és gondolataimból egyet mást közlök alkalomadtán.

----- . -----

Neked velem szemben ugyanigy kell cselekedned csakhogy nem ebből a szempontból. Velem szemben a te cselekedeted ezt jelenti és jelentse

ezt. „Köszönöm. És azzal, hogy megköszöntem már minden szivességet megfizettem neked Józsi. Elfogadok mindent tőled mert én is elvileg minden áldozatra hajlandó vagyok érted és bizonyára lesz módod rá, hogy ezt bebizonyítsam.“ Ezzel kifejezed öngamadból való feltétlen bizalmadat, ami csak a született ~~szüta~~ hercegekben leledzik: a formásokok iránti erkölcsi közömbösséget, (esztétikailag nem szabad közömbösnek lennünk a formák iránt), azt a magas véleményt és meggyőződést, hogy időben élsz ugyan, de nem igazodsz utána. Ha ma kapsz valamit és 80 esztendő múlva lesz rá kedved és alkalmad, hogy azt viszonzod: ez ugyanaz mintha 8 nap múlva tennéd. És általában már teljes viszonzás maga a köszönet. A ~~szüta~~ hercegek köszönete mindig egyforma. Akár egy szál gyufát köszönnek meg, akár egy coitust a nőnek, akár 3000 koronás kölcsönt a barátnak vagy apának: ugyanaz a maximalis hála, tartózkodó előkelő tudásvétele a másik ember irántok megnyilatkozó jóindulatának, tiszteletének, szerelmének, iparkodásának – jelenik meg a szemükben és a szavaikban. Köszönetük, érzésük őszinte, de tisztában vannak vel, hogy még azzal se tartoznak, már az is: pazarlás, ráfizetés, ráadás, lelki nagylelkűsködés, splendid költekezés a részükről, mert hiszen az a tény hogy elfogadtak valamit valakitől – ez a tulajdonképeni viszonzása és kiegyenlítése a számlának. Már ez volt az ami a mérleget teljesen a nullára, az abszolút egyensúlyba hozta.

Azt hiszem teljesen megértesz engem. Ez a gondolkodás, amely levelemben megnyilatkozik: bizonyára tetszeni fog neked. Olyan dolog, amit talán régen érzel, de nem tudtál kifejezni. Én is így voltam vele a mai napig – amikor ime – sikerült pontos szavakba önteni az elméletet. Ez a lelki előkelőség az, amelyre törekednünk kell. Mert bár velünk született – de a világ, az élet, a democatia elrontja azt és gyakran szinte egészen elsüllyeszti eltünteti a helyes szempontot. Csak a szívünk mélyén fáj valami, onnan tudjuk, hogy valahogy másképp kellett volna cselekednünk, ahogy cselekedtünk.

Mit szólsz mindehhez?

Én sokat írok, komponálok, elég jó korszakban vagyok (csak néha fáj a fejem.) Kilátás van rá, hogy ügyeim őszig jórészt rendeződnek s akkor, akkor öregem módod lesz rá, hogy belőled is elégedett embert csináljak.

Rajzold meg találmányodat a patika-ajtót (szekrényajtó, kétfelé nyitható) el fogom vinni a szabadalmi irodának.

Irj. Irj. Irj. Ölel 100x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél.

55.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1914. március 2.]

Kedves Barátom! Leveled nem jól hatott rám. Ami apát illeti őt ne emlegesd. Ő nem törődik velem. Sógornőjének² akármicsoda apró pletyka-ügye fontosabb neki mint az első fiának (elsőszületett) az egész élete és jövője. Ezzel nem akarom mondani, hogy nincs neki igaza. Igaza van. Tegye mindenki azt ami neki jól esik. Ami téged illet őszintén sajnálom, hogy szomorúságot okoztam neked. Rajta leszek, hogy még a nyár előtt véglegesen rendbe jöjjenek és ezzel örömet okoznak. A szanatóriumi brutális elvonás és a kijövetelkor fennált állapotok – a bizonytalanság: lehetetlenné tette a vissza nem-esést. Most úgy csinálunk mint veled Stószon. Igen lassú, *türelmes, okos* elvonást, ami után nem jelentkezik ez a mértéktelen depressio. Napi egy adag (d.e. IX kor) ez az egész dosis. (Nagy szó!) És ma már csak 0.08 P. Tiszta P. Egy hét előtt még 0.24P. Innen láthatod hogy *most* a siker biztosra vehető, amit lényegesen elősegít az, hogy 3 évre Előpatak fürdőorvosa vagyok: tehát ennyi ideig nincs gond! Ölel Józsi

¹ Az író névjegy kártyájára írt levél. Nagyságos Brenner Dezső úrnak *Óbecse*. Szmik f. patika

² Budánovits Mária

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves kis Dezsőm!*

[Budapest], 1914. III 4.

Levelednek nagyon megörültem és Olgával² együtt nagyszerűen mulattunk rajta. Ámde az a benyomásom, hogy *valamit elhallgattál benne* és kérlek téged, hogy ha valóban úgy van: pótolod a mulasztást haladéktalanul. Ird meg tehát „*a dolgot*” körülményesen: akár kellemes, akár kellemetlen.

Ami az estét illeti: tisztán látom sikeredet. *Ez volt* az első, igazán méltó tömegsikered, egész formájában, megcsinálásában hasonló ahhoz, amelyet én Iglófüreden – szintén akkor először életemben – elértem. Milyen jól esett. Ah!... Egyébként nem vágyom az ilyesmire állandóan és most egészen jól megelégszem vele, hogy ha egy szép délután (mint a mai is) jól kibernetváltva, cylinderben, szürke rövid kabátomban, felcsapott monoklival megjelenek a corsón – nos: ha ilyenkor 3-4 nő erősen megnéz és szemökben látom a megkívánást (Hogy t.i. szívesen lőne velem, mindegyik!)

Jelenlegi életem a régi (amint megírtam.) Fenyő *levelet írt hozzám*,³ hogy miért nem írok a Nyugatba, válaszoltam reá: azért mert úgy veszem észre: nem vagyok olyan szívesen látott vendég mint azelőtt. Ez nem fáj nekem – írásm – csak *konstatálom* és ezért nem kopogtatok a Nyugatnál kéziratokkal.

Egyébként mostanában a Hétbe írok⁴ Mellékelek két cikket, nemrég irtakat és egy kritikát új kötetkémről,⁵ amely úgy látszik aug. ban vagy szept- ben jelent meg vagy Desiré vagy Szalolesi tollából.

A héten voltunk O. val Lányiéknál (if.) a házaspár csinosan lakik és u.n. $\frac{3}{4}$ rész boldogságban él. Ernőke⁶ t.i. valószínűen nagy hozományra számított és semít (o) nem kapott csak csunya, otromba nejét. Felesége nemcsak külsőleg – hanem: ami törvényes szabály a természetben: mint mi tudjuk – belsőleg is hasonlít Koszt. Mariskához.⁷ Egy oly kacér (eseetlenül) elbizakodott és *túlsexuális*. (Mi jögon ?) Ez undorító. Az asszonyok igen hamar összebarátkoztak s mi Ernővel egymás dalait kritizáltuk analysáltuk. A fiúnak a régi dalai „Árok háton három bokor” (I)

és a „Megállnék ablakod alatt” (II) még mindig (ablakod alatt) tetszenek nekem. Szépek. Sokkal finomabb és nemesebb conventio(?) ez,

mint Tatarozotté.⁸ Emlékszel a dalokra? A jövő héten elmegyünk Lányi mamáékhoz⁹ is, körül akarok nézni a bűdös junászagú vacokban. Meg akarom nézni kislányka¹⁰ undorító nymfomaniját (jelenleg Major Henrik¹¹ becses rajzművész menyasszonya) és Charlotte¹² siró, szepegő melancholiás baszvágyát, hozzá a mama szigorú, aggodó, energiáját vesztett gardedame-i életét amely szinte némán sirva könyörög (az élete!) a fiatal emberekhez: „Ne bántsátok lányaimat, ne emeljétek fel szoknyaikat, nem tudnak ellenállani képtelenek, mindjárt elfolyik a pinájuk, nem győzőm őket fehérenművel!! Kegyelmezzetek, legyetek jók, az istenért!”

Postafordultával küldd vissza *A Hét* számaint és a nálad lévő compositióimat főképp a Scherzot a Souvenance-t és a harmadikat: nem tudom mi ennek a címe. Okvetlen! *Mert el akarom őket adni!*

Ölel 1000x Józsi

Olga is csókoltat

Milyen szemmél nézed új leveleimet és piros téntra kedvelésemet??

Napi Hypnobromid adag 5-10 gm. 1 üveg sör este.

¹ Írólapra fekete tintával írt levél.

² Jónás Olga

³ A levél megjelent: Feljegyzések és levelek a Nyugatról. Sajtó alá rendezte, a Bevezető tanulmányt és a jegyzeteket írta Vezér Erzsébet. 327.l.

⁴ Jegyzetek az idei farsangról. *A Hét*, 1914. február 22. 25/8, 123-124.

⁵ Kosztolányi Dezső: Muzsikuskok, *Hét* 1913. augusztus 31. 24/35. 567-568.

⁶ Ifj. Lányi Ernő (1886-1950) zeneszerző, ügyvéd, első felesége Regéczy Ilonka hegedűművésznő.

⁷ Kosztolányi Mariska (1888-1971), Csáth Géza unokahúga.

⁸ Lányi Ernő

⁹ Lányi Ernőné, Dombay Erzsébet (1864-1944).

¹⁰ Lányi Hedvig

¹¹ Major Henrik (1895-1948), karikaturista és festő.

¹² Lányi Sarolta

ÖZV. DECSY KÁROLYNÉ, KLAUSER ANTÓNIAÉNAK¹

Édes jó Nagymamám!

[Budapest, 1914. március 19.]

Ha jól tudom, te ma töltöd be a 79. évedet. Ezt a napot használom föl, hogy az üdvözteidet – melyeket két hét előtt az én 26. születésnapomra küldöttél – hálásan megköszönjem és elmondjam azokat, amelyeknek az elmondása ma alkalmoszerű.

Amit én nagymamám irántad érzek, az nem ama közönséges, megszokott tisztelet és szeretet, amelyekkel az unokák viseltetnek nagyanyjuk iránt.

Én amikor végigtapasztaltam és végigbámultam azt a komédiát, amelyet életnek nevezünk, s amelyben mindanjian olyan halálos komolysággal játszuk a szerepeinket, - megtanultam, hogy mindazt ami bennünk természetes őserzés, mindazt gyermekkorunk óta mély benyomásokat hogy bennünk, mindazt aminek a lényegét könnyen és világosan megértjük, - tehát amilyen a szüleink iránti vonzalom is nagyon megbecsülendő dolgok. Ezekre mint valami biztos korlátokra támaszkodhatunk az élethajszába s ez ad nekünk nyugalmat is. A nyugalmas emlékezés jóleső és tiszta derűjét.

Ez egy perspektíva, melybe az én énem léte be van állítva. Soknak borús és kietlen ez a szemhatár, holott a gyermekkor gondtalan, erőből duzzadó jókedve egészsége aranyozza meg, - a számomra szép és jóleső látvány: Az énem körülveve a multamtól és a jövőmtől (amely még nincsen). Az édesapám édesanyám, akiktől származtam – óh jól látom őket – s azután Grószí,² a dédanyám és te nagymama: a kép szélén. Rajtad túl már nem lát a szemem. Az öregapáimat nem ismertem.³

Mindanyian, akiket a kép ábrázol egyek velem, s ők én vagyok. Amikor e dolgokról gondolkodom, ezen a ponton mindig tiszták az érzéseim. Ők én vagyok. Épúgy én – mint a gyermekeim is (ha lesznek) az én éneket fogják képviselni s ezért természetes és kötelességszerű az a ragaszkodás, amivel viseltetünk enyéink iránt – egy neme a nemes önzésnek. Valahányszor rád gondolok nagymama, – nekem is eszembe jut a szereteted, mellyel elhalmoztál, amióta csak élek. Visszaemlékezem az éjszakákra, amelyeken ágyacskámban fölébredve eszembe jutott hogy szomjas vagyok.

A sötétben halkán szólítottalak:

– Nagymama kérek vizet. A következő pillanatban fölkeltél, nehogy elkényeztetett unokád szomjan haljon és hoztad nekem a vizet megkérdezve:

– Cukrosan akarod lelkem?

Persze, hogy cukrosan akartam. Neked pedig kiment az álom a szemedből, amíg mindezt elkészítetted – de nem törödtél vele mert nagyon szeretted nagymama, azzal a szeretettel, amellyel a jövőnkben – az unokáink [?] – szeretjük a saját énnünket.

Ennek a páratlanul természetes emberi indulatnak a nevében küldöm ma hozzád nagymama üdvözetemet. A gyerekkori aprócsintalanságaimmalegyütt bocsásd meg nekem e hosszú levelet is. Éljen soká egészségesben mindanyunk örömére. Én is igyekezni fogok, amennyire tőlem tellik, hogy örömed teljék bennem. Ez az ígéretem és köszönetem kedves névnapi üdvözetedre és ez az én ünnepi köszöntőm is.

Kezeidet csókolja

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Id. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia (1835–1916), Csáth Géza apai nagyanyja.

³ Id. Brenner József (1827–1887), apai nagyapja február 11-én halt meg két nappal az író születése előtt. Decsy Károly fiatalon halt meg, őt sem ismerte a család.

58.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves kis Dezsőm!

[Budapest, 1913. március vége]

Röviden kell beszélnem, miután nagyon el vagyok foglalva. Másrészt azonban azt óhajtom, hogy válaszomat gyorsan megkapjad. Méltányossági érzékem nem engedi, hogy a válasszal várassalak.

1.) Mindenekelőtt köszönöm a pénzt. Nem úgy fogadom mint a neked adott összegek visszatérítési részletét vagy törlesztését – erről szó se lehet – hanem mint ajándékot. Ha neked volt, van vagy lesz szükséged pénzre – én mindig adtam, adok és adni fogok neked. Ha nekem kell pénz és hozzád fordulok – te ugyanúgy cselekszel – ugye? Így fogjuk fel a dolgot. Helyes??

2.) Leveledben, a legujabban az nem tetszett nekem, hogy hitvesről beszélsz. Olga² nem hitvesem hanem nőcském, nőtényem. Jelenleg jól viseli magát, mint mindig ha uralkodni tudtam rajta. Ha nem viselkedett jól – ennek mindig magam voltam az oka mert *engedtem*, mert nem ütöttem nyakon, mert hallgattam és ettem a májamat. Ez ostobaság volt, kóros dolog volt és a méreg

okozta, hogy gyenge voltam. Ma már erről szó se lehet. Úr vagyok Olgán és úr vagyok a mérgen.

3.) Teljesen leszámoltam immár azzal az önámítással, hogy a mérget a fecskendő O. adta a kezembe, azaz, hogy az ő dolgai miatt vettem az „M”-ot és „P”-t. Ez tiszta bebeszélés és számárság. Az egésznek az oka én magam voltam, az én telhetetlen élvezetvágyam az én örökösen sovárgó érzékeny idegrendszerem, az én vágyaim is amelyek oda irányulnak, hogy olyan lehessek amilyen *nem* vagyok és szervezetemnél fogva *sohase* lehetek: erőselelkű, nyugodt férfi, akit nem rendít meg semmi, aki mozdulatlan bádorgópofával fogadja a legkellemetlenebb híreket, aki mindig jól érzi magát, akinek nincs soha rossz napja, aki nem függ a kedélyváltozások szeszélyességétől, aki nem függ a saját testétől. Ez a vágy ez a wunschesfülung adta a kezembe a kísérletezésre a Ravaszt. Vágyam az, hogy megtanuljak *abszolúte* uralkodni a méreg felett, de nem vágyam az, *és nem óhajtom*, hogy végkép lemondjak róla. Lehet, hogy megteszem, lehet hogy egy elvonási kúra azaz *csökkentési* turnus *végével* arra jutok, hogy jobb lesz a mérget teljesen elhagyni, lehete hogy arra ébredek föl, hogy az idegeim kiheverték a kamasz neuraszténiát, lehet, hogy mire a 30. év itt lesz a testem új lesz, más lesz, mintha ki volna cserélve – ekkor nincs kizárva, hogy teljesen elhagyom. Nyárra a tervem, hogy megcsinálni a napi két adagot; d. e. VIII kor 0.03 Peste VI kor 0.03 P. Ez volna a legjobb. Kérlek szólj hozzá. Egyébként újabb kedvező dolgok:

1.) Az Érdekes Újságba orvosi rovatot fogom vezetni. Minden 2 hétben meg fog jelenni az É. U. házi-orvosa. Ez kevés pénzt de nagy praxist fog jelenteni.¹

2.) Ehhez még hetenként a *Magyarországba*² is írok lelki egészség címmel hasonlóan freudista és analitikai *rovatot*, üzenetekkel. Ez is praxist hoz. Nézd meg e lapot, egész más mint volt! Most jó. Van sok pénz. Ez is fontos. Nézd e lapot gyakrabban krokikat is fogok bele írni.

Egyébként kérlek írd mihamar és mondd el nézeteidet.

Ölel

Józsí

¹ Orvosi kórrajzra fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Az Érdekes Újságban 1914. áprilisától az I. Világháború kitöréséig jelentek meg orvosi tárgyú írásai.

⁴ A Magyarországon is áprilistól jelentek meg felvilágosító írásai a Világháború kezdetéig.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezsőm!*

[Budapest, 1914. április 11. előtt]

Mindenekelőtt köszönöm a ma érkezett leveledet. Én *nem veszem rossz néven ha nem válaszolsz rögtön*, csak azután 3-4 napon belül írjál mégis, és ne kövesd Sándor módszerét, aki a nyáron 1 oldalas leveleket írt, azt gondolván, hogy így fog engem a jó útra téríteni. Csak egy dolog az ami itt kell. Mindenki részéről, akinek köze van hozzám. Szakadatlan bizalom, türelem, az ügynek a könnyedebb, jókedvű felfogása. Ilyen: Te kutya gyerek vagy, neked a fene se árt. Ez se ártana, ha akár literszámra fecsknéd magadba, de mégis tedd meg a változatosság és a *jó élet* kedvéért, hogy mondj le. Ez jobb. Az jó, de ez jobb. Ugye lemondasz!? Helyes! Tehát előre. Hiszen *biztos*, hogy sikerülni fog előbb utóbb. E felől nem kételkedik senki!"

- Mondom ez a hangnem az, ami kedvező és segít. A folytonos halálemlegetés és sötét akkordok arra jók csak, hogy *még inkább elkedvetlenítsenek* és okot adjanak a dos. növelésére.

Kérlek tedd meg a következőt. Elferdített dőlt, diákos írással írd egy levelet a Magyarország szerkesztőségének. A következőket.²

Igen tisztelt szerk. úr! B. lapja vasárnapi számában olvastam Csáth Géza dr cikkét és üzeneteit és igen megörültem, mert az a remény támadt föl bensőmben, hogy talán mégis létezik orvos-amiről már lemondtam, aki bajomat meg tudja gyógyítani. Én ugyanis lelki beteg vagyok, már évek óta és annak tartom magamat. Tessék nekem megüzenni a szerkesztői üzenetekben, hogy hogyan írhatok Csáth Géza úrnak, mert bajomat neki le szeretném írni, és tanácsát óhajtanám kikérni. Megjegyzém még, hogy atyám a Magyarország előfizetője és magam is a lapot már évek óta naponta olvasom. Kitűnő tisztelettel alázatos szolgálja Kiss Zentai Imre gymn. tanuló.

(Ha ott nincs gymnázium, akkor polgári iskolát írd, ha ez sincs, ismét csak gymnáziumot, mert akkor úgy nézhet ki a dolog, hogy ez magántanuló is lehet.)

Az írás legyen *kalligraphikus*, diákos.

Ird meg még ma, mert sokat használsz véle nekem. Előbb azonban tudakozódjál, vagy nézd meg kapható-e a lap a városban. Vedd meg a vasárnapi számot abban volt az első cikkem. Szombaton pedig megjelent a P. N.-ben *Frigyes*.³ Mind a két írást, ha nem tudod megkapni majd el fogom küldeni.

Helytelennek tartom, hogy nem mentél el Újfűredre Csatádihoz. Csak úgy tudom okát találni ennek ha felteszem, hogy valami viszonyod van Óbecsén amelyet *nem akarsz* otthagyni megszakitani. Így értem. Ez beszéd. De miért nem írsz a dologról. Irj. Én nem fogok választ írni arról az ügyről, ha nem akarod és all right. A levelet küldd *ajánlva!*

Melyik eszmémről írod, hogy gyönyörű? Ezt mondd!

- Az Érd. Uj-nak küldj 6-10 novellát. Mind ami van. Egyenesen Kabosnak. Ő a kéziratokra vigyáz. És mind a hat megjelenik rövid idő alatt erről biztos lehetsz. Olvasod e lapot rendszeren?

Az Ófüredi (Csatádi) ügy már visszavonhatlanul el van intézve? Ha lehet még próbáld megoldani úgy, hogy 2 hónapra helyettest állítasz! Szmik,⁴ ha szeret, belemegy. Azt mondod, hogy egészségi (ideg) okból akarnád a bátyád is ott hizott meg végkép rövid idő alatt és te is szeretnél testes lenni. Pont. *Akard* ezt megvalósítani és minden bonyodalom dacára is menni fog.

A nyári méregélvezést teljesen elvetettem. Május 10-án már szabadnak kell lennem és az is leszek. Jelenleg a napi adat 0.04-0.04 P ez annyi mint 0.08. Gondold el, hogy mikor Stószra jöttél: voltam 0.20 M-en azaz 0.40 P-n és mégis 4 hét alatt 0.05 P-re – 0.04 Pm-re mentünk le. Ennek kell most is sikerülni. Lemenni és tartósan *megelégedni tudni* 0.02-0.02 P-vel ha ez megvan, akkor megvan a biztos alap a végleges elvételre amely után nem jelentkezik az a rémes vágy mint a mostani elvétel után, amikor *nem volt alap*, amikor *nem volt a dolog serologice* jól elintézve. Nem volt a vér – serum úgy megcsinálva, kimesterkedve, hogy a nélkülözést a szervezettel meg tudta volna barátkoztatni. Erre *szerencsés* manőverezésekkel elő kell készíteni a szervezetet.

Bosszantó, hogy levelem azon részére, ahol a „Dlemens” ügygel foglalkoztam, nem válaszolsz. *Ez demens* viselkedés tőled, holott láthattad és láttad, hogy én súlyt helyezek a dologra. Arra se adtál választ, hogy micsoda ügyvédi tanácsát apának *nem* fogadtam én meg.

Hofbauer Aurél⁵ levelezett ügyemben Bíró Károllyal.⁶ Bíró azt válaszolta neki, hogy ő szívesen kinevezne újra, de *apám*, (apa: ő : dr Brenner) egyáltalán nem érintkezik, az illetékes tényezőkkel, nem áll szóba azokkal, akiktől a dolog függ, hogy nem teheti. *Egészen nyíltan megírta* Aurélnak, hogy miután apám nem helyez rá súlyt és olyan viselkedést követ (amelyet apánk nálam annyira kárhoztatott!!) hogy t.i. elzárkozunk mindeki elől, senkinek sincs kedvében, érdekében engem portálni s így ő szembehelyezkednék azokkal, akiket apa fumigál,⁷ ha engem kinevezne. No lásd. Ez érthető. Hiszen ha én elzárkoztam másoktól, ezt egy fiatal házsnak megbocsátja mindenki, rám

nincs is szüksége Szabadkán senkinek én, ott senki vagyok, én *nem hiányzom az embereknek*, ha nem vagyok valahol. ellenben apa más. Igenis ő volt az, aki elhanyagolt mindent az otthoni kéjelgés és családi hárem-élvezés miatt s emiatt kellett nekem a levegőben lógnom 7 hónapig. Ne véd őt. Ő nem törődik velem. Ő azt akarja, hogy elpusztuljak. – Miért?? Hogy Lacinak⁸ ne kelljen megosztani az örökséget senkivel. Ezért fogja kitagadni Mádit,⁹ akivel mesterségesen összeveszett és vélem is megtette már többször, hogy búcsúlevelet ír. Azt akarta, hogy ne írjak neki többet és szakadjon meg köztünk minden. Hogy engem is kitagadhasson. Jó. Legyen neki az ő gusztusa szerint. Sajnálom, nagyon sajnálom őt, fáj a szívem, hogy ilyen gondjai vannak. Istenem, egy drága, jó, apa volt és mi lett. Azért kell engem gyűlölnie mert B. Mariskát¹⁰ a szeme láttára összefogdostam és csókoltam párszor. Ezért nem tudja megbocsátani, hogy élek. Igazi férfi. Igazi hím. Nem igaz!??

Apának egyébként, néhány nap előtt kedvesen írtam. Én türelmes vagyok. Megbocsátok mindenkinek. (Áldott szer ez a P.)

Ölel csókol Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² 1914. tavaszától a Magyarországon ismeretterjesztő írásokat közölt, emellett orvosi tanácsokat is. Az írások sorozat az I. Világháború után szakadt meg.

³ Frigyes, Pesti Napló, 1914. április 11, 65/81. 1–3.

⁴ Brenner Dezső óbetsi munkaadója.

⁵ Csáth Géza nagybátyja.

⁶ Bíró Károly

⁷ Lekicsinyel

⁸ Brenner László

⁹ Brenner Etelka, Pókász Béláné

¹⁰ Budánovits Mariska

60.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó öregem!

[Budapest, 1914. tavasza]

Tehát a szövet megvan. Most már csak tégy meg mindent, hogy a ruha szép legyen. *Nem volt helyes*, hogy a rajzokat visszaküldéd, csak nem tartasz olyan butának, hogy ily dolgot rögvest elfelejtek. Ez nem volt meggondolt dolog. És mindig mindent meg kell gondolni. Nem felesleges-e? Ép ily felesleges volt arra az eshetőségre kombinációt írni, ha nem volna kp. 50 koronám. Ez

teljes lehetetlenség nálam, amire gondolni sem lehet. És ha nem is volna akkor is könnyen és rögtön meg tudnám szerezni, mert hiszen az rögtön a napnál világosabb: hogy gondolni se lehet rá, hogy után vétel (azaz nem kifizetve) küldessem el a kelmét. Ez annyira ellenkezik a te érdekeiddel és az enyémekkel is (erkölcsi érdek) hogy semmi szín alatt se tettem volna meg.

A rokokó costumehoz bátran lehet sárga cipőt húzni. Azaz sárgát nem, de vöröset igen. E célból legközelebb küldök festéket.

A methodus a következő

1.) A cipő benzinnel jól egyenletesen letisztítandó. (Nem szabad túlzott azaz teljes feltmentességre törekedni, mert ez meztelenné kopottá vedletté teszi a cipőt.)

2.) Vékonyan Dandy crémel bekenni és kifényesíteni. (Most a cipő nem szép.)

3.) 10 perc múlva kétszer egymásután a vörös lével, vatta és csipesz segítségével erősen befesteni a cipőket. A sorrend: először a jobbat, aztán a balt, rögtön másodszor a jobbat...és most...

4.) Rögtön (még alig van ideje a lé alcoholjának elpárologni) bekenni a jobb cipőt vastagabban Dandy-crémel és mindjárt ronggyal fényesíteni, enyhe, könnyű dörzsöléssel 2-3 percig, ami még nem ad teljes szépséget.

5.) A bal cipő *másodszori befestése* és rögtöni crémel való kezelése (mint 4. alatt)

6.) A jobb cipő 10 percnyi szünet után másodszor (azaz 3x) Dandyval újra kenendő és végkép kifényesítendő.

7.) A bal cipő hasonlóképp. Ekkor a cipők messzeszép vörösek.

Ha a cipők vörösek akkor a ruhán is kell hogy vörös legyen valami. Leghelyesebb pl. egy vörös brocát mellény. Vagy egy hasonló vörös (moiret) tenyérszíni diplomata szallag a mellényen át. (Tudod hogyan kell!?)

Ha a patikában van *Erythrosin* c. mikroszkópi festék, akkor ebből csinálhatsz festő levet. Abs. alcoholal – *olyan koncentráltan ahogy csak lehet*. Ha nincs: írj ma és küldök egy kis üveggel. (Mert por nincs belőle. Ami a lab.-ban volt, mind feloldottam.

Válási ügyekről még nem írhatok. Nyárig eldől, hogy mi lesz. Most eléggé meg vagyok elégedve Olgával,² nem akadályoz semmiben sem és jól kiszolgál. Csak néha bújnak ki az önző vonásai. Még meglátom. Egyelőre apának ne írj semmit.

Napi Hypobromid adag 20g. Semmi alcohol. 6 egypt cigaretta 3 Media 2 Victorias de Cologne

Ez utóbbi istenien ízlik. Ölel 100x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

61.

BRENNER DEZSŐNEK¹

A fürdőre 20-22 én utazunk.

Kedves Dezső!

1914. V. 9.

Megkaptad-e az utolsó levelemet amelyben legutolsó leveledet mint *novellakézirattervet* küldtem neked vissza?²

Helyesled a tervet? Megírod a novellát? Mikorra ígérheted a kéziratot, hogy a Nyugatnál még elutazásom előtt elhelyezzem?

Miért nem feleltél már erre a levelemre és propozíciómra?

Vajjon igaz-e (Sándor³ ilyesfélét mond), hogy egy leveled innen visszament hozzád. *Mikor?* Hova címezted azt?

Ha attól tartasz, hogy itt egy leveled elsikkadt, (válasz nélkül maradt, ez tudtommal t.i. *nem* történt meg) akkor írd a klinikára levelet s *aznap* írd egy levélapod is ide a lakásomra csak egyszerű üdvözlötte. Írd! Ölel Józsi

Sürgősen írd!

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Ebben az időben Brenner Dezsőnek nem jelent meg novellája a Nyugatnál. Nem ismerjük az elbeszélés tervét.

³ Rajz Sándor

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1916. V. 15.]

Fejtegetéseidet nem helyeslem. Mindezek csak óriási lustaságra vezethetők vissza. Nem szabad egy novella megjelenését oly nagy dolognak tekinteni, hogy ezért vagy azért elhalasszuk vagy későbbre tartogassuk. Írni kell folyton, az írónak nem kell várni, tanulni, hanem csak írni és írni. Legközelebb hosszabban írok. Egyelőre *írd meg nekem*, hogy van-e töltő tollad, ha még nincs ne végy, mert V. 23-ra akarok neked egyet venni. Mikor küldted először mai, leveledet *ide* és mennyi időre rá jött vissza (ajánlva volt?)

¹ Az Érdekes Újság képeslapjára violaszínű tintával írt levél. A címzés Ngos. Brenner Dezső úrnak Óbecse Szmik F. patika

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső barátom!*

[Budapest], 1914. V. 23.

Dezső napja

Mindenekelőtt fogadd úgy tőlem mint feleségemtől² kedves Névnepod alkalmával a legmelegebb jókívánságainkat és gratulációinkat. Az isten és a jó Sors tartson meg Téged drága barátom soká, jó egészségben a mi igazi örömünkre és igaz örmére minden jóízű, nemes gondoskodású, emberséges-érzésű embernek mint amilyen te magad is vagy.

Meglepetéssel olvastam leveledben, hogy több töltőtollad is van, s hogy nem szereted azokat használni. Egyet se láttam eddig nálad. – Mintegy – ha nem szereted nem erőszakolom rád. Tudom, hogy jönni fog idő amikor belátod majd, hogy a te öreg bátyádnak ebben valóban igaza van. Így vagyok én például a szivarozással. Most a télen jöttem rá, hogy igaza van az öregeknek – ez az *igazi dohányzás*. Eddig csak a fiatalság vagyis szívidegeim gyengesége és érzékenysége akadályozta meg, hogy ezt belássam, de mióta a test *fejlődése* reparálta ezt a hiányt, azaz csökkentette a *n. vagus* (szívigátló ideg, ennek izgalma okozza a szívlassulást és erre hat a nicotin) érzékenységet – azóta beláttam. Te azonban még, a te boldog és irigylésre méltó 24 éves koroddal még nem tartasz itten és ép ezért névnapi ajándékul cigarettákat küldök neked és kívánom fogyaszd el őket igazi élvezettel.

Ami az írást illeti; ismétlem, nem szabad fontoskodni: írd, amit tudsz amilyet tudsz. És ami elkészül azt ki kell adni. Így fejlődik az író: ha olvassa amit ír. Ez okvetlenül szükséges. „A Miss Blanche vére-t”³ küldd be Oszinak.⁴

(Füsttel⁵ nemrég találkoztam: kezedet csókolgatja) Ne hidd, hogy Magyarországon ott tartunk, hogy egy novella számít. Számít az írónak 30-60 koronát és néhány embernek őszinte élvezetet 10-15 percre. De az első a fontos. Ezzel az igazi közönséggel szemben, amely igaz nagyon kritikus, nem érdemes és nem szabad túl tisztességtudónak lenni. Mit szepegsz előttük, mint egy asszony, aki inkább nem megy bálba ha nincs jó napja. Az író álljon helyt minden soráért, még ha nem is remekmű. Ő írta – és pont. Annak kell lenni az álláspontjának, hogy amit ő ír ez mind, okvetlen érdekes. És te tudsz így írni.

Ölel

Józi

¹ Violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Brenner Dezsőnek ez a novellája is elkallódott.

⁴ Osváth Ernő

⁵ Füst Milán

64.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Drága öregem!

[Előpatak], 1914. VI. 5

a levél elmegy holnap VI. 6 d.u.

4 kor. Írd meg mikor vetted kézhez?

Pontosan óráról datáld a te

válaszodat is.

Roppant csodálkoztam, hogy a sürgönyt nem tartottad megfejthetőnek. Olga,² mikor a visszaküldött példányt mutattam neki (megjegyzem hibátlan volt, ami titkos sürgőnynél igen fontos!) első látásra megfejtette.

„Gerősevdek melémer adetvégem totarivát“

Ez volt az első sor. A szavakat fordítva kell elolvasni és egymás után írni:

Kedvesöregem remélem megérteda táviratot

Azután a szavak elkülönítése már könnyű. A szavak legfellebb 10 betűből állhatnak *ilyen táviratban* (különben 15) azért rendeztem őket 10 betűs

csoportba. Egyébként csak kísérlet akart lenni. Ezentúl ha táviratot küldesz nekem mindig így küldd. Előnye, hogy kétszer háromszor annyit lehet sürgönyözni ugyanazon pénzért. (Mert hiszen a rendes szavak átlag csak 5-6 betűből állanak.)

Mellékelve küldöm novelláidat. A Ny.-ban csak ez a négy jelent meg!³ Mind igen szép, finom, érzelmes és művészi. Nagyon gyönyörködtem bennök. Most ezután küldd el *Kabosnak* őket mihamar a többivel együtt. Kapsz érte à 10 koronáért. Erd. Új Váczi körút 79.

*

Úgy van a küldemény conc.

*

V.29én kelt leveledben ezt írod:

„Egy bizonyos szempont (az utolsó) level(em) két része között olyan tervszerű kapcsolatot fedezhet fel, amely nekem igen kellemetlen volna épen emiatt, mert ha te véletlenül felfedezted: nem hatott jól read.“

Ezt a mondatot nem értem. Kérlek magyarázd meg egy ajánlott levélben amely „csak saját kezébe adandó“ jelzéssel legyen ellátva. Arról a levélről beszélsz itt, amely visszament hozzád. (Apropos: milyen jelzéssel? „Címzett ismeretlen“ vagy „elutazott“) vagy arról, amelyben említed, hogy a kétbetűs szert már régen nem vetted? Avagy e két levél ugyanaz? Nem tudom megérteni a levélvisszaküldéseket? Vajjon olyan levelek voltak-e ezek (olyan volt-e mind a kettő, amelyik Olga számára kellemetlen lehetett volna s érdekében levőnek gondolhatta hogy megakadályozzon engem *ily módon* abban, hogy azokat elolvassam?? (Gondolj vissza és felelj!)

*

NB. Melléklek a legutóbbi leveledet most azután pontosan megírhatod (de egészen világosan!) mire gondoltál.

*

Még egyet ha ilyen chiffreirozott táviratot írunk egymásnak, akkor én *István* vagyok az aláírásban és te pedig *Károly*. Jó?? (Ez azért is kell, nehogy a posta alkalmatlankodhassék a feladónak. Pl. ha valami trágárság lesz sürgönyözve)

*

Részletesen és hosszan írd hogylétedről! Én igen jól érzem magam az új környezet a csend, a jó hűvös hegyi levegő, a bivalytej, a kedves székely nép

– amely folyton inistálomot szúr a beszédjébe, mint a francia a „s’il vous plait”-t (ha önnek úgy tetszik) és amely „de igen”-t „vagy igen”-nek mondja – mindez kellemetlen, a jó ujság ingerével hat rám.

Pl.

– Van-e gyufája? Nincs?

– Vagy van! (De van)

– Nincs itt posta?

– Vagy igen

Ilyen hangsúllyal:

Jelenlegi dosisom reggel: 0.05P.

0.03 P + 0.01 M.

Ezt itt a fürdőn értük el, mert az utóbbi időben a nap budapesti meleg és a sok herce hurca rávitt a napi három dosisra úgy, hogy az összeg néha 0.16-0.18 Pre is felmet. Most tehát P-értékben 10en vagyok és ez 2-3 hét alatt lemegy 0.06-0.04 re.

A lakásunk igen csinos. A legjobb házban van földszinten egy várószoba. Egészen csinos szalonbutorral. (Régi biedermaier holmi) Sok szőnyeget, aranyrámás és finom reprodukciókat helyeztünk a salonba, a betegek mulathatják magukat míg rájuk kerül a sor. Combinett játék, roulette, (kis óraszerkezetben) lapok. Könyvek vannak kirakva, ezenkívül a kődobó szobra. A rendelő nagy négyablakos szoba. A lakásunk az első emeleten van, hatalmas erkéllyel (ahol ezeket a sorokat is írom) Előtte visz a főút, a korzó a fürdő főutcája. Előpatak olyan mint egy falu. Egy 400 méteres útca, jobbról balról villák (mindössze 16 db) ezenkívül vendéglők, kávéház cukrászda, boltok, borbély, teniszpálya, vizgyógyintézet, melegfürdő és az utca mentében a három vasas-szénsavas forrás. Ez a borvíz. Igen jóízű és vérszegényeknek, mint állítják, igen használ.

Sokat fogok még írni róla, valamint az itteni emberekről is.

Súlyomat tegnap mértük. Ruhástól 95 kg vagyok, azaz meztelen: 90 kg. Remélem meg vagy elégedve. Minden reggel újra Müllerezek. Nem ajánlatos eléggé, hogy te is gyakorold. Az a napi 10 perc (5 perc) fáradtság búsasan kifizeti magát.

Ölel 1000x Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Etelka, 1909. I. 651–654. l. Vaszerics Péter. 1910. II. 1128–1131. l. Symposion 1911. I. 273–276. Ősz 1911, II. 524–527. l. Brenner Dezsőnek csak ez a négy novellája jelent meg a Nyugatban.

65.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apám!

1914. VI. 12

Mindenekelőtt meg szeretném neked magyarázni

Kedves Apám!

Néhány őszinte szót szeretnék neked mondani. Hosszas gondolkodás után határoztam rá magam erre! Kérlek téged hallgass meg engem és viseld el az őszinteségemet. Engedd meg nekem, hogy nyíltan beszéljek. Hiszen mindig erre tanítottál: őszintének lenni. Ne cáfold le a saját szavaidat, *ne haragudj* meg az őszinteségért. Férfiak vagyunk ne takargassuk egymás elől az igazságot. Én ugyan egyszer máig megjártam ezzel. Őszinte levelemre egy „isten veled” – levéllel feleltél. Ebbe nem tudok belenyugodni; hogy egy fiú el ne mondhassa az apának, ami a szívében fekszik. S hogy egy apa ha neki kellemetlen dolgokat mondanak, akkor mindjárt arra gondoljon, hogy „eh szakítsuk meg az érintkezést ezzel a fickóval. Hát valóban olyan keveset számítok az apámnak, hogy egy ilyen dolog miatt – szakítani akarjon velem, hát valóban oly keveset ér az én fiúi vonzalmam és szeretetem, hogy azt csak úgy ötletszerűen el lehessen dobni! Ha így van – így van, én nem tehetek róla, és nem vagyok oka. De ha így van, akkor nem szabad magamnak sem hazudnom: szembe kell néznem a keserű igazsággal, hogy az apám (nem tudom mi okból) de nem szeret engem, meg

Kedves Apám!

1914. VI. 12.

Multkoriban amikor Pesten voltatok *nem* mentem el a Pannoniába. Te bizonyosan igen egyszerűen elintézted ezt a dolgot: vártál pár percig azután azt mondtad: „eh menjünk!”

Én azonban sokat töprengtem és gondolkodtam rajta és végre azután a következő megfontolással éltem.

„Nem szabad követelőzőnek lenni. A vérségi kötelék még nem jogosítja

fel az embert semmire, a szeretetet, a vonzalmat nem lehet kierőszakolni. Az én apám is ezen a véleményen van, tehát bizonyára helyesen gondolkodik. Neki a fiának egészsége betegsége élete vagy halála nem olyan különösen fontos dolog, hogy más ügyeket, amelyeket esetleg egy harmadik ember jelentéktelenebbnek lát ennél: elébe ne helyezze ennek. Rendben van. All right! De viszont én mint fiú ebbe bele nem egyezhetem. Amúgy mellékesen elintézni nem engedem magam

Kedves Apám!

Magyarázattal tartozom neked. Miért nem mentem el hozzád, amikor legutóbb Budapesten voltál. Bizonyára magad is érzed és gondolod. Arra gondoltam: „íme most meg fogom tudni – van rá alkalom és ezt nem szabad elszalasztanom! – érek-e én az apámnak ennyit, szeret-e engem annyira, hogy *minden más szempontot mellőzve* igazán érdekelje őt egészséges vagy beteg voltomnak életemnek vagy halálomnak a kérdése!” – „Elmondhatom-e magamnak, hogy fontos vagyok neki, törődik velem, szeret engem és vágyik rá, hogy éljek, szeressem őt? Vagy mindez meglehetősen mellékes neki...

¹ Cégjelzéses papírra violaszínű tintával írt levél töredékek, melyeket nem küldött el az édesapjának.

66.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Dezső öcskös!

[Előpatak], 1914. VII. 9.

Miért nem írsz? Remélem megkaptad hosszú XVIII. Walker-oldalas leveletem? Vagy talán nem? [Ha nem: sürgönyözz! „Leveledet nem kaptam meg“ Igen fontos és érdekes dolgok voltak benne.] Saison erősen kezd indulni. Sokat kell dolgoznom d.e. VIII-e.VI.

Olga² üdvözlő! *Józi csókol és ölel.*

Írj valamit az óbecsei gyilkosságról!! Nem nézted meg a helyszínt. Nem ismerted a kocsmárost, Milyen hatása volt a dolognak a városban. Érdekes: ilyesmi Szabadkán sohase történt!!

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: Nagyságos: Brenner Dezső úrnak Óbecse Szmik f. patika

² Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Felbontom a levelet. Az éjjel ½ 2 kor sürgöny jött. Azonnal mennünk kell Budapestre jelentkezni. Ölel. Irj. Fehérvári út 39. Olga itt lesz továbbítja leveledet.

Kedves Dezsőm!

[Előpatak, 1914 VII. 31.]

Ne féljél. Itt semmi baj nincs. Román mozgolódás nem lesz. Hisz olvasod: Románia barátságos semlegességet jelentett be. Ha erről szó lehetne, már elvitték volna innen a népet, hogy a *lázadás lehetősége ki legyen zárva*.

Ellenben valószínű, hogy nemsokára egyéb okból kell utaznom. Mint orvos ugyanis népfőlkelő vagyok és behívásom esetén tisztte fognak kinevezni valamelyik kórházban. A behívót minden pillanatban várom. T.i. olyan területen lakván, *ahol a mozgósítás még nincs kihirdetve*, várnom kell azt. Ha Pesten lagnék már jelentkezni kellett volna.

Van-e neked ajánlati lapod? Jól olvasd el mi van ráírva és kérdezősködj sürgősen: nem kell-e valahol jelentkezned. Ne is olvasd el, hanem vedd magadhoz és vidd el sürgősen a város katonai ügyi osztályába: adjanak felvilágosítást: *mikor kell bevonulnod?*

Pénzzel *nagyon* takarékoskodunk. 2000 korona készpénzünk van, 2000 kor takaréokban, 1100 korona a fizetés lesz a saison végén. Tehát: 5100 kor aktive. Ehhez járul Jónás apától őszre esedékes 250 kor kölcsön és *még remélhető* orvosi és írói bevétel (okt rig): 600-1000 korona, mondjuk összesen 6300 korona. Ebből azonban Miklós bácsinak le kell adni 2000 koronát. Szerencse, hogy a nyáron a Szelmi banknak kifizettem az egész adósságomat 500 koronát.

Nagyszerű saison indult! 8-9000 korona biztos lett volna. Így a maximum 5000-5400 korona amivel szerencsés esetben ezt a csonka saiont zárni fogom. Munka még mindig van, mert a románok bátran itt maradnak. Ennyire ismerik nagylelkű lovagiasságunkat. Mi magyarok *náluk* Romániában hasonló esetben bizonyára nagyon rosszul éreznők magunkat még pedig azért mert okot adnának rá! Hiszem.

Jelenleg súlyom 94,5 kg. Te hogy vagy egészségileg? *Rendesen* kúrász és látni fogod, hogy ez a leghelyesebb. Kérlek írj mihamarabb, katonasági ügyedről is. Mit mondtak? (Okvetlen rögtön intézd ezt el!) Ölel 1000x Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett. A bekeretezett részt utólag ceruzával írta.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Ópáta, 1914. augusztus 2.]

Jó öregem! Aug 11én. Kedd. d.u. küldött levlapodat aug 16án este kaptam meg. Én a választ írom VIII. 19 én d.u. 3 órakor. Nagyon megörültem, hogy végre írtál. Most legalább tudom, hogy hol vagy. Apától tudtad meg címemet vagy neked is írtam? Apa nem ír nekem. A vonathoz se jött ki, pedig értesítettem. Úgy látszik a haragot halálíg akarja tartani. *Hol vagyok, mit dolgozom erről nem írhatok.* Levelet írhat sz. Nyitva kell feladni. Világosan, egyszerűen írd. Egészségem kitűnő. Az izgalmas érdekes élet, amelyben az ember mindig felhúzott puszollyal alszik: *stimulál* és használ nekem. *Ha* a háborúból nem térnék vissza, úgy *tudd előre: nem kerültem hadi fogságba* hanem vagy lelőttek vagy én lőttem agyon magam! Erről annak idején Olgát² értesítsd.

Ölel 100x Józsi. Irj

¹ Kék tintával írt tábori postai levelezőlap. Címzés: *Brenner Dezső* úrnak Szmkink-f. patika Óbecse

² Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Azaz a te 3. leveled után megy az én 3. levelem. —

3. 3

Kedves öreg barátom!

Előpatak, 1914. augusztus 3.

Bár tegnapelőtti leveled, amelynek kelte VII. 29 Csüt, így van jelezve:

1. 3 „bizonyosan hiszem hogy azóta már“ megkaptad 2. levelemet is és talán azóta egy 4. iket is küldtél nekem.

2 4 jelzéssel. Talán megkaptad 4-5 nap előbb küldött sürgönyömet is, amelyet Szabadkára indítottam így:

„Küldj 4 fuimer sultant és két világos törököt.“ Remélem egész tiszta előtted ez a sürgöny. De ha még el nem intézted: ne küldj semmit, mert most se papír se dohány nem kell. Rendeléseim ugyanis nagy várakozás után, amikor azt

hittem, hogy nem jön semmi: egyszerre két helyről is beérkeztek. Igen szép és igen jó dohányokat kaptam.

Dohányzásodról szóló megfigyeléseidről meg vagyok elégedve, csak az a kérdés, hogy a bőr alatt vagy rajta keresztül van-e az a különös érzésed a leirt adag cigaretta után?

Új nőcskédről azaz a táncosnőről irt megfigyeléseid igen jók és az előadásuk kiválólag kellemes.

Desiré² irt most egy cikket / Nyugat VIII. 1. szám / amelyben végre egészen leleplezi önmagát. Egészen az örületig bevallja, de túlozva! lelkének legsötétebb titkait. Cénernevel³ szívesen levelezek. Mondd: írjon nekem és én majd kérdéseket küldök neki, amelyek által levélileg igen jó analysisist fogunk végeztetni. Honoráriumról ne tégy említést, de ha ő maga említi, akkor mond nekik, hogy ezt csak akkor fogadok el, ha a válaszaimat külön sürgősen fogja kívánni egyes esetekben. Ekkor ugyanis egyéb betegeimtől kell elvonnom magam és önmagamtól is a szabad időmet.

Visszatérek a táncosnőre. Neve Simone franciás néve. Ird: Simone és olvasd Szimon. A férfi név írva: Simon és olvasva ugyanaz mint a női. A kicsinyítés nem Simonetti (aki olasz zeneszerző) hanem: Simonette (olv: Szimonett) Vigyázz reá, hogy az óvatosság alapelveit el ne hanyagold. Különösen fontos az alsó ruhadarab fenntartása magadon.

Cénerné lelki nevelése helyes. Az első legyen az én könyvem,⁴ azután jöhet Ferenczi,⁵ de csak az Ideges tünetek, más nem.

Azután Freudtól „Kleine Schritten für Neuroselehre.“ Ez elég. –

A táncosnővel való találkozásunkra homályosan emlékszem.

Ellenben hiba volt, hogy csatoltad Orbán Inci sorait. Olga nem akarta elhinni, hogy ezt a nőt csak úgy ismerem, hogy a multkor nekem bemutattad és hogy titeket s Koss. utca sarkától a M. Szalon Caféig elkísértelek, hogy ott azután téged megvárjalak. – ő azt mondta:

„Te is ismered. Voltál nála. Jártál nála. Csalsz engem. Megállj! Csak folytasd. Majd én is tudni fogom mit tegyek!“ Szóval nem lehetett őt meggyőzni egész estig. Ekkor előszedtem jegyzeteimet és beigazoltam, hogy azon a napon amelyen mi délben zig elmaradtunk amelyre vonatkozólag ő házasságtöréssel vádolt, nos, hogy aznap d.u. O volt. Ez kizárta a csalást. Így azután amellet maradt, hogy én bizonyára néző voltam a mulatságban.

Ha tehát mi megegyezünk, hogy egy „X“ tényt, pl O.I. val való erkölcsös ismeretséget nejem előtt / szószaporítás kikerülése céljából / eltitkoljuk

akkor ne elégedj meg azzal, hogy leveledben így írsz: O.I. akiről beszéltem neked“ (mert ez jó, ez valóban arra utal, hogy O.I.-t én nem ismerem személyesen) de akkor ne mellékelj egy cédulát, amelyből kiderül, hogy mégis csak személyesen kell, hogy ismerjem azaz ismerjen ő engem.

A táncosnőt fotográfáld le magadnak 4-5 pozícióban. Ez lesz a leghelyesebb. Otthon van gép, minden /Persze ingben és meztelen/

Nagymama⁶ a Sajodint szedje 3 hónapig /A kezdettől/ Azután 2 hó szünet, azután hat hét sajodin. És ettől kezdve 6 hét Sajodin /mint eddig: napi 1 g./ és hat hét szünet.

Az itteni patikát most én kezelem. Ellenben a patikással meg fogok egyezni, hogy jövőre neked adja a bérletet. Te hozol cikkeket és fizetsz neki egész saisonra 100-150 koronát. Tiszta jövedelmed annyi lesz, hogy itt jól kinyaralsz és viszel haza 3-400 kort

Megjegyzem, hogy a patikában van lakószoba is. A napi munka 2-3 óra. Ha ide jössz – hozol kozmetikai szereket és finom üzletet fogunk csinálni. Ha Pesten a felülvizsgon kidobnak és ide jöhetsz fürdőzni 10-15 napra /feltéve, hogy még mi itt leszünk/ úgy vedd ezt tervbe.

A költség:

Ideutazás II.o.gyors 28 kor

Vissza 28 kor

2x kocs 2x6 12 “

68

Áth 68.00

Napi koszt à 6.00: 100.00

Lakás rendelőben 00.00

Borravalók 10.00

178.00

Szóval 200 korona minimum kell. –

Írj mindenről. Otthoni életről /humorosan/.

Olga kér téged ne csábítsál engem a rossz utra és sokszor üdvözl.

Olvasd az 1001 éjt. Hallatlan remek, drága keleti humor!

Új felfedezés:

A hegedűt ki kell tenni a délelőtti nem erős napra 9-10 óra közt. Legjobban: a tokban. A hangja remekül erősödik, mert a nedvesség kijön a fából. ---

Ezzel zárom soraimat és jó egészséget kívánva maradok

Hú barátod

Józsi

P.S.

Ujabb haladás. Bámulok mily könnyen és jól megy a dolog. Való hogy isten segít. Mai adag

0,04 — 0,04 — 0,04 P

ez annyi mint 0,06 M pr. die amit akármilyen nem „m“-ista hysterica is kap, ha nyugtalan.

Istent idézem, mert eddig sohase volt így, mint most. T.i. Pl. lemegyek egy X adagra. Ezen maradok 4-5 napig. Jól vagyok. Most másnap veszek, csak 2-4 cgral többet és már rosszullet ér el. *Ezek teszik lehetővé*, hogy erre másnap azután lényeges csökkenést /4-6 cg/ végezzek.

¹ Violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Kosztolányi Dezső: Ének a néma mankókról. Nyugat. 1915. augusztus 1. 867. l.

³ Czéner Andorné, Kosztolányi Dezső édesanyjának a barátnője.

⁴ Az elmebetegségek psychikus mechanizmusa. 1912. Budapest

⁵ Ferenczi Sándor: Ideges tünetek keletkezése és eltűnése és egyéb értekezések a pszichoanalízis köréből. Budapest, 1914.

⁶ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

BRENNER DEZSŐNEK¹

1914.VIII.8.

Kedves Kis Dezsőm! Jó messze vagyok tőled, de azt hiszem, mégis közelebb Óbecséhez, mint Óbecse Budapesthez. Vajjon mi van veled? Sokszor aggódva gondolok rád. *Kérlek írd még ma, hol vagy, hogy vagy, mi van veled.* Én nagyszerűen érzem magam 5 év óta sohase voltam ilyen egészséges. Szép nagy rács ágyban alszom, szentképek közt, földes szobában, *pisztollyal a kezemben.* A csizmám meg van patkolva és d.u. a folyóban fürdöm. Boldog vagyok: olyan jól bírom a fáradalmakat!!! Csókol 1000x Józsi

* * * Lásd most így kell jelölni a helyet, mert annak ismeretlennek kell maradni. Cím: túloldalon bekerítve. Postaszám is kell!

¹ Violaszínű tintával írt tábori postai levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső úrnak Szmik-féle patika Óbecse.

BRENNER DEZSŐNEK¹

VIII. 9.

Vasárnap

Kedves Dezsőm! Irj! Cím túlön: bekerítve. Szép borult, hűvös nyári nap. Széles falusi utca. A házak előtt 10-20-as pihenő mulató pipázó Sanitäts-katona csoportok. Közöttük egy cigány – hegedül. Istenien érzem magam. 1 l kávé reggeliztem és két kemény tojást. Komolyan foglalkozom a gondolattal, hogy katona maradok.

Csókol 100x Józsi

¹ Violaszínű tintával írt tábori postai levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső úr, Szmik féle patika Óbecse.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves kis Dezsőm!

[Ópáva, 1914. szeptember]

Mit írhatok neked?

Keveset. Jól vagyok. Egészségesebb mint 4 év óta valaha. Jól érzem magam. Ez az aktív, izzadó izomélet igen jót tesz nekem. Élményekről, impressziókról itt bajos volna írni. A háború után – ha isten élni enged – egy szép könyvet fogok írni. Abban a majd megolvashatsz mindent.²

Addig is felelj a köv. kérdésre.

Mennyiért kap a gyógyszerész a nagyárústól: 1 g Pantapont és 1 g Morfiumot. Válaszodat sürgősen várom. Érted ugye mit akarok tudni. Mi e szereknek a „saját ár”-a a patikus számára?

Írj magadról. Ha áthelyeznek bennünket és találkozhatunk – úgy írni fogok (esetleg sürgönyözni) neked, légy türelmes jó fiú. Írj nekem gyakran az életed folyásáról, hadd mulassak és élvezzek amikor este a vacsoránál olvasom a leveleket.

Drága öcskösöm!

Apa³ ma írt. Egy szakasz átutazó katonát megvendégelt. az öreg egy jó magyar. Legfőbb gondja azonban nem én vagyok, hanem B.⁴ család. Ez természetes(!?)

A magyar és német győzelmek oly nagyszerűek hogy kezdek remélni a háború gyors befejezésében.⁵ Így pl. remélem, hogy okt. végéig esetleg hazakerülünk.

Ölel Józsi

¹ Walker írólapra kék tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Két háborús emlékiratot is készített: Emlékirataim a nagy évről, illetve a Háború címen. A kéziratokat nem fejezte be. Csáth Géza: *Emlékirataim a nagy évről*. Háborús visszaemlékezések és levelek. Lazi 2005. Szeged.

³ Dr. Brenner József

⁴ Budánovits család. Idősebb Brenner József második feleségének a húgai és öccsei.

⁵ A németek az eredeti stratégia terv szerint áthatolnak Luxemburgon és Belgiumon, majd benyomulnak Franciaországba a Marne folyóig.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső Öcskösöm.*

Trencsén

1914. IX. 22.

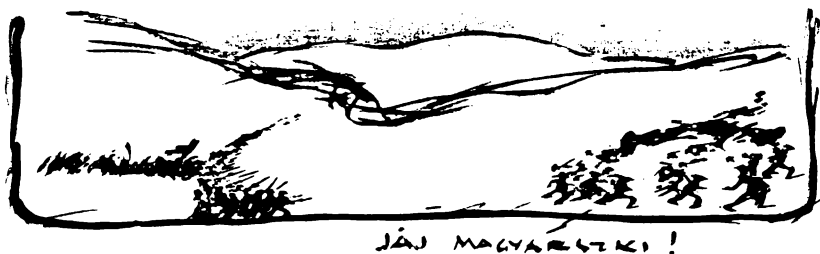
Szept. 3-án indultam el Budapestről az éjszaki harctérre. Szept 6-án már csak 40 km-re táboroztunk a tűzvonaltól. Szept 9-től 12-ig folytonos munka. Sebesültek kötözése éjjel nappal egy vasúti állomáson. 3x24 óra alatt csak 3½ órát aludtam és csak teát és kenyeret ettem. Csodálatos, hogy *semmi* fáradtságot nem éreztem sem éhséget. Szept 12-én nagy dolgot bíztak rám. Ezer nehézség dacára sikerült elvégeznem és vonatomat 1000 sebesülten szerencsésen biztos helyre vittem, a parancsot végrehajtottam. Ezen a délutánon azaz estén vittem véghez életem legnagyobb *tettét*. Kilenc válságos órát éltem át és egy pillanatra sem vesztettem el a hidegvéremet. Jelenleg itt vagyok. (Ez a város volt a transport végállomása) Súlyos seb infecitót szereztem magam is beteg vagyok. Mihelyst rendbe jöttem megyek vissza a harctérre. 1000x csókol Józsi

P.S. Egyébként jól vagyok. Túl minden infekciós veszélyen, az itteni kórházban segíték. O.² is, aki szintén ápol kötöz és segít nekem.

Mindenfelé keresnek most patika-gondnokokat, miért nem vállalsz egy ilyen helyet???...

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Nagyságos Brenner D. úrnak Óbecse Szmick patika.

² Jónás Olga 1914. szeptember 15-én követte férjét a frontra, miután kiderült annak szenvedélybetegsége.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves jó öregem!

1914. X. 13.

Két levelezőlapodat megkaptuk. Nagyon örültünk, hogy írtál. Budapestről szóló soraid igazán érdekeltek bennünket.

Ellenben a hír, hogy a „szutykos Gézi”-vel² találkoztál már kevésbé volt ínyemre. Egy asztalnál ültél a szennyes fickóval ez mindenesetre olyan megtiszteltetés, amelyre nem szolgált rá. („Jobb lett volna a kölyköket W.C-be zuhantatni, mielőtt még elhagyták volna a homályos hasüreget, hol köldökszinórjaikon át nagyokat szippantottak, nem zavartatva magokat a végbélszél közelléte által.”—)

Kérések.

1.) Kérlek írd meg az ammonium: Carbonicum hajszesznek receptjét, amelyet ittléted³ alkalmából használtam.

2.) Kérlek közöld itt hagyott fogporod receptjét.

3.) Leveled végén egy római számmal jelöld meg, hogy *hány darab Condoeot* hagytál nálam és azt is, hogy biztos tudod e hogy annyi volt. A fogalmazásban azonban ne lehessen Olgának⁴ megérteni hogy erre vonatkozólag tettem kérdést. A *számot* és a *biztosan* szót foglald egy egészen más mondatba.

4.) Irj, hogyan élsz jelenleg. A régi életmódod hogyan esik, mit olvasol. Nem küldhetnél-e valami érdekes új magyar könyvet (nem kell újságnak lennie) amit én még nem olvastam. Nagyon hiányzik nekem a jó olvasnivaló esténként. Jelenleg *Paul Bourgetnek*⁵ egy régi (1889ből való) regényét olvasom, amelyben eklatánsan demonstrálja magát az a tény, hogy mennyire impotens, tehetségtelen és unalmas ez az elegánskodó, gerinc nélküli új francia író-typus. Bataille,⁶ Bernstein,⁷ Levenden,⁸ Feuillet,⁹ Prevost,¹⁰ stb stb. épen 3 tucatot lehetne felsorolni. Kivételek: Mirbeau, (Octave), Maupassant, Flaubert, A. France, és még néhányan. A többség azonban csak jól szabott ruha (stílus,

előadás) mögé bújtatja sivárságát, genie-hiányát, konstruktivitásra való képtelenségét.

Életmódunk egyforma. Munka van elég. Hideg van. Már esténként erősen kell fűtenünk.

Csodás szép alkonyatok vannak! Szinte hihetetlen mily szépek, rózsaszín és színekből. Mesteri ecsetkezelése a természetnek. Döbbenetes, modern és reveláció erejével ható. Sohase láttam ilyesmit.

Mit éreztél Autrerpen elesténél? Én ujjongtam! Tehát mégis csak verjük, ütjük, vágjuk a gaz John Bullt és a hülye belgákat. Mily kellemezlen lehet nekik. A torkukon a kés. Hurrah. Csók 100x Jozsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Lányi Géza

³ Az öccse 1914. október 6-a és október 8-a között látogatta meg a keleti fronton.

⁴ Jónás Olga

⁵ Bourget, Paul (1872–1935), regényíró esszéista. A lélektani regény kiemelkedő képviselője volt, Az író valószínű a Le Disciple (Tanítvány) c. regényt olvasta.

⁶ Bataille, Henry (1872–1953), költő, író, drámaíró, a 10 és a 20-as években több művét is lefordították magyarra.

⁷ Bernstein, Henry (1876–1922), a XX. század elején népszerű bulváríró.

⁸ Leunden, Henri (1859–1940), elbeszéléseket és drámákat írt. Egy kötet elbeszélését Gábor Andor fordításában 1903-ban magyarul is megjelent.

⁹ Feuillet, Octave családi neve Dessire Hayard (1821–1890), moralizáló regényeivel és drámaival a második császárság hivatalos írója volt. Több regénye is megjelent magyar kiadásban.

¹⁰ Prevost, Marcell (1862–1941), érzelmes és sikamlós regényeivel a XX. század elejének népszerű írója volt.

[Trencsén, 1914.]

ÉDES KISBÁTYÁM! Ölel csókol a bátyád eme levél útján és kérdezi hogy vagy? Eszel-e sok húst? Ha ezt nem teszed küldd több levelező lapot neked. Légy kövér malac, mire hazamék, hogy sok kis öcsém mint egy piros hely legyen a képeden nekem. JÓZSI

¹ Fekete tintával írt képes levelezőlap. A boríték elveszett.

ÖZV. DECSY KÁROLYNÉ, KLAUSER ANTÓNIAÉNAK¹*Drága Kedves jó Nagymamám!*

[Trencsén], 1914.XI.2.

Halottak napja van és én szégyenkezve gondolom el, hogy a mostani sok háborús gond közepette is nem jutott *ez előre* eszembe. Csak ma. De ma teljesítenem kell szomorú és gyászos kötelességemet. A mai postával 4 koronát küldök neked. Igen kérlek alkalomadtán intézkedj. Vétess a pénzen csupa fehér őszi rózsát és küldesd ki édesanyám sírjára. Ezen az őszön különösen sokat gondoltam ő reá, akit annyira szerettem és aki engem annyira szeretett, hogy haló porában is vigyáz reám. Én legalább úgy éreztem – különösen azon a válságos napon, amikor egészen közvetlenül fenyegetett a veszély – hogy ő velem van, tanácsot ad nekem nehéz és felelősségteljes munkám teljesítése közben. Amikor pedig vonatommal kirobogtam a fenyegetett helyzetből és pár óra múlva már biztonságos helyen utazva lefeküdhettem aludni a vonatban, 48 órai nem-alvás után, neki adtam hálát az ő drága szellemének a kezét csókoltam meg gondolatban.

Kedves Nagymamám. Remélem jól vagy, egészséged legalább is olyan mint volt utolsó találkozásunkkor. Akkor igazán meg voltam elégedve kinézésseddel. De leszél te még jobban is. A jövő nyáron, ha törik, ha szakad el fogsz jönni velünk Előpatakra, elviszünk. A jó hegyi levegő, meglásd újra megfiatalít.

Én Trencsénben vagyok. Azt hiszem már irtam innen. A sebesült vonaton, amelyet ide hoztam egy seb-fertőzést kaptam, amely komolyabb betegséget hozott. Hála Istennek *már 2–3 hét óta egészen jól érzem magam*. Olga² is itt van. Őt beosztották a kórházba, mint vörös keresztes dáma dolgozik igen ügyesen és sokat. Ami engem illet nincs kizárva, hogy a jövőben végleg vagy hosszabb időre ide oszتانak be, mert a betegség után kíméletre van szükségem. Azaz volna – az orvosok szerint. Majd meglátjuk. Amit a parancs hoz – azt teljesíteni kell.

Kérlek Nagymamám vigyázz az egészségedre, ápolod magad, igyál csokoládét, kávét, egyél tojást, cukros süteményt, meglásd erősebb leszél, ha nem sajnálsz a fáradságot akkor is enni: ha nincs egészen étvágyad hozzá.

Olga jelenleg – két nap óta – ágyban fekszik, torokfájós. Nem komoly dolog. Két nap múlva újra talpon lesz.

Kezedet csókolják és számtalanszor ölelnek

Józsi és Olga

Cím: Trencsén

Erzsébet hotel

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

77.

BRENNER DEZSŐNEK¹

1914. XI. 6.

FRIDA HAJNALI LEVEGŐ
AUGUSZTUS VÉGÉN, SZERBIÁBAN.

Kedves Dezsőm!

1914. XI. 6.

Hosszú leveledet nem kaptuk meg. Mit írtál benne? Kérlek írd meg *újra* az abban írtakat. (Nem volt-e benne olyasvalami, ami speciálisan betegségemre és jelenlegi helyzetemre vonatkozott.) Ezenkívül légy szíves és írd újabb dolgokat is. Inciről és egyéb nőügyekről.

Én mostanában igen intenzíven emlékszem vissza 1909 őszéről. A klinikára való beköltözés korszaka volt ez. Délután kedélyes és energikus írás-munka. Este séta veled és Sándorral.² Vagy vacsora: Lycuval, Annával, Helénnel a Macskási féle étcsarnokban. Esti sétánikon Olgának egész novella-sorozatokat mondok el akkori életünk eseményeiből. –

Egészségem egyébként gyenge. A tetanus oltások megviselték az idegeimet. Az m.-es mérgezés a bizonytalan helyzetre való tekintettel nehezen csökkenthető, mert az idegek feszült állapotában az m. és p. elbontása sokkal gyorsabb és nagyobb mérvű mint például egy nyugodt, egyforma és *előre ismert* életbeosztás mellett. Pedig igen óvatosan bánok a méreggel. Dacára ennek azaz *épen ezért* gyakran előfordul, hogy nem tudok este elaludni. Muszáj újabb dosist venni – s akkor azután megy valahogy. Chronikus mérgezettségemre való tekintettel valószínű, hogy rövidesen felülvizsgálatra kerülök, amely meg fogja állapítani, hogy végleg helyi szolgálatra osztanak-e be vagy nem?

Nagymamának³ a napokban írtam. 4kor-t küldtem hogy vegyen azaz véteessen rajta virágot édes jó anyánk⁴ sírjára. Te várd be a február 4-5 öt és akkor küldj virágot, hogy a halálozási évfordulón is legyen virágáldozat a drága síron. Öregszünk kedves öcskösöm és lassanként mind jobban érezzük összetartozásunkat, közös sorsunkat, kapcsolatainkat a halottakkal. Te talán még nem tartasz itt, de én már világosan érzem ezeket a kötelékeket, mint tényleges pontive ható erőt, és respektálom azt és engedek a vonzásnak. Valami különös hálát érzek anyika szelleme iránt. *Kamaszkomarnoban*, mikor azt a nehéz válságos vagonozást csináltam: sokszor gondoltam reá, és úgy éreztem velem van ő, tanácsokat ad, megóv minden helytelen vagy fölösleges lépéstől. Neki köszönhettem, hogy munkámat olyan tökéletesen és hibátlanul sikerült végrehajtanom. –

Hidd el Dezső az egyéniség, a személy a halállal nem szűnik meg. Nem csak a régi tettekben és, alkotásokban és a gyermekekben, hanem tényleg létezésben is megmarad az ember, tovább él, folytatja az életet, figyeli az élőket, tökéletesebbedik, levet magáról minden kicsinyest és nemtelent. És ezek a szellemek itt élnek köztünk, olykor velünk vannak, majd néha hetekre és hónapokra elhagynak bennünket, hogy a maguk különös és titokzatos kötelezettségeiknek éljenek bolyongva, gondolkodva, úszva és mélázva a végtelen ür magasságaiban.

A mi földi életünk olyan csonka és kicsiny, hogy szinte lehetetlen elképzelni, hogy hiányozzék utána ez a tökélesedés, ez a nagyszerű és szép betetőzés. Lehetetlen, hogy míg a létünk kezdete egy csodás gyönyörteljes pillanat, amelyben a testünket alkotó (még különváltan levő) pete és ondósejt *egyaránt résztvesznek*, addig a befejezése a kínos és fájdalmas és írtózatossá testi halál legyen. Ne tudta volna a természet ezt másképen intézni. Igenis tudta. Mert az a kínos, gyötrelmes és megalázó perc: a fuldoklás, az elmerülés, az agonia perce nem az utolsó. Csak átmenet egy szebb, kellemesebb, jobb nagyszerűbb időszakhoz. Jól gondold át ezt a dolgot. Lehetetlen, hogy a lélek halhatatlanságának a gondolata csak egy kellemes autosuggestio lett volna, mint ahogy én ezt több helyen igen elmésen (!) kifejtettem. Nem. Az emberek, a nagy és kiválságos elmék képessége, hogy láthatatlan és számunkra megismerhetetlen valóságot is *úgy érezzék mint valami létezőt*. Például: a Mars bolygó holdjait, a Saturnus 8 holdját, a Jupiter négy holdját, csillagászati felfedeztetésük előtt jóval, több író megérezte, leírta. Miért mert ezeknek az égi testeknek a létezése a végtelen ürről keresztül ép úgy hatott rájuk mint az iránytűre hat az éjszaki mágneses sark. Ugyanígy érezték meg görög és római írók Amerika létezését. És így kell felfogni a halálon túli élet dolgát is, amit egészen különböző emberek, egészen egyformán kontatáltak megéreztek, *észleltek* és leírtak.

Igen úgy lesz. A halál után megadatik az embernek az a végtelen nagyszerű gyönyör, amiben az élet nem részesít bennünket: a repülés kéje. Mert – kell-e bizonyítgatnom: a repülőgép bizony nem részesít bennünket ennek az örömében. Ott nem mi győzzük le a nehézségeit, nem válunk függetlenné a súly terhes húzásától egy pillanatra sem. A motor kétségbeesett gyors munkája felhúz bennünket a levegőbe, a szárnyak megtartanak, de az egész nehézkes, kínos, aggályos és igen korlátolt. Képzeld el egy a víznél *sokkal sűrűbb* folyadékot, amelyben lélegzeni lehet s amelyben egy csekély és fáradságot egyáltalán nem okozó mozdulattal 15–20 méterre tudod magad előre, hátra, föl – le és oldalt. Nos ugyanez a levegőben – ez a lélek repülése. Olyasvalami, amelyet a madarak sem ismernek, mert az ő repülésük túlságos fáradságos és nehézkes ehhez a repüléshez képest. (A galamb, amely reggel 4-től – este 8ig 1000 kilométert repül, már igen közel jár a helyváltozásnak ehhez a csodás tökélyéhez, de egészben még felényire sem éri el, ahhoz képest, hogy például mennyire áll a repülés tekintetében a nehézkes hattyúhoz vagy tüzokhoz.) A mozgásnak ez a csodás adománya szükséges hozzá /a mi életünk nyomorúságos röghöz-kötöttségével szemben/ hogy a lélek a halál után megfelelőhessen legszebb és legfontosabb funkciójának, vándorolhasson, repölhessen messze és magasra kozmikus magasságokban, ahol már szinte kikerül a föld mágneses vonzásából is (mert a gravitáció már *nincs* reá befolyással, azt nem érzi csak tudomásul tudja venni – a mágneses hatások révén azonban állandóan értesül az összes égitestek helyzetéről és a földhöz való távolságáról).

Mondom, mindez igen komoly dolog. Szólj hozzá te is. Szerintem itt egy olyan fontos érvet hoztam fel, a halálon túli lét mellett amely egészen új és a legnagyobb figyelmet érdemli.

Ismétlem. A dolog abból indul ki, hogy bizonyos különleges szellemek, kiváló, kifinomult emberi elmék azzal a tehetséggel bírnak, hogy egy bizonyos x pillanatban létező valóságot *megérezzék*, konstatálják. (Jóllehet nem látjuk, nem is látták és nem tudnak róla semmit.)

Pl. Mme thébes megérezte a Szerbiában folyó összeesküvéseket, dühös fenekedéseket, bár nem tudott szerbül; felfogta mint egy drótnélküli felfogó készülék a Princip⁵ érzéseit, gondolatait (mielőtt azok még *szóba* alakultak volna!!) – és megjósolta a jövőt: Ferdinánd halálát.

Értsd meg: ő nem a jövőt ismerte, csak a jelent megérezte és ebből következtetett a jövőre. — A következtetés jó volt. Ez azt bizonyítja, hogy Mme thébes ügyesen kombinál. A franciák számára győzelmet jósolt. Ez azt bizonyítja, hogy itt a kombinációk precizitását *feláldozta* a Wünscherrüllüngnek,⁶ azaz félre hagyta vezetni finom ösztöneit a durva vágy által.

Minderről nem akarok most hosszabban beszélni. Olga⁷ arra akar rábeszélni, hogy ezt az egész kis essayt ne küldjem el neked, mert elmeállapotomra vonatkozólag kedvezőtlen következtetéseket fogsz levonni. Szerintem azonban itt egy kérdés van: vajjon megállja-e a helyét a fennebb aláhuzott érvem. Komolyan gondolkodóba ejt-e téged? Vagy most nincs olyan napod!?

Mellesleg: a mai N-dosis nem nagy. Mindössze 0,25. Megkaptad-e azt a levelem, amelyben jeleztem, hogy felfedeztem az itteni patikárosnál tett látogatásod eredményét. Azt t.i. hogy a derék *Aesculap kisebb dosist* ad üvegembe, mind amit előírok. Nos tehát ezzel igen sokat árt. S ha te benne közreműködtél – te ártottál. Amikor itt voltál ugyanez az eset történt. Új oldatot csináltattam. Délben írtam fel – este kaptam meg. Hatása – kimaradt. Erre én mit tevék? Találomra csináltam gyorsan lehető koncentrált oldatot. Ez azután túl sűrű lett. És okozta azt a ronda állapotot, amelyben akkor este voltam – elutazásod előtti napon.

Öllelek, csókollak, írj, írj! Józsi

P.S. Új dohánykeverék

$\frac{2}{7}$ rész Finom Hercegovinai dohány (1.76 fill)

$\frac{2}{7}$ rész világos Kir (3.00)

$\frac{2}{7}$ rész Sultan Flor (6.30)

$\frac{1}{7}$ rész Hercegovina (2.50)

Ez *Savoy*-ba töltve csodásan *édes, jóízű* és különös nemes ízű. (Előkelő)

P.S. II. Szerintem Józsi mindezt a sokat csak azért írta, mert akarta bevallani, hogy a virágot édesanyátok sirjára kegyeletképen küldi, hanem kimagyarárgatta így úgy ... Üdvözöllek sokszor Olga (diktálás után)

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Rajz Sándor

³ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

⁴ Decsy Etelka

⁵ Princip, Gavriilo (1894–1918), a Fekete Kéz szerb titkos szervezet tagja. 1914. VI. 28-án merényletet követett el Ferenc Ferdinánd osztrák-magyar trónörökös és felesége ellen.

⁶ Kívánságtábla

⁷ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

[Trencsén], 1914. XII. 10.

Mindenekelőtt figyelmeztetek, hogy légy erős és kitartó. Fogadd meg tanácsaimat és tartsd szem előtt, így azután leginkább hasznára lehetsz a hazának.

Ma kaptam meg levlapokat. Részletes leveledet várom. A Nagymama² is ma írt. Nagyon el van keseredve szegényke miattad. Nyugtasd meg egy kedves levéllel. Írd neki azt, hogy kórházba fogsz szolgálni, ne féltsen téged. Azt is írja, hogy nagyon gyöngén van és nem hiszi, hogy még láthasson bennünket, amit „igen sajnál”. Adja Isten, hogy nyáron már béke legyen, akkor elviszem őt Előpatakra és még egyszer úgy kireperálok rozoga öreg életét, hogy a teljes testi jólétnek fog örülni. Ilyen állapotban nem volna oly fájdalmas az ő halála, mintha végkép legyengülve, elhagyottan Jenő bácsi³ penészes szobájában kéne meghalnia. (Okvetlen mellett szeretnék lenni halálánál.)

Kérlek írd meg, mikorra várható a behívásod. Apával miket tárgyaltál. Pénzt megkaptad. És a szobrot???

Lesz-e jó felszerelésed. Igért-e apa? Hogy vagy? Csókollak J.

¹ Violaszínű tintával írt tábori postai levelezőlap. Címzés: *Brenner Dezső* úrnak Szmik f. patika Óbecse Bács megye

² Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

³ Decsy Jenő

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Kis Öreg Dezső Öcskösöm!

[Trencsén], 1914.XII.31. Csütörtök

Új lakásban vagyunk. A szállodás egy nagy számlát nyújtott be, amelyet nem fizettünk ki. Új helyet kerestünk, a város ki is utalta nekünk a szobát, amely igen nagy, három ablaka van és a főtérre néz. Itt úgy érezzük magunkat mint előkelő idegeneke egy éjszakamagyarországi városban, ahová a férj regénytémához való hangulatok gyűjtése miatt 3-4 hónapra lakni jött nejével. (NB. A szállodával úgy fogjuk elintézni a dolgot, hogy a lakott 105 nap fejében még fizetünk 105 koronát – ugyanennyit fizettünk már – és valószínűen 105 koronát fizet még a város. Míg a gaz fogadós egy akasztani való zsidó 868 koronát akar. Ha az ember ilyesmit tapasztal igazságosnak találja azon rendszabály behozatalát, hogy azon zsidók, akik ilyen turpisságban, ravasz fondorlatokban, csalásban stb találtaknak *sárga kerékkel* megbélyegezendők, mint régente valamennyien, és úgy választó joguktól mint szabad költözködési joguktól megfosztandók, fiaik diplomás pályára nem léphetnek és minden héten kétszer kötelesek a városi őrség kapitányánál vagy hadnagyánál jelentkezni. Meg kell mondanom: hogy a ravasz fondolat abban rejlett, hogy ez a fogadós szándékosan eltitkolta előlünk, hogy szobánk nem lett kiutaltványozva s így engedte felgyűlni a napokat jól tudván, hogy ha az első héten szól, rögvest otthagyjuk őt és más helyet keresünk, ami nekem ingyen jár.) Ebéd után amikor beléptünk kellemesen meleg szobánkba egészen meglepett bennünket annak jóízű családias volta. Lapokat olvastam. Néhány jó cigarettát töltöttem magamnak tiszta Sz.Flór dohányból – amelyet most legjobbnak ítélek. Aludtam egyet. Négykor benéztem a kommandóhoz. Vizsgálat nem volt. Egy beteget látogattam meg. A havas, külvárosi, alkonyuló utcában, amelynek fagyott országútján mint parketten úgy kopogtak a lépéseim: hamisítatlan magyar Sylvester hangulat fogott el. ½6 ra otthon voltam. Klystirt vettem, megkávézta és most asztalhoz ültem, hogy társaságodban számot vessek – szokásom szerint az elmúlt esztendő eseményeivel és horoscopot csináljak a jövő reménységeiről.

Mik a mult esztendőnek az eredményei tanulságai, értékei. Es mik a kárai, veszteségei?

A kára sok. I. Egyéni szabadság, függetlenség, tulajdonjog – ezek mind veszendőbe mentek. Kiderült az – hogy ez nem csak most történt meg, hanem mindig mindannyiunkkal megtörténhetik. Hogy tehát, még sokkal kevésbé vagyunk e földön és e hazában szabadok, biztonságban lévők, függetlenek: mint eddig hittük. II. Tényleges pénzkár volt: 4000 korona biztos bevétel

Augusztusról, és kb 1000-1500 korona kereset Budapesten össz. Tehát: veszteség 5000 korona. III. Egy ábránddal szegényebb lettem. Azzal a hittel, hogy háború esetén az emberek megváltoznak, jobbak lesznek, jóindulatúak lesznek,

szívesek, kedvesek, ügyesek, okosak, belátók, hiuságukat a köz érdekében, a cél érdekében

levetkezők. Nem ezt tapasztaltam. Az emberek ma is komiszaknak, irigyeknek, lustáknak,

butáknak, hiúknak, belátást nem tanúsítóknak mutatják magukat. Ez volt a legfájdalmasabb

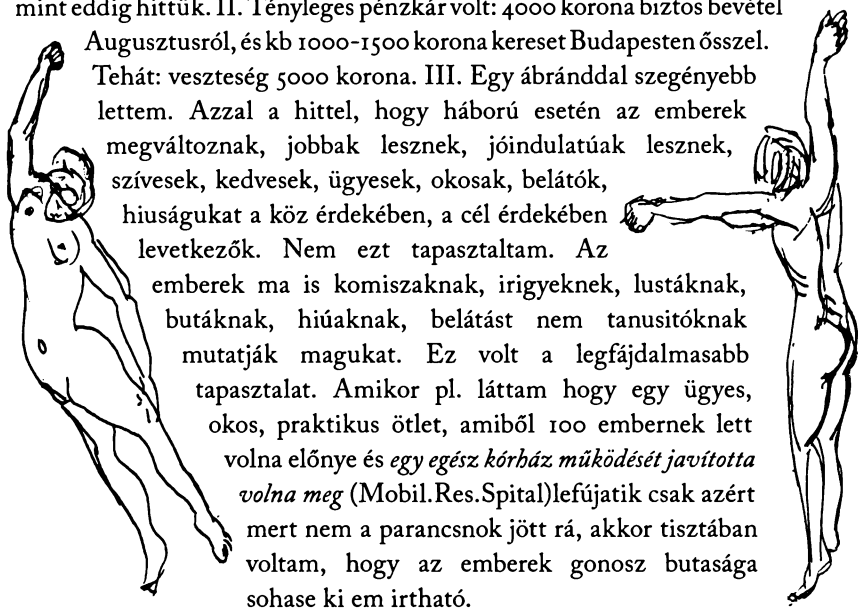
tapasztalat. Amikor pl. láttam hogy egy ügyes,

okos, praktikus ötlet, amiből 100 embernek lett volna előnye és egy egész kórház működését javította

volna meg (Mobil.Res.Spital)lefújatik csak azért mert nem a parancsnok jött rá, akkor tisztában

voltam, hogy az emberek gonosz butasága

sohase ki em irtható.

A haszna? I. Az év legnagyobb legbecsesebb ajándéka az életnek az az új értékelése, amelyet ezek a válságos idők adtak nekünk. –

Az ember mindent az élethez és halálhoz mér. Állandóan egy öröm többlete van azon a réven, hogy ha beteg is: de még él vagy hogy része lehet a polgári életnek ama közönséges rekvizitumaiban, amelyek a mindennapi használat folytán már értéküket veszítették s amelyek most mint nagy kulturértékek és gyönyör források szerepelnek. Pl. Jó világítás, meleg szoba, jó fehér ágyl, meleg tea, tisztességes étel, finom dohány, egy jó könyv, jó papír, ténta, előkelő parfüm, töltő toll, Walker jegyzőkönyv, Bach szonátaának hegedülése, egy szabad délután (ha van), jómodorú művelt emberekkel való érintkezés. Mindezekről a hadi életben teljesen le kellett mondani. Egyik másik meg volt, de nem alkottak egy egységes összefüggő láncolatot. Mióta háború van, mióta megkóstoltam a kényszerűség szolgásgát az életveszedelem ízét és a pokoli szenvedésekre való kilátás mérges italát azóta *nicsennek meg a régi complexeim*. Eltűntek a csalódottságaim (mintha elfűjták volna) az apró lelki fájdalmak: amik néha elviselhetlennek tűntek fel, most nevetséges,

gyerekes panaszkodásoknak tetszenek. Hogyan jöhetnek azok szóba, ha az ember annak a katonának a szenvedéseire gondol, aki egy puskalövéstől halálra sebezve haldoklik, három éjjel fekszik vérben, vízben a fagyos szeles éjszakában és a negyedik nap reggelén egy ellenséges katona jön aki már messziről feltűzött szuronnal közeledik és a védtelenbe belemártja fegyverét. Igen igen nagy haszonnak tartom ezt a *lelki egész életre szóló lelki leckét*. (NB. Csak az részesülhet benne aki valóban harctéren élt, az ellenségtől legalább is 10-15 km. távolságban) Ma *nem bánt*, hogy tehetségtelen írók előbbre jutottak mint én. Hogy sok minden nem úgy ütött ki, mint ahogy szerettem volna. Hogy mérget kell fogyasztanom. (Azelőtt emiatt nem ritkán vehemens depresszióim voltak.) Hiszen annyian, de annyian akik sohase tették magukat érdemessé a korai halál büntetésére – mint én – már rég a föld alatt pihennek! Hogy sok vágyam nem fog beteljesülni. Hogy a szerencse nem tüntet ki különös kegyével – mint ahogyan az ember még 25 éves korán túl is képzeli: ezt érdemelném! ... Mindez most semmiség! Az ember valóban örül, hogy él, kevéssel megelégszik. Szóval a boldog életnek legfőbb kritériumát az *önmagával való elégedettséget* a háború nagy mértékben liferálja. Megtanítja az embert elégedettnak lenni. „Örülj ha e percben nincs valami különös baj!” Így hangzik a tanítás s a példák olyan világosnak amekkel ő megmagyarázza a tételélm hogy az ember a tanítvány valóban *meggyőződéssel* örül. –

Ez a háborúnak minden haszna, de merem mondani, hogy *egyéni*leg ér annyit mint az összes többi egyéni kár. Tehát pl. az én esetemben *megér 5000 koronát*.

Sokat gondolkodom mi lesz a háború vége. A multkor leültem Walkerem mellé, ceruzát vettem elő azzal az elhatározással, hogy kiszámítom a fejleményeket. Mert hiszen a jelenben adva kell lenni mindannak amiből a jövő kialakul.

És reájöttem a következőkre.

A háborúban az entente hatalmak közül eddig legrosszabbul áll Franciaország. A legtöbbet vesztette (aránylag sokkal többet mint Russia, emberben, pénzben és területben is!) és a legkevesebb hasznót remélhet még győzelem esetén is. Ha az entente győz – Franciaország legfeljebb visszakapja azt, amiye volt a háború előtt, de Elzászt nem. Ilyen *nagy győzelemre*, amely ezt eredményezhetné az entente nagy képes, az világos már az eddigiekből is. De a statusquot vagyis a háború előtti területeit Franciaország már ma is békekötéssel megszerezheti. Ezt Németország neki *szívesen odaadná* semlegesség és leszerelés fejében. Akár ma. Ha tehát Franciaország mégse köt békét, úgy ezt csupán Anglia és Oroszország kedvéért teszi. És ez – bármennyire francia pénz légyen is Oroszországban tehát bármennyire érdeke

is Franciaországnak az oroszok győzelme – mégis valami *nem természetes* dolog. Mert a vér olyan drága portéka amiért a pénz nagyon szegényes ellenérték. Ezt mind jobban érezni fogja ez a szerencsétlen, különben is néptelenedő ország. Hogy ő épen nem engedheti meg magának azt, hogy más nációért ontsa a véré. Tehát különbékét kell kötnie. A magam részéről ha német kancellár volnék rábírnám a császárt, hogy ajánljuk fel Franciaországnak még Elzász Loth. *visszaadását* is. (És cserébe szövetséget követeljünk tőle, amely azonban 1916ig csak mint jóindulatú semlegesség nyilatkoznék meg.) Ez esetben Németország fényesen elbánhatna Angliával is és az oroszokkal is és a három nagyhatalom France + Deutschland + Ausztria Magyarország megosztozna a világaluralmon, *felosztaná Oroszországot* (Ukrániát, Lengyelországot visszaállítaná) és megosztozna Indián és az összes brit gyarmatokon is. Ez volna finom szép, nagy terv és *nem kivihetetlen*. Mert egészen bizonyos, hogy amint a német ajánlat köztudomásúvá válnék, a francia nép elseperné piszkos szájú demagóg vezetőit Poincaré, Millerand, Delcassé² urakat és egy valóban polgári, derék kormányt és elnököt választana magának.

Ismétlem tehát: A békének első lépése lesz Franciaország és Németország *külön békéje*. Miért? Mert Franciaország be fogja látni, hogy nagy veszteségei és nagy kockázata mellett az ő haszna lesz a háborúból (közös béke esetén) a legkisebb.

Irj. Mit szólnsz ehhez!

Ha be kell rukkolnod, ugye, 16-án kell?

Értesíts mihelyest a minisztérium válaszol.

Az Irén³ ügyében előre tudtam makacskodásodat. Ha azonban érdekeid megkövetelik, nem szabad többé haboznod. Elvégre könnyelműség volna másképp cselekedni, mint ahogy azt én Irén számára előírtam. S ha te könnyelmű leszel, akkor a felelősséget *magad kell, hogy viseljed és pedig úgy Irénnel mint Irén családjával szemben*. Ird meg az éved mérlegét.

Boldog új esztendőt Öregem!

Csókol Józsi

Feladó Brenner József.

Trencsén. Főtér 44.

¹ Violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Poincaré, Raymond (1860–1934), a köztársaság elnöke a világháború idején; Millerand, Étienne Alexandre (1859–1943), polgári politikus, 1920–24 között a köztársaság elnöke; Delcassé, Théophile (1852–1923), külügyminiszter.

³ Valószínű Schneider Irén

BRENER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezsőkém*

1915. I. 17.

Vasárnap

Már jó ideje semmit sem írsz nekem, ez igazán nem szép tőled különösen azért mert jól tudod, hogy mennyire szívesen hordom a sorsodat. Mégis ebből a hallgatásból jót sejtök. Azt sejtöm, hogy bevonulásodat elengedték, nevezetesen, hogy mindmáig nem kaptál behívót, ami egyenlő azzal, hogy nem is kell bevonulni. Ha mégis behívtak már vagy be fognak hívni: védd jól fejedbe a tanácsaimat: szereld föl jól magadat és viselkedj feljebbvalóiddal úgy amint azt én mint tapasztalt katona néked ajánlottam.

Kértelek, hogy küldjél nekem egy mérleget az elmúlt esztendőről. Ismétlem: így —

Mérleg

	Az elmúlt év	A jövő év
	Eredmények	Előirányzat
1.	Sexualitás mérleg	Sex. előirányzat
2.	Erkölcsei eredmények	Erkölcsei előir.
3.	Egészség.mérleg (Betegségek, sport)	Egészség előir. (Sport stb)
4.	Anyagi mérleg	Bevételi előir.
5.	Faji mérleg (A háború által keltett érzések)	Faji iniciatívák (Szándékok a hazáért)
6.	A vallási complex (Nálam ez aktiválódott)	Vallási élet terve (?) (Spiritualis lelki élet)

Azután kérlek, hogy sürgősen értesíts minarról, ami hivatali (patikai) és katonai ügyekben történt veled.

Írj hamarosan, nagyon szeretnék már olvasni tőled úgy hogy csevegésnek illjék be. Úgy mint és csevegök itt veled.

Ami engem illet — azt tudod, hogy új lakásban lakunk. Elég jól volnék, ha

olykor-olykor (mostanában sűrűn) szivattagneok nem kínoznának. Ezeket jól ismered. A különbség az, hogy most sokkal jobban szenvedek. Ezeknek hatása alatt a dosist egészen leszállítottam, (bár *ez sem képes* a rohamoknak elejét venni) Pl. 3 nap előtt a dosis oly kicsiny volt, hogy egész kezdő koromban alkalmaztam csak hasonlót: 0,24P ami = 0,12M. *A normalis maxim. dosis pro die!*

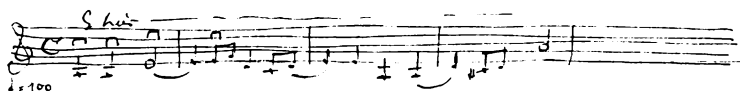
Sokat hegedülök mostanában. Naponta $\frac{1}{2}$ - 1 órát. Bach Szonátákat játsszom. Minden igen jól megy. *Jobban mint valaha!* A futamok oly tiszták mint Kubeliknél²

Ez a futam pl. *Calo* Symphonia Espagnoliejában van, amit bizonyára hallottál. Egyike a modern hegedűirodalom legnehezebb, leghatásosabb kompozícióinak.

Egy ragyogóan elmés 5 tételű hegedűverseny, vagy inkább szimfonikus suite solohegedű + zenekarra

Talán ráismeresz pazar főtémájáról.

Az alábbi futam a *durchführüngen*ban van, ezt gyorsan és forte két vonásra kell játszani, Igen nehéz, de nálam most úgy megy mint a karikacsapás. *Ebből megtélheted*, hogy milyen mosta technikám.

Az ötödik tétel: a Rondo, egyszerűen örületes nehéz szilaj. Ezt még tanulom.

És még egy tervem van: a Goldmark-Concertet fogom betanulni. Hiába, ez a legcsodálatosabban zengő hegedűverseny.

Azután, hogy mit csinálók.

Az utolsó héten folyton felülvizsgáltam. A hegedűkészítő parancsnok S- ezredes, adjutánsa S.százados társaságában. Felülvizsgáltuk az egész kórházi és egyéb *itthonülő* személyzetet, hogy *kiket lehetne* kiküldeni a harctérre. Ezekről azután lista készült. Azt hiszem, hogy igen igazságosan és hazafiasan oldottam meg feladatomat. Aki tanglich – azt annak mondtam. De pl. nem estem abba a túlzásba mint sok katonaorvos, hogy *lázás* tbc-seket tanglichnak³ mondjak. Ebből nincs semmi haszon. Az illetők (az ilyenek) még a kiképzés alatt olyan súlyosan visszaesnek, hogy egy részök soha más részök csak hónapok alatt

gyógyulhat meg. (aza kerülhet vissza a régi kissé lázas állapotba). Van módom ilyen esetet is látni, de sokat.

Pl. a pasi panaszkodik a tüdejére. Az ezredes erre int nekem vizsgáljam meg. Erre jelentem, hogy a betegséget valóban konstátálom, csak *az a kérdés*, hogy van-e vagy volt-e ehhez szükséges hőmérés, ha a folyamat aktiv – akkor lázat fogunk mérni. Az ezredes ilyenkor elrendeli a hőmérést. És ha lázat találunk akkor a pasi segédszolgálatra jön, ha nincs láza hadi szolgálatra. Ez méltányos, helyes, okos és a haza érdekében való. Sokkal inkább minthogy a pasas két hétig köhögve izzadva gyakoroljon, köpködjön soványodjon, s akkor ágyba kerüljön és még segédszolgálatot se teljesíthessen. Holott *így* egy nála egészségesebb embert felszabadított volna, akit azután ki lehetett volna joggal küldeni a lövészárokba. Így tehát ezen a módon 1 embert vesztett a harctér: forszírozott kegyetlen szigorúság miatt. Roppant örültem, amikor láttam, hogy ezredesünk (egyébként szigorú és kemény ember) hasonlóan gondolkodik mint én. —

Irj. Irj. Irj. Sokszor üdvözl és 100 x csókol Józsi

P.S. Új katonaruhám van – minden, téli kabát, cipő, lábszárvédő, csákó stb. – összesen 100 koronába került.

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Kubelik, Jan (1880–1940), cseh hegedűművész. 1900. márciusában Szabadkán is koncertezett, melyről részletesen beszámolt naplójában. Ifj. Brenner József (Csáth Géza): Napló 1900–1902. Szabadka, 2006. 24–26.l.

³ Helyesen tauglich, alkalmas.

81.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Trencsén], 1915.jan.25.

Express ajánlott leveledet megkaptam. Azt gondoltam, hogy behívásodról értesítesz és keresztet vetettem. Hála Istennek nem az volt. Nem is volna helyes, ha téged *most még* beszólítanának. Miért, mert Magyarország nem áll úgy, hogy minden polgári munkát félbe kelljen itt hagyni. Hiszen a beteg katonák ellátása válnék lehetetlenné, ha a patikárosokat (természetesen a

nélkülözhetetleneket) is behívnák. Akkor előbb volna indokolt, hogy az összes állami hivatalok és bíróságok felfüggeszék működésüket – mint a patikák. Magától értetődik, hogy emellett nagyon is szükségesnek tartom, hogy mindenki csak nélkülözhető – valahogy is – *fegyverbe lépjen*. És ez a szempont vezet engem orvosi működésemben is. A napokban sok önkéntes jelentkezőt soroztam és mondhatom, hogy nagy örömem volt mert igen sok jó anyagú ügyes fickó akadt közöttük.

Megható amint rongyos, kiéhezett iparos segédek 17–18 éves fiúk végre is jelentkeznek. A katonaság még most is: a jobb életet a kenyeret, húst jelenti számukra. Szabad időmben most sokat sakkozok és újra ezt is a régi tőkélyre vittem. Egy új csinos sakkot vásároltam és néhány mesteri mattot adtam le. Új tapasztalatom: hogy a csavart cigaretta tisztán Sultán Flórból mindent felülmúl. Ölel 1000x Józsi.

¹ Részben fekete részben pedig violaszínű tintával írt postai levelezőlap. Címzés: Nagyságos Brenner Dezső úrnak Óbecse Szrnick patika.

82.

BRENNER DEZSŐNEK¹

ÉLJEN A HAZA

Kedves Kis Dezsőm!

1915. Jan. 28.

Trencsén

Tegnap reggel írtam neked a mellékelt levelezőlapot, de nem adtam föl, mert ki akartam színezni a rajzokat. És épen amikor készen lettem ezzel a pótmunkámmal jött express leveled, amely mintegy halomra döntötte és megsemmisítette mindazt amit a feldíszített levlapon írtam. Tehát úgy látszik mégis végső szükségben vagyunk; ha így van tudomásul kell vennünk és mindent meg kell tennünk, *ami csak erőnktől tellik*.

Szereld föl magadat tökéletesen, ez szükséges, enélkül nem lehet boldogulni, s ez feljebbvalóidnál is elismerést fog kelteni, látják benned a jóakaratot, hogy anyagilag is külön is mindent oda adsz a hazáért.

Értesíts a fejleményekről, mit tanulsz, mennyire haladtál, most ráérsz írni minden másnap.

Csak egytől félek, hogy rheumád kiújul. Holmi kis fájdalmakat igyekezz legyőzni. Sokszor sikerül ily módon a betegséget hősiezen legyőzni, de ha lázad lesz, vagy daganatod, akkor kötelességed jelentkezni, mert jól tudod, hogy hajlamod van reá, hogy a rheuma a szívedre menjen át. Tehát légy okos, ne hősködj *azzal*, hogy betegen masirozol, mert esetleg javíthatlan bajt okozol, még ha helyes gyógykezelést kapsz igen sokat használsz a hazának, mert kigyógyulva azután számos ellenséget megölhetsz. A szuronyvivásnál ha sor kerül rá főképp a parírozást tanuld. Szerezd be a harctér general-térképét *idejekorán* és 2 delejtűd¹ okvetlen legyen.

Tiszt leszeli ugye?

Milyen remény van, hogy mesterségbeli tudásodat érvényesítheted!?

Ismét lelkedre kötöm gyakran írk nekem. Irénről³ ne mulassz el olykor megemlékezni. Ez a makacs nyakas lány úgy hiszem, ha idejekorán észre nem tér, tönkre teszi jövőjét. –

Már *most* kellene neki megváltoztatni viselkedését vőlegényével szemben.

Inciről írt soraidnak őszintén örültem. A háláról szóló tanításod Olgának⁴ is szőlt. Valóban erre nem lehet eleget tanítani a nőket. Igen csinos kis pofa. Üditő.

Ami a mérget illeti most 0,36–0,38 a napi dose. Elég jól vagyok. Csak tegnapelőtt voltam rosszul ½ órára, ebédnél. Valódi rémes szívcollapsus volt. Szerencsére orvosok közelben és Camphorinjctiot kapék.

Mellékelve küldök egy csavarintás cigarettet.

A sötét szálak: Sultan Flor (100 gm 6,5 kor)

A világos “ : Török pipadohány (100 gm 5 kor)

Apáról is írj és az otthoni dolgokról?

Mit olvasol? Rodin beszélgetései a művészetről⁵ (Franklin 1 korona) igen érdemes szellemdús dialogusok amelyeket figyelmedbe ajánlok. A katonai kürtjelek tanulmányozása is érdemes élvezet. Benne van az *Exersierreglement*-ban, ezt bárkitől kölcsön kaphatod.

Kérlek nézd meg apa Sakkönyvébe (Dafresne) Andersen⁶ és Kieseritzky⁷ által lejátszott Unsterbliche partiet. *Ezt másold le nekem*. A parthie végén ott van jegyezve kurzív betűkkel „*unsterbliche ptie*.” Megtalálod, ha az összes Andersen játszmacat átlapozod, azaz megnézed. Nézd meg: megvan-e a Márki⁹ (vagy más szerző) féle régi szürke sakk-könyvem, ha igen küldd el még ma ide. Ha nincs meg, de Vignél vagy Heumannál¹⁰ kapható (2 újjnyi vastag

könyv, komisz sárgás papíron nyomva) akkor vedd meg nekem, de csak akkor ha 5 kornál nem drágább. Irj. Irj. Ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Iránytű

³ Budánovits Irén, Csáth Géza mostohaanyjának a húga.

⁴ Jónás Olga

⁵ A szobrászművész munkája 1914 első felében jelent meg magyarul. Babits Mihály írt róla ismertetőt a Nyugatban.

⁶ Anderssen, Adolph (1818–1853), német sakkozó, az első nem hivatalos világbajnok.

⁷ Kieseritzky, Lionel (1846–1855), sakkozó. Róla nevezték el a Kiesseritzky–Gambi féle megnyitást.

⁸ Vitathatatlan pont

⁹ Márki István (1842–1885), az első magyar sakk-könyv írója. A sakkjáték tankönyve.

¹⁰ Szabadkai könyv és papírkereskedők. A Fő téren (Szabadság tér), 10, illetve 8 számú házban volt a kereskedésük.

83.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső.

[Trencsén], 1915. II. 1.

Értesültem betegségedről. Sajnos ez a visszaesés előrelátható volt. Mindazáltal ne vedd el a kedvedet és reményedet, akarj: erős és egészséges lenni és meglásd mily örömet fog okozni a katonaélet.

Ha lázad megszűnik, kéredzkedj vissza a csapathoz. Csak ha újra jelentkezik a láz, jelents maródit. Felülvizsgálatodat *ne kérd*, mert hátha épen most fog bajod megjavulni és erőd lesz szolgálni a haza javára: királyért és hazáért!

Csak akkor, ha látod, hogy a rheuma *csakugyan* mindent lehetetlenné tesz akkor szólhatsz felülvizsgálatod iránt.

Irj. Irj.

Ölel 100x Józsi

P.S. Igen sok dolgom van. Sorozunk és rokkantságot állapítunk meg. Nagy fontosságú munka mert ettől függ a katona nyugdíja.

¹ Walker írólapra fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

BRENNER DEZSŐNEK¹

HARCTÉRI JELENLET
KOMARNO 1914. Szept. 12.

Kedves Dezsőm!

Trencsén 1915. II. 9.

Legutolsó leveledből azt látom, hogy az én utolsó levelemet, amelyet Walker-papiroson írtam: *nem kaptad meg*. Azóta bizonyára már a kezeid között van.

Brenner Károlyról² írj. Vajjon miféle család ez? Nem lehetetlen, hogy rokon familia. A Nagyapa sok sok fivérének egyikének leszármazottja: Emlékszel: Ferdinánd,³ Benus,⁴ Adolf stb stb. Amiket apának szokott mesélni. Kérdezd ki apát erre vonatkozólag.

Nyugtalan vagyok, hogy állandóan lázas vagy. Kövess el mindent, hogy lázad leszálljon. Feküdj nyugodtan, végy keresztkötéseket, ha az orvos megengedi. Most már igazán aggódom.

Napirendedet érdeklől olvastam.

Ami engem illet – úgy élek mint már írtam. –

Mellékelek neked épülésedre egy kivágott *Krokvis* (olv: betűszerint) amelyen jól mulattam. Ime milyen izléstelenek az emberek. Gyóni,⁵ aki el engedi küldeni – sőt elküldi – a B.H.nak és Henrik,⁶ aki ilyesmit kiad. *Kolosszális izléstelenség*.

Mit szólsz Kern A. operai carrierjéhez. Bár az alak nem szimpatikus mégis sokat várok tőle, mert *ujságíró*. Örülök, hogy buta nagyfejűek után mégis „*egy ember mi közülünk*” jutott oda. Meglásd, hogy Weiner, Bartók hamarosan remek dolgokat fognak írni.

Ezenkívül arról írok most itt neked, hogy *egy kötet* kiadását tervezem. Ezzel lezárnam a háború előtti irodalmi munkásságomat. *Egyiptomi József* volna a címe. És benne volna 15 igen jó, újabb novellám.

Tervezem, hogy a B. Hírlaphoz gravitálok, Kern elment, amelynek tekintélye most újra felment.

Tervezem, hogy a P. Lloydhoz próbálkozom, szegény Behr bácsi † mint tudod, hátha sikerül minden 2. – 3. eszémet értékesíteni.

Lacit⁸ kérd meg, hogy ha Sakkönyvem megkerült küldje el, ha nem – írja ki a Dufresne-könyvből az *Unsterbliche Partiet*.

Ölel sokszor Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Dr. Brenner József apai nagybátyja, annyit lehet róla tudni, hogy 1880 körül Szabadkán is járt.

³ Hofbauer Benyamin (1845–?), idősebb Brenner József anyai nagybátyja, hadnagy, fiatalon hunyt el.

⁴ Hofbauer Adolf (1839–?), idősebb Brenner József anyai nagybátyja gyógyszerész.

⁵ Gyóni Géza (1884–1917), 1910-től a világháború kitöréséig a Bácskai Hírlap szerkesztője volt.

⁶ Qasimodo Braun Henrik

⁷ A novelláskötet szinopszisa hagyatékában fennmaradt, de a kötet nem jelent meg.

⁸ Brenner László

85.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső Öcskösöm!

[Trencsén], 1915. Febr. 10.

Mai születésnapodon különös határozottsággal és hangossággal kiáltok fel:

Isten éltessen soká!

Remélem az Úr meghallgatja kívánságomat és rövid idő alatt visszaadja egészségedet és lelki nyugalmat amire igazán rászolgáltál

Ha élünk mához egy évre – 1916 Febr 10én együtt leszünk. Ugye öregem.

A szép könyvet sokszor köszönöm. Azt hiszem alkalmam lesz hamarosan revancheirozni.

Olga² nevében is mégegyszer öregem: jó egészséget és boldog meglegedettséget kívánok neked.

Öllelek 100 x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Trencsén 1915. II. 17.

Kedves Öregem. Levelednek, amelyet Szabadkáról írtál, búcsut mondva egy időre ennek a nem rokonszenves városnak – igen megörültem. Mondhatom, hogy sürgönyöd volt számomra a legörvendetesebb születésnap ajándék. Te azonban még nem elégedtél meg ezzel, hanem tetézted egy nagyszerű és igen kedves könyvvel. Még egyszer köszönöm neked. Igen sok érdekes és régi ízű parthie van ebben a sakkönyvben, amikben meghatottan szemlélhetjük és élvezhetjük a 40-es és 60-as évek sakkművészetét, de nemcsak ezt hanem egész gondolkodását, becsületes ravaszságát, jószívűségét, egész egyéniségét. Mert ez nyilatkozik meg minden Sakkparthieban. Az egész egyén minden jó és rossz tulajdonságával együtt. Igen ajánlom neked, foglalkozz a sakkal alaposan. Királyi játék ez valóban és illik az előkelő lelkű Bólesz emberhez. Végy egy szép sakkot és egy magyar sakkönyvet.

Sok igen élvezetese előre várt órát okozhatsz így magadnak. Pl. Reggel megmosdani és míg a tea elkészül egy szép mesteri sakkpartiet átnézni – ez most mindennapi nagy élvezetem. Azután kezdeni fogunk pár hét múlva 4 levelezési játszmat. Minden levelünkben új lépést kell tenni és 2-3 hó alatt lejátszódik mind a 4 parthie. (NB. Tanácsot kérhetsz másoktól is a huzásokra vonatkozólag)

Három napja sorozunk. Hatalmas tömegű új katonát állítottunk Őfelsége zászlai alá. Nem aggódom a HAZA sorsa felől. Győzni fogunk. De csak maximális erőfeszítéssel.

Irj. Irj. Irj. Ölel 1000x Józsi

Feleségem üdvözl és gyógyulást kíván.

P.S. Állapotodról, lázadról, írd pontos adatokat. Remélem ismét javulásról tudósítasz.

Ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gyógyszerész úrnak Óbecse Szemick patika

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

Trencsén

1915. II. 25.

Mi dolog ez, hogy nem írsz? Igazán nem szép tőled. Vagy nem kaptad meg legutóbbi cifra leveletem. Mondhatom, nagy kár volna, mert remekül volt arrangeirozva.

A tavasz különösen jól hat reám. A régi tavaszok emlékei, amelyek a levegőben zengenek! ... (Hiszen tudod.)

Igen, legutóbbi levelemben a sakkról írtam, és ajánlottam neked e szép játékkal való behatóbb foglalkozást. Ezenkívül ajánlom „Ronda tanár úr” c. könyv elolvasását, amelyen igen sokat nevezhetsz. Fényes, bravúros regény. Jelenleg Kanttal foglalkozom, akinek Breviariumát a Franklin magyarul 1.60Kért adta ki. (Ha *Rondát* olvasni óhajtod szívesen elküldöm.)

Ajánlom továbbá a csavart cigarette élvezését S. Flor dohányból. Ha már áttértél erre, s értesítesz erről, akkor küldök neked 5-6 könyvecske 360 lapnyi cigarettapapírost amelynek széle gummizva van, úgy hogy a ragasztás tökélye révén a legszebb és legművészebb csavart cigarettek készítését teszi lehetővé. Megjegyzem, hogy csavart cigarettához csak elefántcsontszipka (1-2 korona) vagy papírszipka használható (3-4 fillér). Előbbi naponta tisztítandó. Utóbiból naponta új, tiszta példány veendő használatra. Mindezt azért írom le, mert ennek a dohányzási módszernek köszönhetem az eddigi legnagyobb *nicotinos élvezet*.

Vajjon miért nem jó most kedved, hosszabb, részletesebb levelek írására. (Ezt a kérdésemet ne hagyd válasz nélkül.) Vajjon a *nemi élet*, a patika munka vagy egyéb passiók tartanak vissza. Vagy csak kedvetlenség és lustaság. Igen helyeselném, ha a mostani időt okosan felhasználnád és a helyi lapba naponta írnál valamit.

Megkaptad-e leveletem (egy másikat) a Gyóni² féle nagylelkűséget dicsőítő krokival. Ezt Szolár Ferenc³ írta, egy pesti fasori tanár, aki úgy látszik Gyóni legnagyobb és legbutább bámulója.

Ami engem illet felülvizsgálatra való behívásomat minden nap várom és lehet hogy pár nap múlva már Pestről írok neked. Mindazáltal írok neked még ma. A levelet utánam küldik és az is lehet, hogy csak 1-2 hét múlva kell Pestre utaznom.

Ölel csókol 1000x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Gyóni Géza

³ Gyóni Ferenc; családi neve Szolár (1882–1963), irodalomtörténész. Sajtó alá rendezte sógorának, Gyóni Gézának a műveit.

88.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves és tisztelt barátom!

[Trencsén], 1915. Március 9én

Este 8h 52'32"

Szerencsésnek érzem magamat, hogy most, ma este végre írhatok neked. Ez alkalommal két leveledre fogok felelni, amelyek közül az egyik febr 22én, a másik e hó 1én kelt.

Tehát újra otthon vagy, a munkában, Óbecsén. (Mert hiszen ez a te igazi otthonod jelenleg.) Azt hiszem, hogy meg tudod becsülni jelenlegi jó helyzetedet. Ehhez ugyanis el kelle képzelned, hogy esetleg mi mindenen mehattél volna keresztül. Egy rosszindulatú parancsnok, lázasan masírozások, ázás fázás, kiutazás a harctérre, hazaérkezés 5-6 hét múlva, súlyos kiújult polyarthritissel azzal sokizületi gyulladással és egy már tisztán hallható systolikus zörejrel (az első szívhang elváltozásával) amely hasonló esetekben sohase marad el és jelzi, hogy az izületi infectio ráterjedt a *rokon* savós hártyára, a szívhártyára is, és ott is gyulladást, majd pedig zsugorodást hozott létre, ami egyenlő azzal az állapottal, hogy a szépen klappoló, jól záró billentyű egész életre *el van rontva* és ezentúl csak elégtelenül fog funkcionálni. (Kéthegeyű szívbillentyű elégtelensége = vitium cordis-insufficiencia valonae bicuspidalis – Édesanyánknak is ez volt a baja.)

Mondom mindezt az eshetőséget jól el kell képzelned, súlyosbítva azzal az állandó erkülsi inzultus-sorozattal, amellyel a simulánsnak tartott beteg katonának el kell viselnie, – és akkor igen elégedett leszel. Micsoda szabadság a te relativ lekötöttséged szemben azzal a nehéz állapottal, amikor az embernek minden pillanata fölött más rendelkezik, amikor egyetlen egy nyugodt perced nincs amire biztosan számíthatsz, s amikor naponta enned kell az epédet csak azért mert azt *kell* tapasztalnod hogy nehéz és komoly helyzetedet a felebbvaló

nagyképűsége, komisszága, és az a tudatlanságból eredő hite, hogy az igazi hadi életben a legénységet kinozni és gyötörni kell – még inkább súlyosbítja.

Nem minden parancsnok ilyen, de sajnos oly sok akad ebből a fajtából (félműveltember, akinek sohase volt se tekintélye, se hatalma, se esze, most *tehát*: visszaél vele, kihasználja, sértegeti és megalázza azokat, akik a polgári életben többet tudnak és többet számítanak mint ő!) hogy mint valószínű eshetőséget számba kell venni minden katonának és tudnia kell, hogy nem az ellenség golyója és a nélkülözések, az éhség és az álom hiánya a háború legnagyobb szenvedése, hanem a félművelt nem arra való feljebbvaló.

Ép ezen gondolkodtam én ma. Most ezután ismerni fogjuk az élet igazi értéktáblázatait. Nehéz kereset, fáradságos munka az ambíciók nemteljesülése, vidékre való kerülés, csalódások, anyagi erkölcsi és szexuális téren, mindezek gyermekes csekélységek és könnyen elviselhetők, ha az ember arra gondol, hogy a háború szenvedései milyenek!? Rosszul vagy, fáj a fejed – gondolj arra, hogy parancsot kaptál, hogy sárban hasoncsúszva, golyózáporban kémleld ki az ellenséges állásokat. Nem kapod meg a nőt aki vágysz, gondolj arra, hogy a háborúból sohase fognál hazatérni. Panaszod van anyagi állapotodra – gondolj rá vajjon nem adná-e oda előre roéve munkád jövedelmét, ha arról volna szó, hogy a kiütéses typhust kikerüld. (NB. Nagyon vigyázz. A szobádban legyen naponta a lavoírban friss szublimát oldat. Csak szipkával cigarettáz. Papírszipka à 4 fill a legjobb. – (Nehogy a kezddel bacillust vigy szájadhoz a csutak által.) Étkezés előtt gondosan kezet mosni. Mindig gondolni rá, hogy „a kezem *milyen* tisztának tekinthető jelen pillanatban!!”) Páratlan és hasonlíthatatlan az az elégedettség, amire a háború tanítja az embert. És ezt nem szabad szégyellni, sőt *élni* kell vele. Carrier, sikerek, jövő milyen csekélységek ezek, ha az ember viszonyba állítja azokkal a rémes szenvedésekkel, amiket nem kiválasztott peches egyéneknek, hanem az ember millióinak. Kb. 30.000.000 embernek el kell most szenvedniök; ez megfelel az európai fegyverfogható férfiak 1/3ának. Te a 2/3ba tartozol akit a természet kegyelmes szeszélye e csoportba helyezett. Gondolj rá minden nap, és adj hálát az Úrnak.

2.) Nagymamánál² tett látogatásodnak nagyon örültünk. A leírásod oly kedves és teljes volt, hogy valósággal felkiáltottunk Olgával:³ Szegény, drága kis Nagymama. Küldtünk neki egy szép nagy csomagot, tele finom narancssal, válogatott cukrokkal, teasüteménnyel és az egész finoman agyusztálva selyempapirosba csomagolva. Hozzá még egy levelet is mellékelünk amelyben ígértük neki, hogy nyáron Előpatakra hozzuk. Majd úgy lesz, hogy velünk jön a fürdőre jun rén ha Isten megengedi, hogy akkorra Béke legyen, azután te is eljössz jul 1-re és jul. végén azután te hazaviszed szegény öreget. (T.i. az

augustus ott már meglehetősen hűhöv. – Augusztusra jó lenne neki még majd pár hét Palics.)

3.) Ha a húgycsőből csak reggel jó 1 csepp genny, ez még nem jelenti, hogy a tripli kiújult. Folytatni kell a helmitolt azaz inkább az urotropint, a sok vízivást és semmi más nem szükséges. Gyógyult tripli után még évek múlva is lehet

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett. Töredék.

² Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

³ Jónás Olga

89.

BRENNER DEZSŐNEK^s

Trencsén

1915. III. 31.

Kedves Dezső öcskösöm. Két hét előtt írt leveledre már 1-2 nap múlva a megérkezése után válaszolni akartam, amikor eszembe jutott, hogy tekintettel egyrészt a mostani orvoshiányra másrészt arra, hogy minél többet tud valaki annál nagyobb kilátása van a boldogulásra, hogy írok neked egy kis orvosi compediumot az összes fontosabb betegségek fölemlítésével, amelyben könnyen megtalálhatod a gyógyítást, a baj okát, mibenlétét és diagnosist. Úgy hogy ha bizonyos tüneteket hallasz az én kis könyvemből pár perc alatt megcsinálhasd a biztos diagnosist és egy egészséges gyógyítási tervet, recipével együtt. Dictum factum azóta minden szabad hivatali időmben ezen a compediumon dolgozom. Naponta mondtam: ma kész lesz és akkor levéllel elküldöm. De máig sincs kész. És minthogy nem akarom sietve befejezni inkább írok, és a küldését legközelebbi levellem idejére halasztom.

NB. A könyvben benne lesz *használatának a módja* és minden általános *gyakorlati szempont* és tanács ami kell hozzá, hogy annak átolvasása (3-4x figyelmes átolvasása után) gyakorlott 10 éves orvosnak a tudásával és *látásával* rendelkezze.

Egyelőre erről nem beszélek többet. De azt jelzem, hogy ne szólj róla senkinek ezt csak neked írtam és isten őrizzen, hogy a patikárosok közkinccse legyen. Akkor elmehetnénk mi orvosok fát vágni.

Tehát áttérek leveledre. Az újabb háborús fejleményeket érdekesen írod le, de az ítékezésben tévedsz. A praktikák amelyeknek némi undorral vagy tanúja, tulajdonkép érted és miattad történnek. Ajánlom, hogy – de hiszen

nem kell tanácsot adni. Légy okos Domonkos. Ha az ember akarni tud – akkor győznie kell. Én a te helyedben mindenkor és minden lehető alkalommal a *győzelemre* törnék. Sportból, passióból és hiúságból. Egyébként írj mi ujság e téren?

Több patikárussal beszéltem a napokban. Mind azt mondja, hogy a segédi állásoknál most könnyű 5-600 kort és teljes ellátást kapni. Gondold meg Dezső. Sohase lesz alkalmad 2000-2500 koronát rövid idő alatt félretenni (s ebből már lehet patikabérlet!!) mint most. Ha tehát úgy gondolkozol te is, adj fel a P.H.-ba egy apró hirdetést vagy *Az Estben* vagy mindkettőbe.

Okleveles Gyógyszerészsegéd, hadmentes provizori állást keres. Ajánlatok munkamennyiség és viszonyok, fizetés pontos megjelölésével. Decsy *gyógyszertár Szabadka Halasi út küldendő*ok.

Azután válogathatsz az ajánlatok között. Jenő bácsinak írsz, hogy küldje el neked az ajánlatokat *Óbecsére* Persze ehhez kell neki küldeni 4-10 db. felbélyegzett nagy borítékot megcímezve és azután felmondás nélkül elmész oly módon, hogy Szabadkáról sürgönyt küldesz, persze akkor ha már minden rendben van.

Brenner Óbecse be kell vonulnod – Azonnal jöjj Apád.

Elvégre ha valaki erre azt mondja, hogy nem szép – akkor viszont azt lehet felelni, hogy nem szép Szmiktől, hogy most amikor a segéd ára 500 kor elfogadja tőled 200 korért a szolgálatot. Ő gazdag ember. *Neked pedig nem szabad elszalasztani az alkalmat.*

Igazam van! Irj. Ne légy lusta. Új világ, új emberek. Persze a legjobb barátságban válj el tőlük és ha lehet ígértesd meg, hogy ha akarsz újra odamehetsz.

Valószínű; hogy nemsokára egy hangversenyen fellépek és katonazenekar kísérettel játszom el Edw. Lalo Spanyol symphoniáját.

Sakkot minél hamarább kezdjük. Nincs még sakkod?

Ha küldhetsz küldj nekem 5g = 5x1g Pantopont (Carta caeratában) saját árban. Tedd be a pénzt a princinek és én megküldöm neked. Megjegyzem, hogy az itteni patikos 1.50 korért adja gm-ját nekem. Ha tehát te ennél drágábban kapnád, akkor *ne* küldd.

Irj. Irj. Ölel Józsi

Gyakrabban írj.

¹ Fekete tintával írt levél. Az új bekezdések piros iniciáléval. A boríték elveszett.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

Trencsén

IV. 10. 1915.

Mellékelve küldöm a kis könyvet. Neked írtam, de még akarom tökéletesíteni. Ezért kérek írd le. De szóról szóra így mint van. És úgy ahogy van. Ami piros téntával van – pirossal legyen írva ott ahol én jegyeztem le. Természetesen ismétlen másnak ne add. Magad élvezd és értékesítsd. Ez a könyv ha figyelmesen áttanulmányozod és *ha egyszer leírod* (ez igen jó lesz az átértés miatt is) teljesen művelt *orvossá* tesz téged. Különben fogod értem a *Medicát* mint ezer és ezer más orvos, aki nem is álmodik hasonló összefoglaló teljes látásról.

Figyelmeztetek, hogy az *Aranyszabályok* (A Tartalom jegyzék) 26 pontját a másolatban hagyd ki. Azaz ennek csak első két sorát írd be, a többi nőmnek kellemetlen volna. Pedig a másolattal az ő tanítását is óhajtom eszközölni.

Ebből a könyvecskéből előadásokat tarthatsz, imponálhatsz főnököket elkápráztathatsz és pénzt kereshetsz. Ezenkívül a tudás révén amit nyújt képes leszel orvosi műveket érdekléssel olvasni, feltéve ha szerzel egy orvosi szótárt. Ez azonban későbbi dolog.

Ajánlom, hogy még ma fogj a másoláshoz és 2-3 hó alatt elkészülsz vele.

Igyekezz rövid idő alatt tájékozódni a könyvben, hogy tudd minden betegségről, hogy *hol van*.

Az új állás kérdésével, *hogy vagy?* Ismétlen az egyetlen mód, amikor a patikabérletre szükséges összeg $\frac{2}{3}$ – $\frac{3}{4}$ részét elég rövid idő alatt megkeresheted. De csak hirdetés után válassz helyet. Enélkül semmi szín alatt. Ki kell használnod azt, hogy *most* hozzád jönnek a tulajdonosok. Erre az előnyre csak *most* van alkalom nem szabad tehát feladni azt.

Kell-e JK? Írd meg. Ne hagy el soha hosszabb időre mint 21 napra!!

Írd meg mi van a szász orvossal? Nem vagy okos, ha az új nőt és a réggebit is nem veszed tetteleg munkába. Csók, ölelés, megfogás, bátran, azzal a gondolattal, hogy mi bajod se eshetik még ha nem is sikerülne a dolog teljesen — ez illik fiatal emberhez. Nem pedig aggódni és félénknek lenni. Bátorság! Mindenfelé belenyúlni a nők ingébe és hónaljába és seggébe. *Vájkálni!* Ez az amit ajánlok!! Ne képzeld azt, hogy házasodni kell azután, vagy veszély fenyeget. Nem kell. „Nincs szándékomban nőszülni! Bocsnat, tévedés!”

Neked meg kell nősülnöd. Háború után fogok neked keresni egy szép gazdag pesti lányt. Lehetőleg olyat akinek még csinos nővérei is vannak, hogy ha összejövünk, sok pina legyen a láthatáron (ez izgatja az asszonyokat) és ezt azután elveszed. Ha már én szegény lányt vettem el, végy el te legalább gazdagot. Ebből az ábrándomból nem engedek. Nagyon fájna, ha ezt nem követnéd. Benned akarom helyrehozni a magam *relativ* hibáját. Ne hidd, hogy szerelemből kell nősülni. A nő legyen jó pajtás. Ha szerelemből veszed el, akkor is azzá lesz 1-2 év alatt. Az igazi nagy izgalmakat a pénzzel jobban meg lehet szerezni, mint bármikép. Erre gondolj. *Ha gazdag nőt veszel, megvettél magadñak minden szép nőt.* Mert módod lesz reá!

Boldog férfi. Ügyesen kormányozd az életed és ezerszer gondold meg és tanácskozd meg velem, mielőtt tennél valamit.

Írj nekem, de úgy hogy Olga² is olvashassa. A nőügyeidről írhat Szomorysan, erről az utolsó pontról pedig burkoltan. „JK=PQ”

Ölel Józsi

Jelezd, hogy megkaptad a könyvet.

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

91.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Kis Dezsőm!

[Budapest], 1915. V. 6.

Meghatott és elszomorított a leveled nagymamáról.² Végtelenül fáj nekem, hogy így kell nézmem nagymama haldoklását és nem segíthetek rajta. Ha most nem lenne háború Előpatakra vinném és taplra állítanám hat hét alatt. — Egy okkal több, hogy sürgessem felülvizsgálatomat.

V₂ – V.₆ig gyakorlaton voltam Érden. Oly rémesen kimerített és beteggét, hogy semmi kétség 2 heti háborús élet halálatom okozná. A kocsizás folytonos hányigerral járt. Krystir után 4 napi székrekedés mellett tele voltak a beileim. Fájtak. Emellett folyton ide oda rángattak minden érthető ok és cél nélkül.

Igen nehéz kínos napok voltak. A dosissal rohamosan fel kellett mennem. Ma ágyban fekszem: az adag újra csak felényi. Emellett elköltöttem 50 koronát amit a hadsereg sohase fog nekem megtéríteni.

De azért ne félts. Hiszen, ha csak egy szemernyi tudása lesz a megfigyelő orvosnak — az új felülvizsgálat be fogja bizonyítani *helyi szolgálatra* való jogosultságomat.

Irj a nagymamának most gyakran és ha teheted: küldj valamit, bármit, *főleg csemegét* amit az ő gyenge gyomra megemészthet. Mi is ma adunk fel egy ilyen csomagot. /Jól válaszd meg amit küldesz: finom teasüteményt, bonbont, esetleg ánizs-likőrt vagy malaga vagy tokaji bort.

Ezt el ne mulaszd.

Ha azután sikerül Előpatakra jutnom, akkor lemegyünk Olgával³ nagymamáért és elvisszük oda. Akkor meghálálom neki, mind azt a sok sok drága jóságot, amit mind a hármunkkal cselekedett.

Mit csinál a *Pici*?

Irj róla!

Mi még Gyuláéknál⁴ lakunk és elég jól érezzük náluk magunkat. Csak a gyerekek agyafurt rosszaságai hoznak ki a sodromból nem egyszer. Egyelőre semmi utazásról nem írhatok mert az érdi lövész gyakorlatok utazási eseményeket nem szolgáltatottak kivéve azt, hogy kiesett a löccszeg és ½ óráig *kerestük még ráakadtunk*.

Bikali⁵ egész nap ivott.

Ölel csókol

Józsi

¹ Noteszlapokra violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia.

³ Jónás Olga

⁴ Jónás Gyula (1883–?), Jónás Olga bátyja.

⁵ Biklai József, Csáth Géza tisztiszolgája.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezsőm!*

Budapest

1915.V.23.

Mai névnapod alkalmából fogadd úgy a magam, mint Olga' legjobb kívánságait.

Isten éltesen téged soká!

Engedje, hogy régi betegséged többé ki ne újuljon.

De engedje egyszersmint, hogy amint eddig – úgy ezután se ismerd meg közeli a háború borzalmait.

Ölelnek és csókolnak Józsi és Olga

P.S. Én *most* kerülök Korányihoz rövid elvonási azaz csökkentési kurára és felülvizsgálatra. Egyelőre írk ide nekünk ahol még most lakunk: József kú. 30.I.4.

/Nelson papier/

Flaubert

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹

Budapest 1915.V.26.

Cim József körút 30.I.4.

Kedves Dezsőm! Ime újabb levelet írok neked. Nagy örömem van s ezt szeretném veled tudatni. Egy igen finom hegedűt vettem. Mestere: Tomasov Ferenczy Károly,² a korán elhunyt magyar mester. Igen finom hangú, vörös szép hegedű. A Farkas J.³ Zach⁴ féle hegedűjére emlékeztet. Ugyanazon kereskedőtől még egy igen és kitűnő szép vonót is vásároltam. Régi hegedűmet is beadtam az üzletbe. Ha azonban az tetszik neked, vagy szeretnéd bírni, akkor 30 koronáért 10 napon belül visszaadja nekem a hegedűt a kereskedő. Én nem tudom, milyen a te hegedűd és van-e olyan hangja mint az én volt hegedűmnek. Ez ugyanis, ha üzleti értéke most, igen kicsiny is, mint jól

kijátszott, vékony nyakú és jó menzurájú hegedű alkalmas lehet neked. Kérlek írj e felől sürgősen. Esetleg küldd el nekem a hegedűdet zakk und pakk vonóval együtt és én vagy kicserélem az én hegedűmmel ha akarod /azt hiszem játszál ezen a hegedűn legutóbb mikor T.ben voltál!// vagy küldd a tokot üresen és akkor 30 korért megveszem neked a hegedűt (Sajnáltnám ugyanis, hogy ezt a hangszert a kereskedő olcsón elkótyavetyélje.) és elküldöm nyomban. Írd ezt meg: vajjon neked még az a hegedűd van-e meg, amelyet a Gaál⁵ hagyatékából vett apa?? Megjegyzem a kereskedő bevallja, hogy ő a hegedűt amit tőlem 30 korért vett át: 60 koronán alól nem adná.

Az én új hegedűm remek. Erős hangú. Szinte hallom, hogy milyen *édes és erős* hangja lesz 1-2 év múlva. Megjegyzem, hogy mielőtt vételre határoztam magam: írtam Gábos Nellynek⁶ megkérdeve mi van boldogult férje remek hangszereivel hol vannak eladók-e? Ez a gonosz nő azonban nem felelt. Úgy látszik dühösíti, hogy valaki fel meri tételezni, hogy ő pénzre is rászorulhat. Ha ő hajlandó lett volna eladni akár a Zach hegedűt (a vöröset) akár a Leep félélt szívesen adtam volna azaz kiizadtam volna 600-800 koronát. Mindig előttem van szegény sáppadt afekta, nyavalyás, epebajos agyonparfümözött *Farkas Józsi* amint mondja:

– „Ez Lép féle hegedű. És ez egy Vilion vonó. Ezért 800 forintot adtam. Ez a vonó pedig 65 forint volt!”

Árva feje! Nem tudott hegedűlni, de affektált és tetszelgett magának a magas ízlésű amateur szerepében. Úgy látszik olya sikerrel szuggerálta nejét is, hogy az /mint valami nagy hegedűs hagyatékát/ féltve őrizi a hegedűket, amelyek azonban nem hangjokkal hanem külsejükkel okoztak férjének örömet.

Nézegette őket. Parfümözte, törölgette selyem zsebkendővel a nyakukat és felcsavarta és lecsavarta a vonók szőrét. Így élt. Hazament. Rumot hozott apja boltjából. Megverte a mostohafiát⁷ azután leeresztették a sárga selyem függönyöket és a rapos molett énekesnővel seggnyalást vagy dörgölést végeztek.

Micsoda élet. Egyszer meg kell ezt írnom!

Ölel Józsi

Ha akarsz valamit: még ma add postára

1.) vagy a tokot

2.) vagy a “ és a hegedűt

Hegedű ára volt 150 kor

és még rá a régi hegedű.

¹ Viola színű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Ferenczy Tomaszovsky Karl (1863–?), hangszerkészítő.

³ Farkas József szabadkai mérnök.

⁴ Zach, Thomas (1812–1892), hegedűkészítő 1863–1864 között Szabadkán élt és dolgozott.

⁵ Gaál Ferenc (1860–1906), zeneszerző, a szabadkai zeneiskola igazgatója.

⁶ Gábos Nelly (1870–1940), énekesnő, a budapesti Operaház tagja, később a szabadkai zeneiskola tanárnője.

⁷ Farkas Béla (1894–1941), festőművész. A két világháború között Brenner Dezső újvidéki baráti köréhez tartozott.

94.

BRENNER DEZSŐNEK¹

K.K.D-m!

[Budapest, 1915. június 2.]

Kérlek írd meg nekem, hogy elküldted-e Modianonak az 1.80 kort. Én úgy emlékszem, hogy te ezt már jelentetted nekem. De Modianóék küldtek felszólítást ujabban, hogy fizessek. S miután én még a jövőben /ha élek!/ sokszor akarok tőlük papírt /Agát/ hozatni, tehát nem hagyhatom a dolgot tisztázatlanul. Azután *kérlek*, hogy intézd az ügyeidet úgy, hogy 15éig, leghelyesebb ha *15én*, egy summában realizáld az ügyet, mert míg a mult hoban 700 kor bevétel volt, a juniusra alig várható több mint 3-400 kor (a tieddel együtt). —

Említett arcképes leveledet megkaptuk. /Ajánlott levél volt, Gyuláékhoz ment/ Hát te megkaptad-e hegedűről szóló levelemet? —

Miért nem írsz erre vonatkozólag??

Jelenleg novellába kezdtem, címe: Heller Farkas élete³ /szól Farkas Józsiáról/

Ölel 100 x J.

¹ Violaszínű tintával írt postai levelezőlap. Címzés: N. Brenner D úr *Óbecse* Szmick f patika

² Jónás Gyula

³ Nem ismerjük ezt a novelláját, lásd az előző levél vonatkozó jegyzetét.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső öcsém!*

Budapest

1915. VI. 9.

Szerda. Este VII.

Nagyon csodálkozom, hogy nem írsz nekem. Ez nem szép tőled. Több kérdést intéztem hozzád. Ezenkívül jól tudod, hogy szeretem ha tudósítasz sorsodról. Végre itt volna az ideje, hogy komolyan elkezdjük a sakkparthiet.

Ma jöttem ki a Korányi Klinikáról, ahol 4 napig volam „bajom megállapítása miatt”. A diagnosis ez. „M-izmus. Állítólag napi 1 gm-ot használ. A klinikán napi 0,45 g-al nem volt kielégítve” Bízom benne, hogy sikerül elérnem 2--3 hónapi szabadságot, akkor azután szívesen szolgállok. Így nem tudok. Le kell mennem 0,08 gra, akkor 2-3 hónapig tudok dolgozni. De csak akkor.

Gyulát² 2 hónapra szabadságotkák. A derék fiú tbcje épen most újult ki. Ez a szerencséje és szerencsétlensége. Megfigyelték. Abban az időben is állandóan 37.6 – 38.4°C volt a láza. Most képzeld el. Egy ilyen súlyos tbc-s, amilyennek a mondott hőmérsék mellett kell lenni: kap 2 hónapot. Amikor orvosilag egészen biztos, hogy legjobb esetben is 4-6 év múlva lehet helyi szolgálatra képes!

Kedves öregem, neked valószínűen még ősz előtt kell majd menni egy új sorozásra vagy bemutatásra. Ha ennek hírért veszed, látogass meg, mert ha egyszer katona leszel: ki tudja mikor látjuk egymást. *Ezt a leghatározottabban óhajtom.*

Azután tudósíts, hogy vagy megelégedve a hegedűddel. Szívesen viselem, hogy e téren fejlődj, ami csak akkor lehet, ha a jó hegedű kedvet csinál a játékhoz. Ajánlom hozasd meg Sitt³ mindennapi gyakorlatait. Ed.Pet.3122. Ára 2,06 K. Könnyűek és mégis igen hasznosak. Persze Bach legyen a mindennapi kenyered. Mostanában megvásároltam amit már régen gymnazista koromban kellett volna Wieniavszky⁴ D-moll (II) hegedűversenyét és Seherzo Tarantelláját. Ebben az utóbbiban /amelyet Pécsi Károlytól hallottunk nálunk/ van ez a nálunk azaz kettőnk közt szállóigévé lett frázis:

Most szabad időmben ezt a két darabot fogom betanulni. Ajánlom, hogy te is tüssz magad elé állandóan ilyen zenei programokat. Minden két hétben egy szonátát vagy előadási darabot betanulni! Csak rendelni kell kottát közvetlenül a Harmoniától lelvapon vagy még okosabban Klöknetől /„József körút 3 vagy 5”/ megemlítve, hogy mint zenei író 10% levonásra számíthat,

s mindjárt ezzel a levonással küldd el az összeget is neki utalványon, de a postadíj hozzáadásával. Ne légy lusta öregem. Meglásd: vacsora utánjaid értékesebbek lesznek.

Nőügyeidről írk. Igaz ugyan, hogy nyár van s ilyenkor legalább én – épugy mint atya – csökkentem propagatív tevékenységemet: valószínűen tehát te is. Mégis ujság bizonyára van. Valami jófajta gazdag úri lányt környékezz meg. /NB. Mindenkinek azt kell mondanod, hogy a hadseregtől fel vagy mentve azaz princid kikért./ Ezzel kezdj csók viszonyt. Most – vékony battiszt ruhákban a lányok könnyebben kezelhetők.

Szürke felöltöd és kalapod és szipkád milyen sikert arat?

Ne feledd el, amit mondtam. Neked gazdagon kell nőülnöd. S azért kapsz csinos lányt is. Műveltet okosat. Ha vidéken – ott – nincs kedvedre való, itt akad dögével. Pl. a jelenlegi háznak, ahol most lakunk tulajdonosnője két szép szőke buja, elegáns lányt bír, akikkel mindenikkel 160.000 kor hozományt fizet ki s ugyancsak mindkettőre 300.000 kor örökség vár. A mama maga szintén gusztusos fehér húsú fess nő. Ezeket a dolgokat tartsd eszedbe. S mielőtt házasság irányában egy jogilag valamit is jelentő lépést teszel /a flirt nem az/ okvetlen előbb jelentsd be nekem. 1000xcsók Józsi

P.S. Ha csak lehet 16ig küldd meg a 100 kort mert anyagi zavarokba jutok e hóban.

¹ Viola színű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Schusztter Gyula

³ Sitt, Hans cseh születésű német hegedűpedagógus.

⁴ Wieniawski, Henryk (1835–1880), lengyel zeneszerző, hegedűvirtuóz.

BRENNER DEZSŐNEK¹

1 sz. levél. Olga üdvözlő

Kedves Dezső Öcskösöm!

1915.VI.15.

Elhagytad azt a jó régi szokásodat, hogy mindenkor levelemnek tekintetbe vételével intézed a válaszolást. Kérlek térj vissza ehhez és akkor kikerülsz az ismételt kérdezősködéseket. Mától kezdve újra számozzuk leveleinket. És pedig az enyéme a páratlan, a tied a páros számok. (Az én 1. levelemre jön a te 2.sz. leveled. Erre megy az én 3. sz. levelem. Esetleg te két levelemre az 5 és 7re felelsz egy levélben amelynek a jelzése: „6–8sz. levél”). Azután igen fontos, hogy az összes pontokra válaszolj.

Az én irt leveledet csak pár napra az utána jóval később küldött levél megérkezése után kaptam meg.

Tehát a hegedűd mellett megmaradsz! Helyes.

(a) de megkezdted-e már a gyakorlatozást? Meghozattál e valamit az ajánlott kották közül. –

Hidd el boldog leszel, ha látod: hogy milyen szépen haladsz. Én most a zongorában is, hegedűn is meglepően haladok. Pl. ami eddig zongorán nehezen ment: a futamok: kezdenek kitűnően menni, gurulni. A legnehezebb Beethoven szonátákat majdnem kifogástalanul játszom.

Nagyszerűen haladok a dohányzásban is. Két hét előtt vettem egy remek borostyán szipkát. Ez a nagyság és ez az alak.

20 korona volt, de utána néztem másutt 50-40 korona egy ilyen mestermű. Új találmány, hogy fenn a szipkában jó egy kis vattát helyezni. Azután lehet kapni ilyen (mellékelt) pipatisztítót. Angol gyártmány. Darabja 2 fill. Ha akarod küldök neked pár tucatot. Ezenkívül most jön nekem Aga 100 könyv. *Ird meg* (b) mennyi kell. (Vagy te már rendeltél)

Farkas J.ról és rücskös arcú nejről szóló regényem nem fog elmaradni. Benne lesz az 1890-1900 éves Szabadka.²

Nem érdektelen korrajz és emellett nagyérdekű *kórrajz* lesz ő az alkoholista és májbajos, aki körül van véve más férfiak gyerekeivel /Lili, Béla és a nagyobbik kisgyerek, aki már a 2. házasságában született, de biztos, hogy ez még nem az övé./

(c) Kérlek írd egészségedről. Hogy vannak izületeid és hőmérsékeid. Okvetlenül számítsd rá, hogy annak idején meglátogatsz, hogy megvizsgálhassalak.

Az én felülvizsgálatommal baj van. Most kiállították a bizonyítványt – főtörzsorvos: – hogy minden szolgálatra alkalmatlan – és mégse lehet meg az új felülvizsgálat. Ennek magam vagyok az oka, mert az első felülvizsgálat szabálytalanságai miatt vizsgálatot kértem és míg ez be nem fejeződik: a szabály szerint nem bocsátanak második felülvizsgálatra. Most türelemmel meg kell várnom a vizsgálat végét. Talán hónapokig is eltart. Akkor mindenki tanácsolta, hogy kérjek vizsgálatot, ha tudtam volna, hogy ilyen soká fog tartani: *nem tettem volna*. Szerencsém, hogy egy ezredes tette magáévá az ügyemet és ajánlotta a vizsgálatot, különben még bajom is lenne, hogy egy parancsnok ellen vádat mertem emelni.

(d) Piciről okvetlen írd és küldj képet.

(e) Írd nemi életedről is.

A 150 koronát köszönöm. Nem tudom ugyan miért küldtél 100 helyett 150et, de így is köszönöm. Sőt. Értem. Gondoltad, hogy szükségben leszek és akkor röstelni fogok újra kérni. De rosszul ismersz. Bennem nincsenek eféle előítéletek mind benned. Én pénz dolgokban nem ismerek szegyenkezést és eféle gyerekséget.

Újabban erősen tartja magát a hír, hogy Románia velünk jön és mihelyst Lemberget bevették a szerződés szerint rögtön bevonul Besszarábiába, és megkezdik az offenzívát Russia ellen. Mily egyszerű lenne. Mennyire vágyom rá, hogy a piszok angolok, a rongy franciák, az undok belgák és a hitvány olaszok összetörve békéért nyafogjanak.

Ha Isten segít: még megérjük. Nem tudod Decsyéktől kik katonák: Eötvös,³ Deke,⁴ Jóska⁵ mind mentesek?? Írd. Írd!! Ölel Józsi

P.S. Már irtam, hogy a Gyuláékhoz⁶ küldött levelet (arcképpel) és ide a J. körútra irt levelet szinte megkaptam. A számozást tartsd be. Casanova miatt irtam már Sándornak.⁷ Valószínűen a napokban megkapsz 8 kötetet.

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Farkas Józsefről és Gábos Nellyről készült regényt írni, a mű nem készült el.

- ³ Eötvös József (1867–1938), Csáth Géza unokatestvérének Decsy Antóniának a férje.
⁴ Decsy Dezső
⁵ Decsy József (1876–1923), topolyai ügyvéd, Decsy Dezső szabadkai gyógyszerész fia, Csáth Géza unokabátyja.
⁶ Jónás Gyula
⁷ Rajz Sándor

97.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Irij: József körút 30.I.4 alá mert

VI. 20. Hajnal 1915

most Pista b.-nál² lakunk NB. Ők már

Egerben vannak és lakásukat dícséretesen átadták.

Kedves Dezsőm!

Mikor Szabadkán voltál Mádi³ kérdezett téged betegségemről. Te azonban olyan homályosan és érthetetlenül beszéltél róla (Mádi szavai) hogy ő a legnagyobb mértékben aggódva tarthatta valószínűnek Bella⁴ néni által kolpostált és Anta⁵ által bizonyára rosszhiszeműen nagyobbitott ismert diagnosist. /Bella néni t.i. Pista bácsival folytatott beszélgetésemet hallgatta ki valószínűen. Pista bácsinak ugyan nem az igazságot mondtam el, hanem úgy beszéltem, hogy ő azt higgye a dolog nem komoly és nem régi. Azonban mégis szomorú, hogy így közvetve általad is szétterjedt a nép közt a való igazság, amelyet még hozzá a tudatlanság még súlyosabbnak lát./ Ők ugyanis nem tudják, hogy én nem M-et hanem P-t használok, amely teljesen azonos az O-val, azzal a szerrel, amelyet az ősi indiaiak is használtak s amely határozottan jó barátja az emberi szervezetnek ha okosan alkalmazzák. Kérlek tehát ha szó kerül róla: hangoztasd, hogy az én bajom *csak* az hogy klyzma nélkül nem tudok székelni ami miatt a harctéren 5-6 nap alatt már munkaképtelenné válok és másodszor, hogy a tetanusz infectio amit Sept ben állottam ki *némileg* meggyengítette szividegeimet. Így beszélj és ne máskép. Esetleg említsd meg olyannak, akiről látod, hogy sejt valamit: hogy „Jóska egy ellensége, egy ideg orvos, akit nyilvános helyen nagyon lefőzött — azt hirdeti róla, hogy morfínista, ami nem igaz, s ami miatt Jóska már megtette ellene a feljelentést.”

Egyébként bajom most tényleg valamivel jobban van. Ma kórházban voltam Korányi főtorzsorvosnál, aki megvizsgált. Néhány nap mulva klinikájára vonulok kisebb elvonási azaz adaglecsökkentési kurára emellett azt hallom orvosaitól, hogy 3 havi szabadságot fog ajánlani. Ezt azért mert nézete szerint

az én bajommal *semmiféle hadi szolgálatra* alkalmas nem vagyok. Ez esetben Előpatakon töltöm a nyarat, persze, ha nem lesz Háború Romániával is: amire *alapos a félelem*: s akkor nagymamát⁶ is odaviszem legalább 8-10 hétre. Meglátod úgy rendbe hozom a jó öreg nőt, hogy valódi öröm lesz nézni is.

Gyula sógorom⁷ holnap megy felülvizsgálatra. Bár igen rossz bőrben van – nyár lévén tbc.-ja rosszabodik, miután a baktériumok jobb melegebb levegőben jobban tenyésznek – és láza csaknem állandó /37.4 – 38.4 naponta a maximumok./ mégis alig hiszem hogy szabadságot kapjon vagy helyi szolgálatot. Igaz szükség van emberekre, de egy ilyen súlyos beteg ember, a legnagyobb erőfeszítés mellett legfeljebb igen kímélő helyi szolgálatra képes – a harctéren 8-10 nap alatt biztosan kidől. Akkor azután az állam semmi hasznot se látott belőle – a családja pedig hónapokra meg van fosztva minden támasztól sőt még csak hadi segílyt se kaphat!!

Ez a helyzet a Gyuláé, – jellemző most egész szegény hazánkra. Mindenki rántör, rabolni akarnak bennünket, kifosztani, legyilkolni és mi 1000 sebből vérezve, félig térdre rogyva még mindig teljes erőből védekezünk ütünk marunk rúgunk. De nem köpünk! Mint a pimasz, gyáva, becstelen Olaszok!! Köpködnek az undokok. Semmi bajuk nincs és reánk rontanak, a hősienn küzdőre és berondítanak bennünket piszkos gyalázkodásaikkal és émelyítő epés nyálukkal. *Ez a nép is a dekadenciáját a porhadását érzi mint a francia és mindenképp meg akar újhodni a vérben, bizonyítgatni szeretné, hogy él és erős, de téved: végzetét meg nem állíthatja.* Míg viszont mi és Németország vagyunk ma Európának *leggyorsabban szaporodó, leggyorsabban fejlődő és felfelé menő népe.* Ezért irigyelnek bennünket az angolok és románok, értsd: francia és olasz nép, akik tudják, hogy nekik szép múltjuk volt, de miénk a jövő. A természet kérlelhetlen ítélete ellen akarnak harcolni, de hiába. Teljesen hiába.

Meg fogod látni drága öcskösöm, hogy bírni fogunk velök. Kiállítunk még 2.000.000 fegyverest, de megvédjük a határainkat, igazunkat és jövőnket.

Ennyi piszok! A világtörténelem összes egésze nem mutat fel ennyi gaz rosszaságot, förtelmet, piszkot, aljas aknamunkát mint az entente és szereplése.

Tudod-e miért dolgozik Olaszország? Mert az entente nagyszerűen szervezte /óriási pénzzel/ a sajtót és lefizette négy öt nagy olasz véros csőcselékét. *Ezek az emberek 10 líra napidíjért ordítanak.* Még maga a király sem láthatja meg az igazságot. A szennyes kopasz D'Annunzio⁸ most ügynökségből megkeresi mindazt, amit a tollával sohase tudott megkeresni. És attól félek, hogy erre a mértéktelen terrora támaszkodva a lefizetett olasz minisztérium büntetlenül fogja a kamarát *visszacsinálhatlan tények elé állítani*

s a tiltakozni akarók már nem fognak merni tiltakozni, mert *nem tudják*, hogy többségben vannak s ha szavaznának: *ők győznek*. Ők azt fogják hinni, hogy úgylis kisebbségben maradnának félve az agyonütetéstől és a hazaáruló címezéstől mukkani se mernek majd. Így azután az elnök konstatálni fogja, hogy *egyhangúlag* a háború mellett történt szavazás.

Attól félek, hogy ma délután /e sorokat V. 20án d.e. írom/ már tudni fogjuk, hogy ezek a sejtelmeim valóban igazaknak bizonyultak.

S akkor már csak egyben bízhatunk. A horvátokban, akik legvitézebb katonák s olaszt mértéktelenül gyűlölik – /Egy horvát hadtest *megeszi* 4 olasz hadtestet/ és Vilmos császárbán. Ő nem fog takarékoskodni a segítséggel. Azt mondják s a lapok is azt írják, hogy a Földközi és Adriai tenger tele van német „U”-kkal. Majd megtudják az Olaszok is mi az a gyász és bánat. És hozzá ott lesz a rémes vád: hogy ők maguk akarták, maguk csinálták a bajt!

A német „U”kat vasúton vitték le, mert Gibraltárnál nem mehettek volna be a Földközi tengerbe. Mit szólás ehhez a szívós fáradhatlan előrelátáshoz! Eddig csak azért nem léptek működésbe, hogy majd annak idején méltó meglepetésben részesíthessék az olasz hajóhadat. Egy kis mérleg:

1. Ausztria Magyarország 5.000.000	1. Szerbia 0.500.000
2. Németország 9.000.000	2. Belgium 0.100.000
3. Törökország 2.000.000	3. Montenegro 0.100.000
16.000.000	4. Anglia 2.000.000
	5. Francia. 6.000.000
	6. Oroszország 15.000.000
	7. Olasz. 2.300.000
	26.000.000

16 a 26 ellen. És mégis bírni fogjuk. Ölel csók Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Hofbauer István

³ Brenner Etelka

⁴ Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella

⁵ Eötvös Józsefné, Decsy Antónia (1880–1954), Csáth Géza unokanővére.

⁶ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

⁷ Jónás Gyula

⁸ D'Annunzio, Gabrielle (1863–1938), olasz költő, esszéista, újságíró politikus.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves öregem!*

Előpatak

VII. 13.

Szerda

Tegnap írtam neked levelet /VII.12én/ és ma megjött a leveled Óbecséről. Tehát szabadságot kaptál, 2 napot. –

1.) A Pmérgezés amelyről említést teszel, kétségtelenül néhány csókomnak, de a szobában lévő levegőnek is következménye, mert én a magam részéről valószínűnek tartom, hogy az Opium-vegyületek, legalább részben, a tüdőn át is kiválasztódnak. A fő távozási útjuk persze a gyomor és a bél. Ez az ok, ami miatt gyomormosással és bélmosással az m-mérgezésnél igen sokat segítünk. — (És a székelés elhanyagolása az utazás miatt okozta nálam a legutóbbi mérgezést, miután én már jó fél éve úgy vagyok beállítva, hogy minden másnap egy magas beöntés viszi ki a bélben kiválasztott mérget. Ez nem lehet kevesebb mint a naponta használt mennyiség $\frac{2}{3}$ része. Aki tehát naponta 0,30 g-ot vesz és minden nap klyzmát használ az tulajdonképp 0,30 g-ot használt fel. De aki a klyzmát elmulasztja annál hat a 0,30 g + hozzáadva a bélben már kiválasztott és a klyzma hiánya miatt *újra* felszívásra kerülő 0,20 g. Ez tehát helyesen számítva 0,50g-ot kapott (jóllehet csak 0,30 g-ot fecskendezett!!)

2.) Honnan szerezted az értesülést, hogy Budapestre küldenek.

a) Kinek az intentiója ez? b) mások is mennek vagy csak magad.

2.) Bencét jól ismerem (Kérlek ne említsd neki, hogy nő vagyok és hogy J.-ékat² ismerem (mert hisz most már rokonaím) mert előtte ezt elhallgattam még régebben de akkor amikor már házas voltam. Erre egyébként nem fog sor kerülni, mert a baráti diskurzusokra most nincs idő.) Egyelőre ne hivatkozz reám. Gyakran megesik, hogy az orvosokat genirozza, ha ismerősökről kell véleményt adniok és önmagok előtti félelmükben, hogy részrehajlók lesznek a vizsgált javára: – abba a hibába esnek, hogy részrehajlókká lesznek, de az ismerős egyén *rovására*.

3.) A P-ket köszönöm. Ird meg az árát, – minél hamarabb meg akarom küldeni. /Tehát 10 g P. volt./

4.) Az én kúrám újabban nem haladt, de ez is haladás, mert ugyanazon dosis mellett mindig jobban érzem magam. Tegnap is 0,16 g volt. Talán pár napon belül jó egy alkalmas nap, amikor lemehegetek 0,12re! Adjá Isten! Hogy vagy? Mi újság Óbecsén? Otthon?

5.) Kérdéseimre pontosan válaszolj minél hamarabb, mert a posta úgyis lassan jár.

Ölel Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga családja.

99.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Józsi

Dezső

Előpatak

I.

I.

1915.VII.21.

/Tehát: megkaptam az 1 számú leveledet és én

ezennel irom az 1 sz. levelemet./

Kedves Öregem!

Legutóbbi leveledet ☐ amelyet Pénteken VII. 16-án írtál 19-én ért ide. Ebből láthatod, hogy Szabadkáról a levél sokkal lassabban ér ide, mint innen megy oda.

Ez a levél sok mulatságot szerzett nekem és köszönöm, hogy fáradságot vettél magadnak. Én egészen hasonlóan fogom fel a testvéri levelezés minéműségét, amint azt tapasztalhattad is. Mindig minél több mulatságot és örömet szolgáltatni – a címzettnek.

A P-t hálásan köszönöm. Az árát tegnap küldtem meg. Érdekes, hogy a dosis nagysága nem okoz többé gondot, mert 10 cm víz helyett 20at használok és megvan a 25% oldat, amely jelenleg használatik. (Összadag 0,15-0,18) Igen szép reményeim vannak és ha Isten és a jó sors meg fog segíteni 6-8 hó alatt a tökéletes egészségnak fogok örövendeni. Kérdés azonban, hogy nem szól-e bele újra a szív és nem fog-e tiltakozni egy bizonyos határon alóli dosisok ellen. Egy bizonyos. Az m teljesen ki van küszöbölve. Ha csak 0,008 g-ot keverek is hozzá a rendes 0,04-0,05 Phez, már rosszullét jelentkezik. A szervezetem most teljesen intoleráns e méreggel (M) szemben.

A jövőmről való beszélgetésedet illeti: nekem ugyanez a tervem. Ha megmaradok, élek még a háború után, akkor pesten nyitok elegáns rendelőt: csak kevés, de jól fizető beteg számára. Amennyit az idegeim és a nehéz metier /a psychiatria/ megenged.

Nagyon köszönöm a kardalt. Egészen ügyes dolog. Hallottad férfikaron előadva?

Mikor mégysz Budapestre?

Ne vigyél mást mint Jód-oldatot, Carbol oldatot sebmosásra, sublimát posztilliákat, Opium és morfin oldatot, aspirint és egy kevés Strophantust.

Ezeket ügyesen csomagold össze és ez legyen kézi patikád. Record nem kell! A sok mindenféle csak terhedre lenne. A fontos az, hogy amit viszel *annak a használatát ismerd*. Jó tehát ha összeállítasz magadnak egy kis konpendiumot és *kipróbálsz*, hogy tudod-e. Így azután a fejedben lesz, minden ami szükséges. (Ily módon pótolhatod a mentő kurzust.) Megértettél?

Előpatakon nagy essők járnak. Ha tudnám: meddig maradunk, ide hívnálak üdülni. Remélem, hogy még e nyáron lesz rá alkalom, ha csak rövidebb ideig is: és együtt leszünk itt.

Küldök neked egy érdekes könyvet. A belga Verhaeren² írását Rembrandtról. Nem részletes mű, de teljesen tisztán látja Rembrandtot. Bámulni fogsz. Ilyen dolgot fogok én írni Bachról, ha élek 2–3 éven belül.

Mi újság nálatok? Írjál róla mikor mégysz, mit csinálsz hogyan vagy? Irén állapotáról is írhatnál. Milyenek a mostani napjai.

Hát te mit kultiválsz jobban a Theát vagy a Dohányt?

Én rengeteget dohányzom. Mindenki akit csak megkínálok – ha egyszer is – elhatározza, hogy abbahagy minden más dohányzást és S. Flort vesz. Megjegyzem ez nem elég. Az igazi jó élvezetes dohányzáshoz kell.

1.) Fiumei Sultan Flor

2.) Fiumei török pipadohány (1/5 rész)

3.) Aga vagy Pique vagy Modiano papier

4.) Finom borostyánszipkák

5.) Absolut alkohol

6.) 2--3 db kémcső dugóval

Ezek a szipkák jó kiáztatásához

7.) Ludtollak és pipa cleanerek

és tisztításához

8.) Sidol vagy puti pasta a szipkagyűrű kifényesítéséhez.

Egy új ötlet. Meghozattam Bach Cello szonátáit és hefegűre transponálva fogom őket játszani. Ha ez nehéz: átirom. A solo hegedű irodalma oly kicsiny – maga Bach 6 szonátája, hogy ez az újabb 4 Cello szonáta egy *batalmas*

nyereség. Semmi kétség nincs felőle, hogy nagyszerűen játszhatók lesznek, mert hiszen cello és hegedű lehetőségei *ugyanazok*!

Olga³ megfélekezett a 3 koronáról, amelyet neki powderre kölcsönöztél. Tehát itt mellékelünk 2 kor papírpénzt és 1 kor bélyeget (A könyv 62ik lapján)

Csókol Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Verhaeren, Emile (1855–1916), Rembrandtról szóló esszéjét 1905-ben írta, magyarul 1913-ban jelent meg Aranyossy P. fordításában.

³ Jónás Olga

100.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

[Előpatak, 1915.]VIII. 12.

VII. 9. óta Előpatakon vagyunk. Az utazás rémes volt. Én félholtan érkeztem meg, mert mint utazásoknál sokszor egy méreg – cumulatio állt be. Ennek azonban volt egy nagyszerű hatása. A rosszullét szenvedései folytán se agysejtjeim se seminemű más sejtjeim *nem* kívánták többé a méreg régi nagyadagjait. Én ezt okosan észrevettem és nyakon ragadtam a szerencsét. Ami a télen nagy erőfeszítéssel és fokozatosan *nem* sikerült azt most egyik napról a másikra a legnagyobb könnyűséggel megcsináltam. Azaz: áttértem 6% oldatról a 3%-ra. (Szerencsére, vagy isteni ujjmutatás folytán! épen ebből a fajtából volt itt vagy 100 phiolám.)

Szóval sikerült. S míg VII.2 án a dosis 0.38 volt és VII. 8 án 0.36 addig VII. 9 én csak 0.20 g és VII. 10 én már 0.16 g. Tiszta P. Ez tehát egyenlő 0.08 g Mel. Olyan dosis, amely alatta van a napi *normál* maximalis dosishoz.

Úgy érzem, hogy most sikerülni fog lényeges csökkentést csinálni és leszállani a napi 0.04–0.08 g P ra. Többet egyelőre nem remélhetek. Ez azonban elég ahhoz, hogy később – mint 1911 őszén – kiinduló pontja legyen egy végleges és szuverén elvonásnak.

Hála Istennek jól érzem magam és a sok reménykedés egészen boldoggá tenne ha nem tudnám, hogy az emberek ezrei és milliói mennyit szenvednek

ép most. Hogy én is szenvedtem és majd újra rám fog kerülni a sor ez csak félig nyugtat meg.

Irf magadról.

Ha módod van küldeni P-t, akkor küldj 0,30 és 0,25 g os porokat, de csak 5-5 darabot. A kis Szüts nekem 3 koronáért adta grammját és esküdött hogy neki is ennyiben van. Mit szólsz ehhez?

Ölel 100x

Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett

101.

BRENNER DEZSŐNEK¹

A levél (te jelöld ezentúl kis
betűkkel leveleidet)

Kedves Dezső Öcskösöm!

1915. VIII. 29.

Ma örömnappom volt. VIII. 19től — a mai napig megismertem mi a rabság. Mi az: zárt intézetben lenni. /Ezt persze senkinek se szabad elbeszélni. Ez titok. Apának se — magától értetődik./ A minister elrendelte, hogy újbóli felülvizsgálatásom céljából a H. Helyőrségi Kórházban tüzetesen állapítsák meg bajomat. Itt szerencsére Német törzsorvoshoz egyet m. tanár pszichiáter Moravcsik tanítványához kerültem. Ez a derék ember lelkiismeretesen és pontosan megvizsgált és 3havi szabadságot véleményezett, utána pedig csakis helyi szolgálatot. Igen zárt intézetben voltam. Kést borotvát, kardot stb elszedtek tőlem, levelet írni csak cenzurával lehetett és ha valaki oda írt volna nekem elolvasták volna. Még az udvarban is csak felügyelet mellett és csak bizonyos órákban sétálhattam. S vannak, akiknek ezt se engedik meg. — A látogatást szerencsémre megengedték. A többi tisztek nejei azonban nem jöhetnek be az osztályra, hanem csak künn az irodában tanúk előtt beszélhetnek. Ennek oka az, hogy az V. osztályba elme és idegbetegeken kívül főképp *gyanús* egyének — simulánsok — kerülnek, akiket ott megfigyelnek. Ezeknek egy részéről kiderül, hogy komoly beteg, és valami buta vagy tudatlan doktor tartotta csupán simulánsnak. Így itt volt D. Péro, akit névrokonunk

Szabadkán szimulánsnak és atropinmérgezettnek /önmaga által/ minősített. Kiderült, hogy tabo-paralysis, amit egy valamennyire is tapasztalt orvos, de bárki, az első pillanatban megállapíthatott volna. S mi történt vele. Beteget jelentett. 4 különböző rangú orvos mondta ki rá, hogy egészséges, kiküldték a harctérre, ahol szegény ataxiás /azaz mozgásait nem érző egyén/ csetlett botlott, tabesesen járt, kergették, lökték, szidták, fenyegették stb. Most már nagyon súlyos előrehaladt állapotban van.

Vannak azonban itt igazi simulansok.

Pl. egy tiszt, akiről azt hallom, hogy cholera után /ez volt neki/ mesterséges hasmenéseket csinált magának szakadatlanul valami Kalium-Nitráttal és ennek az embernek pl. ha a dolog bebizonyul ez az intézet lesz a vádlója és börtönének megnyitója.

Velem és egy ezredorvossal, aki szintén M-ista, s aki ma velem együtt szabadult ki, igen humanusan, collegiálisan bántak, jó ennivalókat kaptunk és még a véleményünket is kikérték egyes betegtársainkról. Ezenkívül nejeinknek szabad volt szobáinkba jönni s velünk 4 szem közt lenni. Csak az ápoló nézett be olykor a kis megfigyelő lyukon a szobába, mint ez kötelessége volt. Mindezt azért írom le neked, hogy lásd milyen borzasztó ez a háború. Milyen visszás, nehéz helyzeteket teremt olyanoknak is, akik mitse vétettek, csak az a bűnük, hogy betegek mernek lenni olyankor amikor rájuk a köznek szüksége volna.

Mikor bementem megkérdezték milyen dosison vagyok 0,30 g Pantopon. Ezt azután kaptam három adagban egész idő alatt változatlanul 0,10 – 0,10 – 0,10. Miután ugyanolyan conc.ú Morf oldat is rendelkezésre állt és az élet ott engem nagyon izgatott és idegesített tehát a végén 0,30 P helyett 0,30 M-et vettem. Ez = 0,60 P vel. De szerencsére a tanár nem volt ezen a nézetén, hanem egyenlőnek tekintette ugyanannyi Pvel (az M-et) E dosisemelkedés nélkül talán megbolondultam volna a 10 napi internálás alatt.

Ez nagyon helyes. De miért kellett egy évig annyi herce hurcát kiállanom és sorstársamnak hasonlóképpen /ezt haditörvényszék elé akarták állítani – csak azért mert egy tudatlan patikáros az M oldatát Coffein oldatnak minősítette és rá akarták fogni hogy ezzel okozott magának szívdobogást./ Miért nem lehetett rögtön az első betegjelentésnél ide, szakember kezébe kerülnünk!! Most már kár volna ezen töprengeni. A tény az, hogy *ezután* (úgy látszik) nyugodtabb és testi erőimhez megfelelő élet és életmód és katonai munkakör lesz az osztályrészem. Ma délben hazajöttünk a kórházból. Szepesy a legszigorúbb főtörzsorvos aláírta a bizonyítványomat. Ettől még a felülvizsg. bizottság se térhet el. Megfürödtem, megorotválkoztam, civilbe öltöztem

és egy Arzén adagot vettem. Most új nagy csökkentést kezdek amint ezt a professzornak megígértem volt.

Lámpatelepekre, húrra természetesen már most nincs szükség. A P.-ért utalványon küldök 5x1.70=8.50 és ajánlási díj 50= 19 koronát. Hálásan köszönöm szíveségedet. Kérlek 2 hét múlva szerezz még 10 gm-ot.

Csókol 100 Józsi. Olga üdvözetét küldi.

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

102.

BRENNER DEZSŐNEK¹

2. 1.

Tehát az én 2.ik levelem a te 1. leveled után.

Kedves jó Dezső Öcskösöm!

[Előpatak, 1915. VIII.]

Nem értem miért nem irsz!

Szeretnék értesíteni néhány dologról.

1.) Először arról, hogy a siker / egészségügyi / állandó. Azóta nem mentem fel egy tapodtat sem.

2.) Azután egy jó ötlet. A hegedűirodalom (solo) igen kicsiny. Pedig végtelen becsű a magános hegedűsnek ha valódi művészi értékű darabjai vannak, amikben elmerülhet, és elpismoghat.

A különböző Kreutzer,² Savinies[?], Paganini³ etudek ezt nem adják meg. Jól szólnak, önálló zenedarabok – valóban egy hegedűre gondolt dolgok – de nincs bennük nagyértékű gondolat, hiányzik a nagyság a zeneszerzői genie elragadó és érdekfőlő volta. Honnan szerezzünk még legalább 6 olyan zeneművet mint Bach 6 hegedűszonátái. Nincs. Azaz mégis van. Bach 6 Solo-cello szonátája senkinek nem jutott eszébe, hogy ezeket hegedűre Transzponálva átírja. Semmit se kell csinálni csak átírni. Minden hang, minden akkord, minden fogás marad a helyén. Csak az ujjazás és a vonóvezetés változik meg itt-ott hegedű speciális karaktere szerint. Elhatároztam, hogy ezt a munkát elvégezem a világ összes hegedűseit fogom nagy hálára kötelezni, mert

egyszerűen megkétsherezem a solo-hegedű irodalom valódi remekműveinek számát. Csoda és érthetetlen, hogy mindeztideig ez senkinek, de senkinek se jutott eszébe. Az ötlet sokat ér, mert bizonyos, hogy az egész világon lesz rá vevő. Négy nyelven fogjuk kiadni magyar, német, angol, francia

Remélem, hogy Pesten kapok reá kiadót. Először Rózsavölgyinek⁴ ajánlom fel, azután a Harmoniának.⁵ – Majd meglátjuk. – Értesítelek. Mit szólsz hozzá. A cello-szonáták már itt vannak és ha még 4 hétre a szabadságomat meghagyják, akkor elkészülök vele. Specialitása lesz a műnek, hogy minden darabról írok egy rövid kis magyarázatot amely mintegy programszerűleg beállítja a művet. Ilyet írtam a hegedűszonátákról is. Hogy fogalmad legyen miről van szó, ide írom a hegedűszonáták slagwortjait, Ird be magadnak.

I Szonáta. Adagio (Lyrail költemény. Nemes férfias életküzdelmek, balsors elbeszélése) Fuga (Egy hőstett elbeszélése) Siciliana (Szerelmi emlék. Egy férfi visszaemlékezése, komoly, nagy 30 éves kori szerelmére.) Bresto (Ifjú kaland, merész és vidám)

II Szonáta Allemanda (Lovagi románc. Utazás, kalandok.) Double (Ugyanez más stylben, objektivebben elbeszélve)

Sarabanda (Rövid, tragikus ballada)

Bourré (Lovagi történet, anekdota, formás és bátor)

Double (Ennek más verziója)

III Szonáta Grave (Elégia!) Fuga (A hétköznapiok élete) Andante (Ima) Allegro (A szép ifjúkor emlékeiből. Merész, vidám események, jókedvű, jóízű viselt dolgok.)

Ha kívánod a többi is leirom.

Óriási élvezettel olvasom az 1001 éjszaka meséit, amelyet az Inslé⁶ féle négykötetes kiadásban megvettem. Ajánlom, hogy te is olvasd. Soha ilyen könnyen német szöveget nem olvastam. Te is így leszel vele, mert a mesékben nincsennek bonyolult dolgok, csak fő-fogalmak: élet, halál, elmenés, hazatérés, szerelem, kérés, tagadás, bosszú stb. Ezért legjobb meséken tanulni nyelveket olvasni. A te *Dulac* féle kiadásod valóban a legjobb fordítások közül való.

Kérlek, ha lesz rá alkalmad végy nekem

1.) 2 doboz fiumei Sultan Flort, szép világosat

2.) 1 doboz Török pipadohányt egészen világosat

3.) 20 Könyvecske 120 oldalas Morkáno papirt szürke borítékban (á 0,24)

(vagy ha nincs: 20 könyv 70 oldalasat (á 0,12)

Ez más mint az Aga, és mindenütt kapni.

Szeretném ha ezt minél hamarább elküldetné. –

Bedőék⁷ megengedik, hogy náluk megnézzed a dohányt. Fontos: csakis fumei felel meg. Az óbudai nem kell.

— Mit tudsz Mádyról,⁸ nagymamáról.⁹

Apa milyen egészségben van?

Hogy vagy egészségileg. Mennyit teázol és dohányzol.

Csókol Józsi

P. S. Az utóbbi napokban sokat festettem pastellel. Aktokat. Az egyik különösen finoman sikerült. Életnagyságú nő ingben, feltakart seggel cigarettázik.

Ez a póz. Sokszor úgy tűnik fel mintha ott volna a szobában, annyira valónak hat.

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Kreutzer, Rodolphe (1766–1831), a klasszikus francia hegedűművészet legnagyobb képviselője, hegedűetűdjei ma is pedagógiai remekművek.

³ Paganini, Niccolò (1782–1840) olasz hegedűművész, zeneszerző.

⁴ Rózsavölgyi és társa a 19. század második felében Magyarországon a legnagyobb zeneműkiadója. 1910-től elsőként adták ki Bartók, Kodály, Dohnányi, Mosonyi, Volkmann műveit. A cégnek meghatározó szerepe volt a huszadik század elején a magyar zene megújításában.

⁵ A *Harmónia* magyar zenei hetilap 1885-ben indult.

⁶ *Insle, Verlag* (Sziget Kiadó) 1901-ben létesített kiadóház, a modern bibliofília kiemelkedő műhelye.

⁷ Szabadkai trafikosok a XX. század elején.

⁸ Brenner Etelka

⁹ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

ÖZV. DECSY KÁROLYNÉNAK, KLAUSER ANTÓNIAÉNAK¹

Kedves jó Nagymama!

[Budapest, 1915. augusztus]

Már jó idő múlt el, hogy nem volt alkalmam neked levelet írni. Pedig nem múlt el három nap se, - soha közben – hogy a feleségemmel² ne emlegettük volna: mit csinál a mi jó nagymamánk. Junius hóban itt voltunk Budapesten és én szolgálatot teljesítettem az 1ső honvéd gyalogezrednél. Juliusban szabadságot kértem és kaptam is. Elmentünk tehát Előpatakra, de azzal a bizonytalansággal, hogy ha szükség lesz rám, bármely pillanatban visszahívhatnak. A behívás szerencsére csak öt hét múlva következett be. Addig a fürdőn laktunk élveztük a jó levegőt és délelőtt a betegek is felkerestek. Megjegyzem, hogy Előpatak egészen a román határ szélén van s emiatt az idén nyáron csak nagyon kevesen mertek oda jönni, mert féltek, hogy ha a románokkal háború lenne – nem fognak tudni menekülni. Most már csaknem biztos, hogy Romániával nem fogunk háborúskodni, mégis, amikor behívtak engem, elhoztuk a fürdőről minden holminkat, amiket a mozgósításkor mult évben szana széjjel otthagytunk a lakásunkban. Nagy nehézségek közt – hat nagy ládával jöttünk Budapestre és mikor mindenünket elhelyeztük / egyelőre: itt Bella néniék³ lakásában, ahol jelenleg is lakunk / akkor felsóhajtottunk: „No hála Istennek, csakhogy sikerült mindent épségben megmenteni.”

Mondom a fürdőn dolgom alig volt, de mégis jó, hogy sikerült szabadságot kapni és odautazni mert így a fürdőorvosi fizetésemet muszáj lesz megfizetni és meg is fogom kapni.

Drága Nagymamám! Lehet, hogy nemsokára meglátogatunk téged. Még addig is írok. Kérlek te is írd vagy íráss, *hogy vagy, hogyan élsz mostanában* (mennyit fekszel ágyban)

Kezeidet csókolják

Józsi és Olga

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.² Jónás Olga³ Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öcskösöm!

[Budapest,] 1915. IX. 16. I.

Tájékoztatlak. „A” levelem óta kaptam tőled a köv. leveleket és levlapokat:

a) 3 levelet. Ezek közül egyik express.

b) 1 levelet ma Gyula² útján. Ez IX. IX kelettel

c) 1 levlapot. Kelt IX.6. Ideért: IX:15 én

d) Talán még 1 levlapot de erről azonban nem vagyok bizonyos.

e) Utalványon levelet, ami igen geniális találmány, de még mindig nem vezet célra, mert a 7én feladott utalvány csak ma 16án d.u. Vkor ért ide.

Mellesleg a levélhordó meséli hogy most a közönség csak, hogy gyorsaságot kapjon: mindeféle csalafintaságot eszel ki. Pl. küld virslit utánvéttel, /utánvét 5 korona/ de viszont ráírja érték 100 kor és fizeti ezt a postatöbbletet, de megvan az a haszna, hogy ezt a csomagot azután muszáj gyorsan továbbítani.

Mit szólsz ezen újabb levlapomhoz. Azt hiszem nagyszerű találmány, mert egyrészt csakugyan 1 lap másrészt a törvényes súlyt nem hágja át. S végre nem zárt, tehát feltétlenül *nem tekinthető* levélnek.

Most áttérek arra, hogy mit írtam én.

Irtam:

1 levelet /„A”/ VIII.29–30án

1 levelet /„B”/ IX. 14–15én

3 v. 4 levlapot

és itt most a 4 v. 5 levlapot

Azt hiszem mindent megkaptál. Ma írtam Obecsére is egy levlapot kb. ugyanezen tartalommal.

Figyelmeztetlek, hacsak lehet maradj Szabadkán miután a helyi szolgálat ott sokkal jobb mint Pesten. A 2ik levelemben /IX.14/ írtam arról, hogy ha akarsz Trencsébe menni, az esetleg lehetséges. De ennél is jobb volna ha B.dr. mellé kerülne. Jelentkezz nála kérve beosztásodat. Azt hiszem, hogy szívesen vesz maga mellé, mert egy intelligens /fogalmazni tudó/ ember nagy segítség

a szolgálati jegyek írása és eféle terén. Ott ha az orvosi szobán szolgász, hamar őrmester lehetsz: fekete poszto parolival, sárga pertlivel, ezüstfehér csillagokkal és hosszú karddal. Erre a tisztre törekedj mert meggyőződése, hogy ott sokat használhatsz hazánknak.

Azután írv nekem. Az én legközelebbi sorsom IX. 24én dől el.

Ha azután lehet, tervezem hogy lelátogatunk Szabadkára 1--2 napra. Írd meg a véleményedet: mit gondolsz, apák szívesen látnának e bennünket. Én ugyan nem tudom okát, hogy *mért ne*, de mégis.

Ölel Józsi

P.S. Visegrádra nem mentünk mert a nyaraló már üres volt. Egy szép napot töltöttünk ott. Mig P.ék ott voltak a Centr. Peuszoban laktunk Most ismét itt vagyunk náluk.

P.S. Mádi³ hol van most. Kisfia⁴ milyen. Pókászék mikor mennek el Szabadkáról és hova? Béla⁵ járt e otthon, vagy átutazott-e. Hogy E. jól néz ki ez érthető.

Minden vérszegény nőnek jot tesz a sex. szünet, mert ez Phosphormegtakarítást jelent. Irj. Irj.

¹ Violaszínű tintával írt levél. Címzés: Levelezőlap. Nagyságos Brenner Dezső úrnak Szabadka Főtérv. Távolét esetén utána küldendő

² Schusztér Gyula

³ Pókász Béláné, Brenner Etelka

⁴ Pókász Endre (1912–1950)

⁵ Pókász Béla, Brenner Etelka férje.

105.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső öcskös!

[Földes, 1915. október]

Itt vagyunk Földesen. Most tudom: mi az falusi doktornak lenni. Nem rossz. Sőt kedves dolog. Egész nap mulatok a paraszt kedves naivitásán és egész pszológiáján. Micsoda egyszerű dolog pl az is. Az itteni menyecskék közül egyesek összeszűrték a levelet az itt elszállásolva volt lengyel népfölkelőkkel. Azok akik közülök felcsinálódtak összejöttek, tanakodtak: milyen lesz a gyerek. A férjükkel majd csak elintézik a dolgot, de fog-e az

majd tudni magyarul, lehet-e vele valamire menni, megértetni: ezt csináld azt csináld! Ez a baj. Az meg csak polyákul fog beszélni és csak nézni fog. Nem lehet vele semmire se menni! Azután felmentek a községházára megkérdezni a jegyző úrtól. Igazítsa el őket, ő okos ember, sokat tanult: biztosan tudja. — Ezen nevettem négy napig. Egy elszegényedett öreg gentry nőnél vagyunk teljes ellátáson. Szerencsére hoztunk néhány szőnyeget. Rendelek: 8--10 és 2--3. Látogatok 10-12 és 3-6 ig. Napi kereset 30-40 kor, a fizetésen kívül. Ha Isten segít innen *viszek* pénzt haza. És lemegyek: 0,32ről-0,12re. Este hegedülök, festek. Pipát vettem. Selmecit. És dohányzacskót. Debrecenből isteni szép S.Flórt kaptam /pumeit./ A legszebb, *világos* budai S.F. dohány is szemét ehhez képest.

¹ Violaszínű tintával írólapra írt levél, a boríték elveszett, töredék.

106.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

[Földes], 1915.XI.21 *Este XI*tol *XI*22.d.e.*fig.*

Várom kellett erre az alkalomra, hogy részletesebben írhasak neked. Ugy látszik most mind a ketten olyan korszakot élünk, amikor a régi abszolút rendelkezés időnkkel és személyünkkel fel van függesztve. Például te már jó ideje semmit se írsz életedről, munkabeosztásodról gondolataidról stb. Én legalább hozzávetőleg tájékozottalak téged, de te adosom vagy egy ilyen újabb levéllel.

Néhány függő ügyet előbb:

1.) A sajt amelyet küldtél kitűnő volt. Kérlek küldj ugyanolyat, ugyanannyit mégegyszer /kóstold meg/ ird meg az árát.

2.) A P és Q-t megkaptam 5-5 grm. Ird meg ennek az árát is. Kérlek gondolkodj újabb rogm Pről és legyen készenlétben, hogy ha írok /4 hét múlva/ küldhesd.

Egyszersmint kérek, hogy ird meg utolsó küldemény árát. —

3.) leveled, amelyben a dohányt megköszönöd megkaptam. Szerettem volna neked sokkal többet küldeni, de a mai viszonyok mellett ennyi tellett tőlem. Lesz még szőlő lágy kenyérrel, ha Isten segít bennünket. —

4.) Mellékelve küldök egy álom leírást. Olvasd el és küld vissza. —

Milyen finom ebben a *Wunsch*.

Én elbeszélék egy esetet, amelynem édes anyám szerepel. És apánk az álomban – a valósággal ellenkezően: amikor fázik és zavarba jön az ilyen emlékektől és menekül előlük – annyira meghatódik ezen, oly szépnek kedvesnek, a saját ifjúságát olyan jellemzőnek tartja, hogy örömeiben /amiért oly pontosan az emlékezetébe hoztam a kis emléket/ megcsókol és felkiált:

– Jaj de édes! – azaz édes az emlékezés, az édes anya, a fiatal nő és a kisfiú aki úgy figyelte annak idején a jelenetet, hogy szinte egy felnőtt /egy író/ humorával és értékbecslésével látta meg az egészet; a képet is, a szavakat, a gesztusokat, a szereplőket is.

Ezek után írok a mostani életemről.

Ne hidd, hogy olyan mélyen elmerültem a barna lében. Nem!

Kb. egy hét óta újra 2 és 3%os [?] használok és a napi max átlag 0,247 P ami 0,12 Mel egyenlő. Ez tehát *csak* a norm. max dosis pro die. Mióta újra ezen vagyok: lényegesen jobban érzem magam és örülök az életnek.

Sokat dolgozom és a szabad időmben rajzolok, festek, hegedülök stb. –

Rendesen a VIII órai harangszó ébreszt, Ekkor Olga² felkelt és elem teszi a kávé, a frissen főzöttet. Megeszem. /Előbb veszek 0,06 P-t/ Azután az Estet futom át és elszivok egy cigarettet. Ő ezalatt a köv félóra alatt a szomszéd szobában van – a rendelőben – és szóval tartja a várakozó parasztokat és nőket. Én ½ IX re künn vagyok a rendelőben. Elintézem a reggeli rendelést. Olvasok. Cigarettázom. ½ 11 kor indulok vizitre. Járom a nagy falut. Néha jókedvűen néha keserves idegességgel /a nagy távolságok és a kis honoráriumok miatt. Egy vizit 2kor!/. Ire otthon vagyok. Jön az ebéd, amelyet háziasszonyunk egy tönkrement özvegy nő ad nekünk havi 170 kor-ért. Néha kitűnő és dus. Néha kevés és snassz. Ebéd után szorványos rendelés 2-4ig. Ujra vizit: ½ 5-6ig. Ez a nap legboldogabb része, amikor a sötét hidegből beérkezem *tanyázn*i a jó meleg, jól világított szobába, ahol Olga már melegíti a kávé, — nekem. Uzsonna. P, hegedű, napló, dohány, Goethe, vacsora. Kis séta azután. (Egy vesebajos haldokló asszonyka, aki naponta m-et kap rendszeren együtt meggyünk O-val vacsora után /mostanában/ és ez a sétánk.) Fekszünk X-XI kor. A napok egyformán telnek. Én igyekszem a falusi élet speciális örömeit kiaknázni. Tanítom a parasztokat, hízelgek a paraszt nőknek, politizálok és magyarázom nekik, hogy a Tisza³ kormány milyen önző és hatalomra *vágyó* kormány. Szóval igyekszem a progresszív eszméket terjesztetni, ami érdeke minden finom és nemes magyarnak. Gondolok a jövőre és nem látom vigasztalannak. Bármily hatalom van is most Tisza és tsai kezében, a háborúnak vége lesz, a katona polgár lesz és *akkor nem lehet őt majd aprópénzzel kifizetni*. Márpedig

amiért nálunk élni és létezni rossz és kínos az – ez. Hogy a dolgozó ember érdemét apró pénzzel fizetik ki, ellenben a léha dologtalanság a jó származással egybekötött közepes tehetség hatalmaskodik és diadalmaskodik. És a népet a háború egy igen nagy dologra tanította meg, hogy csak az nyerhet, aki mer.

5.) Nem feleltél a jövődre vonatkozó levelemre, amelyben arról írtam, hogy *nagy körültekintéssel* és jól kell házasodnod. Erről írk. Megkaptad-e leveletem, ezt a levelet i.2. Remélem tisztában vagy vele, hogy a levelezésben egyes dolgokra nem felelni – sértés és gorombaság!

6.) Elekről⁴ tán kaptál hírt! Hihetetlenül javult az állapota. Genny volt a mellürben és Czirfusz úr a dolgot gyalázatos butasággal félreismerte. Hagyta hetekig kínlódni magas lázakkal és a családot elkészítette a catastrophára. Erre Sándor⁵ odautazott meglyukasztotta a mellkast és gennyet csapolt le jócskán. Cz. kir-tan. úr csak tátotta a száját és bámult. Elek pedig nekitámadt: – „ugyehogy mondtam magának, hogy csapoljon meg, éreztem én hogy genny van bennem!” Szóval Cz. barátunk nem tud kopogtatni és nem tud pungálni. Ez utóbbi okból nem kopogtat ki gennyt és *nem állítja* fel a diagnoszt: „mellhártyagennyedés!” csak azért mert azután a gennyet kikutatni és levezetni ugyse tudná.– Ez teljes elégtétel nekem az ő iparszerű orvosi munkájával szemben, amelyben engem mint inast akar felhasználni – csekély sikerrel.

7.) Hegedűm csodásan javul erősödik hangja napról napra szépül. Nagyon örülök neki. Ajánlom neked, hogy gyűjts reá és vedd előírányzatba, hogy rövidesen veszel egy jó hegedűt és egy jó vonót 130-160 kort kell összegyűjtened.

8.) Megvetted-e már Bach Cello szonátáit hegedűre átírva. Breitkopt és Härtel kiadása Dávid átírata. Igen ajánlom. Az eredeti Bach Violin-szonáták mellett *még* egy igazi sorozat. Ezzel azután teljes a soló-hegedűs számára – máig írt igazi műalkotások sorozata. Ide lesz sorolandó /ha megírom/ az én *Hegedű-ábrándjaim* sorozat is.

9.) Írj részletesen az életed bölészvonzatkozásairól, a szabadkai kapacitásokról /Braunról,⁶ a nagyképű és undorító polgármesterről,⁷ Pollák orvosról⁸ stb. Hadd undorodjam egy kicsit./

10.) Be vagy oltva már himlő, typhus és cholera ellen. Ajánlom minél hamarabb. Ha úgy érzed vagy gyanítod, hogy valami betegség bújkál benned: Chinint végy. Így sikerült nekem a bennem lappangó typhust elnyomni. Már 38°C ra indult a láz — a *kitörést* jelentő rázóhideget előzi meg 1-2 napig ilyen hőmozgalom – én azpnban 4 napig naponta 2-3 x 0,30 Chi. HCl-t vette, és megmenekültem. A belfájdalmak elmaradtak, a széklet újra kemény lett és a

lázak is elmaradtak. Szóval egy abortív typhusom volt, amely remélem teljes immunitást hagyott hátra.

11.) Egyébként a járványok erősen csökkenek a faluban. Az utolsó héten csak egy új typh. eset volt és a himlő egyáltalán *nem* szaporodott. Most már nem félek annyira az infectiótól. Kezdek bízni, hogy az ovóintézkedéseim megvédenek. De mégse lehetetlen, sőt, hogy egy napon arról fogsz értesülni, hogy himlőben vagy typhus exanthematicusban megbetegedtem.

12.) Ezzel szemben az orvosi bevétel nem rossz. Az elmúlt hónap összjövedelme majd 1500 kor-t tesz ki. Mily kár, hogy ebben a drágaságban ebből alig lehet félretenni 700 koronát! Most látom, hogy a falusi orvos helyzete nem is oly rossz. De fontos hogy egyedül legyen. Csak olyan helyen oszthatja be az orvos jól és kellemesen a dolgát ahol egyedül van. Pl. fürdőn-falun. Pl. hívnak valahová reggel. Messze van. Aznap nincs arra dolgom. *Tehát csak másnap reggel megyek /a betegségről már küldönc által tájékozódom/* akkor amikor egy szomszédos vagy oda nem messze lévő *más házba is* hívnak. Ha tegnap mentem volna: egy vizitem belekerül vala: 1¼ órába Így: *két* vizit kerül 1½ órába. Ezt a gazdaságos időbeosztást, ha concurrens van nem lehet megcselekedni. És nem lehetne a reggeli pácienseket VIIIItól – ¾IXig üldögeálni hagyni míg megreggelizem, ujságot olvasok és székelek, mert elmennének a másik Drhoz. Így azonban ülnek, várnak míg én kegyeskedem kimenni, vizsgálni.

13.) Tehát, kérlek, küldj

a.) sajtot /egy felet/

b.) 100 db rajzszöget.

c.) 2 db. Honvéd Arany Elemet á 1kor /ha ez nincs – nem kell más/

d.) 25 db vastag sárga vagy fehér *8 rétű* covertát.

e.) Meinltől ½ kg legfinomabb Murillo-keverék pörkölt kávé. Kgja:6.80 kor. v. 6.40k.

Irj minél hamarabb.

Csókol Józsi

Olga üdvözlését küldi!

Ne ijedj meg kedves Dezső a Józsi betegségétől, mert hála istennek ez tisztán képzelt baj, a mit minden alkalommal szép és hangos szóval vegyest, de sikerült a fejéből kivennem. Most aránylag jól van. Üdv O.

- ¹ Walker írólapra violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.
- ² Jónás Olga
- ³ Tisza István
- ⁴ Rajz Elek
- ⁵ Rajz Sándor
- ⁶ Braun Henrik a Bácskai Hírlap főszerkesztője.
- ⁷ Bíró Károly
- ⁸ Pollák Lajos Csáth Géza osztálytársa volt a szabadkai gimnáziumban.

107.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Földes, 1915. XII. 6.]

Ma kevesebb dolgom van mint egyébként, ezenkívül a töltőtollamat is ma tisztítottam. Így hát időm és kedvem is van hosszabb lélegzetű betűróváshoz; írok neked.

Ujságozhatom Neked, hogy már kezd kedvem jönni az *itteni* falusi doktorsághoz. Rájöttem, hogy egyáltalán nem kell ragaszkodnom a hivatalos 1 és 2 koronás honoráriumokhoz, a faluban is tudok már tájékozódni /oly nagy falu, hogy ehhez 1 teljes hó kellett/ és ily módon be tudom osztani az időmet is. Így pl. úgy rendezem a dolgot, hogy ha nincs könnyen módom elmenni egy távoli beteghez, várok és csak másnap megyek el, amikor esetleg még egy páciens jelentkezik ugyanazon környékről – úgy azután már érdemes megtenni az utat $2 \times 4 = 8$ korona bevételért. A népnek most van pénze és sohase fordult még elő, hogy sokallták amit felszámítottam. Ép emiatt a recepturánál sem érdekel az, hogy mibe kerül a gyógyszer. Írok amit jónak tartok. A nép is jobban bízik a gyógyszerben és a gyógyszerész is áld. Átlag 3--4 korona egy recept. De ritka páciens kap 1 receptet, leginkább 2--3 félét rendelek. Mert elv nálam, hogy a páciens orr és száj ápolását továbbá székét mindig rendezem. Hiába csak ilyen helyen kellemes Drnak lenni, ahol concurens collega piszkos jelenléte nem rontja a levegőt. Isten különös rendelése folytán én eddig mindig így dolgoztam pedig azt hiszem állnám a versenyt és legyűrném a concurrenseket. Csak nem lehetne ilyesmit csinálni: reggel: IX-kor, a beteget $\frac{1}{2}$ - 1 óráig vártni, hívásra csak 24-36 óra múlva menni. Ezek concurrens mellett lehetetlenségek volnának. Szóval az ember kényelme tönkre volna téve.

Kényelem és nyugodt beosztás nélkül átkoznám ezt a sok munkát. Így azonban ügyesen beosztva *már fáradtság nélkül* végzem a dolgom. Hála az Úrnak a *fertőző betegségek* is erősen szűnőben vannak. Jelenleg csak 3 Typhus

és 2 himlő van még ápolás alatt. Mind az 5 túl a veszélyen. A szomszédos P-Ladányban ma temették dr Balog A. orvost, aki typhus betegnél cigarettázott és ugyan akkor végbélben lázat mért. Inficiálta magát. Én kezdettől fogva sokat gondoltam az ilyen és hasonló fertőzési eshetőségekre. Ezért: himlős beteghez *nem* nyúlok, csak törülközőn át nézem a pulzust. Ty.-os beteg után is nagy gonddal mosdok. Vizitek közben csak a tárcámban előre megcsavart cigarettákat szívom, szipkából s bár kezem tiszta mégis csak a szipka közepét fogom. Ha pedig cigarettjeim elfogynak újat útközben nem csavarok. Otthon még külön nagy mosdás.

Leveleimet tehát ezentúl állandóan D.Gyulához² írom. Nem irod, hogyan cimezzem. Szerintem *nevednek* nem szabad a borítékon lenni, mert akkor véletlenül mégis haza (?) kerülhet a levél és kiszolgáltatva lesz a legtriviálisabb kíváncsiságnak. Fontos! Leveleimet és diszkrét irataidat *nem tartsd otthon*, hanem Gyulánál vagy J. bácsinál.³ Erről jut eszembe: vajjon mikor érzük meg, hogy én is, te is összes holminkat egy lakásba összegyűjtve a magunk számára és örömére élvezhetjük. Gondold el Nekem pl. a klinikáról, Előpatakról, Pista bácsiéktól,⁴ Gyulasógorék⁵ padlásáról, a szőnyegmegóvóból és jelenlegi lakhelyünkről kell majd összehordanom a háború utáni pesti lakásban – ha élünk. Szeretném megélni. Gyakran úgy érzem, hogy mire ez megtörténhetnék már én régen nem fogok élni. De bizonyosan másoknak is van ilyen érzése. Azért alattomban – bátortalanul – valamennyien reméljük, hogy még meglátjuk azt a szép napot és a katonaruhát jól kipucolva és a gombokat jól kifényesítve, jól megborotváltva és megnyíratkozva énekeljük majd az utcán a béke himnusát. Egészen suttogva jóslom: épen husvétra lesz meg a Béke.

Leveledet nagyon élveztem. Legalább minden hónapban 1x kell írunk egymásnak ilyen levelet.

Napod beosztása és egész mostani életed igen symathikus nekem. Így kell élni. És annyi jót cselekedni amennyit csak lehet. Milyen öröm ez! De emellett még egy kötelesség van. Hogy a komisz nagyhangú, nagyképű akarat emberekkel szembe, akik mindenkit a maguk céljaira akarnak kihasználni, akik felelősséget nem éreznek, megbánást be nem vallanak és folyton önmagukat imádják — ezekkel lassú és türelmes háborút kell viselni. Ellenők kell dolgozni. Udavriaskodni se szabad velők. Nem szabad /nagylelkűen/ mélyen leemelni a kalapot és a tiszteletadásnak *minden embert* megillető formáját nekik is kiadni. Nem ezekkel szemben óvatosnak, tartózkodónak és elzárkozottnak kell lenni. S ha alkalom van, meg kell őket szégyeníteni és tehetetlenségüket és gaszágukat alá kell húzni mindenki előtt. Igaza van Sándornak,⁶ A Dollingereket gyűlölni kell, ártani kell nekik, meg kell őket alázni és le kell járatni és bukásukhoz *tapsolni kell*. Nem kárörömből hanem örömből. A világ akkor lesz szép ha a nap ezeknek *nem süt*. (Ilyen alak

Szabadkán pl. *B.K.pm*⁷ udv.tan.) Megértettél?

Casanova az egész nálad van?

P. bácsi mit ígért?

Bella néni⁸ mit beszélt rólam és O.ról?⁹

Nagymama¹⁰ egészségét hogyan látod?

Mi a prognózisod? Nyárra elvihetem-e majd E-ra?¹¹ Mert ha csak utazni tud elvisszük! Ugye. Az Előpataki patikát ha vállalod kicsinálom neked. Nem kell érte semmitse fizetned, csak jun 1-szept 15-ig a fürdőn lenni. A patika berendezés a fürdőé. A szerek egy részét a volt tulajdonostól átveheted. Majd én megmondom mit vegyél át. Mert amit én nem szoktam rendelni azt egyszerűen *nem veszed át*. Azután majd megbeszéljük hogy miket és mennyit vigyél a saját költségeden. Tiszta hasznod lesz 1000-1200 kor. Ezt saison végén *haza* viszed. Lakásod a patika mellett egy kis lyukszoba, amely kellemes. Ezenkívül patika és labororium /3 helység./ Még e héten ird meg reflektálsz-e az állásra és akkor a fürdő tavaszkor *szereződést köt veled*. Finoman eltöltjük a nyarat és igen csinos lányokat *uzurpálhatsz*. Ha élünk addig – sokat fogunk két hegedűre duettezni. Egész csomó dolgot fogok írni e két hangszerre. És E-on a nyár oly szép hűvös-enyhe!

Házassági levelemre nem írtál érdemlegesen. NB – *újra interpellálok*:

a) *Belátod-e*, hogy soha a férfi értéke oly nagy nem volt mint lesz háború után a diplomás fiatal emberé.

b) *Belátod-e*, hogy e szokatlan agio biztos reménnyel kecsegtet, hogy a legmagasabb fokú anyagi és legmesszebbmenő sexualis igényeket ugyanazon nőben lehet megtalálni.

c) *Elismered-e*, hogy ezek szerint olyan házasságot kell kötnöd, amely mindkét irányban tökéletesnek minősíthető és másmityet kötni ostobaság volna.

Felelj mindhárom pontra. Igen és nem-mel. Ez legyen a válaszod.

Álmodról szóló jegyzeteimet szívesen neked ajándékozom, de kérlek, hogy az egészet másold le majd ha ráérsz (persze nem otthon!) és küldd el mert naplómban még van később néhány álom atyáról /a régi finom, jó,

kedves emberről/ és ezeket szeretném együtt megőrizni. A másolat nem sürgős. Mellékelek hozzá papírost, hogy W. könyvembe fűzhessem. Előbb ird az álmot, azután az analitikai jegyzeteket.

Ajánlom, hogy a katonaságnál *ne* törekedj rang után, hanem csak arra, hogy jó helyeden megmaradhass. És a kinevezés bizonytalan helyet és bizonytalan idegen parancsnokot jelent akkor – inkább mondj le róla. A fizetés nem és annyit mint amily baj és kár volna neked csak Pestre kerülni. Fogalmad nincs mily siváran bánnak pl. a h. kórházakban Pesten az alkalmazott tisztekkel. /Tehát nem *csak* a betegek szenvednek a szigor és ridegség miatt./ Emellett állandó tendencia Pesten, hogy folyton új és új fölülvizsgáló szemléket rendeznek és ezekkel megszüntetik a régebbi beosztást. És Pesten kerülni fölülvizsgálatra – mint tiszt – ez azután a biztos baj. Semmi szín alatt ne akarj tiszt lenni, ha *mint tiszt* nem maradhatnál eddigi helyeden.

Ezen tanácsomat vedd igen komolyan.

A szabdkai színház mai képe igen rokonszenves.

Olga megjegyzésére vonatkozó soraidra Olga már megfelelt. Tehát a fertőző betegségeket képzeltem be magamnak, míg a *régi bajról* egy pillanatig se voltak helytelen képzeleteim. De egyet akarok hangsúlyozni. M-ista és Opium élvező két különböző dolog. Én, a P=/egyenlő/ lévén az Op.-al, *ez utóbbi* vagyok, ugyanis M-et naponta csak 0,01 – 0,02 g ot használok. Az Op. pedig megközelítőleg sincs oly veszélyes. Bizonyítja ezt *China*, ahol a népesség 30%-a O.-evő. (Csak a szívás van eltiltva) Bizonyítja Quency¹² angol író, aki Op-al 74 évet élt.

22 é korban kezdte és a legszemlésebb 40 kötetet írta meg essayket és esztetikai dolgokat. Ez az író megelőzte Freudet és Shakespeare munkáiról a legmodernebb psychoanalysisist lepipáló kommentárokat írta, amiket most adnak ki újra az egész világ ámulatára.

Mindezekből ne gondold, hogy konokul meg akarok maradni a bűnben. Háború után *mialatt* berendezkedem és letelepszem: elhagyom. Addig nem bírom. Jelenlegi strapás-állásomban ez nem megy. Azt ne hidd hogy elvonást lehet csinálni állandóan kész fürdőszoba és abszolút kényelem nélkül. Nem, ez valóban lehetetlen. Te aki tudod miről van szó – *be kell hogy ezt lássad*.

Mádinak¹³ mondd meg, hogy a tbc-s nő főztje *nem* fertőz, hacsak az

ételbe direct bele nem köhög és köp. Adj a cselédnek Gyógyszert subcutam VI sz. mennyiségben. Előbb hőmérés. Azután látni fogod, hogy a hő leszáll és hallani fogod, hogy kevesebbet köhög. Jenő bácsinak *mond meg*, hogy a cseléddel mosasson kezet *gyúrás* előtt, mert különben fertőzést kap ő is és nagymama is. Ez ugyan nem igaz mert a bacillusokat a tűz /a melegítés, sütés/ elpusztítja vagy ha ez nem is de a gyomorsav megemésztí őkét – de mégis mondhatod. Tbc-s fertőzés vagy a légutakon (belégzés) vagy a vérutakon (infectio, bőrsebzés amelybe tbc, köpet jut) történhetik. Gyomor és bél útján fertőzés nagy ritkaság.

Eszerint adósod vagyok

M+P = 13.20

Küldemény 14.76

27.96 = 28.00 kor

A küldeményed száll.levele már napok óta itt van a postánkon, a csomag azonban nem akar megérkezni. Mily átkozottul tehetségtelen emberek adminisztrálják most Magyarországot. Mert Németországban nem működnek a posták ily gyalázatosan. Miért, mert nem akarnak a postásoknak a külön túlmunkáért megfizetni. Ezért csak bizonyos korlátolt ideig dolgoztatják őket a hiv.órákon túl. (mert ingyen nem is lehet többet) Meg kéne fizetni *jól* mindenfelé a túlmunkát és akkor menne simán minden, feltéve persze ha az intéző személyeknek még hozzá Isten ész is kegyes lett volna adni. De ismered a magyar postát és vasutat. Mily nehézkesek, félműveltek, nagyképűek ostobák a postafőnökök és állomás főnökök. Igazi siralom!

Pecsénymód igen tetszik nekem. Egészen sikerült Jász D. ugyebár?

Irok a dosisról is. Naponta 0,24-0,26 P és 0,01-0,02 M. Ez az egész. 4 dosis: [d.e. VIII. d.u. I, VI és IX]

Kérlek küldj 10 g. P-t és 5g. Met újra. Legjobb szeretném, ha 25 g P-t küldhetnél, frisset, eredeti csomagolásban. Ez 33.80 vagy 38.00 kor. Ilyesvalami ára volt, amikor én vettem. —

A Dosis csökkentés minden két hétben megtörténik. Ilyenkor áttérek a 3% oldat helyett 2%-ra és veszek néhány napig így:

VIII	0.06 P (2%)
XII	0.04 P “
V	0.06 P “ 0,20

Azután lassan haladok felfelé. Mert az egyforma dosis kibírhatlan rossz. Csak csökkentéssel *vagy* emeléssel lehet euphóriában élni.

Öllelek, csókollak

Írj sokat

Olga sokszor üdvözl

Írj pesti utazásodról hosszan. J.

¹ Violaszínű tintával Walker írólapra írt levél, a borítéka elveszett.

² Decsy Gyula

³ Decsy Jenő

⁴ Hofbauer István

⁵ Jónás Gyula

⁶ Rajz Sándor

⁷ Biró Károly

⁸ Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella

⁹ Jónás Olga

¹⁰ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

¹¹ Előpatak

¹² Quincey, Thomas de (1785–1859), angol esszéista, kritikus, Csáth valószínű olvasza: Egy ópiumevő vallomásait.

¹³ Brenner Etelka

Először az *álmot* olvasd.

Jegyzetek az analysishez.

1.) Mostoha tényleg többször elolvasta lopva naplóimat.

2.) Ebben gyakran írtam nővéreiről, de róla soha.

3.) A véle fürdés – gyerekkori Wunsch.

4.) Olga féltékenykedése – tény.

5.) Miért teszi fel édesapám anyámat a kocsis mellé. Mert ez fiatalos, bohó dolog. Wunsch – apám lenne kedélyes jókedvű, mint csak az az ember lehet akinek nincsennek önvádjai. *Bár tudna* most is elfogulatlanul helyes tiszta érzésekkel beszélni első házasságáról, akár 2. neje előtt is.

6.) Tud maga vigyázni! – azaz a nőt kincsnek drágaságnak tartja.

7.) Meghatódik: Jaj de édes! Wunsch: hogy a régi emlékek így hassanak reá.

8.) Mikráscsík. Mikro és csík (csíp) összetétele. Összefügg a kiütéses typhustól való félelemmel, amelyet a *ruhatetűk* terjesztenek.

Az álom.

1.) Naplót írok otthon, levél papírra álmomról.

2.) Ezt mostoha elolvassa.

3.) Bár *róla is szól*; odajön amikor fürdeni készülök és ő is megfürdik – ez az álom, mit leírok.

4.) Később ezt O észreveszi és vizsgálatot tart. Szemrehányások.

5.) 9-ig Koits házban szalonban beszélgetünk régi időkről. Mostoha kérdi: mit is csináltak apámék 1st házassága idejében? Apám azt mondja, hogy Palicsra jártak majd minden nap. „Különösen egy alkalommal mulattunk jól” – mondja apa.

– Hogyan?

– „Akkor én tettem fel a kocsira kedves feleségemet a dupéjánál.” /Apa egy kissé spicces./

Én: (közbeszólók) Igen! Tudod hol? Ahol most a vill. megállóhely van. És te azt mondtad: „Kocsis van egy jó helye a feleségem számára és tud maga vigyázni!” Egy nagy tetős landalin betyár volt, és te feltetted anyikát a kocsis mellé a nyári esti szélben.

Apám: Igaz. Igaz. Jaj de édes (Megcsókol engem)

Én: gondolkodom milyen kedves és fiatalos volt apám gesztusa most amikor megcsókol. *Egész a régi.* Magamra gondolok. Én is egyes emlékeknél egész a régi vagyok. De miért változott meg apa? (így spekulálok álmomban) Ezen töröm a fejem. Tán a B. lányokra vágyik, ezeket nem tudja megszerezni s ezért epés, mert nejeére már ráunt.

Érthetetlen.

Közben többször nézek tükörbe. Először úgy tűnik fel hogy csak piszkosak a szemhéjjaim és homlokom azután hirtelen látom, hogy apró poloskaszerű legyek szállnak fel szemhéjaimról.

– Mi ez?

– *Dezső*: „Ez *Mikrácsík*! Nem ismered? – Ez a mikrácsík rovar” /Így szól Dezső./

Hamar neki fertőtleníteni. A P. ház irodában vannak a mostani rendelő eszközei szétrakva az íróasztalokon.

Aethert! Dezső és Laci papírszalvétára öntenek többet mint kellene. Én bosszankodom, hogy *mért nem vattára?* Ezzel mosom le a *mikrácsík* harapását.

–

És ébredek. –

109.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Földes, 1915. december]

A mai postával küldtem neked 40 koronát.

Ebből 13.00 M + P

azután 15.00 küldeményed

nagymamának 12.00 karácsonyi csomag

—————
40.00

Kérlek állíts össze egy finom csomagot csemegékből és olyan dolgokból amiket Nagymama² jól ehet. Szabadkán ma már sok minden jót lehet kapni.

Igy gondolnám: 2 közép doboz Sardinia 2 citrom, 6-8 narancs (ha már van jó!!) Friss Gerbaud sütemény (ezt több helyen tartják Sz-án) vagy 8-10 darab, cukorkák, tea süt, datolya, malaga, dió [tisztított], mandola, mogyoró [e három utóbbiból nem sok] egy kis doboz libamáj pástétom (esetleg 2)

Igy állítsd kérlek össze. És becsomagolva szépen, hogy a helyi eredet ne lássék sehol! — vidd el neki azt mondván, hogy mi küldtük neki egyenesen Földesről, neked címezve, hogy neki a postai átvétettel ne kelljen bajlódnia. Mellékelt sorokat szintén tedd közé, borítékba zárva.

Ha valami jobb eszméd volna /pl. *együtt* venni valami drágább tárgyat, ruhadarabot vagy ékszert (?)—/ akkor kérlek ird ezt meg sürgősen. Ha azonban az eszme cserére nincs idő, akkor maradjunk az én tervem mellett. (*Kivéve*, ha valami *olyan eszméd* volna amiről biztosan gondolod, hogy én elfogadnám.)

Csomagod megjött. Négy nap előtt. Hibátlan benne volt minden. Szívességedet ismételve köszönöm. A sajt kitünő. A borítékok – amelyet akartam. Csak a telepek bizonyultak rossznak. 4 évi praxis után mondhatom, hogy *egyedül*, csak a Siemens és Halske féle telep *jó* és megbízható. Ez a legtartósabb. Ára 1.10-1.30 kor a kereskedő tisztessége szerint. Pesti főképviselet: (Hecht B. Bálvány u. 17 Budapest) Az új „Honvéd-arany elem” szintén nem jó. Eleinte igen erős fényt ad, de egy órai használat után csaknem teljesen tönkre megy. A Siemens és Halske féle batteria után a „Gold-Rekord” a második legjobb.

*Olga*³ szerint a fennebbi sorozat nem jön ki a pénzből, tehát ő a köv ajánl:

Kb. 5 db narancs 1.00

5 “ mandarin 1.00

Tea.süt /nem Meinl/ 3.00

Cukorkák 3.00

8 db. Gerbaud mignon 1.20

Tehát e mellett maradunk!

malaga 1.40

friss (akasztott) szőlő 1.40

mandula és dió 1.20

13.20

Ird meg, ha többlet lesz. Mehet 15-16 koronáig is. A fontos, hogy igazán szépen úri módon nézzon ki. Ha te is meg akarod őt lepni egy kis csomaggal akkor te, vegyél 2 db. Sardiniát, 2 db. libamáj pástétomot /Marie/ és datolyát egy skatulyával.

Figyelem! Ha van *szép* és jó narancs akkor okvetlen 10 dbot végy és 10 db. mandarint is./Kóstold meg nem-e fagyott!?!/ Ha mandarin nincs és a naracs szép akkor abból magából 15 db legyen.

Okvetlenül csakis karácsony este vidd el a csomagot! (Gyuláéknál⁴ csomagold, hogy ne kelljen otthon holmi megjegyzéseket hallgatni.)

Ha Jenő bácsiéknál⁵ most olyan a rend, hogy Nagymama esetleg nem juthat *bármikor* jó teához – vagy pl. ha a cukorral J. bácsi esetleg spórol??) akkor vigyél esetleg 1 sz. Meinl teából egy csomagot, hozzá kristály – kocka – cukrot vagy fél kilót. NB közönséges kockacukor nem jól festene és sértő volna J. bácsira.

Ha azonban a tea miatt nem is lehet panasz – igazán finom kávét bizonyára nem kap nagymama. Tehát letold meg azaz fontold meg nem volna-e helyes egy ¼ kg Meinel féle Marillo keveréket *frissen pörköltet* is vinni – (sub titulo: „kóstoló”, hogy mit szól hozzá a nagymama, jó-e ez a kávé) Ez a kávé ugyanis páratlanul finom és erős, szagos, nemes.

Még egyet: kap-e nagymama rendese Sajodint??

A tisztíti ügyet eszerint legjobban elintézte van.

Casanova többi kötetei Pesten vannak. Ezeket mihelyst óhajtod – ha ott leszek megkapod. Csak vigyázz arra ami nálad van.

L. Menyusról⁶ igen szigorúan írsz. Őt én igen kitűnő drámaírónak tartom, aki mindazt elmondja amit el *akar* mondani. Te azonban túl sokat kívánsz tőle. Ő csak egy kis szerelmi történetet óhajt előadni – ahogy én látom, a darabot még nem olvastam – hozzá nem is komplikáltat /mert ezt a közönség nem tudná *átértetni*/ és ezzel óhajtja a publikumot mulattatni, színpadi előadás kapcsán.

Bella néni⁷ nem beszélt rosszat rólunk. Vagy nem dicsekedett vele, hogy mily nagy kegyben részesültünk, hogy lakásukat megkaptuk??

A régi bajról annyit, hogy – *egész biztosan érzem*, hogy háború után „frei” leszek és átveszem a M.Sz.ban Bíró⁸ és Molnár⁹ urak publikumát házi kezelésbe.

Előpatakon ismétlem, csak a fürdővel kell tárgyalnod. Slückstahl t.i. a patikát Balázsfalvi-tól bérelte 200 kor-ért. Holott ez az úr a fürdőtől 200 kort kapott, azért hogy patikát tartson. Így keresett ő minden munka nélkül 400 k.-t. Ellenben a fürdő most felbontja vele a szerződést és veled köt majd – ha akarsz. Te nem kapsz semmit, de kötelezned kell magad 1-2-3 saisonra, hogy jun 15 – szept 15 ig ott leszel és nyitva tartod a patikát. Kösd ki a *fürdőhasználatot* és a világitást. Azaz vezessék be az acetylént a patikába és szobádba. Tiszta hasznod lesz 1000-1200 kor. Sőt talán többet is csinálunk. Megértettél? Én most várom – J mécs fürdő-ig – levelét és ha jó a válasz, akkor azután majd *megírom mit írj neki*.

Olga azt mondja, hogy új csomagod feladási napja *nem lehetett* nov 2 – amint írod. Ez valószínűen tévedés tőled. Mi ugyanis a csomagot 8án v. gén kaptuk kézhez /A rajzszeges kávé csomagot!/ De mindenesetre 3 hétnél tovább jött.

Teleszky keresk. miniszter¹⁰ úr megérdemelné a 25 botot. Mert ennek nem kellene így lenni!

Ölel csókol

Jozsi

————— Olga üdvözl —————

Mégegyszer köszönet a csomagért és fáradságért. Minden a legjobb volt. Kérlek a Nagymamácskáét is így állítsd össze, egy kis árkülönbözet nem lesz hiba, azt majd pótolni fogjuk. *Úgy tudom ő a gyümölcsöt szereti.* Üdvözl, minden jót kíván O.

Utoirat. Általad küldött Meinl tea-süt. Igen jónak bizonyult. Tehát ha *duplán ragasztott* Koestlin nincs, akkor ezen Meinl süt.ből végy!

¹ Violaszínű tintával Walker írólapra írt levél, a boríték elveszett.

² Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

³ Jónás Olga

⁴ Decsy Gyula, gyógyszerész annak a patikának a tulajdonosa melyet Csáth Géza nagyapja Id. Brenner József 1855-ben alapított Szabadkán.

⁵ Decsy Jenő

⁶ Lengyel Menyhért

⁷ Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella

⁸ Bíró Lajos

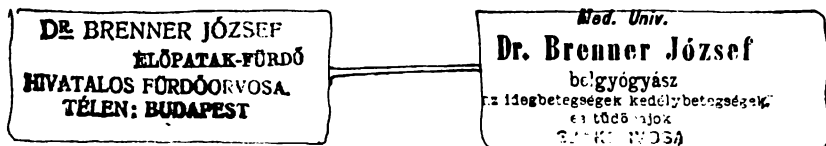
⁹ Molnár Ferenc

¹⁰ Teleszky János 1915-ben a Tisza kormány pénzügyminisztere volt.

1916

110.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Budapest, 1916. február 12.]

Ne nevedd ki! Csak be akartam mutatni a régi és új bélyegzőmet. „Ime – ez a különbség, ha az ember maga választja vagy pedig az iparosra bizza!”

Azután. Kérlek küldj nekem 2 tubus syndeticont. De az eredetit, amely *kis* tubusban van! Az ismert – nyomással. Más gyártmányok nem olyan jók mint az, az ősi syndeticon.. Kérlek: írd nekem. Ölel Józsi

Földes

1916.II.10.

Születésnapodra:

Hurráh, hurráh, hurráh!

Isten éltesen derék öregem!

Olgával együtt ölelünk és csókolunk. Józsi és Olga. —

¹ Viola színű tintával írt levelezőlap. Címzés: Nagyságos Brenner Dezső úrnak *Szabadka* Főtérr.

BRENNER DEZSŐNEK¹

D.U. II.

[Földes], Kedd 1916. III. 28.

Kedves Dezsőm!

Hirül adom neked, hogy megkaptam

A.) III. 9 én kelt leveledet

B.) III. 17 én kelt levlapodat és

C.) a csomagot mindennel és a levéllel.

Sorra megyek.

1.) Mindenekelőtt ne hidd, hogy hosszú hallgatásaim a mély „m” *élvezetből* erednek. Ez nem áll. Ellenkezőleg. Ezek a rossz doseirozás időszakai, amikor soha vagy napokon át nincsen egy sikerült i. *Emiatt* azután a kezdeményezési kedve minimumra száll alá.

2.) Igen helyes dolog, hogy mos a háború alatt rájöttünk, hogy titkon közkinccsé lett így tehát megvan a *döntő érv*, hogy vidéken (falun?) kell orvosi praxisomat véglegesen megalapítanom.

3.) A szanatórium tapintatosan nem felelt ajánlatomra gondold te. Ez tévedés. A szanatórium azt acceptálta, aki *személyesen mutatkozott be*. Ez nekik a fontos. Ha felutaztam volna, nekem is növekedett volna a kilátásom, hogy én kapom meg az állást.

4.) Azt irod feledékeny vagyok. Tévedsz. Hiszen te irtad nekem, hogy a nagymama átlag 10-12 nap között 1-2őt ágyban tölt, a többit fenn éli át.

5.) Nem értettem a *dobány* jelzést. Miért? Mert előzőleg már (egy leveledben) nem alkalmaztad hanem nyíltan nevezted meg a gyermeket, tehát – ezzel elejtettem a dolgot és az emlékezetemből kinyomtam. Először azt hittem, hogy pénzt kérsz, azután, hogy *dobányt*. Mi voltunk a hibásak, hogy egy oly szót választottunk, amelynek már két értelme használatos és *gyakran használatos kettőnk között is*.

6.) Rövid, időn belül meg fogom látogatni nagymamát.

7.) Örülök, hogy végre bejutottál a patikába. Ismerem az ottani vig életet.

8.) Hozass kérlek nekem 2x25g P-t és 25 g M.et. Sürgösen. 10-12 napon

belül nálam kell lennie. Még ma írj Thallmayernek, hogy utánvéttel küldje el ezeket nekem, vagy ha ezt nem tartod jónak: *neked*. Ha így irtál neki: írj nekem erről és a pénzt nyomban küldöm. (*Mennyit?*) Ha az én utalványom 1-2 nappal később is érkezik hozzád mint a droginsta csomagja: a postásnak megmondhatod, hogy 2 nap múlva *kiváltod*.

Mai dosisom 0,32 P = 0,16 N. Nem sok csak 0,04 vel múlja felül a normális maxim. dosist.

Úgy érzem, hogy ha nem kapok himlőt – úgy néhány hát alatt lényeges csökkentést fogok eszközölni.

Grósz!² temetéséről és haláláról írj, amit csak tudsz.

Csomagot sokszor köszönöm. Az egyik telep nem égett, más minden jó volt. Megérkezett Pestről régi jó nagy t. tollam Ebben most veres téntát tartok. Ne sajnálj tőlem hosszú levelet. Nemsokára én is ilyen írok.

Jókait olvasom.

Istenien mulattat.

Öllelek 1000x Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levél. A levél elején Csáth Géza orvosi pecsétje.

² Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia (1835–1916).

112.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[1916] VI. 22. Földes

Kérlek küldj minél hamarabb postacsomagban 3 l spirituszt. Ha kapsz olcsó pénzért pléh-kannát, *úgy abban küldd*. 5 litereset vegyél. Ezt azután visszaküldeném és ismét 5 l-t küldess majd ha kell.

Leveledre csak röviden válaszolok, de mindenre felelek.

1.) A magántanári combinatiót nem vetem el végkép. Erről szó se lehet. De függővé teszem bizonyos dolgoktól. Pl. ha előpatak újra szerződik velem és emellett kinéz egy *elég jó* pesti existencia akkor feltétlen kitűzöm a célt és 2 év alatt docens leszek. A jogi karon. Szaktárgyam a psychoanalysis és a bűnügyi vizsgálgatás.

2.) Szabadkától fázom. Gondold meg, hogy micsoda irigy áskálódásoknak lennék ott kitéve. Ha *Novák állása mily fizetéssel jár? Pályázat lesz?* A kórház elmeosztályán Prokes az orvos és ő le nem köszön az én kedvemért.

3.) Péterrévéről gondolkodom. Csak falun lehet az orvos úr. Csak ott lehet 4-5 cselédje és ott szerezhethet *birtokot*.

4.) Ismételtem az elvonást csak akkor csinálom meg ha biztos állásom és berendezett lakásom lesz. Ez nem azt jelenti, hogy addig nem csökkentek. De a szívós rendszeres csökkentést csak benn az állásban, az új életben, (amikor igazán dönteni kell majd élet v. halál felett) fogom végbe vinni. Ez $\frac{1}{2}$ - $\frac{3}{4}$ év műve lesz. Annyi kell, hogy 0,40-(0,30)-ról – stabile a 0,03-0,04 g-os napi adagra jussak. És akkor ha a 0,04 g-os adag már fent áll, azaz teljesen kielégítő, akkor a zárt sanát-ban 8 nap alatt *ezt* teljesen el tudom hagyni és 4 hetet csak a reconvalescentiára számhatok. *Eszerint 30-40 napra kell csak szabadságot kapnom!!* Értsd meg. Kedvezőtlen külső körülmények úgys visszaeséshez vezetnek. Épp ezért volt nagy baromság az 1913 – i. sanát. kúra. Marhaság volt. Meggondolatlanság. Mindenkitől elhagyva, elégedetlenül, állásomat elvesztve – így vonultam be. Egy kis ész kellett volna, és akkor a 3000 koronát eltehettem volna későbbi alkalmas időkre.

5.) Kölcsönre kurázni ép ilyen lehetetlen dolog. Annak készpénzben kell meglenni, hogy az ember aggodás nélkül költhesse el.

6.) Az elvonás nem lesz fájdalmasabb. Sőt érzem, hogy idegeim a 30 éves kor közeledtével javulnak. Neurasztániám nincs $\frac{1}{2}$ annyi se, mint volt pl. 1912-3 ban. 30 éves koromban sokkal könnyebben fog menni, mint ment pl. 1913 ban és ment 1911ben amikor magam csináltam.

7.) Olga² nem tehet erről. Hisz jól tudod te se birtál velem Stószon. Nincs ebben hatalma a nőnek. Csak az elhatározás segít. Hát Sch. Gyula³ hányszor erőszakos volt velem. Elvett mindent. *Szereztem* ami kellett. Ha te O.t okolod, akkor ennek az az oka, hogy elfeledted mi az a macionalizmus.

Még egyre kérlek. Ird meg mit veszel észre atyán? *Van benne valami tudat arról*, hogy rosszul cselekedett, amidőn fiát minden ok nélkül kicsukta a házából? Vagy teljesen el van altatva lelkiismerete (Mert az a legkönnyebb dolog.)

Ha J. bácsi⁴ már átadta Madynak⁵ részemre a nagymama óráját és láncát úgy kérlek szólj Madynak, hogy én írtam neked és kértelek, hogy vedd át tőle és ajánlva nekem küldd el.

Megvannak-e már neked Bach celloszonátái hegedűre átírva. Ha nem – ezt hozasd meg. 2 korona az ára. Breitkopfnál jelent meg száma: N° 1953.

Irk. Küldj Spirituszt.

Ölel Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Schusztér Gyula

⁴ Decsy Jenő, Csáth Géza anyai nagybátyja. A nagymama ebben az időben halt meg.

⁵ Brenner Etelka

113.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső!

VII. 4. 1916.

Földes

A multkor elfeledtem Excusáld engem és csináld meg „Pokász és ~ né receptjeit” add át nekik a gyógyszereket és a recepteket. (Másodszor már vegyék meg, ha beválik)

Ismétlem a spirituszok kifogástalan állapotban megérkeztek. (Úgy gondolom 28 deci). Legközelebb küldd el a nekem hagyományozott dunsztokat és befőtteket. (Ezeket persze a holyagpapír nem védi eléggé, még bőr vagy gumi is kellene a nyílásukra)

Atya viselkedése azt bizonyítja, hogy nekem van igazam. Ő már egészen el lett idegenítve tőlünk. Először rágalmak által. azután a saját lelkiismerete által. Mert bensejében jól érezte, hogy nekünk adós maradt egy nagy *nagy summa apai szeretettel* és gondoskodással és törődéssel. És kit gyűlöl az ember? A hitelezőjét. Teveled rosszul bánik, nem beszél, nem szíves hozád! *Lehet így bánni azzal akit szeretünk!*? Nem! Oka van rád haragudni? Nincs! Vádolhat valamivel téged? Nem. Mégis idegenkedik tőled sőt gyűlöl. Miért? Mert te is hitelezője vagy. *Igy szoktak bánni a mostoha gyerekekkel mindenütt.* Mint a nem szívesen látott vendégekkel. Ez ennek a rendje. De csak ott ahol a nő mostoha. A mostoha apa – ha mostoha is, de férfi. Tehát van benne jogérzet és igazságérzet és nem tudja túrni azt a gondolatot, hogy ő megfosszon másokat jogos tulajdonuktól, tehát az édesanya szeretetétől ezért, tehát nem áll soha nyiltan gyermek és anya közzé. Ezt mindenütt tapasztaltam.

A nőnél azonban minden nemes érzés (jogérzet) felett *dominál az önzés*. Innen van, hogy az lassanként mindig nyíltan felkel a mostoha gyerekei ellen és rendesen sikerrel el is idegeníti azokat édes apjuktól. Kár erre több szót vesztegetni. Bele kell nyugodni. Majd ha derék apánk öreg ember lesz, és szükségét fogja érezni, hogy számot vessen élete cselekedetei fölött- akkor de csak akkor fogja átlátni, hogy milyen rémes és kegyetlen dolgot művelt. *akkor már szeretné jóvátenni majd hibáját, de késő lesz*. Adja Isten, hogy ezt az időt én meg ne érjem, mert szomorú dolog lesz. Majd emlékezzél szavaimra.

Levelemet semmisítsd meg!

Várom küldeményedet.

Mi ujság Sz.-án.³

Itt melléklek R. I. tehetségtelen verseskönyvét is. Ne add neki oda, hanem csak engedd meg, hogy Cafeban átlapozza. (Adasd becsületszavát előre, hogy meg nem haragszik és hogy a könyvet neked nyomban visszaadja.)

Arcképeid nagyszerűek. Roppantul megörültem nekik. Ott vannak a rendelőmben felszegezve.

Szonátát irok soló hegedűre.

Kapni-e Szabadkán zombori turót. Ha igen végy 1-2 kg-ot, és azt is viaszos papírban mellékel. Igen fontos, hogy a z.t. nak frissnek újnak kell lenni. Az érett az nem alkalmas küldésre.

Itt nincs gyümölcs?

Mit látsz Szabadkán?

Van-e szép sárgabarack? Írj erről is!

Ird noteszedbe be a listát, nehogy levelemet kelljen előszedned a hancúból.

Ölel 100 x Józsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Pókász Béla és Brenner Etelka

³ Szabadkán

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső!*

Földes, 1916. júl. 17

Csak röviden írok.

Kérlek, minél hamarabb küldjél újabb 3-4-5 üveg (ā 7 deci) Spirituszt. Azután ha lehet a nagymama féle dunsztokat is.

Smicknek elküldtem a pénzt és mellé egy udvarias levelet, amelyben kifejtettem, hogy őt már ismerem a te elmondások alapján mint kitűnő gazdát és szeretetreméltó kedélyű főnököt, aki méltányos és elismerő és ép ezért meg tudom érteni, hogy öcsém ragaszkodik ezen kitűnő férfihoz stb.

Ezenkívül kérek nézd meg mellékelt Rp-éket. Ezen patikus azt hiszem meg nem engedett *zsebrák* módon taksál. Taksáld meg *simplice* és azután a megengedett legmagasabb taxával.

Szabad-e neki ha Rp nélkül viszik 25 gm. vattáért 70 Fill-t számítani??

A Rp-eket küldd vissza.

Mi ujság Szabadkán?

Mádi² hogy van és gyereke!³

Arcképeid nagyon jók. Kissé savanyúra állított pofázatod úgy néz rám itt az asztalon mintha te magad lennél.

Ma vasárnap végre megfordult az idő. Hideg lett és így jobb éjjelre van kilátás mint az elmúlt két hét forró nyomasztó éjszakáin.

Olvasd el Jókaitól a „Bálványos vár”-t Milyen finom dráma – Thema – Akár – opera.

Olvasd el Jókai Dekameron I kötetben Bölcs Hamlet-et ebből akarok irni egy vig operettet. Azaz tragikus operettet. Az egész műfaj adva van – a zenét is érzem. Azt hiszem a világ frappánsul újnak fogja érezni és ezzel megalapíthatom szerencsémét. (Ez nagy titok. Senkinek egy szót se)

Ma láttam először (Kis diák korom óta) vágatást. Egyszökevény orosz kapott 6 botot. Jaj nélkül állta bár a *lengyel fogolyőr jól csapta*. A fogolyparancsnokok rájöttek, hogy a szidás, börtön, kikötés az oroszoknak nem büntetés meg se kottyan. Ellenben a bottól fél. Ehhez van szokva otthon. Mióta ez van: rend van.

Irj. Irj. Ölel J.

P.S. Levelemre régiebbekre is pontonként felelj.

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Etelka

³ Pókász Endre

115.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Földes], 1916.XII.30.

Boldog új esztendőt neked mint minden jóakarátú embernek, aki *azt akarja és kívánja* hogy kölcsönös szeretet, megértés és jóindulat uralkodjon a földön. (A gyűlölködés, harag, gőg, irigység, rosszindulat, kapzsiság pedig száműzessék.) Te a jóakarátú emberek közzül való vagy, akik megértették Krisztus tanítását ezért tehát ezen a napon kezet fogunk és megfogadjuk, hogy valóban: nemcsak *kívánunk* egymásnak boldog új évet hanem igyekszünk is rá (amennyire erőnktől tellik) hogy egymás számára valóban boldoggá is tegyük az életet.

Úgy érzem, hogy az 1916 év nagy örömeket fog hozni a Világnak és Isten segítségével nekünk is lesz. Tehát föl a fejet. Bizalommal és reménnyel nézzünk előre.

Ölel csókol Józsi

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Nagyságos Brenner Dezső úrnak Szabadka Fötér.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső!*

[Földes, 1917, január]

Leveledből azt látom, hogy végre reájöttél arra, amit én már régen mondok neked. T.i. hogy atyától jót nem várhatunk. S hogy ennek nem mi, hanem csak ő az oka. Hogy nekünk itt mulasztásunk nincs. Ellenben ő volt befolyásolható, lelkiismeretével könnyen megalkuvó, apai kötelességekről megfélelmezhető. Ő volt rossz apa. Nem mi voltunk rossz fiúk. Mennyi mindent el nem követtünk, hogy őt egy kis felmelegedésre bírjuk. Nem sikerült. Vége! Ez nem lehet. Úgy látszik a legutóbb mostoha felhasználta ellened azt, hogy Decsyéktől jöttél ki velünk és Decsyékkel. Ez megbocsáthatatlan hibává, gonosztetté, ellene való párttűtéssé lett felfújva. Hagyd e szegény vak embert a maga útján. Isten bocsássa meg neki nagy bűnét. Én is megbocsátom. De, hidd el, az Úr Keze még meg fogja neki mutatni, hogy nem helyes úton járt.

Róla tehát csak ritkán essék szó köztünk. Minek emlékeztessük egymást, hogy az a szerencsétlenségért bennünket, hogy apánkat már életben elvesztettük.

Annál inkább igyekezzünk a magunk lábán járni és összeköttetéseket szerezni, hogy azok segítségével nélkülözni tudjuk az apai pártfogást, amely pedig oly jól esne – még ha nem is érne semmit.

Ami téged illet. Igyekezz patikabérlethez jutni. És ehhez egy kis tőkét szerezni. Úgy, hogy a Szmik² által kölcsönzendő bérleti összegnek kamatát előre kifizethesd. Ez igen jól fog reá hatni.

Jó vidéki patika. Inkább falusi mint városi. Azután jóban lenni a doktorral, elhalmozni figyelemmel és akkor úgy ír, ahogy te akarod. Szerintem percentet legjobb adni. Aszerint amennyit ír. Ha egy hónap alatt van a receptjeiből 1500 kor bruttod, akkor adj le (fájdalom nélkül) ebből 75 koronát azaz 5%-ot. És nem fogod megbánni.

Ami engem illet: szeretnék egy időre falura menni. Talán csak 4-5 évre, amíg 40-50.000 koronát összekeresek. Ennyi elég volna, hogy Pesten Sanatorium vagy fürdőbérletbe bocsátkozhassam.

Ép ezért kérek:

I.) menj át falura: Péterrévére a patikároshoz.

II.) Tudd meg: ott van-e Csillag Károly³ és milyen viszonyban van a községi jegyzővel

III.) Ha jóban: menj el hozzá és véle menj a jegyzőhöz, ha nem jóban – magad.

IV.) Mutatkozz be és add elő, hogy oda szeretnék menni, mint már irtam is. A helyettesi alkalmazás könnyen menne-e. Azaz a megye is, község is hajlandó volna-e a fizetéseket kiutalni, mindjárt megérkezésem után. Azután: ki a főispán? Purgly? Ki a járás-orvos. Ki a főszolgabíró. Ki az alispán? Azután milyen a lakás vagy mennyi a lakbér, földhasználat, tűzifa stb. vannak-e az *egész faluban* kocsival télen is járható utak, hogy a vizitelés kocsin történhetné? Van-e betonjárda, vagy aszfalt. Van-e víz vízvezeték, artézi kutak? Van-e fürdő? Van-e villam vagy gáz? Milyen ember a jedző? Kik a falu fő nagybirtokosai? Milyen a nép? Valóban szükség van-e ott most orvosra?

Általában a falu milyen benyomást tesz?

Mindezt kérek sürgősen intézd el. *Diszkrétén* tudd ki? Azután felelj. A jegyzőnek a lakásán vizitelj. Tehát olyan időben, amikor nincs a hivatalban!? A névjegyedtet küldd be. De ne légy fekete ruhában, csak sötétkékben esetleg jaguettben szürke csikos nadrággal.

Hogy érzed magad O-becsén?

Meddig tart a szabdság?

Figyelem! Ugyanis – az én szabadságom januárban lejár. Földes jó hely, de itt nem maradhatok, mert már van meg választott orvos. Viszont szeretném még a háboruban megismertetni magam egy olyan helyen, ahol azután szívesen megválasztanának. És ahol erre lehetőség van.

Milyen Péterréve klímája? Van ottan Tisza?

Sokszor csókollak

választ küldj

Ölel Jóska

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett

² Szmick, becsei patikus Brenner Dezső munkaadója.

³ Csillag Károly (1862–1945?), szabadkai majd miskolci ügyvéd, költő, több lapot szerkesztett, többek között a Bácsországot. Dr. Brenner József szabadkai baráti köréhez tartozott. A tízes évek elején azonban elhidegültek egymástól, miután Dr. Brenner Józsefet választották meg városi ügyésznek.

117.

BRENNER DEZSŐNEK¹

K. Öregem!

[Székesfehérvár, 1917. II. 8.]

Meggyógyultam. Tegnap, édes anyánk halálának évfordulója volt az a nap, amelyen egészségemet visszanyertem. Odautaztam. Amikor találkoztam vele, rögtön láttam, hogy az emlékezetemet a téves eszmékegészen meghamisították. azonnal így szóltam: szó se lehet róla.

Mindennek a nyitját megtaláltam és ma boldog ember vagyok.

Alkalomadtán részletesen elmondok neked mindent.

A főbaj volt itt:

a) a falusi magány

b.) a töprengés

c.) az „m”

d.) a téves eszmék, amelyek félig meddig szórakozásul szolgáltak, helyett, hogy irodalmat űztem volna: téveszme–rendszer építettem és ezzel foglalkoztattam a phantáziámat.

Végtelen boldog vagyok. Látom hogy O.² mindig jó és drága volt hozzám és mindig nagyon sz. engem.

Ölel 100x

Józsi

Margitnak³ magyarázd meg a dolgot.

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Budánovits Margit, Budánovits Ilona húga.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹*Kedves Apám!*

Regőcze 1917. XII. 13.

Bár legutóbbi találkozásunk sok tekintetben fájdalmas volt nekem, Mindazonáltal bele kell nyugodnom, hogy itt oly körülmények gátolják apa és fiú egyetértését, amelyekkel szemben harcolni nem lehet. És ha lehetne is. – Bele kell nyugodni. Én jól tudom, hogy te sem mondasz le szívesen gyermekeidről. Vagy ha megteszed, csak úgy teszed meg, hogy elhiteded ön magaddal, vagy elhiszed: mind rossz, hálátlan gyermek. Arra nem is gondolsz, hogy ez valószínűtlen. Hogyan lehetne az, hogy egy apával szemben az *összes gyermekei* egyformán rosszak vagy méltatlanok lehessenek. Hiszen ez lehetetlen. Te is voltál fiú. Emlékezhetsz rá: milyen jó volt apáddal együtt élni, őt szeretni, vele beszélgetni, hangját hallani. Nincs olyan örült gyermek, aki lemondana, aki hajlandó lemondani szülői társaságáról, szüleivel való kapcsolatról. Ez éppen olyan dolog volna mintha a fa elvágná gyökerét, amelyből fejlődött, amiből származik. Ez természet ellenes dolog volna. Emlékezz csak vissza: mily keserves volt neked, látnod, hogy édesanyád más gyermekeit kitüntetve felelted és hozzád kevésbé vonzódtál. Joggal lázadtál fel ellene. És sokszor mondtad: „*no én nem tudnék olyan lenni.*“ Pedig ő azért mégis szíves volt hozzád, *örült neked* ha meglátogattad, és sohase gondolt rá, hogy fiúi jogaidból kitudjon. Emlékezz erre. *Kívántál* te valaha szüleidtől elszakadni. Ugyebár nem! Hidd el: én is, Etelka is,² Dezső³ is szilárdan ragaszkodtunk mindig hozzád. És te is vonzódtál hozzánk. Amit azonban egymástól elszakadtunk – *ugyanegy kaptafára* fordult a sorsunk. Etelkánál egyszerre, nálam lassanként szakítottad meg az összeköttetést. Félek Dezső is így fog járni. Ki lesz zárva apai házból. Megérdemeltük ezt? Nem! Tudsz valami olyat mondani rólunk, amivel megsértettünk téged amivel megérdemeltünk, hogy quasi kitagadtál bennünket. Nem! Sok minden panaszt és apró dolgokat hozol fel magadban, amikről neked magadnak soha eszedbe se jutott volna, hogy sértésnek, gyöngédtelenségnek, szülő iránti tiszteletlenségnek, szeretethiánynak stb tartsd.

Nem gondoltál arra sohase: miért kell ennek így lenni? *Cui prodest?*⁴ Ez a kérdés mindenre megfelel. Nem vádképen mondom ezt. Mindenkinek megvan a joga, hogy a saját érdekei érdekében harcoljon Azt is tudjuk, hogy a jezsuitáknál és a nőknél: a cél szentesíti az eszközt. Azt is tudjuk, hogy az olyan gyermekek sorsa mint mi hárman vagyunk majd mindig ugyanez volt. (A paraszt családoknál nem. De a középosztálytól felfelé: igen.) Pedig mi nem érintjük és nem is akarjuk érinteni senkinek az érdekeit. Mi csak ragaszkodunk:

a mi gyökerünkhöz, a mi szülő apánkhoz, nem érdekből, hanem érzelmi okokból. Nem is akarunk mást mint egy kis szeretetet. – Ezt óhajtanák. Lesz-e belőle még részünk: nem tudom, de reménykedem. Reménykedem: egyszer reá fogsz jönni, hogy az irántunk felkeltett harag és elkeseredés tulajdonképpen másodlagos dolog, suggerált érzés, és – cui prodest!? Célzatos dolog. Ista eném cui prodest nem érdemel ezért szemrehányást vagy haragot, ő megtette amit érdekében lévőnek gondolt /Én – mi – mitse tehetünk./ Ellenben te megteheted, hogy mindezt világosan átlásd meglásd: és aszerint cselekedj. Akkor majd majd egyszerre másképpen fogod látni a dolgokat és az a műlegesen felhalmozott s benned lassanként szervessé vált elkeseredés, harag, szemrehányás ami benned ellenünk van – el fog tűnni. És te ismét tudni fogsz irántunk úgy érezni mint egy apa. *Lehetetlen az, hogy a vér vízzé váljék.* Ez egy természetellenes dolog, amely kell, hogy megbosszulja magát. Még ha mind igaz is volna és mi olyanok volnánk, mint amilyen idegen beállításban te lassan évek alatt minket elgondoltál – még akkor is borzasztó ez a helyzet. Az Isten is megbocsát! Hát egy apa szíve lenne kőből. Az lenne kérlelhetlen! Ezt sem tudom elhinni.

Hát változhatlan rendje a természetnek, hogy a gyermekek, akiknek atyja másodszor nősült, rövidesen atyjokat is – még annak életében – elveszítsék. A napokban beszéltem egy hasonló sorsú emberrel egy kocsmárossal. Elmondta, hogy négy testvérek és nem szabad hazamenniök apjokat meglátogatni. Növérük pár napig otthon volt és megmondták neki hogy semmi keresni valója a háznál.

Hihető, hogy mindez a 4 gyermek apagyülölő rossz ember lenne. Hisz ez lehetetlen. A gyermek már ab ovo épügy szereti apját mint önmagát. Természettől lehetetlen máskép. Nem világos és egyszerű, hogy itt *egy személyről* van szó és ennek négyzseres működéséről abban az irányban ahogyan: „gumodo sibi prodest.”

Mindezt azért írom neked, hogy bebizonyítsam milyen nehéz és keserves dolog nekünk abban a tudatban élni, hogy számodra közömbös sőt lassanként előtted meggyüöltetett lények vagyunk.

Nem volna természetes dolog és nem volnék szerető gyermek ha ezt szó nélkül el tudnám tűrni. Tiltakoznom kell ellene. Óhajtom, hogy gondolkozzál ezen. Hiszen te világos látású ember vagy, ügyvéd vagy, ismered az embereket. Kérlek vizsgálj meg ezeket a dolgokat alkalomadtán. Talán bír előtted még ez a thema annyit érdekl, hogy egy kis időt szentelj neki. Kérlek tedd meg. Ha látod, hogy tévedek: cáfolj meg. De ha látod, hogy nékem van igazam: akkor alkod meg a véleményedet és eszerint figyeld meg „orationes feminicae”. Látni fogod a vörös fonalat: cui prodest. Én magam is szeretem a feleségemet, de

mindig leleplezem őt, ha azt látom, hogy célzásokkal és ravaszsággal el akar szigetelni pl. barátaitól. Megmondom: „hohó látom mit akarsz, de ezt nem fogod elérni!” Mindebből csak arra akarok kilyukadni, hogy: kérlek objektíven vizsgálj meg ezeket a dolgokat. Én reménykedem oly szilárdul, mint ahogy az Egy Istenben hiszek, akinek létezéséről meggyőződtem – reménykedem és bízom benne, hogy megérem még az időt, amikor ismét szeretetteljes, minden homálytól zavartól és szemrehányástól mentes jó viszonyban leszünk. Amikor te se fogsz irántam mást érezni, mint én irántad: tiszta szeretetet, azzal az érzéssel, hogy kívánok néked a legjobbakat és minden boldogságot, amit csak a földön meg lehet találni.

Tudom, hogy az ilyen kijelentés terád most nem hat. Mert teljesen el vagy hidegülve irántam és inkább aggodalmat érzel mint vonzalmat. Azonban ha gondolkodol ezeken a dolgokon és pedig többször – akkor lassan meg kell hogy változzál ebben az irányban – bár mennyire is megcsontosodtál hosszú évek alatt és naponkénti kommentárok és célzások következtében az ellenséges és negatív érzületben.

Ez alkalommal felhasználom az alkalmat és még egyszer megköszönöm neked Regőcsei állásom irányában kifejtett szíves fáradságodat. Tudom, hogy nehezedre esett, mégis megtetted, Tudom: inkább elméddel, mint szíveddel tetted. Mégis igen becses nekem, hogy rászántad magad és sokszor hálával köszönöm Neked!

A jó Isten áldjon meg téged

kezeidet csókolja Jozsi

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Etelka

³ Brenner Dezső

⁴ Kinek az érdeke

BRENNER DEZSŐNEK¹*K. öregem!*

[Regőce, 1918. január eleje]

Már 3 hete vagyunk új lakásunkban, amelynek tervrajzát külön lapon közlöm. Egyelőre csak 3 udvari helyiséget lakunk, mert a fűtést csak így lehet megoldani s így is havi 500-600 kor-ba kerül. – A bútorunk is, amit kölcsön szereztünk (s részben havi díjért) csak épen a legminimalisabb igényeket elégítik ki. Ezért sajnálom, hogy egyelőre nem hívhatlak meg. Nem akarom, hogy máshová kelljen téged elszállásolni. Mádiék² is irtak, ha Béla³ a frontra megy – ide jöhessen Mádi és Bandika.⁴ Megírtam, hogy ha valahogy be leszünk rendezve szívesen – de egyelőre nem tudjuk őket ellátni.

Most jan. végén tervezzük, hogy Pestre megyünk és a legszükségesebb bútorokból összevásárolunk, amit lehet. Igen nehéz e ponton összeegyeztetni a *józan ész*t, amely azt parancsolja, hogy várjunk a harcok utánig és a szükségét amely nem akar ismerni várást.

Kérlek 2 dologra.

Szerezz városnál valahogy 1 kg hadi kávé. Esetleg Majláth Pista⁵ kérjen Alapfítól utalványt ennyi hadi kávéra. Nevemet ne említse ott, mert Alapfi 2 hó előtt adott nekem 1 kg-ot. Ha van utalvány: vedd meg (10 kor) és Regőczére induló vonatra Csabai állomásfőnökönek (s benn levélben nekem) címezve add fel.

A második ügy: szerezz 1 l. Curacao-t *Zwack jelzéssel*, Wernernél 30-40 kor-t kapsz. A minap 1 l. sárgát vettem 32 kor-ért. Lehet Curacao – creme is de jobb a *fehér* Curacao a négyszegletes üvegben naracsfá-rajzú vignettel.

Azt hiszem a két ügyet minden nehézség nélkül: 10 napon belül elintézheted.

A kávé különösen fontos!

Köszönöm b. ünnep kívánságokat és kívánok neked is minden jót. Adja Isten, hogy ez évben révbe jussunk. A szokásos szilveszter mérleget meg fogjuk

egymásnak küldeni. – Számomra 1917 válságos év volt. Majd elpatkoltam.

Isten segítségével azonban kiláboltam a bajból és újra elértem, hogy 84 kgról 90 re jutottam.

Ma öltünk disznót. Először – mint falusi gazda. 900 kor-ba került – maximális áron. Ha hamarább beköltözhattunk volna úgy könnyen szerezhettünk volna nagyobbat. Így azonban meg kell elégedni ezzel.

Ölel sokszor

Józsi

b.u-ék.

P.S. Igen szívesen adok neked pénzt – ezt tudod. Mégis szeretném tudni mire kell. Azaz nem ezt. Ezt csak akkor írd meg, ha óhajtod velem közölni. De mindenesetre írd meg, hogy nem Pirkának – e ronda óriási nőnek – küldted-e? Fájna a gondolat, hogy ily *balek* vagy! Azonban légy őszinte és ha úgy van *valld be*. Enyit megadhatok neked.

Írj mielőbb!

¹ Miniszter papírra ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

² Pókász Béláné, Brenner Etelka

³ Pókász Béla

⁴ Pókász Endre

⁵ Majláth István, Csáth Géza édesapjának az ügyvédbojtárja.

120.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsóm!

[Regőce], 1. 29. 918.

Az atyai házból való távozásod, *eltávolítatásod* egyáltalán nem lep meg. Helytelen azonban hogy atyával nem érezteted azt, hogy ő igen csúnyán cselekedett. Miért higgye ő hogy ő egy nagy jellem, egy nagy apa, holott éppen az ellenkezője egy gyöngé férfi aki jobb meggyőződése ellenére játéklapdaja egy más szemtelen akaratnak és másrészt egy olyan apa, aki gyermekeivel szemben lerázza magáról az apai kötelességeket. Hogy ezt se szabad akaratából teszi – ez mentsége, de gyenge mentség. A legutolsó paraszt nem túrné – nem volna hozzá szíve, hogy elős házasságából származott gyermekeit a mostoha anya kisemmizze.

De erről ne beszéljünk. Atya éljen boldogul feleségével, akit magához méltónak gondol. Az Úr mentse meg őt a lelkiismeret furdalásoktól.

A tény az, hogy nekem, neked nem ő általa hanem magunk talpán kell és lehet boldogulni. Tehetségünk van. Szakmánkban is az elsők közt álljuk meg a helyünket. Neked azonban az existencia megalapítására *egy módod van*. Meg kell házasodnod. Még pedig most hamarosan. És Szabadkáról. Nézz körül a szabadkai zsidóányok közt. Vannak ott intelligensek, szépek, gazdagok, kedvesek. Mutatd be magad, itt is ott is. Ne légy málészájú. Csak egy társaságba kell bevezettetned magad a többibe meghívni: egymás után. Emellett mint völegény jelölt élvezed atya prestige-ét, amihez *jogod és módod van*. De csak Sz.-án van módod, mert csak ott tudják, hogy ki mi ő? Ezért legokosabbnak tartom, hogy mielőbb eljegyzed magad. Légy egyszer már energikus. Este vacsora utánokon kávéházakban, családoknál társaságok vannak. Oda járj el. Válasz magadnak nőt. Hódítsd meg, csókold le stb. vedd elő *jókedvedet, kedélyedet, zenei képességeidet*. Hamarosan nyilatkozz és tüzesd ki az esküvőt. Az eljegyzésre leutazom Szabadkára és a lány apjával elvégzem a tárgyalásokat az anyagi dolgokról. Hidd el így kell ezt csinálni. Itt az ideje. Ma még kaphatsz ifjú lányt pár év múlva már túl *fiatal* lesz hozzád egy 20-25 éves nő. Hol van az megírva, hogy neked áldozatul kell esni egy szegény nőnek, akinek megtetszel és behálóz. *Ne téged válasszanak, te válassz*.

Elvárom, hogy egy héten belül jelentést teszel nekem. Ne holmi flirtek és olcsó kalandok után szaladj. Nősülésre dolgozz. Jól véd ez eszedbe. Erre fordítsd minden szabad idődet. Légy energikus és légy saját szerencséd kovácsa. Ezzel azután legyőzöd az összes családik férfit comérját kezdve Didén² és Árpi³ – le [?], és lesz az igazán boldog tekintélyes ember.

Mit vársz!?

Ne várj!

A nővel fejtesd, hogy te nem vagy egyszerű patikus, hanem feltaláló és vegyész ötletekben dolgozol, és nagyszerű üzleti terveid vannak.

Ezenkívül író.

Nem képzeled mennyire aggódom miattad. Hagyd abba azt a kalandot, amely csak híredet rontja és esetleg egy luessel ajándékoz meg. Meny valami szép, tiszta, csinos, *üde, leány után*. És ha más is van körülöd üsd ki a nyeregből. Lehetetlen, hogy te egy patikus segéd maradj. Neked patika kell. Így senki és semmi vagy. Atyától nem várhatsz, Szmickre jobb ha nem szorulsz. Én bizony még csak most kezdem az exencia alapítást. Tehát én se tudok még most az érdekedben igazán tenni. Tégy egy határozott lépést végre. Mutasd meg, van benned akarat és tehetség.

Kérlek küldj 12 cm³ citrom olajat, drogeriából valódit és rendelj 50 gr P-t. Ezenkívül küldj nyomdai famentes *könyv* papírt vagy 20-30 nagy ívet (Fischer)

Ölel Józsi. Irj. Irj.

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Kosztolányi Dezső

³ Ifj. Kosztolányi Árpád

121.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Regőce], 1918. II. 14.

Mindent megkaptam. Köszönöm! A küldött pénzeket *ne tekintsd kölcsönnek*, hanem ajándéknak. *Ennek visszaadására tehát ne legyen gondod.*

Igen fontos, hogy mielőbb szerezz:

50 g. Pantopont

5 g M°-t és

30 g Coffein n. benzoicumot

Erre a célra küldeni fogok 100 koronát. Ha nem lesz elég – még pótolom. Egyáltalán ne hidd, hogy véled szemben nem vagyok hajlandó bármikor anyagi áldozatra és szíves baráti segítségre. Csak kérni akartalak, hogy amennyire lehet légy takarékos. *Ha kell pénz – persze hogy első sorban fordulj hozzám.*

Irj nekem nő ügyeidről!

Ezenkívül küldj még 50 íve a már küldött szürke (nagyobb ív) papírból. *Lehet az összegöngyölve is, vagy 2 rét helyett 4 rét hajtva!*

Valakinekigértem ezt. *Tehát sürgős* (Küldése legjobban, az itteni állomásfőnök címére a bajai kalauzzal) Ezenkívül eszeld ki, hogyan és hol lehetne *cukrot kapni*. Esetleg 4-6 koronát is fizetnék kilónként (20-30 kg kellene). Esetleg nem szerezhetnél-e ismerős utján cukorjegyeket és azokat beváltva azután lehetne cukrot teremteni. *A városi élelmi irodába volt osztálytásaid vannak*

Az illető 20-30 kg.nyi cukorjegyért 20 kor. ára dohányt doboz puszcisánt [?] kapna.(...)

¹ Fekete tintával, részben ceruzával írt levél, a boríték elveszett. Töredék.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőm!

[Regőce, 1918. ősz]

Néhány rémes napot éltünk át. Az itthon lévő lógosok bandát alkottak és végre 4-5 nap előtt cselekvésre vetemedtek. Kifosztották a rőföst. Az egész berendezést elvitték és kb. 500.000 K-ás értékű szövetet. Az ostoba zsidó 20.000 Kor.-val megválthatta volna magát, de csökönyös volt és így mindene odaveszett. Másnap a jegyzőre került a sor és 3-4 zsidó boltosra. Itt már a csöcselék asszonyai vitték a főszerepet. Egész éjjelen át rettegtünk, mert üzenet jött, hogy az urak mind ki lesznek fosztva. Egyesek ugyan megnyugtattak (a lógosok közül) ne féljek nem engedik ránk a társaságot, de viszont ez nem volt biztos dolog, mert a cigányok a katonák nélkül külön is dolgoztak. Ezenkívül egyes középvagyonyú de *jómodú* parasztok is odamentel és résztvettek a rablásban. (Megundorodtam az emberektől) Továbbá akiknek haragosuk volt — azokat fenyegették és pár ilyen embernek a disznóit csirkéit vitték el. Szóval fellépett az önbiráskodás az *anarchia*. X esküdtet megfenyegették hogy megölik, de az ő veje szinte résztvett más fosztogatásokban, cséplőgéptulajdonos, jómodú ember (200.000 koronáig áll) A jegyzőnket félholtra verték. Végre a második nap reggel megjött a katonaság. Én *már aznap* mentem volna ha addig nem jönnek, mert nemzetőrséget senkise merte kezdeményezni. A katonaság a legjobb perczben jött. Egyeseket tetten értek. Vagy 30 db. cigányt összefogtak, de a ravasz sváb tettesek azok elbújtak sőt ma (részint) a nemzetőrségben vannak. Ígytehát teljes biztonság ma sincs. A 24 polgárőrrel szemben (akiknek csak $\frac{2}{3}$ része megbízható) ott áll 50 bolsevki (akik egyelőre nem mernek mozogni) és a statárium ténye. Én az ágyban Manlicherrel alszom. El vagyok határozva, *nem engedni* prédául kis holmimat. Bizom benne, hogy ha katonai parancsnokot kapunk úgy rend lesz és a dolog ki fog bontakozni.

Ird meg *mi van nálatok a nemzeti tanáccsal*: kik a tagjai. Mi történt ott. Ma olvasom, hogy ott már a mult hóban lelőttek két lógost, akik raboltak. Akasztások voltak? Nálunk ocsmány módon fél a nép, vagy talán titokban óhajtaná mindenki, hogy a másikat kirabolják: deninque *szolidaritást*, összetartást, alig érez az ember. Érzem, hogy ha engem megtámadnának segítség a szomszédból alig jönne. Pedig mindenkinek szívességet tettem és mindenkirez udvarias voltam. *És így van mindenki*. Borzasztó valami!!

Azt hiszem, ha majd hire jön, hogy a mi fosztogatóinkból néhányat agyonlőttek, az ittmaradtak el fognak csendesedni teljesen. Egyelőre a korcsmák zárva vannak.

Annyi bizonyos, hogy annyi *szegény rongyos embert* sohase láttam az utcákon, mint azokban a borzasztó napokban. Ezek egyszerre előkerültek, azt hitték, hogy az a világ jön, amikor ők beleülhetnek a jomódúak vagyonába. Kétségtelen, hogy ez csak *reakciója* az eddigi népellenes, a szegényekkel nem törődő kormánynak, amely a saját mágnás-társaságnak az érdekeit képviselte és védte. Ellenben becsukta a markát ha másokról a nincstelenekekről van szó. Ezt kell reparálni *gyorsan* az új kormánynak.

- 1.) Minden hazatérő katonával törődni, és őket anyagilag biztosítani
- 2.)

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett. Töredék.

123.

BRENNER DEZSÖNEK¹

Kedves Dezsőkém

[Regőce, 1918. október 27. után]

Gratulációtat mindhárman köszönjük. Csak most jövök hozzá, hogy megköszönjem küldeményedet. A dohányt a liqueurt és a kölni vizet. Ez igen finom kedves eszme volt tőled. Remélem te is megkaptad a viszonzásul küldött vajat!? Finom teavaj volt (½ kg) a garai gyárból.

A kislánka² a ház új úrnője, egy édes drága kis lény. Hozzám hasonlít, egy kicsit bandzsít is ez azonban nem von le semmit szépségéből, mert igen bájos kedves és okos. Hogy nézelődik ez a 2 hetes csöppség, az valódi Isten csodája. Jó legalább eddig – nagyon jó. Minden nap imátkozunk Olgával³ hogy az Úr tartsa meg őt egészségben. Attól rettegek, hogy jönnek a szerbek és menekülnünk kell. Bosszantó lenne ha ezt a kis nehezen szerzett vagyonunkat el kellene vesztenünk. És a védelem úgy látszik nem tudja megállani a helyét. A Dunától legalább 100 km-re kellene stabil frontot készíteni és élethalálra védeni, mert ha ezt nem teszik – rémes dolgokat ér meg Magyarország.

Azonban visszatérek kislányunkra súlya 3300 gm. Ez rendes közép súly. Én se voltam nagy csecsemő. Igen szép hosszú ujjai vannak, sz édes kis – Olgának

(más néven Rutuszkának, Maguskának) aki rendkívül muzikális. Sírt „G”-ből. Én erre hegedültem Fist- Erre ő lecsúszott akaratlanul „Fis”-re, majd F-re. *Utánam jött a hanggal* mert érzéke ösztöne van reá és a hangbeidegzést örökölte tőlem. Szeme sötétkék, de látni, hogy barnás lesz.

Mozdulatai, arcjátéka: apuskára és Brenner Groszira⁴ emlékeztetnek de annyira, hogy ugyanaz, azonosnak kell mondani. Sokat kellene róla írnom, de legközelebb fotografiát küldök róla. Egyelőre anyit: ha meglátod örülni fogsz neki: oly édes kis pofilla. Bármikor jössz megnézni örömel látunk.

Kérlek felelj ezen kérdéseimre sürgősen:

1.) Csakugyan van 30 g P-d?

Ha igen küldd el ajánlott kis csomagban 550 K értékében. Szállító levéllel, de Reconmandást 25 fill. ráfizetnél.

2.) Ha lehet küldj: 10 g M-et is.

3.) Mikor szerzel még 50 g (Grenzach Baden) is Pantopont. Mennyi idő alatt biztos ez? NB. A meglévő, 50 g = 3-4. óra elég ugyan, de mégis a jelenlegi zavaros időkben jobb mielőbb kézhez kapni a dolgokat. Őszintén írd meg mik a kilátások.

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett. Hiányos.

² Brenner Olga Csáth Géza kislánya 1918. október 6-án született.

³ Jónás Olga

⁴ Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

124.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öregem!

[Regőce, 1918. október]

Ha lehet (vagy nem lehet) mielőbb küldj – lehetőleg beszerzési áron – a következőket.

200 g. – Tinct opii

250 g – (Ac.ac.sal)

250 g. Tinct jodi

100 tablette sublimat à 1g.

30 g. Chinin

50 g Coffein nati. Benzoicum

30 g. Stib. Sulf. Aur.

5 g. Morphinum HCl.

5 m. Sublimat gaze

10 db. Rico pólya (calicot) 5cm/10m.

5db. Billroth battiszt polló à 75 cm.

Amit lehet küldj ezekből express. Ezenkívül ha lehet 100 g. jó orosz theát. A pénz – ár – postafordultával megy. Patikusunk elmenekült, ezért kell e gyógyszerküldemény.

Itt rémes dolgok estek. Ezekről már írtam. Undorodom a falutól. Minden zik ember benn volt a rablásban. Undor. Gondolkozom, hogy Zentára megyek. Ha alkalom van jó hátslovat olcsón (100-300) kor venni – végy nekem nyereggel.

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett. Nincs aláírva.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső!*

[Regőce], 919. I. 14.

A typhus végleges kigyógyulása úgy intézendő, hogy vegyél szubcutan Natr. Arsenic. „Eri2-t sorozatosan, naponta. Ezenkívül naponta 2x0,20 g. Usotropint.

*

Kérlek, ha lehet szerezz nekünk egy jó cselédet: ügyes, *erős*, dolgos *mindenes szobalányt* szakácsné mellé. Adj pénzt, hogy ide utazzon vagy hozd magaddal (Parasztlány, aki úri helyen szolgált: kap 60-80 koronát)

*

Mindenesetre kérlek, hogy I/24 előtt itt légy. Ha ez még nem történhetik nekem kell oda utaznom, mert *nagy baj* lesz. Tudod miért. –

Kérlek szépen ezt az ügyet *vedd* komolyan, mert jelenleg beteg feleségem részére már csak 3 gr. van a gyógyszerből. Tehát ide kell juttatni ami még van nálad. De ezt *senki másra* se lehet bízni, *csak reád! vagy reám*. Más küldönc esetleg elveszitené a most pótolhatatlan és beszerezhetetlen gyógyanyagot! Egyébként, életbe vágóan fontos ügyben beszélnem kell veled. Sorsom *fordulópont*ra jutott, neked segítségemre kell lenned a kibontakozásban. Ölel
100 x Jóska

Ne késlekedj

Jöjj mielőbb.

Bandával!!(?)

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

JÓNÁS JAKABNAK¹*Kedves Jó Papa!*

[Regőce]

Már 2 hónapja, hogy tőled levelet nem kapunk. Mi ennek az oka?

Másoktól *ajánlott levelek megérkeznek*. Miért épen tőletek nem?

1.) Megkaptad-e a gyerek fehérneműeket amelyeket húgom² részére küldtünk.

2.) Elvitték-e azt tőletek? (húgomék: Pokász Béláék Losonc kellett hogy érte küldjenek.)

3.) Gizi³ megkapta-e küldött 500 K-t. (Ugyanazon küldönc vitte, aki a fehérneműt: Fischer Janca nyug. raktáros, akinek címét is közöltük veled, az Olga⁴ által írt levélben.)

4.) Milyen az egészséged Kedves papa? Sokat aggódunk miattad Egyszersmint azonban *reménykedünk* hogy sokkal jobban vagy sőt jól vagy.

5.) A jövő héten valószínűleg küldünk föl valakit, aki zsírt fog vinni húgom és Gizi részére, ezenkívül ha addig tudnál szerezni jó cigaretta dohányt, cigarettát, vagy szivart – (magyar trafik, vagy egyiptomi) akkor azt elhozná tőled.

Kedves Papa! Irj mielőbb és értesíts bennünket. A küldönc számára is készítsd ki a levelet (és esetleg a dohányt) hogy azt elhozhassa.

Ha ez a fiú (ami igen valószínű) fel fog menni, akkor egy vagy két éjjelt nálad tölt. Mi ellátjuk kosztal, de kérünk téged, hogy ott felmelegíthesse ételeit és ott alhasson.

Egyébként igen jól vagyunk Kis babánk⁵ anyagi és *hasonlíthatlan szépség*. *Ilyet még nem láttál!!*

Vajjon mikor jössz már el: megnézni. Jöhetsz nyugodtan, a visszautazás simán megy. Ha jössz: *legalább* egy hétre jöjj.

Csókolunk 100x

Jóska és Olga és Kis Olga

919 II/10.

- ¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett
² Pókász Béláné, Brenner Etelka
³ Jónás Gizella
⁴ Jónás Olga
⁵ Brenner Olga

127.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Baja, 1919. V. 1.]

A fejem fáj. Nem alszom. Most elvették a bróm felét is. Egész nap lótok futok. Rémes ez!

K Dezső

1000x köszönet neked fáradozásaidért azonban *olyan dolgok jöttek közbe* hogy téged Szerda estére okvetlen várnom kell, Csüt. este mehetsz haza.

Ölel 1000xCsok Joska

Mindenkinek kézcso

Ismétlem: okvetlen várlak Szerda estére. Addig tudd meg szakemberektől, hogy a tabes és paralyss átoltható betegségek-e? Erről többet olvastam: hogy nem a luest hanem direct ezeket a bajokat lehet átvinni (egy fecskendő-tűvel pl.)

Erre határozott választ kérj két farkász-orvostól.

Ezenkívül kérdezd ki őket (persze olyanokat válassz akiknek könyveik vannak) telefonice – hogy a malaria okoz-e a paralyssist vagy *pseudoparalyssist*?

Ezekre a választ személyesen hozd el.

Ölel 1000 x

Nagyon nehezen várlak. Margittal² együtt jöjjetek. *Csak 2 napra.*

¹ Ceruzával írt levél. Címzés Brenner Dezső úrnak Szabadka, Decsy Gyula patika Kállai utca 18. Domonkos ház.

² Milassin Jánosné, Decsy Margit (1884–1968), Csáth Géza unokanővére.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Baja, 1919. május.]

Mikor Dezső itt volt: codeint adtak be előbb, s emiatt nem panaszkodtam neki.

Levelemet nem küldik el neked.

Kedves Apuskám!

Ezen levelem minden mást érvénytelenné tesz. *Ez fontos ami itt van!!*

Tudom te jót akartál nekem. Azonban egy tudatlan orvos kezébe kerültem, aki kínoz gyötör. Először is így kellett volna szólnia D.höz: „a kollégát nem vehetem föl, mert itt reájön a bajára és ez mindennél nagyobb veszedelem és kín.” Egy *hétig nem tudta* hogy p.p.-m van. Összetett a legborzasztóbb p.p.-s betegekkel. Itt látnom kellett, hogyan fogok elpusztulni. Amint az m-et elvonták azonnal világosan láttam mindent. Sőt ide-adtak egy könyvet is (a 8. napon) a p.p.-ről. Ez is bizonyítja, hogy még a 8. napon *nem tudták*, hogy p.p.-m van.

Most azonban már ezen segíteni nem lehet.

Egész életemben a munkámmal *tisztességes úri milieut* biztosítottam magamnak. Megérdemlem tehát, hogy ilyenben halhassak meg és ne itt legyek kénytelen felválni az ereimet egy ablaküveggel vagy a bűdös closetben felkötni magamat egy lepedőből hasított szallagra. Ha azonnal értem nem jöttök – csak ez áll előttem.

Bajom nem javult. Szellemileg jobban vagyok, de *nagyon szenvedek*. Ezek a kínok az agynyomástól vannak! Olvasni ma se bírok, nyugodt vagyok. *Külsőleg*, de lelkem állandóan háborog. Magamra hagyottságomban állandóan *éjjel nappal* csak sorsommal foglalkozom.

Odakünn / szerető emberek emberek közt – Dezsőnél / mindez javulna. Itt ebben a hűgyszagú szobában, ezen a rossz ágyon nem javulhatok.

915ben, most emlékszem Német Ödön már konstruálta nálam a pupilla-differenciát. Ugyancsak 917 ben Wienternitz. Ezek a nagy orvosok nem szóltak egy szót se *nem ajánlották az elvonást e miatt*. W. pl így szólt „mennyi morfiumot vesz?...“ – ennyit – „persze a neurasthenia miatt“ Olvassátok el Jendrassikot – súlyos beteg egyéntől nem szabad elvonni a szert. Itt a legbrutálisabb kinoknak tettek ki nemtörődömségből – ezáltal az *agyam*

elbutult a 100x-os élesen jelentkező gondoktól és a járásom teljesen rossz lett. Apám várom ígéreted betartását, hogy jöttök. Most látogass meg – vagy soha nem látsz többé élve.

Kezedet csókolja Jozsi

A további kínzás *teljesen kilátástalan*. Bajom: Corticalis / kisagyi / paralysis ez a legrosszabb fajta, a leggyorsabb lefolyású. De *itt nem akarok* meghalni Ennyi jogom csak van. És még utoljára künn – meg akarok próbálni egy kezelést: natrium nucleinnal. Itt nincs kezelés. K dr. öreg ember aki engem nem szeret, nem akar kezelni, mert az első napokban összesértettem.

P.S. Attól ne félj, hogy terhedre leszek. Sé anyagilag, se máshogy. Mamár tudom, miért említetted föl Bakoyt 2x is. Ha igazán jó apa vagy – kezembe adtad volna a revolvert is, ahelyett, hogy ide küldtél gyötörtetni.

Apám azonnal jöjj!!

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Dezső

129.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apuskám!

[Baja, 1919. május.]

Arra kérlek téged, ne hagyj itt engem. Rémes itt a helyzetem. Éjjel nappal *becsukva*, fogoly gyanánt, szórakozás nélkül mással nem foglalkozom csakis a bajaimmal. Meg kell így örülnöm. Ha künn volnék, a külvilág dolgai kötnének le. Így azonban csak rémes bajaim és tetjében most már / orvosi tapintatlanság folytán / iszonyú betegségem tudata foglalják le minden percemet. S hozzá még az, hogy az idő múlik és semmi igazi értékes gyógy kísérlet nem történik velem. Ez azután ráteszi a kalapot mindenre!!

Jöjj és vigyél ki a jó Istenre kérlek.

Kezedet csókolja

fiad J.

¹ Ceruzával írt levél. A borítékról hiányzik a címzés.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Baja, 1919. május 11, 12, 13.]

V.11. Künn ülök a Kórház Kertben. A természet szépségét roppant módon élvezem, de emellett teljesen reménytelen búcsú-hangulatban vagyok. A jövő Május már nem fog nekem virulni. Még ez az év van számomra. Legalább reménykednem lehetne. De itt nincs kezelés nem próbálnak nem akarnak semmit s így nem is reménykedhetem. Tehát valóban helyes volt az előérzetem 917 őszén az operáció után, hogy bajok és veszedelmek fognak reám következni. Próbálok olvasni – nem megy eddig azt hittem, hogy a complexeim fájnak, és hogy ez egy hysteriás gátoltság. Ma már másnak tulajdonítom. Meg kell várnom, hogy a dolog javul vagy egészen elromlik.

V.12.13. Az éjjel aludtam: 8-11 és ½3-5ig. Baj, hogy az elalvást még mindig nem érzem. Kisagy fáj, sajog. *Úgy érzem nem szabad sok vizet innom*, mert ez a lábadozást fokozza. A szívcentrum táján csökken a folyamat, mert a pulzus javul. A légzés is *többnyire* jó. Csak künn kellene lennem, hogy *jól* kezelhetném magamat.

Bizonyosan tudom, hogy ez a jelenlegi progressio müleges dolog. A borzalmas kínzás váltotta ki. Gyors elvonás egy súlyos betegnél. Ez ugyanolyan barbárság – mint méhkúrtást csinálni *altatás nélkül*.

A természetet borzasztó fájó módon élvezem. A halálraitélt érzése ez, aki tudja, hogy nemsokára az örök sötétbe merül!

Apám, mit tettél velem, hogy ezt meg kellett tudnom.

Ide hoztak, meg nem gondolva azt, hogy itt a halálos ítéletemet kell megtudnom. Nem a legborzasztóbb dolog ez!? Nem néztek semmit, nem kérdeztek semmit, a fő cél, hogy megszabaduljanak tőle.

Szegény kis Ilonka,² mikor az agybetegsége közeledett – bűjt mindenkihez, akitől *egy kis* szeretetet várhatott. Ölelte csókolta, magához szorította Így menekültem én O.-hoz³ Apához, Dezsőhöz.⁴ Mindenki eltaszított, rám unt elhárított, belém rúgott. –

Mit tegyek így: élet, becsület szeretet nélkül. Az én nevem *volt*. „Volt Községi orvos” mint

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett. Töredék.

² Brenner Ilonka (1898–1903), Csáth Géza húga.

³ Jónás Olga

⁴ Brenner Dezső

131.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Dezső!

[Regőce, 1919. június]

Nem akarom, hogy ismerőseim és barátaim engem valami elvakult embernek tartsanak, aki a *nyers düh* határa alatt cselekszik. Ezt mindig megvettem és művelt emberhez méltatlannak tartottam épúgy mint a féltékenységet, amiről az a nézetem, hogy le kell küzdeni és megvetni – mint állati érzést, ösztönt, amely minket életveszélybe és konfliktusokba akar csalni!

Semmi körülmények közt nem tartom döntő bűnnek, ha a nő téved és érzékei által vezetve: csal. Bűn csak az, ha férje élete ellen tör, becsületét nyilvánosan és *szándékosan* bepiszkítja, szóval ha szívtelenül csak eszköznek tekinti a maga további céljainak kivitelében. Csak ez a bűn, mert ehhez a megfontolásnak és szándéknak hosszú láncolata kell.

Irataim közt látni lehet kis könyveket melyekben feljegyzések vannak contusokról (egy 13. X őszről is van egy) Ebből látható hogy O.² mindig gonosz nő volt. Én túlizgékeny állapotba némely nap 7x is evitáltam és ez *soká így ment*. S ő a doktornak nem jelentette, s magától ki nem eszelte, hogy *elvonásnál* gyógyulásnál ez veszélyes és tilos.

Tudta, de nem bánta. Benne volt: *pusztítani!!* Mert buja volt, de nem szeretett.

Egy új életre készültünk és pusztított.

¹ Kék tintával írt levél, a boríték elveszett. Befejezetlen.

² Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső*

[Regőce, 1919. július]

Ezeket az iratokat add át azoknak akiknek szólnak. Ezt becsületbeli kötelességedre teszem. Átkozott légy: ha nem teljesíted. Ne csak add át de fel is kell olvasnod. (A czimzetteket *bívd kávésházba és ott tedd.*) Hogy O.val² viszonyod volt 912 nyarán és talán később is, efelől csaknem *biztos* vagyok. Elég gyenge voltál: be nem vallani (Megmenthettél volna a házasságomtól és minden ebből eredő bajoktól.)

Tudom, hogy O. téged elcsábított, tehát nem te voltál a hibásabb, te csak gyenge voltál engedtéel neki. *Ő volt az erős*, mert ő a kéjt és bűnt l'árt pom l'árt szerette. Bennem is volt hasonló gyengeség, de ebben mindig *megálltam* amikor arról volt szó hogy O. érdekeit sérthetem. 3x is válni akartam tőle. Könyörgéseire mindig meghatódtam. Ostoba sazmár voltam. Jó voltam. Ne légy jó. A nőt dobd el mert ha nem teszed ő dob el téged. Válaszd ki azt a pillanatot, amikor az evés (a nő) legjobban esik, és akkor hagyd ott, dob ki könyörtelenül a nőt. *Igy leszel egész férfi.*

Csak azt a nőt vedd el, akitől már szép gyereked született.

Ez a második tanácsom.

Ne vigyázz nőre!! Ne gyanakodj! Féltékenynek lenni nem szabad. De ha azt veszed észre, hogy a nő féltékeny *akar* tenni – rúgd ki azonnal, nem fájdalomból, hanem *elvből*.

Ölel csókol 1000x boldogságot kíván minden ügyeidben jó bátyád aki téged nagyon szeretett Jóska

Apósomnak³ olvasd fel a Tónihoz⁴ és Gyulához⁵ irt leveletem, is, valamint a hozzád irtakat is mind a háromunknak.

¹ Kék tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Jónás Jakab

⁴ Nem tudjuk kire vonatkozik.

⁵ Jónás Gyula, akinek 1919-ben Jónás Olga segélykérő levelet írt, de azt nem jutott el a családjához. Kettőjük tragédiájáról a Jónás család csak 1920-ban Kosztolányi Dezső Nyugatban megjelent írásából értesült. Kosztolányi Dezső: *Csáth Géza betegségéről és haláláról*. Nyugat. 1919. december 12. II. 1105–1109.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Dezső!

A cseléd férjével (Szabó Lajos) alkalomadtán tudasd, hogy *micsoda kurva volt a felesége* (a többek közt Priestinger Jóska, Mihajlov² fiú is lőtték) és hogy (ami ennél sokkal rémesebb) mily ocsmány módon vett részt halálra kínoztatásomban. (Részben bosszúból, amiért csábításainak nem engedtem és nem lőttem meg!)

Dezső *átkozott légy* ha minden iratot amit erre szántam, nem közölsz Desirével³ és *könyvet nem íratsz erről*.

A te piros papírra írt álom leveledet is *add át*.

¹ Orvosi kórlapra, fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Regőcei fiatal emberek. Priestinger Józseffel szökött meg a bajai kórházból.

³ Kosztolányi Dezső Csáth Géza tragédiájáról regényt szándékozott írni. A regénynek csak a vázlata készült el. Kosztolányi Dezső: *Mostoha*, Újvidék 1965.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Dezső!

[Regőce, 1919.július]

Az orvosi jegyzeteket ahhoz értő író orvossal dolgoztasd át és O.² Hetilapban vagy napilapban, mint — jegyzeteket *Cs.G. bagyatékából add ki*.

Nem ismeretes dolgok, pedig ezeket mindenkinek tudnia kellene!!

1.) Minden embernek tudnia kell az eszét kormányozni. Ami kellemetlen arra nem szabad gondolnunk. Illetve gondolni kell rá, elintézni azt a kérdést hogy a *saját érdekünkben* milyen módon fogjuk a jövő viselkedésünket intézni, de ezzel slussz. A tervet végre kell hajtani, de az ügyre nem szabad gondolni többet.

2.) Ami kellemetlen, részes, nyugalmi zavaró – azt kerülni kell, ha bármily örömmel is kecsegetet. Ez áll bizonyos nőkre.

3.) Bármily kínos gondolataink vannak, ezeket ½ órai hideg fejbörögatással el lehet üzni.

4.) A gyenge akarat veszélyes hiba, de javítható. *Lényegesen javítható*. De csak kitűnő trainer mellett aki állanóan szeretettel és szigorral foglalkozik a tanítvánnyal. Nevelési idő: ½ év vagy 4-5 éven át többször 6 hét, hízó kúrával és arzénnel, sporttal, organotherapiás injectiókkal.

5.) A gyengült akarat sokszor csak *toxinhatás*. Miért mert *minden toxin* bénítja az akaratot, és az izombeidegést (ami ugyanaz a systema) A typhus, pneumonia, épúgy, mint a *tuberculosis* különösen, továbbá a hormonok kisebb vagy túlzott quantuma vagy hibás összetétele. Mindig könnyen kideríthető, hogy milyen hormonok hibásak. Csak kísérletet kell tenni a sperminnel, mellékvesével, Hyreoideával stb stb.

¹ Violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett. Törődék.

² Orvosi Hetilap. Hagyatékában fennmaradt egy hosszabb írás is, melyben betegsége kórismét foglalta össze.

135.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Dezső!

[Regőce, 1919. július]

Ha nem fejezném be a naplót azaz a *Desirének*² szánt összefoglalást, amit XXC zsgbe –c flekkre tervezek – úgy kérlek szépen állítsd össze a továbbiakat a walkerből, a rendelő könyvből és a következőkből.

Feleségem a leleplezés után *bizonytalanul viselkedett*. Időt akart nyerni vagy öngyilkossá akart tenni. Úgy látszik gaz cinkosa biztatta. Mikor ti ott voltatok a kulcslopással akarta dokumentálni *meg nem hunyáskodását*, velünk szemben való dacát. (Ma se értem hogy hagyhattál ekkor vele magamra) Mari a koffert *utamba tette*. Ezután *küldött*, hogy a gyanús ember pofáját nézzem meg s amikor megnyugodva jöttem haza térden állva adott hálát istennek de másnap már úgy fészülte a gyermeket, hogy ismét gyanút fogjak. Ujabb gyanakodásomra adta a kétségbeesettet de megint gyanús ravasz kijelentéseket tett, cserélgette zsebeim tartalmát stb. stb. Minden le van írva a rendelő könyvbe. Végre *addig vitt apám nyakára* (biztos számítással) míg az belefáradt és női tanácsra becsukatott kórházba. Ő azt hitte jól tesz velem – holott *O.³ orránál fogva vezette őt*. S így ő maga bosszúból betöltötte apám jóslatát – az a nő téged tönkre fog tenni testileg, lelkileg és végre a börtönbe fog juttatni. Így jutottam Bajára a börtönbe. Mielőtt ide kerültem (otthon R.én) az izgatásoktól

félholtan fekszem. O. lapoz az asztalon az imakönyvben. Később Mari bejő. Imádkozzon nagyságos úr és ideadja élém *a haldoklók imáját*. Így tett velem ez a két ocsmány szajha, de ez sem, minden *napra 10–15 ilyen bosszantás esett*. Szabadkán apámat *azzal terrorizálta*, hogy ő Sz.ra jó dajkának. A Kórházban parfümösen, szallagos ingben stb. keresett föl. Rontó, izgató volt. Sok jó ételt hozott, de idegen parfüm volt rajta és a hüvelyébe idegen ondót találtam, amikor coitáltam. Kitöröltettem vele, *mintha azt hinném, hogy az ő hüvelyváladéka és nem mutattam semmit*. Agyon-izgatott. Adta a túlegészségeset, fürge volt, hangos és részvétlen. Rémesen szenvedtem.

Az ondóvizsgálat sikere után kedves volt, de belém adta a szeget: küldd vissza *azonnal a mikroszkopot*. Sejtette, hogy a további vizsgálatok *nem* fognak megnyugtatni. Így is lett.

Engedte, hogy arcképeket szerezzek amikor Baján *nyomot találtam*, hogy a szanat-ba látogatták őt – akkor hazajövet el akartam kergetni. Erre oly *rémes ordító hangon hangoztatta ártatlanságát*, hogy ismét egészen összezavarodtam. S hozzá még a rémes kin, hogy talán a saját gyereket kergetem ki a télbe. Mert egyes vonások, bandzsalság stb. feltűnően egyeztek és Láli néni⁴ Lujza néni⁵ mind – „egészen mint én olyan” ítelték meg a babát.

Csak később mutatkoztak meg tisztán a szláv vonások, úgy hogy Olga arcából semmi sincs benne csak az anyjának buja tekintete. (Meg kell jegyezni, hogy O. tüdőbeteg volt és csak 916-ban lett egészen láztalan (mint én is csak 1915-ben)) – amikor egészséges lett és hűvös jó lett a teste amikor igazán kezdődött volna számunkra a jobb élet, akkor elhagyott engem az orvosát és jótevőjét, aki belőle nagy nőt csináltam.) Amikor a kórházból, hazaszöktem 30 km-t gyalogoltam, alig álltam a lábamon, zavartan fogadott.⁶ Nem örült. Komisz volt, mert hiszen *mutathatott volna örömet*. Szigorú volt. *Rendelkezett*. (Hja a kezébe adatok. Most tőle függött, hogy itthon maradhatok-e.) Nem szabad a cseléd-től kérdezősködni. Tűrtem, az ágy tele volt az új idegen parfümmel. Éjjel kopogtak az ablakon. Reggel kávét hoztak be. Tehát itt készültek egy éjjeli Tête à tête-re. Semmit se szóltam. Az imbecillis regőczei, fiú akivel kiszöktem a kórházból szeretője volt (*egy a sok közül*) szajha szakácsnőmnek. Ez akkor ott aludt annál. Harmadnap a túlzott nagy nemi vágy miatt megkértem Olgát *aludjunk külön*. Ekkor ő künn aludt a cseléd-szobában. Másnap megtudtam, hogy a fiú *az éjjel járt a szakácsnőnél* tehát O. közvetlen hallgatta a lövést. Bizonyosan máskor is ezt tette. Ily *becstelen, ocsmány kéjenc volt*.

Nem bosszantottak csak *így. Engem a kórházból hazatért tűlízgékeny embert.* / aki az egész ház volt. (amit mind én kerestem) – s amit most nem éreztem többé az enyémnek/

Pl.)

- 1.) A gyereket evésnél mindig oda ültette elém.
- 2.) Tüntetően folyton csókolgatta ha velem volt.
- 3.) A rendelőben csak a gyerekekkel a karján keresett föl, odaült a diványra és nyalta falta.
- 4.) Énekelt: „nem kell nekem pogácsa, csak az aki csinálta”.
- 5.) A gyerek haját a középén választotta el, hogy folyton erős legyen az emlékeztetés, nehogy (oldalt fésülve) a magaménak fantáziálhassam.
- 6.) Fökötő nélkül tartotta és folyton a különös koponykáját dicsérte (lejtős koponya) és mindig így szólt *épen mint a tiéd*, és rám nézett.

7.) Fökötő nélkül is *középen elválasztva* küldte sétálni bár én az oldalsó elválasztást kértem. Ő azonban tüntetett szajhaságával. S hozzám így szólt. „Micsoda marhaság ez tőled, hogy oldalt akarod elválasztani.” Eh ezt nem bírom. Talán megint azt hiszed, hogy nem a tiéd. Én válok tőled. Én válok.

Én hallgattam vagy *nevetve* bizonyitgattam, hogy eszem ágába sincs ilyesmi. *addig vitte megalázásomat*, hogy a 6. 7. alatti affaireket, tiltakozásom dacára, Aurélnak jelenlétemben elmondta. Hogy izgasson naponta téged, apámat a leggazabb hangon szidni szokott. Üti az asztalt! Ordít. Akasztani való apád és Dezső is. Forr *bennem a méreg és nevetek*. „Dehogy, dehogy”!

(Ne feledd el az óra ellopást és azt a tényt, hogy én az óra elromlásához a végpusztulás omenét fűztem. Azután azt se hogy *engedett lakást berendezni*, új életbe, reménykedni, hasasan és még áldozatnak tüntette fel hogy emiatt Kath. vallásra tér amit ő maga akart. Azután hogy betegen agyon dolgoztatott, spanyol-betegen tanyára kergetett hideg időben kocsin. Soha semmi hálát nem mutatott, soha semmit meg nem köszönt, soha *megbántásért* meg nem kértelt. Ellenben *ilyenkor ejaculatioi* voltak és utána a legképtelenebb beteg vágyak 3-4x élvezett egy ilyen coitus után. *Állat volt!!*)

Gyakran előhozza, hogy mily *akasztani való disznó voltál*, hogy „szajhádát” az ő házába elhoztad, és ha még egyszer ide jön *kirugja*. (Aki 10x 100x tisztességesebb mint ő.)

Sokszor gondolkoztam, mért nem fog-e nőn a művelés.

Ma tudom! Mert csak ez édekelte az alakoskodás és a kéjelgés. Errre áldozta minden (nagy) szellemi képességét. Tagadta, hogy tud franciául. Mások előtt jól, *előttem igen rosszul beszélt németül*. (Mindig csak ez izgatta, hogy nálánál *sokkal fiatalabbakkal* közösüljön.)

Amit tőlem tanult (orvosi, esztetikai dolgot) azt elraktározta, de velem sohase beszélt róla, *nehogy hálásnak kelljen mutatkozni*. Emellet nagyszerű házi nő volt. Tisztaságot tartott. És mindig nekem adta a legjobb falatokat. Ő néha alig evett. Biztatott egyek és örült ha valami ízlett. *Ez nekem nem tetszett*. Gyanús érzésem volt, hogy *kárpótol* azért amit becsesebbet ellop tőlem. A lakást nagyon tisztán tartotta és délig rendesen ezzel foglalkozott. Fáradhatlanul törölgetett javított.

Sokat írhatnék még róla. Szedd össze.

Desirének azonban részletesen beszéld el a dolgokat. És jól be kell állítani a regénybe O. szeméjét, de az enyémet is.

A temetésen ne engedd K. C-t résztvenni. Ha oda jönne dobasd ki és veresd el!!

Erre vigyázz. A falu népe így is úgy is nagyon hajlandó lesz erre!! Előkelő légy! „Mit akar itt ez a fickó?”

Nem elégedett meg, hogy letaposott. Mindent tönkre akart tenni. Régi szent és tiszta szerelmemet Jolán iránt (Sörös Miklósné Csongárd. Add át neki mielőtt utolsó üdvözltemet és azt, hogy *szerettem és tiszteltem őt*) Lemocskolta, kicsufolta stb. stb. Majd eszelősen arról kezdett beszélni, hogy az ő apja van annyi mint az én apám!?!...

¹ Fekete tintával írt levél. Címzés: Brenner Dezső úrnak.

² Kosztolányi Dezső

³ Jónás Olga

⁴ Kosztolányi Dezsőné, Brenner Eulália (1866–1948), Csáth Géza apai nagynénje. Kosztolányi Dezső édesanyja.

⁵ Decsy Dezsőné, Brenner Lujza (1856–1943), Csáth Géza apai nagynénje.

⁶ 1919. július 2-án szökött meg a bajai kórházból.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹*Kedves Apám!*

[Regőce, 1919. július]

Ma már tiszta előttem sok dolog amit azelőtt sem is sejtettem.

- 1.) Tudom, hogy O.² annak idején *nem* volt szűz lány.
 - 2.) Tudom, hogy ő és apja³ is gonosz módon úgy ugrottak bele a jegyességbe, hogy emelett az ő előélete ki ne tudódjék.
 - 3.) Tisztán tudom, hogy ha egy nő ellen 2-3 gyanúok „összeesik“ akkor a bűnösség biztos.
 - 4.) Tudom, hogy a nő állandóan csalt és 7-8 terhessége közül legfeljebb 1-2 volt tőlem. Innen érthető azonban, hogy a legutolsó eredményes graviditást a magaménak gondoltam. Azt már nem tudtam *elképzelni se*, hogy az én O.m aki oly nagy szerelmet mutatott mindig: hogy ő (utazásaink alatt) mindig mástól és mástól essék teherbe.
 - 5.) Tudom, hogy a morfinizmus ellen semmit se tett sőt azt előmozdította, mert üzelmeinek *kedvezett*.
 - 6.) Tudom, hogy legutóbb is *nem ez ellen* volt kifogása, hanem csakis el akart engem hazulról távolítani.
 - 7.) Hozzátok azért cipelt, mert meg akart titeket is alázni és bosszantani, hogy nem fogadtátok szívesen a családban. (Mit nem!? Egy szajhát!!)
 - 8.) Soha ez a nő őszintén előttem sem mutatkozott, csak amikor a kéjtől hörgött. Egyébként mindig hazudott, alakoskodott csalt, komisz, rossz ringyó volt.
 - 9.) Érdekes, hogy ti is, hogy lépre mentetek és nem láttatok át rajta. Ha akkor Dezső⁴ lejő velem R.re⁵ és én (mint reménybeli egészséges ember) őt kirúgom – ha ezt akkor engeditek. — minden másképp lehetett volna.
- Dezső azonban ezt nem akarta, mert ez a szerencsétlen buta fiú szintén *bagyta magát elcsábítani* és ahelyett, hogy bevallotta volna gyengeségét engedte bátyját áldozatául esni a rosszra –
- Mikor a kórházból hazajöttem *azon az éjjelen is kopogtak ablakunkon* / Tanú rá Priestinger József⁶ akivel együtt szöktem és aki szakácsnőmmel aludt. / Ez a gonosz ringyó örömmel fogadott mint Klytaunestra,⁷ azonban már másnap látnom kellett, hogy egyáltalán *nem akarja, hogy a gyereket magaménak higyjem*.

Czélzásokkal, a gyerekfésülésével bosszantott. D.u. lefeküdtem aludni, akkor a 3^{ik} szobában cselédjével ordítva viháncoltak és a kisgyereket szolították (Ha én nem voltam otthon nem törődtek a gyerekekkel.)

Egy bordélyház volt és halálrakínzó rém-lakás.

Ezenkívül O. minden ok nélkül elkezdett gazemberezni téged, s ha erősítgettem, hogy Te igyekeztél engem megnyugtatni, akkor valami kibuvó címén ordított, kiabált szidott téged

Ha megpukkadtok se válok el – mondta és láttam, hogy a gyalázattal amit okozott még zsarolni is akar. A cseléd mondta, sok pénzt akar!!

Ma már tudom, hogy O. *maga akarta*, hogy gyanakodjam. *Az illető álmat is ő maga eszelte ki.* Halálra kínzott. Cselédjével folyton bosszantásokat eszelt ki. Azon a czimen vitt kórházba, hogy képzelődöm. S amikor hazajöttem tiszta fejjel és neki mindent megbocsátani hajlandóan, akkor – ő maga viselkedett úgy, hogy nem lehetett neki megbocsátani.

Kezedet csókolja szerencsétlen J. fiad

Helyesen jósoltál!

O. disznóságai közzé méltán sorakozik:

1.) az óra-eset, amit D. fog elmondani /azzal a babonával, hogy az óra elveszése és megállása a halálot fogja jelenteni/

2.) az hogy ha valamit a kórházba hozott, az mind ilyen halottvizsgáló jegyzőkönyvbe volt csomagolva.

Priestinger József (Regőcze) majd mesél róla mást is.

¹ Halott vizsgálati jegyzőkönyvre írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Jónás Jakab

⁴ Brenner Dezső

⁵ Regőcére

⁶ Regőcei fiatal ember.

⁷ Klütaimnésztra, Agamenonn mükéniai király felesége. Az áruló bűnös asszony jelképe, aki szeretője érdekében még attól sem riad vissza, hogy férjével szemben a legsúlyosabb bűnre vetemedjen.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső!*

[Regőce, 1919. július]

Sejtem, hogy kézírataim közt értékek vannak. 3-4 kötetre való anyag van még ott. A Hamvazó Szerda sugó példányát és zenei vezérkönyvét vissza kell adni a Magyar Színháznak, de előbb másold le ezeket. Ezt zenével együtt még előadhatja egy kabaré 5-15 év múlva.

*Egyiptomi József*² c. kötet anyaga aládában van a Kovácsnál.

Vasárnapi conference-k és egyéb (hírlapi cikkek) pszichologiai dolgok – ezeket szintén megtalálod. Kiadnak egy kötetet: címét te add meg.³

Neked megbocsátok. Te tudtad, hogy O.⁴ szajha, sőt jártál utána Trencsébe, Székesf. vára ezért jöttél mikor róla beszéltél láttam, hogy *volt köztettek valami* megmenthetnél volna – ha nekem megmondod hogy 1912-ben Stubnyáról jövet – viszonyod volt vele, *akkor nem vettem volna el:* nem tetted, önzésből és gyengédségből, meg tanácstalan ostobaságból, határozatlanságból. Így te is előkészítetted pusztulásomat. De rád nem haragszom, mert *nem akartál rosszat* nekem. Te gyöngye voltál de nem kívántál tönkre-tenni.

Ezért minden harag nélkül öllelek és csókollak.

I.

P.S. Ha ebben tévednék, akkor ez csak úgy lehet, hogy O. akarta, hogy *ezt bigyjem*. Ez azonban nem jelenti, hogy minden egyéb ne legyen igaz.

¹ Kék tintával írt levél, a boríték elveszett.

² 1914-ben szándékozta kiadni novellás kötetét *Egyiptomi József* címen.

³ Orvosi tanulmányait 1915-ben akarta kötetbe gyűjtve megjelentetni Kner Izidornak ajánlotta fel a kéziratot, de a kiadó a háborús körülmények miatt elzárkózott a kiadástól. Hátra maradt tanulmányai az: Egy elmebeteg nő naplójában, (Magvető 1998, Budapest,) részben pedig Az álmodás lélektana (Lazi, 2001, Szeged,) jelentek meg.

⁴ Jónás Olga

BRENNER DEZSŐNEK¹*A legfontosabb!*

[Regőce, 1919. július]

Olgát² azért ítélem csak, hogy beteg állapotomat *igazán sohase igyekezett javítani*. Folyton izgatott, pusztított, hogy visszaessem. Már úgy jött hozzám, hogy *holttestemen tovább lép*.

Ma is említettem, hogy rágóizomgörcseim voltak 915 őszén, melyek elmultak. Én tetanuszra gondoltam, de *neki orvoshoz kellett volna engem vinni*. És ma, hogy szeliden szemrehányást tettem neki ezért, érezte a hibás voltát, mert lármázni kezdett. Majd mikor kimentem a szobából és meglestem – maga elé nézve így szól: „*piszok disznó, szarok rá!!*“

#

Irataimat a legnagyobb titokban kezeld mindaddig míg apával való megbeszélés után, az időpontot alkalmasnak nem tartod a közlésre. Apa azonban nem a tartalomban, hanem csak a megjelenés idejére ad tanácsot.

Az átdolgozást csakis Desiré³ végezze!!

Neki mondj el külön mindent chronologice.

És a naplókat /azaz a belőle való lapokat/ gondos átolvasás után add ki neki.

Arcképeimet gyűjtsd össze.

Ölel J.

¹ Halott vizsgálati jegyzőkönyvre, fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Jónás Olga

³ Kosztolányi Dezsőnek kellett volna feldolgozni Csáth Géza tragédiáját. A Mostoha regénynek csak a vázlata készült el. Lásd a korábbi levél vonatkozó jegyzetét.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Regőce, 1919. július 14.]

Olga kezd igazán imponálni nekem. *Egészséges* – és mégse fél a haláltól. (Vagy nála ez csak a fantázia gyengesége!?) Ma kiadta írásban, hogy együtt halunk meg. (Ha akarom megölhetem őt és senkise fog gyilkosnak mondhatni)

Ez a Carmen-szerű nők va-banque játéka. Ha vesszük én is ilyen voltam – a pillanatnyi élet – optimumnak éltem. Ma már tisztán látom, hogy neurastheniám eogenitalis volta talán.

OLGA LEVELE:

Közös elhatározással lettünk öngyilkosok.

Jónás Olga

1919.jul.14.

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső!

[Regőce, 1919. július]

Figyelmeztetlek édesanyánk sírjánál esküvel fogadott ígéretünkre, amely szerint reménytelen betegség esetén egymásnak ölő mérget fogunk átadni.

Kötelességedet teljesítsd

Joska

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

UTÓSZÓ

Zárókötetünkben hat év leveleit tesszük közzé, melyeket az író életének utolsó éveiben írt családjának. E levelek elsősorban Csáth Géza életrajzának és munkásságának pontosításához nyújtanak fogódzót. Nagyobbik részüket most publikáljuk először, kivéve azokat a levelek, amelyek 2004 szeptemberétől a *Hét Napban*, illetve bővített változatban, 2005-ben a szegedi Lazi kiadásában, az *Emlékirataim a nagy évről, Háborús visszaemlékezések és levelek* című kötetben jelentek meg. A 2005. évi kiadás számára azokat a leveleket válogatta össze Dér Zoltán, amelyek szorosan kapcsolódtak Csáth Géza frontszolgálatához. A Lazi-féle kiadásban helyet kaptak a Jónás Olgához, illetve a Rajz Sándorhoz intézett levelek is, ezek ismételt publikálásától eltekintettünk, mivel sorozatunkban csak a testvéreihez és a szüleihez írt szövegeket válogattuk össze. A kötetben megjelent leveleken kívül három a *Magyar Szó* Kilátójában, az 1000 x ölel Józsi c. sorozatban korábban már olvasható volt.

1913. esztendő a nagy tervek és csalódások éve volt Csáth Géza életében. Ebből az időszakból maradt ránk a legtöbb levele, amelyeket az öccsének írt. Segélykéréseknek is tekinthetjük őket. Az író pszichiáter létére tudta, hogy nagy bajba keveredett, de igazán nem akart, nem is tudott magán segíteni. Helyzetét pontosan látták barátai: Rajz Sándor és Schusztér Gyula, akik 1913 tavaszán fölhívták Brenner Dezső figyelmét arra, hogy bátyja a vesztébe rohan, s jó lenne, ha Jónás Olgát is figyelmeztetnék választottja betegségére. Ebben az időben születtek azok a szép vallomások, amelyek arról szólnak, hogy milyen boldog lesz, ha majd végérvényesen búcsút mond a méregnek. Az elvonókúrát azonban egyre csak halogatja.

Jónás Olga tudott vőlegénye szenvedélyéről, mégis hozzáment feleségül 1913 nyarán. Ezzel elkezdődött az asszony mártíromsága. Anyagilag nem állt rosszul Olga, valamennyi hozománya is volt, s az édesapja házasságuk első évében, a világháború alatt segítette őket. Erre Csáth Géza gondosan vezetett kimutatásából következtetünk. A Brenner család nem különösen kedvelte az asszonyt. Kosztolányi Dezső se tartotta unokabátyja méltó párjának, ezt a véleményét kettőjük tragédiája után a Nyugatban közölt nekrológjában is megfogalmazta: „Aztán egy napon váratlanul és érthetetlenül megházasodott, választását pedig sem közeli hozzátartozói, sem barátai nem értették meg, rejtélyesnek tartották.” Jónás Olga házasságkötésük után kitartott férje mellett, jóllehet már kapcsolatuk legelején tudni lehetett, hogy konfliktusokkal terhelt

lesz a közös életük. Ennek ellenére mindenhova követte férjét, még a frontra is, azzal a szándékkal, hogy vigyázzon rá, hogy kevesebb mérget vegyen magához. Az író ritka, józan pillanataiban elismerte felesége nagyságát, nagyvonalúságát. Brenner Dezső 1916-ban mégis úgy vélte, az asszony sem akarja különösebben, hogy Csáth megszabaduljon a méregtől, mert csak így tudta befolyásolni akaratgyenge, beteg testvérét. Azzal vádolták Olgát, hogy amikor Kosztolányi Dezső lépéseket akart tenni gyógyíttatása érdekében, ő kísérletet sem tett arra, hogy meggyőzze a nagybeteget: valóban elvonókúrára van szüksége. Az unokabátyja, első nekibuzdulásában Freudhoz akarta vinni Bécsbe, hogy pszichoanalízis segítségével gyógyítsák. Ebből a tervből nem lett semmi, csupán egy szép levelezés kerekedett ki belőle, a *Testvéri felelősség dokumentumai*. (Dér Zoltán, 1975. *Üzenet*, február—március Kosztolányi-emlékszáma.) Dér Zoltán ebben az időben nem olvasta Brenner Dezsőnek a Rajz Sándorhoz írt levelét, melyben (1916 áprilisában) arról számolt be közös barátjuknak, hogy Kosztolányi kapcsolatba lépett Ferenczy doktorral, aki szerint az író morfinizmusa „védekezés lehetett a paranoiás kényszerképzetek ellen, esetleg a homoszexuális képzetek ellen. A tipp igaz lehet. S ha ilyen esetben analizálnak, akkor megtörténhet, hogy kialakul a paranoia, ezért azt tanácsolja, hogy az analízis nélkül kell megcsinálni legszigorúbban az elvonást. Ha visszaesés van, akkor ő vállalja az analízist, de azt mondja, nem tudja jobb-e a M-izmus, mint egy paranoia vagy esetleg más elmebetegség, amely az elvonás után kifejlődhet.” Ennek ellenére Kosztolányi 1918-ig nem tesz le arról a tervéről, hogy meggyógyíttassa rokonát. 1916 nyarán, miután Moravcsik Ernővel is beszéltek az elvonás lehetséges módjáról, már nem lelkesedik a freudi módszerért. A főntebb idézett tanulmány közli az 1916 májusában kelt Kosztolányi-levél részletét: „El kell vonni tőle a szert – itt más mód nincs. Ez sokkal egyszerűbbnek látszik most, mint mikor mi a lélektani okok boncolásába belefáradtunk.”

A kötetünk elején található levelekben, 1913-ban, Csáth Géza még avval áltatja magát és környezetét, hogy egyedül fog segíteni a baján, miközben arról is egyre-másra beszámol öccsének, hogy lecsúszott a fürdőorvosi állásokról. A lapokban ugyan megjelennek írásai, de azok többnyire a korábbi novellái. Zenekritikusi állását a *Világnál* felmondták, kapcsolata is megszakad a lappal, mert per útján végkielégítést követelt, amit a bíróság 1913-ban meg is ítélt neki. Új publikálási helyet keres magának, a *Pesti Napló*hoz szegődik, valamint az újonnan induló *Érdekes Újsághoz*. Az igazi írói sikert vagy inkább pénzkereseti lehetőséget a drámákban vélte felfedezni. A *Janika* bemutatója után a *Horváthékkal* próbálkozott előbb a Vígyszínházban, majd a Nemzetinél. Egyik igazgató sem lelkesedett a művéért, mindkét helyen elutasították, ezt tartotta az év legnagyobb sérelmének. Feltételezzük, hogy e sikertelen

próbálkozás miatt maradt befejezetlen a *Szanatórium* című vígjátéka. Másik nagy reménye 1913 elején a *Janika* német bemutatója lett volna. A drámát lefordíttatta Horváth Henrikkel. A kész kéziratot Szabadkán az egész család másolta. Az édesapját kérte meg a *Hamvazószerda* kottájának az ellenőrzésével. A németországi premierből nem lett semmi.

Öccsének folyamatosan beszámolt arról, hogy milyen munkákon dolgozik, s hol fogja őket publikálni. Ezekből az értesítésekből tudjuk, hogy a szakirodalomban utolsó novellájaként számon tartott *Dénes Imrét* még az első világháború előtt megírta. A *Vasárnapi Újságnak* szánta. Vagy a lap nem akarta közölni, vagy pedig ő gondolta kiforratlannak, s tartotta vissza egészen 1918-ig, *Az Esztendő* megindulásig, akkor engedte ugyanis át Kosztolányinak közlésre. A mellékelt levélből ismeretes, hogy nem tartották igazán jó munkának: „Nem valami egetverő dolog. De számtalan jelentéktlenebb, kisebb dolgot olvastam pl. Az Esztendőben is, mint attractiot.”

1913-ban, a fürdőorvosi állás megszerzésében az édesapja segített, így került Palicsra. Június 6-án kezdte el rendelni. Erről az eseményről a *Bácskai Hírlap* is beszámolt egy rövid hír erejéig. A lap vasárnapi számában, június 8-án közölte *A kis varrólánny vasárnapja* című novelláját is. Barátai, ismerősei mindent megtettek, hogy szép legyen a fogadtatása. Még ugyanabban a hónapban, június 19-én feleségül vette Jónás Olgát. Palicsi életükről hol lelkes, hol lehangoló levelet írt a Makón patikusként dolgozó öccsének. A nyári hónapokban szépen keresett, s a család rábeszélésére ősszel bevonult feleségével együtt a Liget szanatóriumba, hogy orvosi segítséggel megszabaduljon bajától. Az elvonókúra nehézségeiről kétségbeesett levelekben számol be öccsének. Az apjának viszont hosszú vádiratokat fogalmaz meg, melyekben minden baj okozójának a mostohaanyját tartja. A levelek befejezetlenek, a címzett valószínűleg sohasem olvasta el őket.

December 12-éig maradt a szanatóriumban. 1914 januárjában még a Moravcsik-féle klinikán dolgozott. Néhány tiszta hónap következett az életében, visszatért újra a munkakedve, a *Pesti Napló* munkatársa lett, néhány zenei és egyéb publicisztikai írást jelentetett meg, valamint több orvosi cikket is a Magyarországon és az *Érdekes Újságban*. Vidéki orvosi pályáját akarta így előkészíteni, hogy biztosabb egzisztenciát teremtsen magának. A cél érdekében még kegyes csalásra is kérte testvérét, aki nem sokáig örülhetett bátyja tiszta életének, mert a levelek stílusából, formájából csakhamar rá kellett döbennie, hogy az ismét a méreg rabja lett.

Ennek ellenére a nyári szezonra sikerült elszerződnie Előpatakra. Itt érte az első világháború kitörése, ekkor szakadt meg végérvényesen kapcsolata a Moravcsik-féle klinikával. Az elsők között kapta meg a behívót, előbb a

szerbiai, majd az orosz harctéren szolgált. A háború hatására visszatért írói kedve, belekezdett munkásságának legnagyobb szabású vállalkozásába: memoárjainak a megírásába, de ezekből csak töredékek maradtak ránk. A frontszolgálat idején folyamatosan tájékoztatta testvérét életének apró mozzanatairól. Leveleiben ugyanúgy, mint emlékirataiban, sokat foglalkozott a háború kimenetelével, az esetleges győzelemmel, vereséggel kapcsolatban is megosztja gondolatait az öccsével. Ezekből a feljegyzésekből értesülünk arról is, hogy regényírásba kezdett. A festő Farkas Béla szüleinek, Farkas Józsefnek és Gábos Nellynek a házasságát akarta megírni. Hogy mennyire jutott a történet megírásával, arról sajnos nincs információnk. Testi és lelki összeomlása a galíciai fronton következett be: napokig nem aludt, mert szolgálatot kellett teljesítenie, a sebesült katonákat ellátnia. Hogy kondícióban tartsa magát, egyre fokozta morfinadagját, úgyhogy nemcsak a szenvedélybetegsége hatalmasodott el rajta, hanem vérmérgezést is kapott. Ezzel kapcsolatban írta, hogy a háború áldozatának tartja magát.

A világháború második évének tavaszát feleségével együtt részben a keleti fronton, részben Budapesten töltötte. Ekkor tesz lépéseket a család arra, hogy betegségére való tekintettel felmentsék a katonai szolgálat alól. 1915 augusztusában egy hetet zárt intézetben töltött, s csak egy évre szóló mentesítést kapott a frontszolgálat alól. Előbb Előpatakon dolgozott, majd október végétől Földes község orvos lett. Mint leveleiből kiolvasható, nehezen bírta a mindennapi munkát. Előbb a lakásadónőjével veszett össze, majd főnökével, a járási körorvossal is nézeteltérése támadt. Ügyük a debreceni alispán elé került. Ő ugyan Csáthnak adott igazat, de 1917-ben már nem maradhatott a faluban. Ismét segített az apja: ugyanebben az évben Regőcén talált neki munkahelyet, ahol végre nem volt konkurenciája, a betegek csak az ő szolgálatait vehették igénybe. Kezdetben ebben a feladatban még távlatot is látott, disznót is vágott, a háborús körülmények ellenére feleségével szép otthont teremtetek maguknak. A nehéz munka és az egyre nehezebb életkörülmények, a közbiztonság romlása kikezdi idegeit. A morfin és a pantapont egyre nehezebb megszereznie, öccsétől is, Kosztolányitól is segítséget kért, azok beszerzik neki a kábítószer, de figyelmeztetik: végső ideje, hogy gyógyíttassa magát.

Az őszirózsás forradalom idején megszületik a kislánya. Az első hónapban örül neki. A spanyolnáthajárvány, a zöld káderek üzelmei, ahogy naplójában fogalmaz, Regőcét is eléri. Ő maga is megbetegszik, halálfélelmei vannak. Pestre készül, abban a reményben, hogy barátai segítenek rajta, de kisebb szélütés éri, elhomályosul a látása, emiatt nem tud elutazni. Mint annyiszor máskor, ezúttal is növeli a morfinadagját. 1919 elején, hogy lépést tudjon tartani a ránehezedő gondokkal, már napi hét alkalommal fecskendezi magába a

szert. Hogy kilábaljon testi-lelki összeomlásából, az édesapja ismét segít neki. 1915. április 15-én Csáth önként beleegyezik, hogy gyámság alá helyezzék, s hogy az apja a maga belátása szerint gyógyíttassa. Másnap bekerült a bajai elmeegógyintézetbe, de rosszul kezelték. Azonnal megvonták tőle a szert, s ettől annyira nyugtalanná vált, hogy külön cellába zárták. Álmatlanság gyötörte, nem kórházban, hanem börtönben érezte magát. Már április 20-án megszökött, de elfogták. Ismét külön cellába dugták. Az ápolók még mosakodni sem engedték. Öngyilkosságot kísérelt meg, de megmentették az életét. Kétségbeesett leveleire nem úgy reagáltak a hozzátartozói, ahogy ő elvárta volna, nem mentek érte, nem kerestek jobb helyet a gyógyíttására. Hogy könnyítsen szenvedésén, június 2-án megszökött a kórházból. Hazagyalogolt Regőcére. Hogy édesapja és a testvére miért tétovázott a továbbiakban, azt nem tudjuk. Felesége, Olga a Budapesten élő bátyjához fordult segítségért, mert érezte, hogy férje az életére tör. Ez a levél soha nem jutott el a címzetthez. Idősebb Brenner József 1919 nyarán arról számolt be kisebbik fiának, hogy a menyé őtőle is segítséget kért nagy bajában, de nem tudott érte semmit sem tenni. Sorsára hagyták az asszonyt az egyre betegebb férjével együtt. A sors iróniája, hogy dr. Brenner József élete utolsó napjaiban is rendelt, fogadta a betegeit, s közben sorozatosan írogatta leveleit öccsének, megfogalmazva végakarátát is. Rendelkezik műveinek kiadásáról, meghagyja, hogy Kosztolányi Dezső írjon regényt az életéről. Beteges féltékenysége egyre jobban úrrá lett rajta, még az öccsét is megvádolta, hogy udvarolgotott az asszonyának. A végzetes nap előtt olyan levelet írat a feleségével, amelyben az asszony elismeri, hogy önként lett vele öngyilkos. Azután bekövetkezett a tragédia. A történet részletei ismertek a magyar irodalomban.

A leveleket ezúttal is betűhíven közöljük. Azok mellé a szavak mellé, amelyeket nem tudtunk kiolvasni, szögletes zárójelben felkiáltójelet tettünk. A keltezetlen levelek megírásának idejére az író műveinek megjelenéséből, valamint az életrajzi eseményekből következtettünk, a dátumokat ezeknél szögletes zárójelben közöljük.

A Csáth-szövegek, naplók, levelek összevetésében Dér Zoltán halála után Molnár Rédler Sylvia segített, önzetlen munkáját itt köszönjük meg.

A kiadó munkáját, a hátra maradt Csáth-naplók és -levelek megjelentetését az Illyés Közalapítvány, a Magyar Kulturális Örökség Minisztérium, a Szülőföld Alap, a Vajdasági Kisebbségi és Jogalkotási Titkárság, az Oktatási és Művelődési Titkárság, Szabadka Város Önkormányzata, valamint a Községközi Műemlékvédelmi Intézet támogatta, köszönet érte.

BESZÉDES Valéria

MUTATÓK

LEVELEK CÍMZETTJEI

A nevek mellett szereplő számok a levelek sorszámát jelölik.

Brenner Dezső: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 131, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140

Dr. Brenner József: 38, 44, 65, 118, 128, 129, 130, 136

Brenner László: 75

Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia: 57, 76, 103

Jónás Jakab: 126

NÉVMUTATÓ

Anderssen, Adolph 137, 138

Anna 124

Aranyossy P. 163

Babits Mihály 138

Bach, Johann Sebastian 130, 134,
153, 162, 166, 174, 191

Bakonyi Károly 90

Balzac, Honoré de 38, 90

Bán F. 88

Bartók Béla 139, 168

Bataille, Henry 121, 122

Baudelaire, Charles 23

Bedőék 168

Behr bácsi 140

Bence 160

Bernstein, Henry 121, 122

Berta néni 55

Biklai József 149

Bíró Károly 25, 90, 103, 104, 176,
181

Bíró Lajos 185, 186

Bourget, Paul 121, 122

Bözsí 13, 18, 28, 31, 81

Braun Henrik 139, 140, 174, 176

Brenner Dezső= barátom, Deskőm,
Dezskőm, Dezsőkém, Dezsöm, Jász
Dezső, öcsém, öcskösöm, öregem

5, 6, 7, 8, 10, 12, 14, 15, 16, 18, 19,
20, 24, 25, 27, 31, 34, 35, 37, 39, 40,
41, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53,
55, 57, 58, 60, 66, 68, 71, 73, 74, 75,
77, 78, 79, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 88,
89, 90, 91, 93, 96, 97, 100, 102, 104,

106, 107, 108, 111, 112, 113, 114, 118,
119, 120, 121, 124, 125, 128, 129, 133,
135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 143,
145, 146, 147, 148, 150, 152, 153, 155,
157, 160, 161, 163, 164, 166, 170, 171,
172, 176, 180, 183, 187, 188, 189, 191,
193, 194, 195, 197, 198, 200, 201, 202,
204, 205, 206, 207, 209, 211, 212, 213,
214, 215, 216, 217, 218, 220, 222, 223,
224, 226, 228

Brenner Etelka = Pókász Béláné,
Mády, húgom 16, 17, 78, 79, 104,
157, 159, 168, 171, 179, 181, 190, 191,
192, 193, 194, 198, 200, 201, 202,
210, 211

Brenner Ilonka = Ilonka 214, 215

Dr. Brenner József 14, 18, 23, 24, 31,
40, 58, 61, 76, 82, 96, 103, 104, 111,
112, 114, 119, 137, 140, 164, 171, 182,
190, 195, 197, 198, 202, 207, 212, 213,
214, 219, 222, 225, 230

Id. Brenner József 100, 186

Dr. Brenner Józsefné, Budánovits
Ilona = anyika, mostoha 48, 59, 63,
65, 77, 79, 84, 182, 197

Id. Brenner Józsefné, Hofbauer
Aurélia = Grósz 99, 100, 189, 207

Brenner Károly 139

Brenner László = kis bátya, Laci 12,
13, 16, 17, 41, 59, 104, 122, 140, 183

Brenner Olga = kislányka 206, 207,
210, 211

Buchwald Ila = B. Ila 13

Budánovits család 119

- Budánovits Irén 137, 138, 162
 Budánovits Margit = Mandy 23, 24, 48, 197
 Budánovits Mária = Mariska 41, 48, 84, 96, 104
 Bull, John 122
- Csarvaj 20
 Csatádi 103
 Csillag Károly 196, 197
 Czéner Andorné = Cénerné 115, 117
 Czirfusz úr 174
- D'Annunzio, Gabrielle 158, 159
 D. Péró 164
 Debussy, Claude 20
 Decsy család = Decsyék 23, 156, 195
 Ifj. Decsy Dezső = Deke, 15, 23, 24, 53, 54, 57, 60, 61, 156, 157
 Decsy Dezsőné, Brenner Lujza = Lujza néni 219, 221
 Ifj. Decsy Dezsőné, Szabados Ilona = Dekéné, Ila 52, 54, 55, 56, 57
 Decsy Etelka = anyánk, édesanyánk 125, 127, 143, 197
 Decsy Gyula 177, 181, 184, 186
 Decsy Jenő = J. bácsi, Jenő bácsi 128, 146, 177, 180, 181, 184, 186, 190, 191
 Decsy József = Jóska 156, 157
 Decsy Károly 100
 Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia = Nagymama 48, 49, 50, 99, 116, 117, 123, 125, 127, 128, 144, 145, 148, 149, 158, 159, 168, 169, 178, 181, 183, 185, 186
 Delcassé, Théophile 132
 Dembitz Lajos 48, 90
 Dér Zoltán 13, 34, 227, 228, 230
 Dézy Zoltán 74
 Dohnányi Ernő 168
- Endrődi Sándor 76
 Eötvös József 156, 157
 Eötvös Józsefné, Decsy Antónia = Anta 157, 159
 Erdélyék 92
 Erdős Renée 66, 67
- Farkas Béla 152, 230
 Farkas József 150, 152, 155, 156, 230
 Fényes Samu 11
 Fenyő Miksa 97
 Ferdinánd 139
 Ferenczi Sándor 115, 117
 Ferenczi Zoltán 76
 Ferenczy Károly 150, 152
 Ferenc Ferdinánd 126, 127
 Feuillet, Octave = Dessire Hayard 121, 122
 Filó (Csáktornyai) Lajos 15
 Fischer Janca 210
 Flaubert, Gustave 121
 Földes Imre 90
 France, Anatole 19, 90, 121
 Freud, Sigmund 115, 117, 179
 Füst Milán 108
- Gaál Ferenc 151, 152
 Gábor Andor 122
 Gábos Nelly 151, 152, 156, 230
 Goethe, Johann Wolfgang 173
 Goldmark Károly 134
 Gyóni Géza 139, 140, 142, 143
- Halasi Andor 88
 Haydn, Franz Joseph 17
 Helén 124
 Heumann Mór 137
 Hofbauer Adolf 139, 140
 Hofbauer Aurél 103
 Hofbauer Benyamin = Benus 139, 140

- Hofbauer István = Pista bácsi 157, 159, 177, 181
Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella = Bella néni, B. néni 52, 54, 157, 159, 169, 178, 181, 185, 186
Hofbauer Miklós = Miklós bácsi 69, 71, 113
Horváth Henrik 230
- Ignotus Pál 12, 15, 55, 56, 75, 76
Inslé, Verlag 167, 168
- Jókai Mór 75, 193
Jónás család = J.-ék 160
Jónás Gizella = Gizi 71, 72, 210, 211
Jónás Gyula = Gyula, Gyulasógor 86, 87, 149, 152, 156, 157, 158, 159, 177, 181, 216
Jónás Jakab = J. papa 44, 45, 69, 210, 216, 223
Jónás Olga = Olga, O., feleségem 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 16, 17, 18, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 56, 58, 60, 61, 63, 65, 66, 68, 70, 71, 72, 75, 76, 80, 81, 86, 87, 88, 89, 97, 98, 100, 101, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 120, 121, 122, 123, 124, 127, 137, 138, 140, 144, 145, 148, 149, 150, 155, 157, 161, 163, 166, 169, 173, 175, 176, 178, 179, 181, 182, 184, 186, 187, 190, 191, 197, 199, 206, 207, 209, 210, 211, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 230
- Kabos Ede 66, 67, 103, 109
Kálmán Imre 90
Kant, Immanuel 142
Karinthy Frigyes 88
Kern Aurél 139
- Kieseritzky, Lionel 137, 138
Kiss Zentai Imre 102
Klein Stefan 88
Kmentt Ilona 11
Kner Izidor 224
Kóbor Tamás 66, 67
Kodály Zoltán 168
Ifj. Kosztolányi Árpád = Árpi 12, 13, 203, 204
Kosztolányi Dezső = Desiré, Dide 8, 13, 34, 38, 86, 87, 88, 89, 97, 98, 115, 117, 203, 204, 216, 217, 218, 221, 225, 228, 231
Kosztolányi Dezsőné, Brenner Eulália = Láli néni 219, 221
Kosztolányi Mariska = Mariska 97, 98
Kreutzer, Rodolphe 166, 168
Kubelik, Jan 134, 135
- Lányiék 97
Lányi Ernő = Tatarozott 31, 34, 98
Ifj. Lányi Ernő = Ernőke 97
Lányi Ernőné, Dombay Erzsébet = Lányi mama 98
Lányi Géza = Gézi 121, 122
Lányi Hedvig = Hedda, kislányka 34, 66, 67, 98
Lányi Sarolta = Charlotte 98
Lengyel Menyhért = L. Menyus 185, 186
Levenden, Henri 121, 122
Lukács László 74
Lycu 124
- Maeterlinck 23
Majláth István = Majláth Pista 201, 202
Major Henrik 98
Mann, Thomas 75
Mari 219

Márki István 137, 138
Martos Ferenc 90
Maupassant, Guy de 23, 121
Medgyassay Vilma 87
Mikszáth Kálmán 76
Milassin Jánosné, Decsy Margit 211
Millerrand, Étienne Alexandre 132
Mirbeau, Octave 121
Molnár Ferenc = Molnár úr 185, 186
Molnár Rédler Sylvia 231
Moravcsik Ernő 18, 81
Móricz Zsigmond 75, 76
Mosonyi Mihály 168

Nádas Sándor 75, 76
Nádor Mihály 13
Nagy Lajos 88
Nemes János 90
Német Ödön 212
Nyíry Margit 92

Ödön 36
Orbán Inci 115
Osváth Ernő = Oszi 108

Paganini, Niccolò 166, 168
Pállfyné 92
Pécsi Károly 153
Petőfi Sándor 75
Poincaré, Raymond 132
Pókász Béla 16, 78, 79, 171, 191, 192, 201, 202, 210
Pókász Endre = Bandika 171, 193, 194, 201, 202
Pollák Lajos 174, 176
Prevost, Marcell 121, 122
Priestinger József 217, 222, 223
Princip, Gavriló 126, 127
Prokes Ignác 190
Puccini, Giacomo 17

Quiencey, Thomas de 179
Rajz Elek = Elek 19, 174, 176
Rajz Sándor = Sándor 19, 29, 31, 32, 34, 35, 38, 39, 42, 43, 83, 84, 102, 106, 124, 127, 156, 157, 174, 176, 177, 181
Rembrandt 162, 163, 227
Renter 8
Révfy Zoltán 12, 13
Rodin, Auguste 137
Rózsavölgyi 167, 168

Schneider Blanka = Blanky, B. 5, 6, 7, 8, 11, 12, 13, 15, 17, 18, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 45, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 66, 67, 70, 71
Schneider család = Schneiderék 53
Schneider Ferenc = őrnagy 52, 53, 54, 70, 71
Schneider Irén = Irén, Irénke 12, 13, 31, 33, 132
Schumann, Robert 90
Schusztér Gyula = Gyula 8, 9, 10, 13, 25, 26, 29, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 80, 81, 83, 84, 153, 154, 170, 171, 190, 191, 227
Shakespeare, William 179
Simone 115
Sitt, Hans 153, 154
Spitzer Lili = Léni 46
Szabó Lajos 217
Szalolesi 97
Székely 21, 24, 25
Szemere Miklós 88, 89
Színi Gyula 88, 89
Szmick 103, 107, 146, 193, 195, 197, 203
Szolár Ferencz = Gyóni Ferenc 142, 143
Szomoró Dezső 13, 14, 23

Teleszky János 185, 186
Tevan Andor 89
Thallmayer 189
Tisza István 25, 62, 73, 74, 173, 176,
186
Tóth Árpád 88
Tóth Béla 66, 67
Tristian, Bernard 38

Vázsonyi Vilmos 14, 15
Verhaeren, Emile 162, 163
Verlaine, Paul 23
Vezér Erzsébet 98
Vig Zs. Sándor 137
Vilmos császár 159
Vojnits Sándor 24, 25
Volkman, Hans 168

Wagner, Wagner 85
Weiner Leó 139
Weisz Sándor 37, 38
Wieniawski, Henryk 153, 154
Wilde, Oscar 23, 75
Winter 8, 10

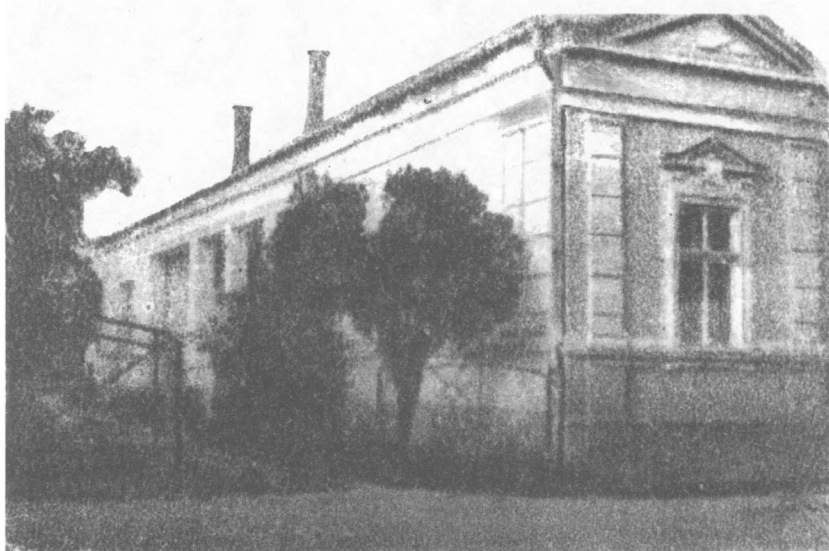
Zach, Thomas 150, 152

MUTATVÁNY A LEVELEKBŐL

Előpatak gyógyfürdő.

Előpatak, 1914

Földes, 1915

Regőce, 1918

A regőcei temetőben nyugszik Jónás Olga

KÓRRAJZ.

Főkönyv szám

Par. felvételi szám

Beteg neve: *Aszmann József*

Születési helye: *Szabadka*

Kor: *32* Vallás: *rh* Állapot: *ris*

Foglalkozás: *szes*

Illetőségi hely: *Szabadka*

Utolsó lakhely: *Baja*

Szülei: *elhalt*

Neje: *meghalt*

Felvételt 19/9 év *sept.* hó 3 n

Felvételi okmányok:

Honnan szállítottott be?

Ki által szállítottott be?

Büntetőtörvénnyel összeütközésbe jött

betegsége előtt után által

A bünvádi eljárás mely bíróság előtt

volt folyamatban:

A bünvádi eljárás eredménye:

Különös megjegyzés:

Testsúly felvételtől előzetestől

Apadásba jött: 19 év

Kórisme:

Psychosis ex intoxicatione morphinica

Kóroktani mozzanatok:

Betegség kezdete:

Előző elméleti megbetegedés?

Volt-e már intézetben?

Sérülések vagy külső rendellenességek:

Szervi betegsége:

Körelőzmény.

32 éves, orvos, örege; közönlenségre nem hajlandó, azint 8 éves kezdett morphinust adni pubertat, későbbel 1 évvel kezdett morphinust, majd apert, jénusok negyven kezdett 8 évvel kezdett cinoschurkpi, volt, 8 évvel kezdett másikk, jéti gyesmaka van, be-
mondása azint 8 maga cinoschurkpi, arthriticus aborlat. Bemondása azint 8 éves cinoschurkpi, miatt kezdett adni morphinust, nagyobb dózisokban napi 20-30 centigram, a láborus ingaknak jénusokkellé. Mint láborus. Ragócin nagy elfogaltsága miatt későbbel 20-30 centigrammunk kezdett naponta. 6 kébel kezdett felcsigát veselnél agyunkta, 8 maga 1 1/2 gr morphinust volt be per 20, tal oldali radialisak kéti viték föltt jénusok. Gyermekmára is volt ella-
tis más a bajai kétiakak elnebeleg oldalya stál-
littak. Későbbel infektioz negal, kórosmanu -
Későbbel láborus hónap eltt elvénai hivat
allakmunkta vála a bajai kétiakak elnebeleg oldalya
da a láborus kétiakak eltt a kétiakak magyunkta
is kéti. 4.5 kébel kétiakak eltt a kétiakak magyunkta
is kétiakak eltt.
september 3-án kétiakak a kétiakak magyunkta
belcsigákak eltt jénusok a bajai kétiakakak
kétiakak kétiakak az egyik paralytikus, a másik
kétiakak kétiakak eltt, kétiakak, kétiakak
32 éves korában kétiakak belcsigákak kétiakak
Stahus pueris: 32 éves, kétiakak kétiakak, kétiakak
is kétiakak kétiakak kétiakak kétiakak.
Pueris kétiakak kétiakak, kétiakak, kétiakak kétiakak.
Pueris reflex kétiakak kétiakak, kétiakak kétiakak,
jénus nem kétiakak. kétiakak kétiakak +
kétiakak kétiakak.

Halv. idő is többé visszanyerhet kijáratot, hőidé-
sekre jól válaszol; nyugodtan viselkedik.

Sokat magyarázot, beszélt; paralyis magyarságra tűn-
teit utasított, ~~fel~~ bizonyosán pozitív jelzése mor-
phinus oldatában tudatára keltegeti vöröket, keresztet.

Álmok, álomszerű, felfüggesztet paralyisoldat; nehezebb zelle-
mi munkára készülni, de mégis magán; magán
munka paralyisban nehezebb, gőggyelhatatlanul, de még
enkebb, többet állva, de még, de még, de még, de még
enkebb. Többet felfüggesztet, álomszerű, álomszerű, álomszerű,
nehezebb, de még, de még, de még, de még, de még, de még,
kért.

Septemler 11-én reggel a kollégák által magyarságra
visszatér a kollégák által magyarságra nem tudott.

17/8 reggel 6 órában egy álmok, álomszerű, álomszerű, álomszerű, álomszerű,
álomszerű is magyarságra.

Paralyis: Morphin feljött elcsúszás, de még naponta
visszatér 1/2. is suggestio theoria.

17/8 magyarságra gőggyelhatatlanul.

Tegnap reggel ítam ucseda melle'elt lelkéből, de nem
adtam föl, mit kívántam szívesen a rajzokat. És éppen
amikor kőre lettem ezzel a példamunkámmal jött apas
leveled, amely mintegy halomra döntött és megsemmi-
sítette mindent amit a felvázolt képeken ítam.

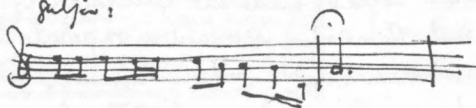
Johán még látni mégis végső művészetem ragyog; ha
is van tudomásul kell vennünk és mindent meg
kell tennünk, ami csak erőnkől telik.

Ezért jól magadat töreletesen, és szívesen, enél-
kül nem lehet boldogulni, s ez feljebbvalóknál
is elismerést fog kelteni, látják benne a jóá-
ratot, hogy anyagilag is külön is mindent oda
adn a házáért.

Értetted a fejleményről, mit tanul, mennyire halad-

1915. I. 28.

Stuitlem u agodj uviatama kaja
 Nita boldson 3-4 nap munkája
 les. Uvra a véletlentől terem fig-
 göré a feladatától, hanem meg-
 ragadom ert a csodás, als almat, amit
 a tavasz, Sándor, Otta, Jóna adtak
 Uak a vénséhegyi németül Jann-
 háiseker tündőn magam hasonlítani,
 amint Nita kardal áll a májosi
 reggelben és a pörös fenyőket hall-
 gatja:

Stuitlem armban előtér D. a va-
 lóságos uviatadja és uvi i zéti,
 mert er uap baj volna. Meki a
 neuveléselise seमित x uonh atob
 d. ~~Don~~ Uf állitottan be a dolgot
 by god uviuapoz áleapottan verek
 raudvart 5-7 sepp. Pücl. Op. lopl-
 et. Eraként 20-30x.

By minél gyakorabban.

Sóol 100, A
 Dosi

8

Soool Bözör

1913. III. 24.

TARTALOMJEGYZÉK

Levelek	5
1913	5
1914	85
1915	133
1916	187
1917	195
1918	201
1919	209
Utószó	227
Mutatók	233
Levélmutató	235
Névmutató	237
Mutatvány a levelekből	243

CIP - Katalogizacija u publikaciji

Biblioteka Matice srpske, Novi Sad

821.511.141(497.11).09 Csáth Géza

821.511.141(497.11)-6

CSÁTH, Géza

1000 x ölel Józsi : családi levelek 1913-1919 / Csáth Géza ; [sajtó alá rendezte éa az utószót írta Beszédes Valéria]. - Szabadka : Szabadegyetem, 2008 (Szabadka : Grafoprodukt). - 252 str. : ilustr. ; 21 cm. - (Életjel könyvek; 125)

Utószó: 227-231. - Registar.

ISBN 978-86-82147-86-2

a) Čat, Geza (1887-1919) - Prepiska

COBISS.SR-ID 232485895

A szabadkai Szabadegyetem kiadása

Felelős kiadó: Blažo Perović

Szerkesztő: Beszédes Valéria

Recenzensek: Dr. Hózsá Éva és Kiss Gusztáv

Borítóterv: Molnár Péter (millerson)

Számítógépes megmunkálás: Molnár Rédler Sylvia

Megjelent 300 példányban 15,75 (B/5) ív terjedelemben

Készült a szabadkai Grafoprodukt Nyomdában

1000 n élol Tórci

ELEN A HAZA

Jóked Kis Dezsőm!

1915. Jan. 23.
Troncsón

Tegnap reggel ítam ueloda uellő'selt lecherőlapot, de nem
adtam föl, mert ki akartam szinesni a rajzokat. És éppen
amikor kőnen lettem cirel a pódmundámmal jött apas
lehel, amely mintegy halomra döntötte és megsemmi-
sítette mindent amit a földre tett lappon ítam.
Johán meg látok mégis végre nűrséges, vagnunk,
ha is van tudomásul kell venni, és mindent meg
kell tennünk, ami csak erőnkötől tellik.
Ezredet föl magadat töleleteren, és szűrséges, enél-
kül nem lehet boldogulni, s ez feltevelő'sednial
a climerist fog kettőni, látják benne a jó
tut, hogy anyagilag is külön is
a háziat.
a fejleméjéről, mit, t